

Stanisława Kurek-Kokocińska

Studia bibliotekoznawcze w Polsce

Historia i ewolucja
w latach 1945–2015
*ze szczególnym
uwzględnieniem
przykładu
Uniwersytetu
łódzkiego*

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

Studia bibliotekoznawcze w Polsce

Historia i ewolucja
w latach 1945-2015

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Stanisława Kurek-Kokocińska

Studia bibliotekoznawcze w Polsce

**Historia i ewolucja
w latach 1945–2015**

*ze szczególnym
uwzględnieniem
przykładu
Uniwersytetu
Łódzkiego*

Stanisława Kurek-Kokocińska – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Katedra Informatologii i Bibliologii, 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Anna Tokarska

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Ewa Siwińska

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

PROJEKT OKŁADKI

Katarzyna Turkowska

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/Andrey_Kuzmin

© Copyright by Stanisława Kurek-Kokocińska, Łódź 2016
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2016

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.07187.16.0.M

Ark. wyd. 11,4; ark. druk. 12,625

ISBN 978-83-8088-161-7
e-ISBN 978-83-8088-162-4
<https://doi.org/10.18778/8088-161-7>

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	7
Rozdział I. Rozwój akademickiego kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej.....	9
1.1. Temat i metoda	9
1.2. Kształcenie akademickie w Polsce w kontekście zmian ustawodawstwa o szkołach wyższych	10
1.3. Początki i rozwój studiów bibliotekoznawczych w latach 1945/1946–1974/1975.....	13
1.4. Rozwój studiów bibliotekoznawczych w okresie PRL w latach 1975/1976–1989.....	29
1.5. Usytuowanie studiów bibliotekoznawczych w strukturze szkoły wyższej..	31
1.6. Studia bibliotekoznawcze a przyszłe możliwości zatrudnienia	37
1.7. Uwarunkowania rozwoju studiów bibliotekoznawczych po transformacji społeczno-ustrojowej	45
1.8. Uwagi końcowe	67
Rozdział II. Modelowanie specjalistycznych kwalifikacji	69
2.1. Temat i źródła	69
2.2. Metoda	78
2.3. Ewolucja w realizowaniu przedmiotów i zagadnień nauczania na studiach bibliotekoznawczych w świetle programów kształcenia	80
2.3.1. Początki modelowania specjalistycznych kwalifikacji bibliotekarzy.	83
2.3.2. Przedmioty i zagadnienia nauczania w świetle wybranych programów i standardów kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji do 2012 r.	85
2.3.3. Przedmioty i zagadnienia nauczania w świetle wybranych programów kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji po 2012 r.	104
2.4. Uwagi końcowe	119
Rozdział III. Tematyka prac dyplomowych realizowanych na studiach bibliotekoznawczych.....	123
3.1. Temat i metoda	123
3.2. Przegląd tematyki z zakresu bibliologii, informatologii i dyscyplin pokrewnych w świetle prac dyplomowych	126
3.3. Uwagi końcowe	175
Zakończenie	179

Bibliografia.....	181
Opracowania.....	181
Źródła.....	188
Strony WWW instytutów, katedr, pracowni w uniwersytetach	193
Spis prac.....	197
Spis tabel	199

WSTĘP

Inspiracją do przygotowania prezentowanej publikacji stał się jubileusz 70-lecia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Pierwotnym zamiarem było przygotowanie niewielkiego tekstu związanego z obchodzoną rocznicą. W trakcie pracy nad tematem stopniowo rozwijał się pomysł opracowania, które wykroczyło by poza doświadczenia i praktykę łódzkiego ośrodka.

Historia bibliotekoznawstwa toczyła się na Uniwersytecie Łódzkim od jego powstania zaraz po II wojnie światowej. W tej uczelni zapoczątkowany został rozwój studiów bibliotekoznawczych w Polsce, które w późniejszym okresie podjęły również inne szkoły wyższe. Po wprowadzeniu problematyki księgoznawstwa do uniwersyteckich sal wykładowych udziałem Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ stało się poniekąd wypracowanie dzisiejszej pozycji bibliologii i informatologii pośród dyscyplin naukowych.

Rozwój studiów kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji przebiegał w poszczególnych ośrodkach indywidualnie, jednak w kontekście zmian ustawodawstwa szkół wyższych, rozwoju dyscypliny oraz zmieniających się programów kształcenia. Na tym tle można obserwować drogę akademickiego bibliotekoznawstwa oraz przemiany studiów przygotowujących kadry do pracy w bibliotekach i placówkach informacji oraz w innych instytucjach kultury.

Studia humanistyczne bibliotekoznawstwa powoli przechodzą do historii. W obszarach kształcenia związanych z bibliologią i informatologią uczelnie prowadzą już różne inne kierunki studiów.

Spojrzenie na 70-letni okres istnienia studiów, faktycznie zapoczątkowanych jako bibliotekoznawcze, skłania do obszerniejszej wypowiedzi. Jej pierwszym celem jest próba opisanie studiów akademickich w zakresie dyscyplin badających książkę, bibliotekę i informację oraz wykazania przemian, którym podlegały i które dokonywały się w ich obszarze.

Na zawartość niniejszego studium składają się trzy zasadnicze części. Każda z nich stanowi samodzielne zagadnienie pod względem koncepcyjnym, a elementem spajającym całość jest ewolucja studiów bibliotekoznawczych.

W części pierwszej omówiono rozwój akademickiego kształcenia w zakresie bibliotekoznawstwa i informatyki naukowej w okresie 70 lat w kontekście przemian organizacyjnych szkolnictwa wyższego oraz uwarunkowań prawnych, społecznych i technologicznych, które zaistniały w otoczeniu bibliotek i ośrodków

informacji. W części drugiej przedmiotem uczyniono modelowanie akademickich kwalifikacji bibliotekarzy i specjalistów informacji na podstawie programów kształcenia przygotowanych centralnie i programów lokalnych. Trzecia część jest charakterystyką treści kształcenia na podstawie analizy tematyki obecnej w pracach dyplomowych (magisterskich i licencjackich) wykonanych przez studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Zasięg czasowy rozważań obejmuje studia bibliotekoznawcze od ich zainicjowania na Uniwersytecie w Łodzi, w 1945 r., poprzez okres PRL, a następnie lata transformacji ustrojowej ostatniego 25-lecia. Zasięg chronologiczny uwzględnia moment związany z reformą szkolnictwa wyższego w formie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (2011) i sytuację do 2015 r.

Zakres rozważań dotyczy studiów bibliotekoznawczych w Polsce, jednak z uwagi na historycznie określoną rolę Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ jej przykład zajął więcej miejsca. Dorobek dydaktyczny Katedry w postaci prac dyplomowych (magisterskich i licencjackich) wykonanych tu od 1950 r. posłużył do przedstawienia w zarysie problematyki naukowej studiów bibliotekoznawczych.

Podjęta próba sportretowania studiów kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej na przestrzeni 70 lat opiera się na badaniu źródeł i analizie literatury przedmiotu, przypomina ważniejsze zdarzenia i fakty. To trudne i odpowiedzialne zadanie ponieważ wyznaczył obecny czas zmian.

ROZDZIAŁ I

ROZWÓJ AKADEMICKIEGO KSZTAŁCENIA BIBLIOTEKARZY I SPECJALISTÓW INFORMACJI NAUKOWEJ

1.1. Temat i metoda

Akademickie kształcenie bibliotekarzy w Polsce zostało zainicjowane na nowo powstałym Uniwersytecie Łódzkim w maju 1945 r.¹ Jubileusz uczelni stał się więc także jubileuszem 70-lecia łódzkiego ośrodka bibliotekoznawstwa, a zarazem rocznicą istnienia studiów poświęconych problematyce książki, biblioteki i informacji. Ten fakt skłonił do spojrzenia ze szczególną uwagą na zagadnienie kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej na przestrzeni lat.

Piśmiennictwo dotyczące kształcenia bibliotekarzy na wyższej uczelni jest liczne, rozproszone i o różnym charakterze. Wielu autorów publikowało na ten temat, przeważnie w opracowaniach zbiorowych oraz na łamach najważniejszych czasopism dziedzinowych wydawanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich czy też przez innych wydawców, w tym wydawców uczelnianych.

W tej części prezentowanego opracowania moim zamiarem jest opisanie rozwoju akademickiego bibliotekoznawstwa na tle sytuacji w dziedzinie szkolnictwa wyższego w Polsce oraz okoliczności, które zaistniały w otoczeniu bibliotek i pokrewnych placówek informacji. Ta perspektywa wydaje się potrzebna, pozwoli bowiem zaprezentować przebieg edukacji w uczelniach w szerszym kontekście i lepiej zrozumieć przemiany studiów kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji na poziomie wyższym.

W obrazie studiów poświęconych problematyce książki, biblioteki i informacji wyeksponowany został przykład łódzkiego ośrodka przez wzgląd na historyczną rolę Katedry Bibliotekoznawstwa. Jej indywidualne dzieje stały się w pewnym stopniu elementem porządkującym tok myśli.

¹ O uniwersytecie, <http://uni.lodz.pl/ouni/uni> [dostęp 1 listopada 2015].

Metodą pracy jest analiza i interpretacja niepublikowanych materiałów archiwalnych (dokumentacja Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ) oraz dokumentów życia społecznego (dostępnych w BUŁ), materiałów źródłowych (w postaci dokumentów prawnych), a także wybranych publikacji.

1.2. Kształcenie akademickie w Polsce w kontekście zmian ustawodawstwa o szkołach wyższych

Kształcenie bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej na poziomie wyższym odbywa się w uczelniach według przepisów zawartych w aktach prawnych. Należy sięgnąć w przeszłość, by spróbować naszkicować przebieg zmiany tych studiów w kontekście zmian ustawodawstwa o szkołach wyższych.

Od 1945 r. do dzisiaj sytuacja w dziedzinie szkolnictwa wyższego zmieniała się niejednokrotnie. Wypada zauważyć, że uregulowanie zasad organizacyjnych i sposób funkcjonowania szkolnictwa wyższego jest efektem wydanych przez organy władzy kolejnych aktów prawnych. Sprawy szkół wyższych regulował najpierw dekret, a potem ustawy (często nowelizowane) oraz liczne rozporządzenia i zarządzenia pochodzące od właściwych ministrów.

Wymowa treści obecnych w dokumentach podstawowych dla kształcenia na poziomie wyższym świadczy o tym, jakie przeobrażenia dokonały się w naszym kraju. Warto przyjrzeć się choćby wybranym zapisom, by unaocnić i zilustrować kontekst, w jakim przyszło rozwijać się szkolnictwu wyższemu i kształcić kadry specjalistów.

Po zakończeniu II wojny światowej jednym z pierwszych dokumentów w sprawach nauki² był Dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r.³ Zawarte tam stwierdzenie „badania naukowe są wolne [art. 1]” zawierało w sobie przekaz o działaniu uczelni wolnym od względów ideologicznych.

W kolejnych aktach prawa o szkolnictwie wyższym pojawił się charakterystyczny dla PRL motyw polityczny. W ustawie o szkołach wyższych z 1951 r. napisano:

- Szkoły wyższe aktywnie uczestniczą w budowie socjalizmu w Polsce Ludowej
- przez prowadzenie twórczych badań naukowych,
- kształcenie pracowników nauki i przygotowywanie ich do pracy badawczej i dydaktycznej,

² Zob. Dekret z dnia 1 listopada 1945 r. o zmianie przepisów dotyczących szkół akademickich i stosunku służbowego profesorów i pomocniczych sił naukowych tych szkół. Dz.U.R.P. 1945 nr 56 poz. 313. W art. 5. jest zapis o mianowaniu w ciągu 2 lat od wejścia w życie dekretu profesorów państwowych szkół akademickich spośród docentów lub profesorów, „a w szczególnych przypadkach spośród niehabilitowanych pracowników naukowych z pominięciem postępowania określonego” w ustawie o szkołach akademickich z 1933 r.

³ Dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. Dz.U.R.P. nr 66 poz. 415.

- kształcenie i wychowywanie kadr wysoko kwalifikowanej inteligencji zawodowej [...],
- rozwijanie i pielęgnowanie kultury naukowej i postępu technicznego⁴.

Z tego samego roku pochodzi ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki. W jej pierwszych zdaniach przypomniano pracownikom nauki pryncypia ustrojowe:

Szkoły wyższe, kształcąc i wychowując kardy inteligencji ludowej w duchu ofiarnej służby ojczyźnie, walki o pokój i socjalizm:[...] przygotowują pracowników [...], kształcą pracowników [...], organizują i prowadzą badania naukowe, [...] biorą udział w upowszechnieniu nauki i techniki oraz w szerzeniu naukowego poglądu na świat⁵.

Po kilkunastu latach podobne zapisy świadczące o tym, że szkoły wyższe uczyniono w Polsce jednym z ogniw scentralizowanego państwa, zamieszczone zostały w ustawie o zmianie ustawy o szkołach wyższych w 1965 r. oraz w jej znowelizowanej wersji w 1968 r.:

Szkoły wyższe i wyższe szkoły zawodowe aktywnie uczestniczą w budowie socjalizmu w Polsce Ludowej przez kształcenie i wychowywanie kadr inteligencji zawodowej, prowadzenie badań naukowych, rozwijanie i pielęgnowanie kultury narodowej, współdziałanie w rozwoju postępu technicznego⁶.

Ustawa z grudnia 1968 r., jak czytamy w naukowej publikacji, była „swoistą karą za protesty młodzieży przeciwko przybierającej na sile represyjności reżimu PRL w marcu 1968 r. i solidaryzowaniu się z nią wielu pracowników nauki”⁷. Prócz stwierdzenia, iż „Szkoły wyższe aktywnie uczestniczą w budowie socjalizmu w Polsce Ludowej” [art. 1.1]⁸, w tej ustawie zawarto zapis włączający w życie uczelni dodatkowe „siły”:

Głównymi czynnikami wychowawczego działania szkoły są [...] praca ideowo-wychowawcza rozwijana wspólnie z organizacjami politycznymi i młodzie-

⁴ Ustawa o szkołach wyższych z dnia 5 listopada 1951. Dz.U. nr 68 poz. 336, art. 1.

⁵ Ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki z dnia 15 grudnia 1951 r. Dz.U. 1952 nr 6 poz. 38, art. 1.

⁶ Ustawa o zmianie ustawy o szkołach wyższych z dnia 31 marca 1965 r. Dz.U. nr 14 poz. 98, art. 1.2.

⁷ S. Waltoś: *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego – ścieżki tradycji*. W: *Szkolnictwo wyższe w Polsce, ustrój – prawo – organizacja*. Kraków–Rzeszów–Zamość 2012, s. 42.

⁸ Ustawa o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 20 grudnia 1968 r. Dz.U. nr 46 poz. 334.

zowymi, zmierzająca do wpojenia wychowankom naukowego światopoglądu i socjalistycznej moralności [art. 1.4].

Z początkiem lat 80. deklaracja polityczna została wpisana w tekst kolejnej ustawy o szkolnictwie wyższym (1982) równie czytelnie.

Szkoły wyższe są państwowymi jednostkami organizacyjnymi, powołanymi do prowadzenia badań naukowych, kształcenia i socjalistycznego wychowania studentów zgodnie z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁹.

Jednocześnie znalazł się tam zapis głoszący, iż „Szkoły wyższe w swej działalności kierują się zasadami wolności nauki i sztuki” [art. 2.3], jednak „kształcą studentów [...] na świadomych swych obowiązków i praw obywateli socjalistycznego państwa” [art. 2.1].

Ostatnie 25-lecie historii Polski przyniosło istotne zmiany w przepisach prawa dotyczącego szkolnictwa wyższego. Cytowany akt zastąpiła w 1990 r. ustawa o szkolnictwie wyższym¹⁰. Pierwszym komunikatem nowego prawa o szkolnictwie wyższym (1990) był zapis o niezależności światopoglądowej w zakresie badań i działań prowadzonych w ramach uczelni:

Szkoły wyższe [...] są organizowane i działają na zasadzie wolności badań naukowych, wolności twórczości artystycznej i wolności nauczania¹¹.

Ustawa zawierała w sobie stwierdzenia o „wychowani[u] studentów w duchu poszanowania praw człowieka, patriotyzmu, demokracji i odpowiedzialności za losy społeczeństwa i państwa”, o staraniach o to, „aby w środowisku akademickim panował kult prawdy i sumiennej pracy oraz atmosfera wzajemnej życzliwości”¹².

Po wejściu w życie ustawy z 1990 r., a także nowej konstytucji z 1997 r., która zagwarantowała autonomię szkół wyższych, szkolnictwo wyższe wkroczyło w okres intensywnego rozwoju. Potrzebne było nowe prawo o szkolnictwie wyższym, które uchwalono w 2005 r. ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym*¹³ – jak zauważa prawnik Stanisław Waltoś – „znowelizowano w ciągu sześciu lat, do marca 2011 r., aż 18 razy. Porwał ją więc z sobą nurt inflacji legislacyjnej, pląga ostatnich 15 lat”¹⁴.

⁹ Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 r. Dz.U. nr 14 poz. 113, art. 1.1.

¹⁰ Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 1990 nr 65 poz. 385.

¹¹ *Ibidem*, art. 2.1.

¹² *Ibidem*, art. 3.3.

¹³ Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z dnia 27 lipca 2005 r. Dz.U. nr 164 poz. 365.

¹⁴ S. Waltoś: *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego...*, s. 48.

Jak wynika z cytowanych fragmentów, w ustawodawstwie stwarzającym podstawy organizacji i funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Polsce charakterystyczny rys stanowiły widoczne nawiązania do ustroju politycznego kraju. Przez ponad 40 lat były to odniesienia do ideologii socjalizmu, które skończyły się wraz z okresem PRL i przejściem naszego państwa do systemu wolnej demokracji.

W okresie socjalizmu w Polsce w istniejących ramach ustawowych decyzją władz resortu szkolnictwa wyższego powoływano do istnienia ośrodki kształcące bibliotekarzy i specjalistów informacji. Rozwijały one swoją działalność w systemie szkolnictwa wyższego, którego funkcjonowanie w poszczególnych aspektach normowały treści zawarte w dokumentach wykonawczych (rozporządzenia, zarządzenia).

1.3. Początki i rozwój studiów bibliotekoznawczych w latach 1945/1946–1974/1975

W Rozporządzeniu Ministra Oświaty z 11 lutego 1946 r. w sprawie utworzenia katedr i zakładów naukowych w Uniwersytecie Łódzkim zapisano:

Tworzy się w Uniwersytecie Łódzkim następujące katedry wraz z połączonymi z nimi zakładami naukowymi: na wydziale humanistycznym: [...] 38. bibliotekoznawstwa¹⁵.

Jednostka ta „jako pierwsza i przez kilka lat jako jedyna w Polsce torowała bibliotekoznawstwu drogę do wyższych uczelni”¹⁶.

W Katedrze Bibliotekoznawstwa w Łodzi zrealizowane zostały pierwsze przewody kwalifikacyjne wybitnych naukowców rozwijających dyscyplinę wprowadzoną do programu uniwersyteckiego¹⁷. W 1948 r. miała miejsce habilitacja bibliotekoznawcza dr. Adama Łysakowskiego¹⁸ (na podstawie 2-tomowej pracy *Katalog przedmiotowy. Teoria*, Wilno 1928 i *Katalog przedmiotowy. Podręcznik*, Warszawa 1946), a w 1952 r.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 11 lutego 1946 r. w sprawie utworzenia katedr i zakładów naukowych w Uniwersytecie Łódzkim. Dz.Urz. Min.Ośw. 1946 nr 3 poz. 69, par. 1.

¹⁶ H. Więckowska: *Pierwsza w Polsce Katera Bibliotekoznawstwa*. „Przegląd Biblioteczny” 1969 z. 2–3, s. 132.

¹⁷ M. Bieńkowska podała, że w okresie międzywojennym habilitację z bibliotekoznawstwa osiągnęli wybitni uczeni: Ludwik Bernacki, Aleksander Birkenmajer, Kazimierz Piekarski, Stefan Wierczyński. Zob. B. Bieńkowska: *Czterdzieści lat Katedry prof. Aleksandra Birkenmajera*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991 R. XXXVI nr 3, s. 70.

¹⁸ *Kalendarium życia i działalności Adama Łysakowskiego*. W: Adam Łysakowski bibliotekarz, bibliograf, bibliolog. *Materiały z sesji Jubileuszowej*. Warszawa 10 września 2002. Warszawa 2003, s. 22–24.

pierwszy bibliotekoznawczy doktorat mgr. Karola Głombiowskiego¹⁹, na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem Jana Muszkowskiego zatytułowanej *Biblioteka Franciszkanów w Nysie w świetle inwentarza z roku 1678* (Wrocław 1953).

Lata 1945–1952 w dziejach łódzkiego ośrodka bibliotekoznawstwa są traktowane jako etap pionierski. W tym czasie prof. Jan Muszkowski, nie czekając na zatwierdzenie programu kształcenia przez Ministerstwo Oświaty, rozpoczął zajęcia ze studentami. Jednak, jak sam pisał, dzieląc się doświadczeniem kilku pierwszych lat:

aż do 1949 roku praca odbywała się bez zatwierdzonego przez władze programu, w nastroju niepewności co do podstawowych warunków studiów, nie dających na razie gwarancji ukończenia i uzyskania takich czy innych stopni naukowych²⁰.

Krótko po rozpoczęciu zajęć dydaktycznych na UŁ J. Muszkowski wypowiedział się niejako „na gorąco” na temat nowej sytuacji i rysujących się możliwości nauczania akademickiego. W krótkim tekście z 1945 r. na łamach „Bibliotekarza” czytamy:

Sam fakt działania na terenie państwowej uczelni posiadającej wszelkie uprawnienia akademickie i rozporządzającej rozległą skalą specjalności naukowych pozwala na utrzymanie w pełni podstawowej zasady kształcenia pracowników książki²¹.

W tymże samym artykule zarysował swoją wizję rozwoju kształcenia w tym zakresie na Uniwersytecie.

Utworzona obecnie na Uniwersytecie Łódzkim w ramach Wydziału Humanistycznego katedra księgoznawstwa i bibliotekarstwa ma być rozbudowana do rozmiarów Studium Bibliotekarskiego²².

Planował zróżnicowane kształcenie dla poszczególnych grup pracowników książki. Dla „pracowników bibliotek powszechnych” i dla „kandydatów na stanowiska bibliotekarzy technicznych w bibliotekach naukowych i powszechnych [...], jak również pracowników księgarskich” – dwa lata,

dla kandydatów do magisterium lub doktoratu, jak również dla kandydatów wymienionych w punkcie (a) czas trwania studiów określa się na lat cztery, a jeśli posiadają absolutorium lub zaliczenie co najmniej dwóch lat studiów na jakimkolwiek wydziale szkoły akademickiej – na dwa lata.

¹⁹ K. Migoń: *Karola Głombiowskiego droga do bibliologii*. W: *W kręgu nauki i bibliotek*. Warszawa 1993, s. 20–27.

²⁰ J. Muszkowski: *Pierwszy etap wyższych studiów bibliotekarskich UŁ (1945/46–1951/52)*. „Bibliotekarz” 1953 nr 1, s. 10–13.

²¹ J. Muszkowski: *Kształcenie bibliotekarzy*. „Bibliotekarz” 1945 nr 2–3, s. 5.

²² *Ibidem*.

W przywołanym punkcie (a) J. Muszkowski wymienia

kandydatów na stanowiska I kat.²³ w bibliotekach naukowych, uniwersalnych czy wyspecjalizowanych oraz w wielkich bibliotekach typu powszechnego, jak również kandydatów na kierownicze stanowiska w księgarstwie²⁴.

Profesor Muszkowski jednocześnie stawiał pytania:

Najpierw, czy da się pogodzić w tych ramach równorzędne kształcenie bibliotekarzy i innych pracowników książki, zwłaszcza księgarzy? [...] czy można kształcić wspólnie naukowców z oświatowcami [...]?

Obmyślony przez niego „program Studium”²⁶ (rekrutacja: 1945/1946–1947/1948) nie został zaakceptowany przez władze resortowe.

w dniu 4 listopada 1948 r. Prezydium Rady Głównej [Nauki i Szkół Wyższych], działając w zastępstwie Rady Głównej, „wyraziło zgodę na wprowadzenie specjalizacji z bibliotekoznawstwa w ramach magisterium z filologii polskiej”. Postanowiono wprowadzić specjalizację w bieżącym roku akademickim w tych szkołach, w których istnieją katedry nauki o książce, tzn. na razie tylko w Łodzi²⁷.

²³ Jest tu nawiązanie do prawnych regulacji stanowisk w państwowej służbie bibliotecznej według rozporządzeń Rady Ministrów z 1930 r. Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz.U. R.P. nr 36 poz. 294: „Do służby przygotowawczej w bibliotekach mogą być dopuszczeni kandydaci, odpowiadający warunkom określonym w art. 6 i 7 ustawy o państwowej służbie cywilnej, jeżeli złożą dowody odbycia wyższych studiów, zakończonych przepisaniem egzaminami [...] lub też uzyskali zwolnienie od przepisanej poziomu wykształcenia” [art. 2]. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz.U.R.P. nr 36 poz. 295: „Do służby przygotowawczej mogą być dopuszczeni kandydaci odpowiadający warunkom określonym w art. 6 i 7 ustawy o państwowej służbie cywilnej, jeśli wykażą się dowodem ukończenia szkół z zakresem wykształcenia średniego ogólnokształcącego lub zawodowego [...] lub też zwolnieniem od przepisanej poziomu wykształcenia” [art. 2].

²⁴ J. Muszkowski: *Kształcenie...*, s. 5.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ „Na program Studium składają się wykłady i ćwiczenia następujących trzech grup: 1. stanowiące trzon specjalizacji [...] w zakresie następujących zagadnień: zagadnienia produkcji, obiegu i konsumpcji książki, teoria i historia bibliografii, wstęp do socjologii książki, bibliotekarstwo i historia bibliotek, teoria i metody badania czytelnictwa, pedagogika biblioteczna, zasady bibliologii, zagadnienie księgarstwa wydawniczego i sortymentowego, historia księgarstwa”. *Ibidem*.

²⁷ J. Muszkowski: *Pierwszy etap...*

W krótkim czasie minister oświaty zatwierdził specjalizację bibliotekarską w ramach kierunku filologicznego oraz historycznego²⁸. Według H. Więckowskiej, specjalizacja bibliotekarska funkcjonowała również na socjologii.

Od tego więc czasu student każdego z tych trzech kierunków mógł równolegle (tzn. już od pierwszego roku swych studiów uniwersyteckich) kształcić się w zakresie księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa jako przedmiotu pobocznego²⁹.

W opinii H. Więckowskiej, „W ten sposób odebrany został bibliotekoznawstwu charakter samodzielnej dyscypliny akademickiej”³⁰.

W programie studiów w zakresie zarówno filologii polskiej, jak i historii obowiązywały następujące przedmioty: „zasady i metody bibliotekarstwa oraz bibliografii”, „historia książki rękopiśmiennej i drukowanej ze szczególnym uwzględnieniem historii książki polskiej (produkcja i obieg książki, czytelnictwo i biblioteki) wraz z podstawowymi wiadomościami z ogólnej nauki o książce”. Program specjalizacji bibliotekarskiej na filologii uwzględniał jeszcze „nauki pomocnicze historii”, zaś na specjalizacji historycznej przedmiot „historia literatury polskiej lub historia kultury”³¹.

Warto zauważyć, że w 1949 r. zagadnienia bibliotekoznawstwa znalazły się też w programie studiów w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Krakowie. Z analizy Zarządzenia Ministra Oświaty dotyczącego tej uczelni wynika, że program jednego z wydziałów Szkoły, tj. Wydziału Społeczno-Oświatowego, zawierał w sobie przedmioty bibliotekoznawcze, takie jak „bibliotekoznawstwo ogólne” (na II roku studiów) oraz seminarium (do wyboru przez studenta) „bibliotekarstwo (zasady bibliotekarstwa, biblioteki dziecięce, młodzieżowe i robotnicze)” „w połączeniu z ćwiczeniami praktycznymi” (na III roku studiów)³². Jest też informacja, że po drugiej wojnie światowej krótko, bo w latach 1949–1951, prowadzona była na UJ specjalizacja bibliotekarska dla studentów Wydziału Filologicznego i Wydziału Historyczno-Filozoficznego³³.

²⁸ Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 1 lutego 1949 r. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie filologii polskiej na stopień magistra filozofii. Dz.Urz.Min.Ośw. nr 5 poz. 77. Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 1 lutego 1949 r. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie historii na stopień magistra filozofii. *Ibidem*, poz. 78.

²⁹ A. Birkenmajer: *Rozwój i stan obecny wyższych studiów bibliotekoznawczych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. 1957 r. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Warszawa 2002, s. 19.

³⁰ H. Więckowska: *Pierwsza w Polsce...*, s. 120.

³¹ Por. Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 1 lutego 1949 r. w sprawie programu studiów...

³² Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 23 kwietnia 1949 r. w sprawie tymczasowego, częściowego statutu oraz programu i porządku studiów w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Krakowie. Dz.Urz.Min.Ośw. nr 7, poz. 115.

³³ *Biblioteka i informacja w komunikowaniu się. Jubileusz 25-lecia studiów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Red. M. Kocójowa. Kraków 2000, s. 110, 253. Por. też R. Sapa: *Przemiany i perspektywy*. Instytut Informacji

W październiku 1952 r. uruchomione zostały na polskich uczelniach studia dwustopniowe. Wprowadzono je ustawą o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki:

Studia pierwszego stopnia kształcą pracowników o najwyższym w danym zawodzie poziomie kwalifikacji zawodowych. Studia drugiego stopnia kształcą kandydatów na pracowników nauki oraz przygotowują innych pracowników do samodzielnej pracy badawczej przy wykonywaniu swego zawodu³⁴.

Ministerialna koncepcja studiów dwustopniowych, realizowana w latach 1952–1954, stanowi drugi etap w rozwoju uniwersyteckiego kształcenia specjalistów bibliotekarstwa. „Specjalizacja bibliotekarska na studiach I stopnia wprowadzona została na kilku uniwersytetach; pełne studia magisterskie II stopnia w zakresie bibliotekoznawstwa przypadły Uniwersytetowi Łódzkiemu; w ograniczonym zakresie – Uniwersytetowi Warszawskiemu”³⁵.

Studia bibliotekoznawcze II stopnia (magisterskie) były realizowane w Łodzi w roku akademickim 1952/1953 i 1953/1954 (pierwsze półrocze). Pod koniec I semestru w 1953 r., po nagłej śmierci J. Muszkowskiego, co, jak pisała H. Więckowska, było „straszliwym ciosem dla świeżo ustabilizowanych studiów bibliotekoznawczych”, kierownictwo Katedry objęła dr Helena Więckowska. Została powołana na kontraktowego zastępcę profesora, pełniła jednocześnie funkcję dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi³⁶.

Z 1951 r. pochodzi dokument ministerialny powołujący Katedrę Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego³⁷. Jak pisała Barbara Bieńkowska, „Początki Katedry i Zakładu Bibliotekoznawstwa były bardzo skromne, a ich nazwy grubo na wyrost”³⁸. Kształcenie bibliotekoznawcze w Uniwersytecie Warszawskim rozpoczęto w roku akademickim 1951/1952 zajęciami w ramach specjalizacji bibliotekarskiej na trzecim roku studiów I stopnia. Zajęcia kursu magisterskiego objęły

dwa turunsi; pierwszy trwał przez r. akad. 1952/3 i przez zimowy semestr 1953/4, a drugi przez r. akad. 1953/54 i przez zimowy semestr 1954/5³⁹.

Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 37.

³⁴ Ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki... art. 22.2–22.3.

³⁵ H. Więckowska: *Pierwsza w Polsce...*, s. 122.

³⁶ B. Świdorski: *Historia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–1987. „Acta Universitatis Lodziensis” 1998 Folia Librorum 8, s. 6.*

³⁷ Rozporządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 6 października 1951 r. w sprawie zmian organizacyjnych na Uniwersytecie Warszawskim. Dz.U. nr 52 poz. 370.

³⁸ B. Bieńkowska: *Czterdzieści lat Katedry...*, s. 71.

³⁹ A. Birkenmajer: *Rozwój i stan obecny...*, s. 20.

Równocześnie z nim, od października 1954 r. powołane zostały jednolite studia bibliotekoznawcze, traktowane jako samodzielny kierunek, wieńczony po czterech latach dyplomem magistra⁴⁰.

Jak wyraził się Aleksander Birkenmajer, powołany na organizatora ośrodka warszawskiego studiów: „Bibliotekoznawstwo zostało uznane za samodzielny kierunek dydaktyczno-naukowy w obrębie Wydziału Filologicznego”⁴¹. Ten moment zasługuje na szczególne podkreślenie, albowiem, jak słusznie stwierdziła B. Bienkowska, „podstawą każdego zawodu i każdej dynamiki zawodowej są studenci kształceni w trybie dziennym. [...] Studia zaoczne są systemem dokształcania, a nie kształcenia”⁴².

W roku 1956 Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego przedłużyło czas trwania jednolitych studiów uniwersyteckich do 5 lat, co trwało do roku akademickiego 1963/1964, po czym w 1964/1965 wprowadzono studia 4-letnie⁴³.

Datę roczną 1956 posiadają dokumenty, z którymi łączy się kształcenie bibliotekoznawcze na Uniwersytecie we Wrocławiu, z początku w Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących, a następnie w Studium Zaocznym Bibliotekoznawstwa⁴⁴.

W 1959 r., w Katowicach na Wydziale Filologiczno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej, powołana została do życia Sekcja Filologii Polskiej z Bibliotekoznawstwem⁴⁵, tego też roku sięgają tradycje kształcenia bibliotekarzy w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. W ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej doc. dr Józef Korpała zainicjował powstanie Studium Bibliotekarskiego, które oferowało studentom uczelni dodatkowe studia fakultatywne⁴⁶.

⁴⁰ Podaję za: B. Bienkowska: *Czterdzieści lat Katedry...*, s. 72.

⁴¹ A. Birkenmajer: *Rozwój i stan obecny...*, s. 20–21.

⁴² [B. Bienkowska]: Wypowiedź. W: *Forum dyskusyjne. „Przegląd Biblioteczny”* 1983 z. 2/3, s. 125.

⁴³ Podaję za: B. Bienkowska: *Czterdzieści lat Katedry...*, s. 87.

⁴⁴ Por. Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 marca 1956 r. w sprawie utworzenia studiów zaocznych w niektórych uniwersytetach. Dz.Urz.Min. Sz.W. nr 4 poz. 14. Katedra Bibliotekoznawstwa na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu we Wrocławiu została utworzona w 1956 r. (por. Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 1956 r. w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych uniwersytetach. Dz.Urz.Min.Sz.W. nr 14 poz. 54), cyt. za T. Zarzębski: *Polskie prawo biblioteczne 1773–1983*. Warszawa 1985, s. 101–102, 105.

⁴⁵ Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 7 lipca 1959 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach. Dz.Urz.Min.Ośw. nr 11 poz. 134; jak czytamy, zarządzenie weszło w życie od 1 października 1959 r.

⁴⁶ H. Grzywacz, A. Ruta: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. „Forum Bibliotek Medycznych”* 2013 nr 2, s. 121. J. Jarowiecki w artykule pt. *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w krakowskiej Akademii Pedagogicznej* („Konspekt” 2004 nr 19, s. 24–26) podaje: „Na przełomie lat 1962/1963 [...] utworzono Studium Bibliotekarskie”.

W Łodzi, po zakończeniu w 1954 r. kursu magisterskiego pod kierunkiem Heleny Więckowskiej, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego „nie przyznało Katedrze łódzkiej prawa do dalszej rekrutacji”⁴⁷, pozostała ona na szereg miesięcy „jako dydaktycznie nieczynna”⁴⁸. Dalszą pracę związane z Studenckim Kołem Naukowym Bibliotekoznawstwa, istniejącym przy Katedrze od 1953 r. Od roku akademickiego 1956/1957 udało się uzyskać w Ministerstwie zezwolenie na powołanie w ramach Wydziału Filologicznego UŁ Magisterskiego Dwuletniego Studium Eksternistycznego⁴⁹ dla czynnych bibliotekarzy, „absolwentów dawnej trzylatki”⁵⁰. Ten etap aktywności, utrzymujący się w latach 1956/1957–1961/1962 został nazwany trzecim okresem w historii łódzkich studiów bibliotekoznawczych.

Jak można zauważyć, w okresie pierwszych kilkunastu lat studiów bibliotekoznawczych kształceniem w trybie stacjonarnym i zaocznym objęto różne grupy osób, tj. (1) abiturientów, którzy dokonali swojego pierwszego wyboru kierunku studiów; (2) studentów innych kierunków studiów (np. w obrębie wydziału, pokrewnych wydziałów); (3) osoby pracujące w bibliotekach; (4) osoby pracujące w innych zawodach.

Na lata 60. przypada powstanie kolejnych ośrodków kształcących bibliotekarzy na poziomie akademickim. W 1967 r. na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu powołane zostało Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa⁵¹, a później Podyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa (1968)⁵², którego zadaniem było – jak czytamy – „doksztalcanie w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej osób z wyższym wykształceniem, zatrudnionych w służbie bibliotecznej lub innych placówkach kulturalno-oświatowych”⁵³.

Powołane nieomal w tym samym czasie Podyplomowe Studium Informacji Naukowej na Uniwersytecie Warszawskim miało inaczej określone zadanie:

⁴⁷ H. Więckowska: *Pierwsza w Polsce...*, s. 127.

⁴⁸ A. Birkenmajer: *Rozwój i stan obecny...*, s. 20.

⁴⁹ Zał. nr 2 do Zarządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 lutego 1955 r. M.P. 1955 nr 17 poz. 177: Wykaz szkół wyższych i wydziałów, na których prowadzony jest eksternat w zakresie studiów II stopnia.

⁵⁰ H. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy. Postulaty Raportu o stanie bibliotek i próby ich realizacji*. „Przegląd Biblioteczny” 1975 z. 3, s. 230.

⁵¹ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 września 1967 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-10 poz. 58.

⁵² Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, z dnia 23 czerwca 1968 r. w sprawie utworzenia Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-7 poz. 49.

⁵³ *Ibidem*, par. 2.

„uzupełnienie wiedzy w zakresie informacji naukowej pracowników zatrudnionych w zawodach wymagających znajomości tej dziedziny”⁵⁴.

W 1969 r. Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa utworzone zostało w UŁ⁵⁵ oraz w Uniwersytecie Jagiellońskim⁵⁶. Zadaniem Studium, jak napisano w powołujących je aktach prawnych, „jest kształcenie studentów [...] w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej”.

Oprócz tego w ośrodkach już istniejących dokonano zmian organizacyjnych – w Uniwersytecie Warszawskim utworzono Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w miejsce Katedry⁵⁷; w Uniwersytecie Wrocławskim – Instytut Bibliotekoznawstwa⁵⁸.

Pod koniec lat 60. grupa uczelni prowadzących kształcenie bibliotekarzy powiększyła się o utworzoną w 1969 r. Wyższą Szkołę Nauczycielską w Kielcach, w której na Wydziale Humanistycznym w tymże roku uruchomiono kierunek filologia polska z bibliotekoznawstwem, przygotowujący studentów do „nauczania języka polskiego, języka rosyjskiego, historii oraz prowadzenia bibliotek”⁵⁹.

Z początkiem lat 70. do ośrodków akademickiego bibliotekoznawstwa włączona została Wyższa Szkoła Nauczycielska w Bydgoszczy.

Po raz pierwszy ogłoszono decyzję o utworzeniu nowego kierunku studiów – filologia polska z bibliotekoznawstwem w Wyższej Szkole Nauczycielskiej na

⁵⁴ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 lipca 1968 r. w sprawie utworzenia Podyplomowego studium informacji naukowej na Uniwersytecie Warszawskim. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-7 poz. 50, par. 2.

⁵⁵ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 kwietnia 1969 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Łódzkim, Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. 1969 nr A-4 poz. 30.

⁵⁶ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 listopada 1969 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-15 poz. 136.

⁵⁷ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 czerwca 1968 r. w sprawie organizacji wewnętrznej Uniwersytetu Warszawskiego. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. 1968 nr A-10 poz. 65, cyt. za T. Zarzębski: *Polskie prawo...*, s. 165.

⁵⁸ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r. w sprawie organizacji Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta we Wrocławiu. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-4 poz. 34, cyt. za *ibidem*, s. 169.

⁵⁹ Następnie, tj. „W roku akademickim 1970/1971 w ramach zajęć fakultatywnych zorganizowane zostały zajęcia z bibliotekarstwa. Celem zajęć było przygotowanie studentów filologii polskiej Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Kielcach do podjęcia pracy w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych oraz w placówkach oświatowo-wychowawczych”. Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa jako kierunek studiów w kieleckiej uczelni „usamodzielił się w roku akademickim 1975/76”. Por. I. Krasińska: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Historia i dzień dzisiejszy*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 67–68.

odbywającym się w Bydgoszczy VII Zjeździe Delegatów Okręgu Bydgoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w dniu 21 IV 1971 roku. Dla realizacji tego celu wyłoniono w strukturze Wydziału Humanistycznego w latach 1971–1975 Zakład Filologii Polskiej i Bibliotekoznawstwa prowadzony przez doc. dra Jerzego Koniecznego, który kształcił studentów na kierunku filologia polska z bibliotekoznawstwem⁶⁰.

W roku akademickim 1975/1976 powstał odrębny Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej pod kierunkiem doc. dr. Henryka Dubowika⁶¹.

W pierwszej połowie lat 70. studia bibliotekoznawcze wprowadzono w kolejnych uczelniach. W nowo powstałym (1968) Uniwersytecie Śląskim:

W roku 1973, na wspólnym posiedzeniu Senackiej Komisji Bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego oraz Kolegium Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych, zwołanym w sprawie studiów bibliotekoznawczych, wyrażono przekonanie o społecznym zapotrzebowaniu na bibliotekarzy w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym.

Ostatecznie,

W trakcie realizacji planów dotyczących kształcenia na Uniwersytecie Śląskim uwzględniono dwa komplementarne kierunki dydaktyczne: informację naukowo-techniczną na Wydziale Techniki oraz bibliotekoznawstwo i informację naukową na Wydziale Filologicznym⁶².

W roku akademickim 1974/1975 zostały uruchomione studia zaoczne bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Studia bibliotekoznawcze w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie uruchomione zostały w 1974 r. w trybie zaocznym, w Instytucie Filologii Polskiej na Wydziale Humanistycznym⁶³. W Uniwersytecie Gdańskim

⁶⁰ Z. Kropidłowski: *Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 31. Autor pisał: „osiągnięciem w rozwoju kierunku było rozpoczęcie rekrutacji w 1973 r. na studia magisterskie czteroletnie na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa”.

⁶¹ Zob. D. Gurzyńska-Bociek: *Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii*. W: *Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. 40 lat uczelni 1969–2009 WSN, WSP, AB, UKW*. Bydgoszcz 2010, s. 169–183.

⁶² Por. *Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Droga od genezy po rok bieżący (1974–2013)*. Oprac. zespół pod kierunkiem E. Gondek. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 49–50.

⁶³ A. Has-Tokarz, R. Malesa: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – z perspektywy dziesięciu lat istnienia*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 146.

w 1973 r. utworzone zostało Podyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa⁶⁴. W Uniwersytecie Jagiellońskim, który posiadał już dorobek dydaktyczny w dziedzinie bibliotekoznawstwa, „Utworzony [został] pod kierownictwem Stanisława Grzeszczuka w 1974 roku Zakład BIN” w strukturze Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu⁶⁵.

W 1974 r. „na nowo zorganizowanym kierunku bibliotekoznawstwa w Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Olsztynie, przekształconej z dniem 2 października 1974 r. w Wyższą Szkołę Pedagogiczną”, zainaugurowano studia zaoczne w roku akademickim 1974/1975. Jan Wróblewski pisał również o rozpoczętych na olsztyńskiej uczelni studiach stacjonarnych bibliotekoznawstwa⁶⁶.

Zestawienie obrazujące rozwój studiów stacjonarnych oraz innych form kształcenia akademickiego bibliotekarzy w okresie do połowy lat 70. przedstawia tabela 1.

Trzeba zwrócić uwagę, iż ani H. Więckowska, ani S. Kubiak nie wspominają w swoich opracowaniach o kształceniu bibliotekarzy na poziomie wyższym w krakowskiej Wyższej Szkole Nauk Społecznych⁶⁷, a także w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach (której dzieje łączą się z początkami Uniwersytetu Śląskiego).

W świetle danych z tabeli 1 na mapie ośrodków kształcących w zakresie bibliotekoznawstwa na poziomie wyższym przed rokiem 1975/1976 znalazły się jeszcze, oprócz przywołanych w tekście niniejszym, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie, Wyższa Szkoła Nauczycielska w Poznaniu, Wyższa Szkoła Nauczycielska we Wrocławiu.

Przy okazji nie sposób nie zwrócić uwagi na występujące w treści wykorzystanych w tej pracy publikacji drobne różnice dotyczące przeszłości charakteryzowanych i wzmiankowanych ośrodków. Szczegóły te nie mają jednak większego wpływu na przyjęty w tym tekście sposób wnioskowania.

⁶⁴ Zarządzenie nr 88/Org/73 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 8 sierpnia 1973 r. w sprawie utworzenia w Uniwersytecie Gdańskim Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa. Dz.Urz.Min.N.Sz.W.iT. nr 14 poz. 147.

⁶⁵ R. Sapa: *Przemiany i perspektywy...*, s. 37.

⁶⁶ J. Wróblewski: *Studia bibliotekoznawcze w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie*. „Przegląd Biblioteczny” 1975 z. 2, s. 171–177; o Zakładzie Bibliotekoznawstwa umiejscowionym w strukturze Wydziału Humanistycznego uczelni olsztyńskiej jest mowa w Zarządzeniu nr 8 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 15 lutego 1977 r. w sprawie struktury organizacyjnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Dz.Urz.Min.N.Sz.W.iT. nr 3 poz. 9.

⁶⁷ Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Krakowie dotyczy notatka w dziale Kronika w „Przeglądzie Bibliotecznym” (1950 z. 1, s. 55), w której zacytowano fragmenty zarządzenia powołującego tę instytucję.

Tabela 1. Informacje o ośrodkach, w których uruchomiono kształcenie w zakresie bibliotekoznawstwa, w okresie do roku akademickiego 1975/1976

Miasto, uczelnia, rok rozpoczęcia kształcenia	2	3
Bydgoszcz WSP 1971/1972	Informacja o ośrodkach, w których uruchomiono kształcenie bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej	„Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczyielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. [...] specjalizację prowadzą [...] w WSN w Bydgoszczy [...] miejscowi bibliotekarze.”
Gdańsk Uniwersytet Gdański 1973	WSP „w Bydgoszczy w r. ak. 1973/74 powołała Zakład Filologii Polskiej i Bibliotekoznawstwa prowadzący studia stacjonarne i zaoczne.”	brak danych
Katowice Uniwersytet Śląski 1971/1974	„W ramach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego od kilku lat funkcjonuje Zakład Nauki o Książce prowadzący seminaria magisterskie, którego uczestnicy uzyskują kwalifikacje bibliotekarskie. [...] W 1973 r. uruchomiono tu trzyletnie Poddyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa [...]. W r. ak. 1975/76 w nowo utworzonym zaocznym studium bibliotekoznawstwa rozpocznie naukę [...]”	brak danych
	„Na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji technicznej są pod względem organizacyjnym znacznie rozbudowane. W 1971 r. powołano Instytut Informacji Technicznej [...]. Ponadto w 1974 r. na Wydziale Filologicznym powstał Zakład Bibliotekoznawstwa [...]”	brak danych

Tabela 1 (cd.)

1	2	3
Kielce WSP 1971/1972	„W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach przez kilka lat prowadzono kierunek studiów filologia polska z bibliotekoznawstwem. [...] W listopadzie 1974 r. w Instytucie Filologii Polskiej powstał Zakład Bibliotekoznawstwa [...]”.	„Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczycielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. [...] specjalizację prowadzą [...] w WSN w [...] Kielcach – miejscowi bibliotekarze”.
Kraków Uniwersytet Jagielloński 1970	„Na Uniwersytecie Jagiellońskim od 1970/71 r. działało czterosemestralne Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa [...] W 1974 r. w Instytucie Filologii Polskiej powstał Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. W r. ak.1974/75 uruchomiono tu studia stacjonarne i zaoczne”.	„Międzywydziałowe Studia Bibliotekoznawstwa [...] prowadzone są obecnie na uniwersytetach: [...] Jagiellońskim od 1970 r. [...]”
Kraków WSP 1971/1972	„W Krakowie studia bibliotekoznawcze prowadzone są także na Wydziale Filologicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Od kilku już lat realizowany był tu kierunek filologia polska z bibliotekoznawstwem. W r. ak. 1973/74 uruchomiono zaoczne studia bibliotekoznawstwa [...]”.	„Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczycielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. [...] specjalizację prowadzą [...] w Wyższych Szkołach Pedagogicznych w Krakowie [...] miejscowi bibliotekarze”.
Lublin Uniwersytet Marii Curie- -Skłodowskiej	„Przy Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w r.ak.1974/75 uruchomiono zaoczne studia bibliotekoznawstwa [...]”.	brak danych

Łódź Uniwersytet Łódzki 1945	„Na Uniwersytecie Łódzkim w 1969 r. uruchomiono studia międzywydziałowe bibliotekoznawstwa. [...] Od r. ak. 1975/76 wprowadzi się stacjonarne studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej [...]. Studia [...] prowadzone są przez Zakład Bibliotekoznawstwa Wydziału Filologicznego, pierwszą tego typu placówkę w polskim szkolnictwie wyższym, zorganizowaną już w 1945 r.”	„Międzywydziałowe Studia Bibliotekoznawstwa. [...] Prorowadzone są obecnie na uniwersytetach: [...] Łódzkim od 1969 r.”
Olsztyn WSP 1974	„W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie na Wydziale Humanistycznym w 1974 r. powstał Zakład Bibliotekoznawstwa. Prowadzi on studia stacjonarne i zaoczne [...]”.	brak danych
Poznań Uniwersytet im. Adama Mickiewicza 1966/1967	„Na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu w r. ak. 1966/67 powołano Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa [...]. Inną formą studiów bibliotekoznawczych [...] są prowadzone od 1968 r. [...] zaoczne studia podyplomowe [...]. W 1972 r. na tejże uczelni powstał Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej jako jednostka pozawydziałowa, pierwsza tego typu placówka kształcenia bibliotekarzy w Polsce”.	„Międzywydziałowe Studia Bibliotekoznawstwa [...] Prorowadzone są obecnie na uniwersytetach: Poznańskim od 1967 r. [...]”
Poznań WSN 1971/1972	brak danych	„Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczycielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. W WSN w Poznaniu [...] specjalizację prowadzą uniwersyteckie ośrodki bibliotekoznawcze [...] w ramach [...] w Poznaniu – Studium Podyplomowego”.

Tabela 1 (cd.)

1	2	3
Rzeszów WSP 1971/1972	brak danych	Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczycielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. [...] specjalizację prowadzi[...] w Wyższych Szkołach Pedagogicznych w [...] Rzeszowie [...] miejscowi bibliotekarze.”
Warszawa Uniwersytet Warszawski 1951	„Na Uniwersytecie Warszawskim [...]. W 1951 r. zainicjowała je Katedra Bibliotekoznawstwa, która w 1969 r. została przekształcona w Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej [...]. W ramach tego Instytutu od 1973 r. funkcjonuje Podyplomowe Studium Informacji Naukowej”.	„Pełne stacjonarne studia bibliotekoznawcze prowadzi: Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego [...] powstały w 1969 r. na gruncie przekształcon[ej] katedr[ey] bibliotekoznawstwa, działając[ej] [...] od 1952 r. [...]”
Wrocław Uniwersytet Wrocławski 1956	„W 1956 r. powołano tu Katedrę Bibliotekoznawstwa [...], która w tymże roku uruchomiła pierwsze w Polsce studia zaoczne z zakresu bibliotekoznawstwa”.	„Pełne stacjonarne studia bibliotekoznawcze prowadzi[...] Instytut Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego [...] powstały w 1969 r. na gruncie przekształcon[ej] katedr[ey] bibliotekoznawstwa, działając[ej] [...] od 1957 r.” „Instytut Wrocławski prowadzi obok dziennych stacjonarnych, także studia zaoczne w ramach Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących, od 1956 r. Studia trwają 5 lat i zakończone są [...] nadaniem stopnia magistra bibliotekoznawstwa”.

Wrocław WSN 1971/1972	brak danych	„Od roku akad. 1971/72 kilka Wyższych Szkół Pedagogicznych i Nauczycielskich wprowadziło u siebie dwuletnią specjalizację bibliotekarską na filologii polskiej. W [...] WSN we Wrocławiu [...] specjalizację prowadzą uniwersyteckie ośrodki bibliotekoznawcze (we Wrocławiu w ramach Instytutu Bibliotekoznawstwa [...]).”
WSP ⁶ Zielona Góra 1975/1976	„W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze w r.ak. 1975/76 zostanie zorganizowany Zakład Bibliotekoznawstwa prowadzący studia stacjonarne i zaoczne.”	brak danych

⁶ S. Kubiak: „Studia bibliotekoznawcze w Zielonej Górze miały być uruchomione w r.ak. 1975/76; w Szczecinie postuluje się ich zorganizowanie”. S. Kubiak: *Kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej na poziomie wyższym*. „Przegląd Biblioteczny” 1976, s. 403.

Uwaga: w kolumnie 1. pt. Miasto, uczelnia, rok została umieszczona najwcześniejsza data, jaka została przytoczona w publikacjach z kolumny 2–3.

Źródło: na podstawie analizy następujących tekstów: *Kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej na poziomie wyższym* Stanisława Kubiaka („Przegląd Biblioteczny” 1976) [kolumna 2] oraz *System kształcenia bibliotekarzy na uniwersytetach polskich* Heleny Więckowskiej („Przegląd Biblioteczny” 1971) [kolumna 3].

System kształcenia bibliotekarzy, jaki ukształtował się w okresie 1945/1946–1974/1975, uwzględniał kilka form, takich jak: pełne stacjonarne studia akademickie oraz studia bibliotekoznawcze zaoczne zakończone magisterium. Oprócz tych rodzajów funkcjonowały także studia łączące filologię polską i bibliotekoznawstwo w formie specjalizacji bibliotekarskiej dla polonistów, studia dla osób kształcących się w innych dyscyplinach (międzywydziałowe) doszkalające w zakresie bibliotekoznawstwa oraz studia podyplomowe uzupełniające wiedzę dziedzinową przeznaczoną dla absolwentów wyższych uczelni różnych kierunków.

W Uniwersytecie Łódzkim „w 1963 r. kierownik Katedry rozpoczęła prowadzenie seminarium doktoranckiego, gromadzącego bibliotekarzy z bibliotek całego kraju”⁶⁸, które było kontynuowane jeszcze przez kilka lat po przejściu Profesora na emeryturę w 1969 r. (zob. s. 17).

Jak wspomniano, w 1969 r. wydane zostało przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego zarządzenie o utworzeniu w Uniwersytecie Łódzkim Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa⁶⁹ (uruchomionego w roku akademickim 1969/1970). Ustalono czas trwania studiów: „Nauka na Studium trwa 4 semestry i prowadzona jest systemem studiów dziennych”⁷⁰. Unormowano również zasady rekrutacji:

O przyjęcie na Studium mogą się ubiegać studenci IV i V roku, a w wyjątkowych przypadkach także studenci III roku studiów wszystkich wydziałów UŁ, którzy uzyskają zgodę dziekana macierzystego wydziału na podjęcie nauki na Studium⁷¹.

W uczelni, na mocy Zarządzenia Rektora UŁ z 1970 r., tematyka bibliotekoznawcza znalazła się w ramach przedmiotów realizowanych w Instytucie Filologii Polskiej w obrębie Zakładu Nauk Pomocniczych i Bibliotekoznawstwa⁷². W 1972 r. w strukturze Wydziału Filologicznego powołany został do życia Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa⁷³, przekształcony w listopadzie 1981 r. w Katedrę⁷⁴.

⁶⁸ K. Pieńkowska: *Helena Więckowska, zarys życia i działalności*. W: *Helena Więckowska 1887–1984*. Red. J. Andrzejewski. Łódź 1988, s. 5–17.

⁶⁹ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 kwietnia 1969 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Łódzkim, Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. 1969 nr A-4 poz. 30.

⁷⁰ *Ibidem*, par. 3.

⁷¹ *Ibidem*, par. 4.

⁷² Zarządzenie nr 26 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 1 września 1970 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej Uniwersytetu Łódzkiego [niepubl.].

⁷³ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 stycznia 1972 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Uniwersytecie Łódzkim. Dz.Urz.Min.Ośw.iSz.W. nr A-2 poz. 11, par. 1 (b).

⁷⁴ Zarządzenie nr 8 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 28 października 1981 r. w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej [niepubl.].

Różne inicjatywy i działania zaistniały w okresie od 1963 r. do roku akademickiego 1975/1976 można uznać za czwarty etap w historii rozwoju łódzkiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy.

1.4. Rozwój studiów bibliotekoznawczych w okresie PRL w latach 1975/1976–1989

Rok akademicki 1975/1976 stanowi niewątpliwie ważną datę dla łódzkiego środowiska bibliotekoznawczego, od 1 października wznowione zostały na Uniwersytecie Łódzkim jednolite dzienne studia magisterskie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Druga połowa lat 70. to również znaczący moment w rozwoju studiów na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w innych polskich uczelniach. W 1976 r. wszedł w życie jednolity i ogólnokrajowy program studiów bibliotekoznawstwa, realizowany we wszystkich ośrodkach kształcących specjalistów w tej dziedzinie w szkołach wyższych w Polsce⁷⁵.

W kontekście tego faktu należy tu przypomnieć znaczenie *Raportu o stanie bibliotek*, który został przygotowany z inicjatywy bibliotekarzy przez Państwową Radę Biblioteczną i opublikowany drukiem w 1974 r. (jako materiały powielone w 1973). Jak pisała H. Więckowska: „Pod silnym ostrzałem krytyki znalazły się w *Raporcie*... programy studiów, treść nauczania, formy i metody dydaktyczne”⁷⁶. We *Wnioskach* (wniosek 21) postulowano działania w zakresie kształcenia:

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki powinno opracować projekt jednolitego systemu studiów wyższych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, biorąc pod uwagę wielkość potrzeb i konieczność przyspieszenia reformy studiów w tych dziedzinach. Projekt powinien być przedstawiony do opinii Państwowej Radzie Bibliotecznej w takim terminie, aby nowy system mógł być wprowadzony w życie w roku akademickim 1974–1975⁷⁷.

Prace nad wnioskowanym programem w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej prowadził Zespół Dydaktyczno-Wychowawczy powołany przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki w grudniu 1973 r. Efektem prac tego gremium były dwie wersje programowe: jedna o profilu humanistyczno-społecznym (nastawiona przede wszystkim na naukę o bibliotece i jej funkcje społeczne), druga o profilu matematyczno-społecznym. Jak pisała H. Więckowska,

⁷⁵ J. Jarowiecki: *Samodzielny Zakład Bibliotekoznawstwa*. W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1946–1981*. Red. Z. Ruta. Kraków 1981, s. 182–188.

⁷⁶ H. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy...*, s. 222.

⁷⁷ *Raport o stanie bibliotek polskich*. Warszawa 1974, s. 52 za: H. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy...*, s. 223.

Program zmatematyzowany kładzie szczególny nacisk na informacyjną funkcję bibliotek, które wraz z ośrodkami informacji naukowej tworzą jeden zintegrowany system informacji⁷⁸. W drugiej dekadzie lutego br. [1975 r.] oba programy wraz z planami studiów zaocznych, otrzymawszy wstępną aprobatę dyrektora departamentu Studiów Uniwersyteckich MNSzWiT, złożone zostały do zatwierdzenia ministra⁷⁹.

Według Wojciecha Piróga,

Od roku akademickiego 1975/76 studia na kierunkach „Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa” prowadzone są w następujących szkołach wyższych: Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet im. M.C. Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. B. Bieruta we Wrocławiu, Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu, oraz w Wyższych Szkołach Pedagogicznych w Bydgoszczy, Kielcach, Krakowie, Olsztynie, Szczecinie i w Zielonej Górze⁸⁰.

Należy uzupełnić, iż

Toruński ośrodek bibliologii swoimi tradycjami sięga 1975 r. i powołanego wówczas w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu [...] Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Jednak dopiero wraz z utworzeniem w 1976 r. Zakładu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, funkcjonującego początkowo w ramach Instytutu Filologii Polskiej, pojawiły się etaty naukowe i podjęto prace badawcze⁸¹.

W przytoczonym fragmencie tekstu W. Piróga nie odnajdujemy niektórych ośrodków wymienionych przez autorów cytowanych publikacji, H. Więckowską i S. Kubiaka, jako placówki kształcące bibliotekarzy na poziomie wyższym (WSN w Poznaniu i Wrocławiu, WSP w Rzeszowie). Jednocześnie na tej swoistej mapie akademickiego bibliotekoznawstwa znalazł się, nie wymieniany wcześniej, Szczecin⁸².

⁷⁸ H. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy...*, s. 227.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 228.

⁸⁰ W. Piróg: *Zagadnienia informacji i dokumentacji naukowej*. Warszawa 1977, s. 8.

⁸¹ M. Kowalska, W. Ciszewska: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – historia i współczesność*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 56. Zob. też J. Tondel: *Trzydzieści lat studiów bibliotekoznawczych w Toruniu*. W: *Od książki dawnej do biblioteki wirtualnej – przeobrażenia bibliologii polskiej. Na marginesie trzydziestolecia Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK w Toruniu*. Red. D. Degen i M. Fedorowicz. Toruń 2009, s. 13–27.

⁸² W Zarządzeniu nr 38 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 27 września 1980 r. w sprawie zmian organizacyjnych w szkołach wyższych, podległych Ministrowi Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (Dz.Urz.Min.N.Sz.W.iT.

Z chwilą uruchomienia pełnych studiów stacjonarnych, jak podała Barbara Sordylowa, zrezygnowano z międzywydziałowych studiów bibliotekoznawstwa⁸³.

Po reaktywacji studiów w łódzkim ośrodku bibliotekoznawczym zdecydowano się realizować humanistyczny profil kształcenia zarówno na 4-letnich studiach dziennych, jak i na studiach zaocznych, uruchomionych w roku akademickim 1977/1978, następnie, tj. od 1982 r., na studiach wydłużonych do lat 5.

Warto uświadomić sobie, że reforma programowa z roku 1975/1976 podniosła rangę kształcenia specjalizacyjnego, wprowadzanego na wyższych latach studiów dziennych i zaocznych. W poszczególnych ośrodkach wprowadzano specjalizacje zależnie od potrzeb i swoich możliwości kadrowych⁸⁴. Zakres specjalizacji dotyczył m.in. tematyki bibliotekarstwa publicznego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych, informacji naukowej, prasoznawstwa, edytorstwa, księgarstwa.

W Łodzi specjalizacją stało się bibliotekarstwo szkolne i pedagogiczne. Trzeba dodać, że na studiach podyplomowych uruchomionych w 1980 r. w ówczesnym Zakładzie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UŁ realizowano dwie specjalizacje, od roku akademickiego 1982/1983: nauczycielską (dla bibliotekarzy z bibliotek szkolnych i pedagogicznych) i ogólną (dla bibliotekarzy z bibliotek publicznych i naukowych). W roku 1985/1986 wprowadzony został program specjalizacyjny w zakresie bibliotek szkolnych i pedagogicznych w trybie stacjonarnym⁸⁵.

1.5. Usytuowanie studiów bibliotekoznawczych w strukturze szkoły wyższej

Jak wcześniej wspomniano, studia bibliotekoznawcze w Łodzi znalazły się początkowo w ramach Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu (zob. s. 13). W 1951 r. w strukturze wydziałowej UŁ zaszły zmiany polegające na tym, że Wydział Humanistyczny podzielono na dwa wydziały: Historyczno-Społeczny (od 1952 r. Filozoficzno-Historyczny) oraz Filologiczny⁸⁶. Kształcenie bibliotekarzy

nr 10 poz. 39) jest mowa o Wyższej Szkole Pedagogicznej w Szczecinie, w której na Wydziale Humanistycznym przekształca się Zakład Historii w Instytut Historii i Bibliotekoznawstwa.

⁸³ [B. Sordylowa]: Wypowiedź. W: *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”*. „Przegląd Biblioteczny” 1983 z. 2–3, s. 130.

⁸⁴ A. Radziejowska-Hilchen: *Kształcenie nauczycieli-bibliotekarzy w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Warszawa 1995, s. 52–58.

⁸⁵ J. Konieczna, B. Karkowski: *Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego*. „Acta Universitatis Lodzianensis” 2001 Folia Librorum 10, s. 169–181.

⁸⁶ *Uniwersytet Łódzki 1945–1980*. Łódź 1980, s. 5–6.

na Uniwersytecie w Łodzi odbywa się niezmiennie od 70 lat w ramach Wydziału Filologicznego.

Również w innych uczelniach studia poświęcone książce, bibliotece i informacji były zazwyczaj umiejscowione na wydziałach filologicznych (Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Wrocławski, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej) lub na wydziałach historycznych (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), ale też na Wydziale Filologiczno-Historycznym (Uniwersytet Gdański) czy też na Wydziale Humanistycznym (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Kielcach, Olsztynie)⁸⁷.

Miejsce jednostek kształcących bibliotekarzy w strukturze uczelni ulegało zmianie, czy to z przyczyn „zewnętrznych”, czy w wyniku dążenia środowiska. Anna Radziejowska-Hilchen w tekście *Historia Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego* przybliżyła okoliczności, które wpłynęły na zmianę usytuowania jednostki w strukturze Uniwersytetu Warszawskiego:

Dzień 8 marca 1968 r. przeżyliśmy wspólnie z naszymi studentami, manifestującymi w obronie wolności słowa. [...] Tak zwane „wydarzenia marcowe” na Uniwersytecie Warszawskim miały, jak wiadomo, dalsze reperkusje społeczne i polityczne, miały też konsekwencje dla uczelni. [...] W wyniku tych zmian Katedra została przekształcona w Instytut i przeniesiona z Wydziału Filologicznego (na którym czuła się już „zadomowiona”, jak stwierdzała w 1966 r. doc. Remerowa) na Wydział Historyczny, na którym jesteśmy do dzisiaj⁸⁸.

W Uniwersytecie Jagiellońskim studia bibliotekoznawcze były usytuowane przez pewien czas na Wydziale Filologicznym (w latach 1974–1995), od 1996 r. są realizowane w ramach Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej⁸⁹.

Moim zdaniem, umiejscowienie bibliotekoznawstwa na Wydziale Filologicznym jest niezmiernie ważne dla tego kierunku z kilku powodów, mających znaczenie zarówno dla kandydatów, jak i dla nauczycieli akademickich. Jeśli chodzi o przyszłych studentów, to takie usytuowanie zawiera w sobie przystępny komunikat adresowany do kandydatów, informujący o tym, że nauczane treści pozostaną w łączności dziedzinowej z badaniami humanistycznymi, które skoncentrowane są na dziełach człowieka i jemu służących, obejmując teksty, język,

⁸⁷ Stan z 1995 r. na podstawie raportów. W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1995.

⁸⁸ A. Radziejowska-Hilchen: *Historia Instytutu Informacji Naukowej...*, s. 84.

⁸⁹ M. Kocójowa: *Edukacja liderów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa: nadzieje, potrzeby i wybory organizatora procesu kształcenia*. „Biuletyn EBIB” 2002 nr 8(37).

kulturę, instytucje kultury. Jednocześnie jest to komunikat informujący wstępnie na temat oczekiwanego od kandydatów profilu zainteresowań, który dawniej odnosił się też do zakresu wiedzy sprawdzanej w postępowaniu rekrutacyjnym. Tej sprawie warto poświęcić kilka zdań.

Model akademickiego kształcenia bibliotekarzy w uczelniach państwowych z natury rzeczy zakładał pracę z kandydatem spełniającym określone warunki. W dokumentach oficjalnych w okresie PRL zamieszczone były ustalenia określające zasady przyjęcia na studia i przebieg rekrutacji. Rzecz jasna, postępowanie według ustaleń nie dotyczyło tylko studiów bibliotekoznawczych, ale studiów w ogóle. Ogólnie biorąc, na przestrzeni lat można mówić o wymogach merytorycznych i o preferencjach.

Tę drugą grupę wymogów, odpowiadającą polityce Państwa, określały ówczesne władze. Już w 1949 r. w Rozporządzeniu Ministra Oświaty określone zostały preferencje w zakresie przyjmowania kandydatów na pierwszy rok studiów:

W przypadku, jeżeli liczba zgłoszeń przekracza ustaloną na danym wydziale (oddziale, studium) ilość miejsc, spośród kandydatów, którzy pomyślnie zdali egzamin, mają pierwszeństwo przyjęcia: 1) dzieci robotników, chłopów małorolnych i średniorolnych, 2) dzieci inteligencji pracującej, wykazujące się pracą społeczną, jak również osoby wymienione w art. 2 ustawy z dnia 23 lipca 1945 r. o zasiłkach i pomocy dla osób pozostałych po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego, poległych w walkach o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego [...] i w art. 1. Dekretu z dnia 13 listopada 1945 r. o zasiłkach i pomocy dla ofiar wrogów demokratycznego ustroju Polski [...] w kolejności, ustalonej według najlepszych wyników egzaminu, 3) inni kandydaci według kolejności wyniku egzaminu w ilości nie przekraczającej 15% wolnych miejsc w przypadku, gdy ilość osób wymienionych w pkt. 1 i 2, które pomyślnie złożą egzamin, przekracza 85% wolnych miejsc na wydziale⁹⁰.

Niemal modelową ilustracją pierwszeństwa doboru kandydatów na studia w szkołach wyższych z lat 50. może być poniższy cytat z Okólnika nr 31 Prezesa Rady Ministrów z 1953 r.:

5.1. Komisje obowiązane są przy kwalifikowaniu kandydatów stosować zasadę, że w granicach ustalonej liczby miejsc dla poszczególnych kierunków studiów przy równych wynikach egzaminów pierwszeństwo przyjęcia mają:

1) dzieci przodowników pracy, racjonalizatorów, robotników zatrudnionych w produkcji przemysłowej i rolnej, w budownictwie i transporcie, członków spółdzielni produkcyjnych, nauczycieli, inteligencji technicznej i twórczej,

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 4 czerwca 1949 r. o trybie postępowania przy przyjmowaniu kandydatów na pierwszy rok studiów do państwowych szkół wyższych na rok szkolny 1949/50. Dz.U. 1949, nr 37, poz. 273, art. 7.

2) dzieci chłopów mało- i średniorolnych, pracowników fizycznych i umysłowych nie wymienionych w pkt. 1 oraz rzemieślników – członków spółdzielni pracy⁹¹.

Praktyka limitów i preferencji przy ubieganiu się o indeks, modyfikowana kilkakrotnie, utrzymała się przez szereg lat.

Jeszcze w kolejnych latach, w Zarządzeniu Ministra Nauki z 1986 r. określającym zasady i warunki przyjęć na studia, zawarto szczegółowy opis zasad postępowania kwalifikacyjnego, „obejmującego: egzamin wstępny, wyniki uzyskane w szkole średniej oraz opinię ze szkoły średniej (zakładu pracy, jednostki wojskowej) i rozmowę kwalifikacyjną”⁹². Liczbę miejsc rozdzieloną na dwie części uczelnie miały wypełnić w postępowaniu rekrutacyjnym następująco:

W ramach 80% limitu miejsc będących w dyspozycji wydziałowych (instytutowych) komisji rekrutacyjnych, na I rok studiów przyjmowani są w następującej kolejności: 1) laureaci i finaliści olimpiad stopnia centralnego [...], 2) kandydaci, którzy uzyskali kolejno najwyższą liczbę punktów [art. 2.4].

W ramach 20% limitu miejsc [...] mogą być przyjęci bez konieczności składania odwołań kandydaci, którzy zdali egzamin wstępny i nie zostali przyjęci [...], a spełniają jeden z [...] warunków [art. 2.5].

W liście złożonej z ośmiu punktów uwzględniono następujące warunki: (1) „co najmniej jedno z rodziców pracuje na stanowisku robotniczym lub w rolnictwie w sektorze prywatnym lub uspołecznionym”, (2) „sieroty i wychowankowie domów dziecka”, (3) „obywatele polscy, którzy kończą szkołę średnią za granicą”, (4) osoby na kierunki nauczycielskie i rolnicze (zamieszkałe na stałe na wsi, w miasteczkach do 10 tys. mieszkańców) i instruktorzy Związku Harcerstwa Polskiego, (5) osoby, które „zaliczyły 10-miesięczny studencki hufiec pracy”, (6) żołnierze kończący zasadniczą służbę wojskową, (7) osoby, które „odbyły staż pracy na stanowisku robotniczym, (8) osoby ze słabszymi wynikami z przedmiotów kierunkowych i jednocześnie z pozytywną oceną z języka obcego” [art. 9.1].

Grupa wymogów merytorycznych wiązała się przez wiele lat z procedurą egzaminów wstępnych na studia. Minister szkolnictwa wyższego ogłaszał wykaz przedmiotów, z których obowiązywały egzaminy na poszczególne kierunki studiów.

⁹¹ Okólnik nr 31 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 marca 1953 r. w sprawie zadań i organizacji doboru kandydatów na studia w szkołach wyższych. M.P. 1953 nr A-29 poz. 363.

⁹² Zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 grudnia 1986 r. w sprawie zasad i warunków przyjęć na I rok studiów dziennych w szkołach wyższych nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. M.P. 1986 nr 35 poz. 272, art. 1, art. 2.1.

Wgłębiając się w historię studiów bibliotekoznawczych na polskich uniwersytetach, napotykałyśmy informację, która świadczy o drodze uniwersyteckiego bibliotekoznawstwa. Uwydatnia to dodatkowo wkład profesorów: Jana Muszkowskiego, który wprowadził tematykę księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa w obręb dyscyplin akademickich, oraz Aleksandra Birkenmajera, który „swoim autorytetem i ciężką pracą do emerytury w 1960 r. utwierdził kierunek studiów i dyscyplinę naukową, co do której nie ustawały wątpliwości”⁹³. Należy bowiem zauważyć, że po śmierci autora *Życia książki* (1953) w oficjalnych dokumentach ministrów szkolnictwa wyższego, oświaty i zdrowia z 1954 r. na temat rekrutacji kandydatów na I rok studiów brakuje bibliotekoznawstwa⁹⁴ (zob. też s. 17 niniejszej pracy).

Z analizy późniejszych aktów prawa wyłania się inny fakt interesujący dla polskiej historii współczesnej i przełomu 1956 r. Oto bowiem w krótkim odstępie czasu (ok. dwóch tygodni) zostały wydane dwa zarządzenia, jedno przez Prezesa Rady Ministrów⁹⁵, drugie przez Ministra Szkolnictwa Wyższego⁹⁶. Zostały w nich wskazane przedmioty obowiązujące na egzaminach wstępnych. Zestawy tych przedmiotów dla kandydatów na bibliotekoznawstwo różnią się między sobą. Jeden dokument wymienia: literatura polska (pisemny) i nauka o konstytucji oraz historia (ustny), drugi z kolei: literatura polska (pisemny) i literatura polska oraz historia (ustny). Trzeba zauważyć, że nauka o konstytucji w świetle analizowanego dokumentu Prezesa Rady Ministrów była wówczas obowiązkowym przedmiotem egzaminów ustnych na każdy kierunek studiów.

W okresie obowiązywania rekrutacji na studia w trybie egzaminów wstępnych kandydatów na I rok bibliotekoznawstwa zwykle obowiązywał sprawdzian wiedzy z zakresu literatury⁹⁷, historii lub, od 1975 r., również z matematyki oraz języka obcego.

⁹³ B. Bieńkowska: *Bibliologia dyscypliną rozwojową*. W: *Bibliologia i informatologia*. Red. D. Kuźmina. Warszawa 2011, s. 14.

⁹⁴ Por. Załącznik do Zarządzenia Ministrów Szkolnictwa Wyższego, Oświaty i Zdrowia z dnia 25 maja 1954 r.: „Wykaz egzaminów wstępnych obowiązujących kandydatów na I rok studiów”. W: Zarządzenie Ministrów: Szkolnictwa Wyższego, Oświaty i Zdrowia z dnia 25 maja 1954 r. w sprawie egzaminów wstępnych i regulaminu uczelnianych komisji do spraw rekrutacji i wydziałowych komisji dla doboru kandydatów na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. nr A-55 poz. 755.

⁹⁵ Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 maja 1956 r. w sprawie doboru kandydatów na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1956 nr 42 poz. 521.

⁹⁶ Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 czerwca 1956 w sprawie trybu doboru kandydatów oraz warunków dopuszczenia na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1956 nr 49 poz. 566.

⁹⁷ W świetle niektórych zarządzeń z lat 50. zakres egzaminu wstępnego z literatury, zarówno na filologię polską jak i na bibliotekoznawstwo, obejmował literaturę polską (pisemny) oraz literaturę polską i historię (ustny). Por. Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 marca 1958 r. zmieniające zarządzenie z dnia

Należy dodać, że w Łodzi od roku akademickiego 1994/1995 kandydaci na studia dzienne zdawali tylko egzamin ustny z języka polskiego, na studia zaoczne byli przyjmowani bez egzaminu (lub na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej, jeśli liczba chętnych nie przekraczała limitu miejsc). „Z egzaminu wstępnego na studia zaoczne zrezygnowano po wprowadzeniu opłat za ten typ kształcenia”⁹⁸.

Wobec przyszłych studentów bibliotekoznawstwa formułowano też oczekiwania specyficzne, które miały pomóc w trafnym wyborze kierunku studiów. Ich sprecyzowanie było ważnym sygnałem dla kandydatów, że program studiów bibliotekoznawczych stwarza szansę na rozwój ich wiedzy i osobistych zainteresowań humanistycznych. Modelowy kandydat powinien cechować się szczególną skłonnością do czytania, wykazywać ponadprzeciętne zainteresowanie kulturą i historią. Ponieważ składnikiem codzienności stała się konieczność pracy z komputerem i inne doświadczenia technologii komputerowej, kandydaci na I rok zaczęli być informowani o oczekiwaniu od nich zainteresowania tą dziedziną wiedzy, co zarazem stawało się komunikatem o obecności w programie nauczania treści z dziedziny technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Sięgając wstecz, warto krótko prześledzić wątek nazewnictwa charakteryzowanego kierunku studiów i wykształcenia uzyskanego przez absolwentów. W lutym 1953 r. ukazało się Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego w sprawie ustalenia specjalności tytułu magistra i inżyniera w szkołach wyższych⁹⁹. Napotykamy tam informację następującą:

Na podstawie [...] uchwały [...] Prezydium Rządu [...] w sprawie wykazu szkół wyższych uprawnionych do nadawania dyplomów ukończenia studiów drugiego stopnia lub równorzędnych oraz warunków i trybu ich nadawania w szkołach wyższych [...], zarządza się, że w przypadku studiów na wydziale humanistycznym uniwersytetu absolwent otrzymuje tytuł: magistra bibliotekoznawstwa, w przypadku studiów na Wydziale Filologicznym: magistra bibliotekarstwa.

Jest to informacja mniej znana z historii akademickiego istnienia specjalności związanej z biblioteką i książką, która również świadczy o przebytej drodze do uzyskania dzisiejszej pozycji dyscypliny i studiów z nią związanych w ramach wyższych uczelni.

7 czerwca 1956 r. w sprawie trybu doboru kandydatów oraz warunków dopuszczenia na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1958 nr 25, p. 147.

⁹⁸ H. Tadeusiewicz: *Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego (1987/1988–1994/1995)*. „Acta Universitatis Lodziensis” 1998 Folia Librorum 8, s. 25.

⁹⁹ Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lutego 1953 r. w sprawie ustalenia specjalności tytułu magistra i inżyniera magistra w szkołach wyższych. M.P. nr A-24 poz. 291.

W świetle zarządzenia z 1969 r.¹⁰⁰ absolwenci studiów bibliotekoznawczych otrzymywali tytuł magistra bibliotekoznawstwa. Po kilku latach, w następnych zarządzeniach (1973¹⁰¹, 1977¹⁰²), jest wymieniony tytuł magistra bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Uchwała Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z 1991¹⁰³ i 1992 r.¹⁰⁴, a także Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 2001 r.¹⁰⁵ sankcjonowały nazwę „bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna”. Na mocy rozporządzenia kolejnego ministra (2003) kierunek studiów otrzymał nazwę „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”¹⁰⁶.

1.6. Studia bibliotekoznawcze a przyszłe możliwości zatrudnienia

Do elementów składowych opisu specyfiki studiów, prezentowanych w formie informatorów (drukowanych, cyfrowych), należy także charakterystyka przyszłych możliwości zatrudnienia. Pod kątem przewidywanych posad i karier w zawodzie układany był też program nauczania, co wraz z niezbędnymi dla kształcenia uniwersyteckiego treściami teoretycznymi modelowało sylwetkę absolwenta.

¹⁰⁰ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r. w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Dz.Urz.Min.O.iSz.W. nr A-4 poz. 35.

¹⁰¹ Zarządzenie nr 41 Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 4 sierpnia 1973 r. zmieniające zarządzenie w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Dz.Urz.Min.N.Sz.W.iT. nr 13 poz. 125.

¹⁰² Zarządzenie Nr 27 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 20 lipca 1977 r. w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach, akademiach ekonomicznych i wyższych szkołach pedagogicznych oraz studiów ekonomicznych w politechnikach. Dz.Urz.Min.N.Sz.W.iT. nr 9 poz. 24.

¹⁰³ Uchwała Rady Głównej z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie nazw kierunków studiów. Dz.Urz.M.E.N. nr 8 poz. 40.

¹⁰⁴ Uchwała Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 października 1992 r. zmieniająca uchwałę z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie nazw kierunków studiów. Dz.Urz.M.E.N. nr 8 poz. 40.

¹⁰⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie warunków, jakim powinna odpowiadać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów, oraz nazw kierunków studiów. Dz.U. 2001 nr 71 poz. 736.

¹⁰⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 czerwca 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia. Dz.U. 2003 nr 144 poz. 1401.

Perspektywę możliwości zatrudnienia wykształconych bibliotekarzy upatrywano, w zasadzie od początku uruchomienia studiów bibliotekoznawczych, przede wszystkim w sektorze bibliotek oraz w innych instytucjach książki. Tę kwestię w połowie lat 40. poruszył Jan Muszkowski, odpowiedzialny za program kształcenia w Łodzi (zob. s. 14–15). Był to trudny problem także dla Aleksandra Birkenmajera, uczonego, pierwszego kierownika ośrodka warszawskiego, który od początku, tj. od pierwszej połowy lat 50., chciał kształcić „bibliotekarzy naukowych, erudytów i humanistów o szerokich horyzontach intelektualnych. Ministerstwo natomiast potrzebowało praktyków dla bibliotek powszechnych: szybko i dużo”¹⁰⁷. Również i w następnych latach, organizacja i realizacja kształcenia na poziomie akademickim wymagały pogodzenia przekonań i zapatrywań środowiska naukowego z oczekiwaniami ministerstwa, stając się ich wypadkową. O sprawie tej, przywołując początki i wkład pierwszego kierownika Katedry Bibliotekoznawstwa we Wrocławiu, jej późniejszy kierownik Krzysztof Migoń napisał:

wykraczająca poza ciasny praktycyzm bibliotekarski wizja uniwersyteckiego kształcenia pracowników książki, prezentowana przez profesora Karola Głombiowskiego, przyniosła w ciągu minionych lat wielostronne pożytki: programy nauczania zawierały możliwie jak najwięcej przedmiotów i treści ogólnokształcących (obok bibliologicznych także historyczne, historycznoliterackie, pedagogiczne); studia dawały zawsze dobre przygotowanie teoretyczne, a jednocześnie tyle niezbędnej praktyki, że absolwenci mogli dobrze pracować w bibliotekach różnego typu, w wydawnictwach i księgarniach, a także zajmować w nich stanowiska kierownicze¹⁰⁸.

Do informacji już podanych związanych z *Raportem o stanie bibliotek w Polsce* (zob. s. 29–30) dodam, że jednym ze stwierdzeń był też wniosek o potrzebie „zatrudnienia 400 absolwentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej [...] rocznie, a istniejące uczelnie mogą wykształcić jedynie 180”¹⁰⁹.

Warto przypomnieć, że w prawie dotyczącym szkolnictwa wyższego, pochodzący od Dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r., jest mowa o bibliotekach: „Biblioteki szkół wyższych są zakładami naukowymi, powołanymi do zaspokajania potrzeb całej szkoły” [art. 51]¹¹⁰.

Możliwości ewentualnego zatrudnienia w bibliotece naukowej szkoły wyższej, której istnienie zostało uzasadnione w cytowanym dokumencie, stwarzały

¹⁰⁷ B. Bienkowska: *Czterdzieści lat Katedry...*, s. 71.

¹⁰⁸ K. Migoń: *Pół wieku Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (1956–2006)*. W: *Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*. Red. M. Skalska-Zlat i A. Żbikowska-Migoń. Wrocław 2008, s. 173.

¹⁰⁹ *Kalendarium (1974–2000)*. W: *Biblioteka i informacja w komunikowaniu...*, s. 253.

¹¹⁰ Dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. Dz.U. 1947 nr 66 poz. 415.

absolwentom widoki na pracę nie tylko ciekawą, o wysokim prestiżu, ale też niosły ze sobą jasną perspektywę dalszego planowania własnej drogi zawodowej.

Godzi się przypomnieć, iż w świetle rozporządzenia z 1956 r. dotyczącego m.in. stanowisk służbowych w bibliotekach szkół wyższych (oraz innych bibliotekach naukowych)¹¹¹ kariera absolwenta została rozłożona w czasie (zajęcie wyższych stanowisk warunkował nie tylko dyplom wyższej uczelni, ale i staż pracy w bibliotekarstwie), podlegała też pewnej konkurencji. Objęcie stanowiska zarówno dyrektora, wicedyrektora lub kierownika biblioteki oraz kustosza, starszego bibliotekarza czy bibliotekarza uzależnione było od ukończenia wyższych studiów, jednak nie wskazano na studia dziedzinowe, bibliotekoznawcze. Jedynie na stanowisko bibliotekarza wymóg był alternatywny: studia wyższe lub liceum bibliotekarskie (oraz 3-letnie doświadczenie w pracy bibliotekarskiej) lub inna szkoła średnia (oraz co najmniej 5-letnie doświadczenie zawodowe).

Przyjęta w niedługim czasie ustawa o szkolnictwie wyższym z 1958 r. przyczyniła się do dalszego rozwoju bibliotekarskich karier naukowo-dydaktycznych. W artykułach tej ustawy, po jej znowelizowaniu, znalazły się istotne stwierdzenia dotyczące zawodu bibliotekarza, wprowadzające stanowiska bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej¹¹². Kategoria zawodowa bibliotekarzy dyplomowanych została wprowadzona w roku 1961 i początkowo dotyczyła wyłącznie bibliotek szkół wyższych, z czasem jednak również bibliotek Polskiej Akademii Nauk i innych resortów¹¹³. Istnieje

¹¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1956 r. w sprawie ustalenia stanowisk służbowych i uposażeń pracowników służby bibliotecznej zatrudnionych w bibliotekach szkół wyższych. Dz.U. nr 20 poz. 99; oprócz pracowników służby bibliotecznej w bibliotekach szkół wyższych przepisy dotyczyły pracowników zatrudnionych w bibliotekach PAN, Bibliotece Narodowej, Bibliotece Śląskiej, Głównej Bibliotece Lekarskiej, Bibliotece GUS, Centralnej Bibliotece Rolniczej, Bibliotece Sejmowej, Bibliotece Głównej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, Bibliotece Głównej Biblioteki Publicznej im. L. Waryńskiego w Łodzi oraz w działach (ośrodkach) dokumentacji i informacji naukowej lub naukowo-technicznej instytutów naukowych lub naukowo-badawczych.

¹¹² Obwieszczenie Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 lipca 1973 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 1973 nr 32 poz. 191. Zał. do obwieszczenia Min.N.Sz.W.iT. z dnia 10 lipca 1973 r. W art. 80.2 zapisano: „Na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego można powołać osobę, która posiada dyplom magistra, magistra-inżyniera albo dyplom równorzędny oraz staż pracy bibliotecznej i złożyła egzamin bibliotekarski”. W art. 81.2 zapis: „Na stanowisko dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej można powołać osobę, która posiada dyplom magistra, magistra-inżyniera albo dyplom równorzędny oraz odpowiednią praktykę”.

¹¹³ R. Cybulski: *Komisja Egzaminacyjna do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej*. W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa...*, s. 23.

obfita literatura na temat uzyskiwania stopni bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika informacji naukowej.

Dla bibliotekarstwa publicznego (powszechnego) po 1945 r. kluczowe znaczenie miał dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi¹¹⁴, a później ustawa o bibliotekach z 1968¹¹⁵ i 1997 r.¹¹⁶ oraz ściśle związane z tymi aktami podstawowymi dokumenty wykonawcze, które regulowały działalność bibliotek i sprawy zatrudniania bibliotekarzy.

Pragmatyka zawodowa bibliotekarzy obfituje w liczne zmieniające się w czasie szczegółowe ustalenia. Kilka przypomnianych poniżej faktów zobrazuje ten temat i rzuci więcej światła na sytuację zawodową absolwentów bibliotekoznawstwa w przeszłości. W połowie lat 60. kwestię tę regulowały przepisy Rozporządzenia Rady Ministrów o uposażeniu pracowników służby bibliotecznej¹¹⁷. Stanowisko młodszego bibliotekarza i bibliotekarza warunkowało wykształcenie wyższe bibliotekarskie, inne wyższe, studium bibliotekarskie, średnie bibliotekarskie (w połączeniu ze wskazanym stażem pracy dla stanowiska bibliotekarza), ale już na stanowisko starszego bibliotekarza i kustosza wymagane było następujące przygotowanie: wykształcenie wyższe bibliotekarskie oraz inne wyższe (w połączeniu ze wskazanym wymaganym stażem pracy).

W latach 1974–1985 obowiązywało Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r.¹¹⁸ W świetle załączonej *Tabeli stanowisk, kwalifikacji i zaszeregowania pracowników służby bibliotecznej, służb informacji naukowej technicznej i ekonomicznej oraz pracowników konserwacji zbiorów bibliecznych* wymóg wykształcenia specjalistycznego bibliotekoznawczego nie był obowiązkowy lub był fakultatywny dla poszczególnych stanowisk (w połączeniu z określoną liczbą lat pracy zawodowej). Na przykład dla stanowiska kustosza – wymagane było wykształcenie wyższe (bez nazwania specjalności); dla stanowiska starszego bibliotekarza – wykształcenie wyższe lub wyższe bibliotekarskie albo studium bibliotekarskie; dla stanowiska bibliotekarza – wykształcenie wyższe lub wyższe bibliotekarskie, studium bibliotekarskie, średnie bibliotekarskie albo też wykształcenie średnie; dla stanowiska

¹¹⁴ Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. Dz.U. nr 26 poz. 163.

¹¹⁵ Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. Dz.U. nr 12 poz. 63.

¹¹⁶ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Dz.U. nr 85 poz. 539, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970850539> [dostęp 27 stycznia 2016].

¹¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 1966 r. w sprawie uposażenia pracowników służby bibliotecznej. Dz.U. 1966 nr 37 poz. 255. Zał. nr 1 do rozporządzenia *Tabela stanowisk, kwalifikacji, uposażenia zasadniczego i dodatku specjalnego pracowników służby bibliotecznej*.

¹¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z 16 sierpnia 1974 r. w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i FilMOTEKI Polskiej. Dz.U. nr 30 poz. 176.

młodsze bibliotekarza – wykształcenie wyższe albo wyższe bibliotekarskie bądź studium bibliotekarskie czy też wykształcenie średnie.

Ten stan rzeczy zmieniło Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z 1985 r.¹¹⁹, w którym zapisano m.in., iż zatrudnienie na stanowisku starszego kustosa i kustosa wymaga posiadania wykształcenia „wyższego bibliotekarskiego” lub „studium podyplomowego bibliotekoznawstwa i informacji naukowej” lub też wykształcenia „wyższego odpowiadającego wykonywanej specjalności”. Wykształcenie wyższe bibliotekarskie (obok „innego wyższego odpowiadającego wykonywanej specjalności” oraz „studium bibliotekarskiego”) przewidziano dla stanowisk starszego bibliotekarza i bibliotekarza (tu dodatkowo wykształcenie średnie bibliotekarskie)¹²⁰.

Również w kolejnych latach, po zmianie ustroju w Polsce (zob. s. 41) władza wydawała rozporządzenia „w sprawie wymagań kwalifikacyjnych” dla kandydatów na stanowiska w bibliotekach. Wymóg posiadania wyższego wykształcenia kierunkowego na stanowiskach przewidzianych dla pracowników służby bibliotecznej jednoznacznie określono w przepisach późniejszych z 1998¹²¹ i 1999 r.¹²² *Wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania w bibliotekach określonych stanowisk* ustalone w kolejnym akcie prawnym z 2012 r.¹²³ uwzględniły zmianę wynikającą z reformy systemu szkolnictwa wyższego¹²⁴.

¹¹⁹ Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 14 listopada 1985 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych, zasad i trybu stwierdzania kwalifikacji oraz dokonywanie ocen kwalifikacyjnych, uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w instytucjach i placówkach upowszechniania kultury. Dz.U. nr 56 nr 291.

¹²⁰ *Tabela stanowisk i kwalifikacji pracowników zatrudnionych w bibliotekach, ośrodkach informacji naukowej oraz przy konserwacji zbiorów bibliotecznych. Ibidem.*

¹²¹ Zał. nr 1 do Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 26 czerwca 1998 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach. Dz.U. 1998 nr 122 poz. 803.

¹²² Zał. nr 1 do Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach. Dz.U. 1999 nr 41 poz. 419.

¹²³ Zał. do Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz.U. 2012 poz. 1394.

¹²⁴ W przywołanym rozporządzeniu wymagania w zakresie wykształcenia opisano następująco: „wyższe na poziomie studiów pierwszego stopnia na kierunku, którego efekty kształcenia odnoszą się do bibliologii i informatologii”; „wyższe na poziomie

O organizowaniu bibliotek fachowych była mowa w dokumencie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z 1949 r. Pisano tam m.in.:

należy: 1) stworzyć przy wszystkich zakładach pracy i instytucjach fachowe biblioteki, 2) systematycznie zaopatrywać biblioteki te w fachowe polskie, a w miarę możliwości obcojęzyczne wydawnictwa [...] 3) organizować przy bibliotekach fachowych zbiory norm [...] oraz katalogów technicznych, 4) prowadzić katalogi posiadanej literatury, oraz w miarę możliwości bibliografię techniczną dla potrzeb zakładu pracy względnie instytucji, 5) prowadzić umiejętną propagandę czytelnictwa książek i czasopism fachowych wśród pracowników, w miarę potrzeb organizować konsultacje techniczne oraz kursy języków obcych¹²⁵.

Należy wspomnieć jeszcze o bibliotekarstwie szkolnym i zapotrzebowaniu na wykształcone kadry bibliotekarzy szkolnych. Pierwsze regulacje w sprawie bibliotek szkolnych znalazły się w piśmie wydanym przez ministra oświaty w 1946 r.¹²⁶ Czytamy tam:

W Kuratoriach Okręgów Szkolnych opiekę i nadzór nad bibliotekami szkolnymi powierzono specjalnym wizytatorom bibliotek, z którymi winni współpracować okręgowi wizytatorzy wszystkich typów szkół, mający w przydziale czynności zagadnienie bibliotek szkolnych.

W dalszych wskazówkach zamieszczonych w cytowanym dokumencie określono szczegóły funkcjonowania bibliotek, a ściślej mówiąc, sprecyzowano zadania wizytatora w zakresie zagadnień ogólnoorganizacyjnych (m.in. „ustalenie [...] sieci bibliotek szkolnych, organizacj[a] wypożyczalni i czytelń szkolnych), gromadzenia zbiorów, opracowania księgozbiorów, udostępniania, przygotowania nauczycieli do pracy z książką w szkole, opieki nad czytelnictwem dzieci i młodzieży”. Napisano również, że „Okręgowi wizytatorzy szkół opracują budżet biblioteki i podział godzin nadliczbowych, względnie etatów dla nauczycieli prowadzących biblioteki szkolne”.

Przygotowanie zawodowe bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach było dopiero później przedmiotem wielu dokumentów ministerialnych, poczynając od zarządzenia z 1957 r. wyznaczającego możliwości zatrudnienia bibliotekarzy

studiów pierwszego stopnia”; „wyższe na poziomie studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich lub wyższe na poziomie studiów pierwszego stopnia na kierunku, którego efekty kształcenia odnoszą się do bibliologii i informatologii”).

¹²⁵ Pismo Okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 29 kwietnia 1949 r. [TEIAOO-411] w sprawie bibliotek fachowych przy zakładach pracy i instytucjach [niepubl.].

¹²⁶ Okólnik nr 7 Ministra Ośw. z dnia 19 stycznia 1946 r. w sprawie bibliotek szkolnych. Dz.Urz.Min.Ośw. nr 1 poz. 20.

szkolnych¹²⁷. Ta kwestia była omawiana w piśmiennictwie¹²⁸. Na przykład określone wymogi w zakresie uprawnień „do prowadzenia zajęć bibliotekarskich w szkołach i innych placówkach oświatowo-wychowawczych” precyzowało rozporządzenie z 1982 r.¹²⁹ Do wymagań tych należało: ukończenie studiów wyższych o kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa (ze specjalnością biblioteki szkolne i pedagogiczne lub ukończone studium pedagogiczne) lub studium podyplomowego bibliotekoznawstwa informacji naukowej (lub studium pedagogicznego z zakresu bibliotekarstwa), ale również „ukończenie liceum bibliotekarskie[go] lub policealne[go] studium bibliotekarskie[go]”¹³⁰. Dalsze aktualizacje w tej pracy zostaną pominięte¹³¹.

Kwestie kwalifikacji, zasad awansowania i innych z zakresu pragmatyki zawodowej odnoszą się, jak to ocenił Jerzy Krawczyk pod koniec pierwszej dekady XXI w.,

do trzech dużych grup bibliotekarzy: z bibliotek publicznych, z bibliotek szkół wyższych oraz szkolnych i pedagogicznych. Każda z nich ma własne zasady awansowania i tabelę zaszerogowania, przy czym jedynie dla bibliotekarzy z bibliotek samorządowych Ministerstwo Kultury utworzyło autonomiczny, samodzielny system. Bibliotekarze szkół wyższych funkcjonują w ramach większego systemu placowego, obejmującego innych pracowników szkoły wyższej, w tym nauczycieli akademickich. Bibliotekarze szkolni są z kolei częścią dużej, 500-tysięcznej armii nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych¹³².

Prócz ewentualnych stanowisk w bibliotekach różnych typów, pewne możliwości zatrudniania absolwentów studiów bibliotekoznawczych istniały w sieci ośrodków informacji naukowej i technicznej. Ten kierunek rozwoju zaplecza naukowo informacyjnego w Polsce rozwijał się od pierwszych lat powojennych. Planowa działalność w tym zakresie łączyła się z powołaniem w 1950 r.

¹²⁷ Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 11 marca 1957 r. w sprawie kwalifikacji bibliotekarzy bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Dz.Urz.Min.Ośw. nr 3 poz. 33.

¹²⁸ R. Miszczuk: *Biblioteki szkolne. Przegląd wybranych aktów prawnych*. „Przeгляд Biblioteczny” 1985 z. 2, s. 219–225.

¹²⁹ Rozporządzenie z dnia 24 sierpnia 1982 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudniać nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia. Dz.U. nr 29 poz. 206, art. 13.1–13.3.

¹³⁰ „Kwalifikacje do pracy w bibliotece pedagogicznej posiada osoba, która ukończyła wyższe studia o kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa ze specjalnością biblioteki szkolne i pedagogiczne”. *Ibidem*, art. 13.4.

¹³¹ Wzmiankowane zagadnienie obszernie przedstawia m.in. M. Drzewiecki: *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*. Warszawa 2001.

¹³² J. Krawczyk: *Pragmatyka zawodowa – czy wspólna dla wszystkich grup bibliotekarzy?* W: *Nowoczesna biblioteka*. Warszawa 2009, s. 128.

Głównego Instytutu Dokumentacji Naukowo-Technicznej¹³³ oraz formowaniem i tworzeniem w następnych latach sieci ośrodków informacji naukowej technicznej i ekonomicznej (inte). Była ona wielostopniowa i rozbudowana w sektorze przemysłowym (zakładowe ointe), badawczym i wdrożeniowym (branżowe ointe), w instytucjach gospodarczych szczebla centralnego *versus* resortach (rointe), w administracji (wojewódzkie ointe), w instytucjach naukowych (ointe), nie licząc innych instytucji nadrzędnych.

W świetle lektury opracowania W. Piróga łatwiej uświadomić sobie nietypowość sytuacji, która nastąpiła po roku 1975/1976 w zakresie kształcenia pracowników informacji naukowej. Oto bowiem, po latach szkolenia specjalistów do pracy w służbie informacji prawie wyłącznie na kursach różnego typu i na poziomie średnim (z kilkoma wyjątkami¹³⁴), program studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej stworzył nowe możliwości. Miał on „służyć kształceniu zarówno pracowników bibliotek, jak i ośrodków informacji, przystosowując ich do dzisiejszych i jutrzejszych potrzeb”¹³⁵.

Biblioteki oraz ośrodki informacji jako typ instytucji zatrudniających absolwentów bibliotekoznawstwa rzecz jasna nie wyczerpywały możliwości wykonywania pracy zawodowej przez specjalistów bibliotekarstwa i informacji na stanowiskach związanych z obiegiem informacji oraz zarządzaniem informacją i wiedzą w różnych innych instytucjach i firmach (zob. też s. 117).

Problem kształcenia i zatrudniania absolwentów studiów bibliotekoznawczych i informacyjnych wywołał niejedną dyskusję, w której wypowiedzieli się m.in. przedstawiciele pracodawców (dyrektorzy bibliotek)¹³⁶, nauczyciele

¹³³ Zarządzenie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 marca 1950 r. w sprawie utworzenia Głównego Instytutu Dokumentacji Naukowo-Technicznej. M.P. nr A-47 poz. 534.

¹³⁴ Jak podaje W. Piróg, specjalizację w zakresie informacji naukowej dla bibliotekarzy wprowadzono w 1963 r. na Uniwersytecie Warszawskim (na Wydziale Filologii, a następnie w ramach Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej), a w 1973 r. na Uniwersytecie Wrocławskim (w Instytucie Bibliotekoznawstwa). W roku akademickim 1972/1973 na wspomnianym Uniwersytecie Warszawskim w ramach Instytutu Bibliotekoznawstwa uruchomione zostało Podyplomowe Studium Informacji Naukowej (początkowo studia wieczorowe, dwuletnie). W roku akademickim 1971/1972 na Uniwersytecie Śląskim uruchomiony został kierunek studiów informacja naukowa i techniczna (por. s. 21), z kolei w roku akademickim 1972/1973 kierunek studiów informacja naukowa i techniczna zainaugurowano na Politechnice Wrocławskiej. Por. W. Piróg: *Zagadnienia informacji...*, s. 7–8.

¹³⁵ H. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy...*, s. 227.

¹³⁶ Z obfitego piśmiennictwa por. np. *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”* [akademickie kształcenie bibliotekarzy w Polsce]. „Przegląd Biblioteczny” 1983 z. 2/3, s. 123–172; *ibidem* 1983, z. 2, s. 165–226. Zob. też M. Jaskowska, A. Korycińska-Huras, M. Próchnicka: *Wiedza i umiejętności zawodowe bibliotekarzy i pracowników informacji.*

akademicy¹³⁷ i inni. W pewnym stopniu odzwierciedlała ona zapatrywanie na cały system przygotowania zawodowego, w tym program studiów realizowanych w uczelniach. Pomijając dyskutowaną kwestię efektywności struktury i drożności między szczeblami kształcenia na poziomie średnim i wyższym, powracającym problemem był profil absolwenta humanisty w relacji do potrzeb i istniejących stanowisk (personel średni, specjaliści), zwłaszcza w bibliotekach specjalistycznych czy w szkolnych. Punkt widzenia pracodawców uwypuklił też istotne w procesie kształcenia zagadnienie proporcji między treściami teoretycznymi i praktycznymi oraz między przedmiotami ogólnymi i specjalistycznymi. Jeszcze inny dyskutowany wątek dotyczył treści kształcenia w ujęciu historycznym oraz współczesnym (potrzeba rozeznania aktualnych kierunków w rozwoju bibliotekarstwa i informacji naukowej na świecie).

W tej ważnej wymianie poglądów uwydatniły się priorytety środowisk, *nota bene* rozważane nie po raz pierwszy w przestrzeni publicznej, albowiem dotyczą one modelu kształcenia na poziomie wyższym. Pytanie generalne sprowadza się do dylematu: „czy kształcić w sposób możliwie ogólny, dając podstawową wiedzę teoretyczną, czy też kształcić od początku do konkretnego zawodu, czyli dawać od razu przygotowanie praktyczne”¹³⁸.

1.7. Uwarunkowania rozwoju studiów bibliotekoznawczych po transformacji społeczno-ustrojowej

W ostatnim 25-leciu zaistniały nowe okoliczności, mające ogromny wpływ na kondycję i perspektywy rozwoju kierunku studiów bibliotekoznawstwo i informacja naukowa oraz na treści przekazywane w procesie nauczania. Nie rozwijając tematu szeroko, m.in. z tego powodu, że wykracza on poza cel tej pracy, jedynie zasygnalizuję wybrane aspekty wątku ustrojowego, cywilizacyjnego i prawnego.

Bez wątplenia zmiana ustroju kraju w 1989 r. oraz przeprowadzona w kolejnych latach transformacja polskiej gospodarki odbiły się ujemnie na istnieniu sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (inte). Ryszard Paś ocenił ten fakt następującymi słowami:

Badanie oczekiwań pracodawców. W: Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Konstancin-Jeziorna, 29–30 maja 2009 r. Warszawa 2009, s. 87–125. A. Fluda-Krokos: Problematyka kształcenia akademickiego pracowników bibliotek i informacji naukowej na łamach czasopism specjalistycznych (1945–2015). W: Uniwersyteckie kształcenie bibliotekarzy. W 70-lecie studiów bibliotekoznawczych i informacyjnych na Uniwersytecie Łódzkim. Red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska. Łódź 2016.

¹³⁷ Por. *Kształcenie ustawiczne bibliotekarzy*. „Biuletyn EBIB” 2002 nr 8 (37).

¹³⁸ [B. Sordylowa]: *Wypowiedź*. W: *Forum dyskusyjne...*, s. 144.

Zastanawiający i zadziwiający był pośpiech nowej ekipy rządzącej, która już w czerwcu 1990 r. zlikwidowała koordynatora sieci krajowej – Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej podległe Komitetowi Badań Naukowych. Nastąpił stopniowy regres systemu. Zlikwidowano lub zawężono działalność szeregu systemów branżowych. Przyczyną było niedofinansowanie ich prac na dostatecznym poziomie. W powstającej gospodarce rynkowej rodziły się nowe potrzeby, na ich zaspokajaniu zaczęli zarabiać zagraniczni spryciarze. [...] w 2000 r. minister [...] rozpoczął likwidację [...] Instytutu Informacji Naukowej Technicznej i Ekonomicznej. [...] w tym czasie nastąpił olbrzymi rozwój systemów INTE w krajach rozwiniętych gospodarczo¹³⁹.

Rezygnacja z dotychczasowego programu rozwoju sektora informacji naukowej i likwidacja jego placówek (ośrodków) niekorzystnie wpłynęła na sytuację specjalistów informacji naukowej i bibliotekarzy na rynku pracy.

Po 1989 r. następował szybszy przepływ i dostęp do informacji, zmieniły się priorytety – działalność bibliotek przyporządkowano przede wszystkim użytkownikom¹⁴⁰.

Przełom wieków XX i XXI zapoczątkował proces budowania społeczeństwa informacyjnego. Szybkie tempo komputeryzacji instytucji i gospodarstw domowych oraz cyfryzacja i globalizacja informacji wywarły wpływ na warunki prowadzenia działalności biblioteczno-informacyjnej w bibliotekach wszystkich typów, pojawiła się konieczność unowocześnienia warsztatu i metod pracy, nastąpiło zwiększenie wysiłku koncepcyjnego i merytorycznego poprzedzającego właściwą implementację technologii, wdrożenie usług informacyjnych *online*.

Postęp w zakresie dostępu społeczeństwa do informacji i treści piśmienniczych wyłonił szereg dalszych nowych problemów i zadań w obrębie działalności zawodowej. Na przykład jedną z trudniejszych kwestii stało się choćby pozyskiwanie materiałów od wytwórców i dystrybutorów treści cyfrowych czy w ogóle zarządzanie bardzo zróżnicowanymi zbiorami.

Postęp, o którym mowa, postawił szereg wyzwań teoretycznych przed informatologią i bibliologią, jak na przykład konieczność nowego podejścia i nietradycyjnego ujęcia wielu już opisanych tematów. Nowe tematy i aktualne interpretacje nieco starszych zagadnień trzeba było włączyć do dydaktyki akademickiej na tyle szybko, na ile było to możliwe.

Wśród zmian legislacyjnych ostatniego ćwierćwiecza wprowadzonych w poszczególnych dziedzinach życia szereg regulacji objęło obszar bibliotekarstwa.

Cezura 1989 r. ma podstawowe znaczenie w Polsce dla polityki społecznej, bo wraz ze zmianami ustrojowymi [...] zmieniły się także zasady zarządzania

¹³⁹ R. Paś: *Cenne informacje*. „Forum Akademickie” 2002 nr 7–8, www.forumakademickie [dostęp 25 sierpnia 2015].

¹⁴⁰ M. Kocójowa: *Edukacja liderów...*

instytucjami kultury na poziomie gminnym (w tym bibliotekami gminnymi). [...] instytucje kultury (szczególnie ośrodki kultury i biblioteki publiczne) przekazano samorządom gminnym (miejskim, miejsko-wiejskim, wiejskim), które stały się ich bezpośrednimi organizatorami powołującymi je, zarządzającymi i samodzielnie finansującymi [...] Od roku 1999 do samorządowych instytucji gminnych dołączyły wojewódzkie oraz reaktywowano instytucje powiatowe, np. biblioteki powiatowe¹⁴¹.

Tak więc „po trwającej bez mała ćwierć wieku 1975–1998 działalności sieci w strukturze dwustopniowej”¹⁴² biblioteki publiczne musiały się odnaleźć w zmienionej sytuacji organizacyjnej¹⁴³.

Nową sytuację profesji bibliotekarza i specjalisty informacji w kontekście celów i zadań realizowanych przez szkolnictwo wyższe spowodowała ustawa o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z 2013 r.¹⁴⁴ W uzasadnieniu tej ustawy, jeszcze w fazie projektu, pisano m.in.:

Deregulacja – redukcja ograniczeń stawianych przez prawodawcę przed osobami chcącymi wykonywać dany zawód, przy zgodzie co do pozostawienia go w katalogu zawodów regulowanych. [...] Deregulacja [...] może obejmować różne obszary ograniczeń, np.: zmniejszenie kosztów (finansowych) nabycia uprawnień do wykonywania danego zawodu, skrócenie ścieżki uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, czy też zwiększenia prawdopodobieństwa uzyskania uprawnień do wykonywania danego zawodu, np. poprzez ujednoczenie stosownych egzaminów¹⁴⁵.

W następstwie przyjęcia ustawy o „deregulacji” nastąpiły zmiany w treści art. 29 obowiązującej ustawy o bibliotekach. W dniu ustanowienia w 1997 r. zapisało:

1. Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie. Tworzą oni grupę zawodową bibliotekarzy.
2. Do pracowników, o których mowa w ust. 1, należą: (1) pracownicy służby bibliotecznej [...], (2) bibliotekarze dyplomowani, (3) w bibliotekach mogą

¹⁴¹ B. Budyńska, M. Jezierska: *Polityka biblioteczna i finansowanie bibliotek publicznych w Polsce*. „Biuletyn EBIB” 2011 nr 8 (126).

¹⁴² J. Maj: *Biblioteki publiczne w liczbach 2000*. Warszawa 2001, s. 37.

¹⁴³ Por. też J. Wołosz: *Meandry polskiego bibliotekarstwa 1991–2011*. Warszawa 2012.

¹⁴⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Dz.U. poz. 829, <http://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp 30 kwietnia 2015].

¹⁴⁵ *Tabelaryczne zestawienie opinii/uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych oraz dodatkowych konsultacji do projektu Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów*. Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fms.gov.pl%2Fpl%2Fderegulacja-dostepu-do-zawodow%2Fi-transza%2Fdownload%2C1947%2C2.html> [dostęp 30 kwietnia 2015].

być zatrudnieni, w razie potrzeby, specjaliści innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną.

Po zmianach w ustawie art. 29. otrzymał zapis następujący:

1. Pracownicy zatrudnieni w bibliotekach na stanowiskach bibliotekarskich tworzą grupę zawodową bibliotekarzy.
2. W bibliotekach mogą być zatrudnione osoby z wykształceniem średnim.

Wymaga szczególnego zaznaczenia, o czym już była mowa, że przez szereg lat ze strony Państwa płynęły określone decyzje kształtujące zapotrzebowanie na wykształcone kadry, w tym w działalności bibliotekarskiej. W rozporządzeniach ministrów ogłaszano „wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach” (zob. s. 40), stwarzając kandydatom i osobom zainteresowanym pracą w bibliotece przesłanki do podejmowania decyzji o wyborze drogi zawodowej. Przywołana ustawa o deregulacji, m.in. zawodu bibliotekarza, przyjęta przez polski Sejm w 2013 r. unieważniła – ogólnie mówiąc – te wcześniej wypracowane praktyki.

Bezpośrednio z tematem studiów bibliotekoznawczych łączą się określone ustalenia składające się na prawo o szkolnictwie wyższym, zawarte w ustawach i aktach wykonawczych. Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 r.¹⁴⁶ ustanowiła istotne zmiany w funkcjonowaniu uczelni, odstępujące od dotychczasowego centralizmu. Objęły one m.in. tworzenie uczelni niepaństwowych i zróżnicowane formy kształcenia, ustalanie warunków wstępnych dla kandydatów i liczby przyjmowanych słuchaczy, tworzenie kierunku studiów¹⁴⁷ czy też wymogi kwalifikacyjne w zakresie uprawnień do prowadzenia kierunku. Wart jest szczególnego podkreślenia zapis w ustawie z 1990 r. zmieniający dotychczasową praktykę rekrutacji, stosującą rozbudowaną procedurę i system preferencji. W art. 141 zapisano:

1. Senat uczelni, na wniosek rady wydziału, uchwała warunki i tryb rekrutacji na studia oraz zakres egzaminu wstępnego, z zastrzeżeniem ust. 1a.
 - 1a. Jeżeli warunki rekrutacji przewidują egzaminy wstępne z przedmiotów zdawanych przez kandydata na egzaminie maturalnym, podstawę przyjęcia na studia, w ramach miejsc dostępnych w danej uczelni stanowią wyniki egzaminu maturalnego. W tym przypadku senat ustala, jakie wyniki egzaminu maturalnego stanowią podstawę przyjęcia na studia.

W ustawie z 1990 r. art. 4.2 mówi (m.in.) o jednolitych studiach magisterskich, studiach wyższych zawodowych i uzupełniających studiach magisterskich.

¹⁴⁶ Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 13 września 1990 r. [online]. Dz.U. nr 65 poz. 385.

¹⁴⁷ „1. Do kompetencji senatu należy: [...] 2) tworzenie i znoszenie, na wniosek rady wydziału, kierunków studiów”. Art. 48.

Uczelnie uzyskały uprawnienie, które obok innych przepisów nowego prawa o szkolnictwie wyższym wpłynęło również na sposób funkcjonowania studiów kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji.

Trudną sytuację ośrodków kształcenia w zakresie bibliotekoznawstwa stworzyła uchwała Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z 1991 r.¹⁴⁸, warunkująca prowadzenie odrębnego kierunku studiów magisterskich zatrudnieniem ośmiu samodzielnych pracowników w kierunkowej dziedzinie nauki. W tych okolicznościach kilka ośrodków bibliotekoznawczych utraciło prawa do kształcenia na poziomie magisterskim¹⁴⁹. W UŁ

wobec niespełnienia przez Katedrę wymogów kadrowych ustanowionych w 1991 r. przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego – od roku akad. 1992/93 staliśmy się specjalizacją bibliotekoznawczą na kierunku filologia polska¹⁵⁰.

W wyniku przemian w polskim systemie szkolnictwa wyższego, w drugiej połowie lat 90., bibliotekarzy i specjalistów informacji zaczęto kształcić na studiach licencjackich w uczelniach państwowych, od lat prowadzących studia bibliotekoznawcze oraz w innych uczelniach, ale także w ośrodkach o charakterze szkół samorządowych lub prywatnych¹⁵¹.

Wspomnianą uczelnią, która w latach 90. podjęła edukację bibliotekarzy i specjalistów informacji, był Uniwersytet Białostocki.

Początki kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie w Białymstoku wiążą się z organizacją na początku lat 90. Studium Bibliotekarskiego (1991), a następnie Podyplomowego Studium Bibliotekarstwa (1992) w Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku [...] W listopadzie 1998 roku uchwałą Senatu Uniwersytetu w Białymstoku zostały powołane trzyletnie studia licencjackie z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej, (od 1 października 2003 r. informacja naukowa i bibliotekoznawstwo), realizowane jedynie w trybie niestacjonarnym [...] Od 2002/2003 r. rozpoczęto nabór na studia I stopnia stacjonarne i niestacjonarne¹⁵².

¹⁴⁸ Uchwała Rady Głównej z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie określenia warunków, jakim powinna odpowiadać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów. Dz.Urz.M.E.N. nr 8 poz. 41; por. też Komentarz do uchwały... *ibidem* 1992 nr 1 poz. 7.

¹⁴⁹ Na ten temat zob. M. Kocójowa: *Specjalizacje na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w Polsce (generalia)*. W: *Rynek pracy a studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Polsce*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1997, s. 91–92.

¹⁵⁰ H. Tadeusiewicz: *Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej...*, s. 26.

¹⁵¹ B. Sosińska-Kalata: *Koncepcja nauczania bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce po II wojnie światowej*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa...*, s. 30–50.

¹⁵² K. Zimnoch: *Z historii studiów bibliotekarskich na Uniwersytecie w Białymstoku*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 30–34.

Szkoły/uczelnie prywatne, o których wspomniano, kształciły nie tylko na studiach licencjackich, ale również na studiach podyplomowych. „[Z] punktu prawnego daw[aly] [one] te same uprawnienia absolwentom innych kierunków co pełne studia magisterskie”, informacji naukowej i bibliotekoznawstwa¹⁵³. Zastniała praktyka prowadzenia specjalistycznych studiów przez wiele różnych nowych ośrodków, zwłaszcza przez uczelnie prywatne, pozbawione oceny jakości przez ekspertów, została poddana krytyce. Maria Kocójowa pisała w 2002 r. o konieczności „zlikwidowania obniżania prestiżu świadectw ukończenia studiów podyplomowych lub specjalności INIB na innych kierunkach studiów”¹⁵⁴.

Zagadnienie studiów bibliotekoznawczych realizowanych poza uczelniami z tradycją kształcenia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz w uczelniach niepaństwowych to temat, który na razie trzeba pominąć, gdyż wymaga on osobnych badań.

Wprowadzenie studiów licencjackich, jako studiów 1. stopnia na wyższej uczelni, spowodowało konieczność ustosunkowania się do sprawdzonego w praktyce kształcenia bibliotekarzy na poziomie pomaturalnym (półwyższym). Kształcenie, o którym mowa¹⁵⁵, koncentrowało się wówczas w filiach powołanego w 1976 r. Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy¹⁵⁶, a następnie Centrum Edukacji Bibliotekarskiej i Informacyjnej [CEBID]¹⁵⁷. Dlatego też w latach 90. wiele uwagi poświęcono dążeniu do stworzenia i przeprowadzenia drożności między szkołą pomaturalną a studiami wyższymi¹⁵⁸. Działalność CEBID zakończyła się w 2008 r.¹⁵⁹

¹⁵³ M. Kocójowa: *Edukacja liderów...*

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ Więcej na ten temat zob. *Kształcenie bibliotekarzy na poziomie pomaturalnym – szanse i zagrożenia. Materiały ze spotkania „okrągłego stołu”*. Warszawa 11–12 maja 1995 r. Warszawa 1995.

¹⁵⁶ Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy było kontynuacją powołanego do życia w 1955 r. Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy w Warszawie. Por. Zarządzenie nr 37 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18 września 1976 r. w sprawie Utworzenia Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. Dz.Urz. Min.K.iSz. nr 4 poz. 23.

¹⁵⁷ Por. *Dokumentacja programowa. Pomaturalne Studium Bibliotekarskie. Zawód: bibliotekarz (2501)*. Warszawa 1993; *Dokumentacja programowa. Pomaturalne studium bibliotekarskie. Zawód bibliotekarz 414[01]*. Warszawa 1999.

¹⁵⁸ Nowo opracowany program nauczania wdrożony został w 1998 r. Zob. B. Sośńska-Kalata, *Zagadnienia informacji naukowej w programach pomaturalnych szkół bibliotekarskich i dwustopniowych studiów w IINSB*. W: *Informacja naukowa a dydaktyka. Międzynarodowa konferencja w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Gdańsku 10–12 czerwca 1999 r.* Warszawa 1999, s. 145–158.

¹⁵⁹ Zarządzenie nr 8 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 lutego 2008 r. w sprawie likwidacji Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie, <http://www.infor.pl/akt-prawny/>

W praktyce akademickiej w uczelniach kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji wystąpiła forma studiów licencjackich indywidualnych¹⁶⁰ („o intensywnym programie merytorycznie równoważnym z programem trzyletnich studiów licencjackich”)¹⁶¹.

Zmiany, które nastąpiły w organizacji i funkcjonowaniu studiów bibliotekoznawczych w drugiej połowie lat 90., w pewnym stopniu zilustruje materiał zebrany w tabeli 2. Została ona sporządzona na podstawie dwóch tekstów, z których jeden obrazuje stan w roku 1995 (*Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*)¹⁶², drugi m.in. odnotowuje stan „pod koniec lat dziewięćdziesiątych” (*Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*)¹⁶³. Każdy z tych tekstów powstał w oparciu o inną metodologię i realizuje cele przyjęte i opisane przez autorów. Niemniej na podstawie analizy tych publikacji można uświadomić sobie pewne fakty w rozwoju kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji w szczególnym okresie wdrażania nowego systemu organizacji nauki w szkołach wyższych.

Dane zebrane w tabeli 2 pozwalają zorientować się w sytuacji ośrodków bibliotekoznawczych w uczelniach państwowych w latach 90. Jak widać, po upływie 20 lat od czasu, gdy Wojciech Piróg wymienił ośrodki edukacji bibliotekoznawczej na poziomie wyższym (s. 30), nie odnajdujemy na tej mapie jedynie uczelni szczecińskiej. W 1995 r. pojawiła się wiadomość o wygaszaniu studiów bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie w Poznaniu. Z kolei brak danych dotyczących kształcenia bibliotekarzy w uczelni w Zielonej Górze uzupełniła informacja o programie bibliotekoznawczym realizowanym w tym uniwersytecie pod koniec lat 90.

U26.2008.001.0000008,metryka,zarzadzenie-nr-8-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego-w-sprawie-likwidacji-centrum-edukacji-bibliotekarskiej-informacyjnej-i-dokumentacyjnej-im-heleny-radlinskiej-w-warszawie.html [dostęp lipiec 2016].

¹⁶⁰ W Uniwersytecie Warszawskim „Pierwsza grupa 30 studentów pomyślnie zakończyła tę formę studiów na początku 1999 r.” Por. B. Sosińska-Kalata: *Programy kształcenia bibliotekoznawczego i informacyjnego w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia...*, s. 54.

¹⁶¹ M. Drzewiecki [et al.]: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2003, s. 368. Autorzy podają, że modernizacją w celu drożności kształcenia pomaturalnego oraz licencjackiego zostały też objęte programy nauczania Pomaturalnego Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej przy Uniwersytecie w Białymstoku (roczne studia licencjackie), Policealne Studium Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa w Warszawie (czterosemestralne studia).

¹⁶² *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa...*

¹⁶³ M. Drzewiecki [et al.]: *Transformacja systemu...*, s. 351–374.

Tabela 2. Informacje o formach studiów realizowanych w ośrodkach bibliotekoznawczych w drugiej połowie lat 90.⁴

Miasto, uczelnia	Informacja o formach studiów realizowanych w ośrodkach na podstawie	
rok rozpoczęcia kształcenia (por. s. 18)	Informacja o formach studiów realizowanych w ośrodkach na podstawie	<i>Transformacja systemu kształcenia...</i> „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2003, s. 351–374
Białystok Uniwersytet Białostocki 1991	brak danych	Studia licencjackie
Bydgoszcz WSP 1971/1972	Studia dzienne [pięcioletnie] IV i V rok studia 3-letnie I rok	Studia licencjackie [jako Akademia Bydgoska]
Gdańsk Uniwersytet Gdański 1973	Studia zaoczne I rok studia poddyplomowe specjalizacje na filologii polskiej od III do V roku (nauka o książce; edytorstwo)	„Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa jest specjalizacją w ramach pięcioletnich magisterskich studiów na kierunku filologia polska”
Katowice Uniwersytet Śląski 1971	Studia dzienne [pięcioletnie] I rok studia zaoczne I rok studia poddyplomowe	Dwustopniowe studia
Kielce WSP 1971/1972	Studia dzienne [pięcioletnie] rok I – V studia zaoczne rok I – V studia poddyplomowe	Studia magisterskie: pięcioletnie pierwszego stopnia i dwuletnie uzupełniające [jako Akademia Świętokrzyska]

Kraków Uniwersytet Jagielloński 1970	Studia dzienne [pięcioletnie] I rok studia zaoczne I rok Studium Podypłomowe Informacji Naukowej (Automatyzacja bibliotek) Studium Podypłomowe Bibliotekoznawstwa eksternistyczne	Dwustopniowe studia
Kraków WSP 1971/1972	Pięcioletnie studia magisterskie dzienne pięcioletnie studia magisterskie zaoczne trzyletnie studia magisterskie zaoczne trzyletnie studia licencyjne zaoczne „roczne studia podypłomowe dla magistrów różnych specjalności”	Jednolite pięcioletnie studia magisterskie [jako Akademia Pedagogiczna]
Lublin Uniwersytet Marii Curie- -Sklodowskiej 1974/1975	Studia stacjonarne [pięcioletnie] studia zaoczne studia podypłomowe	Jednolite pięcioletnie studia magisterskie
Łódź Uniwersytet Łódzki 1945	Studia dzienne [pięcioletnie] studia zaoczne studia podypłomowe	„Obecnie Uniwersytet Łódzki na kierunku filologia polska prowadzi jako specjalizację ^b jednolite pięcioletnie studia magisterskie w zakresie bibliotekoznawstwa i komunikacji społecznej”
Olsztyn WSP 1974	studia dzienne (bibliotekoznawstwo) studia dzienne specjalizacja bibliotekoznawcza na filologii polskiej studia zaoczne specjalizacja bibliotekoznawcza na filologii polskiej	brak danych

Tabela 2 (cd.)

Miasto, uczelnia	Informacja o formach studiów realizowanych w ośrodkach na podstawie	
rok rozpoczęcia kształcenia (por. s. 18)	Raporty: <i>W: Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informatyki naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość</i> . Kraków 1995	<i>Transformacja systemu kształcenia...</i> „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2003, s. 351–374
Poznań Uniwersytet im. Adama Mickiewicza 1966/1967	Studia „w ramach wygasających studiów stacjonarnych [pięcioletnich] III – V rok” „zajęcia dla studentów filologii polskiej z nauk pomocniczych [...] na studiach stacjonarnych i [...] na studiach zaocznych”	brak danych
Toruń Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1975	„Na poziomie magisterskim [...] Bibliotekoznawstwo i Inf. Nauk., lata III, IV i V (studia dzienne) [...]” „Zaoczne Studium Bibliotekoznawstwa, lata III, IV i V [...]” „Na poziomie zawodowym (uruchomione w roku akademickim 1994/95): Wyższe Studia Zawodowe Bibliot. i Inf. Nauk.-Techn. [...]”; Wyższe Zaoczne Zawodowe Studia Bibl. i Inf. Nauk.-Techn. [...]”	Dwustopniowe studia
Warszawa Uniwersytet Warszawski 1951	Studia stacjonarne [pięcioletnie] I rok studia zaoczne I rok Podypłomowe Studium Bibliotek Naukowych Podypłomowe Studium Systemów Informatycznych	Dwustopniowe studia ^c

Wrocław Uniwersytet Wrocławski 1956	Studia dzienne [pięcioletnie] studia zaoczne studia poddyplomowe	Jednolite pięcioletnie studia magisterskie
Zielona Góra Uniwersytet Zielonogórski 1975/1976	brak danych	„Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa jest specjalizacją w ramach pięcioletnich magisterskich studiów na kierunku filologia polska”

^a Na określenie zasięgu czasowego tabeli 2 ma wpływ treść publikacji, z których korzystam.

^b W podanym czasie była to specjalność w zakresie bibliotekoznawstwa i komunikacji społecznej.

^c A. Chamera-Nowak podaje: „W IINiSB w roku akademickim 1997/1998 uruchomione zostały tzw. pięcioletnie studia magisterskie z opcją licencjacką (bloki specjalizacyjne na IV i V roku), a od roku 2000/2001 wprowadzono formalnie rozłączny system dwustopniowy”. Por. *Wpływ rozwoju cyfrowych technologii na projektowanie ścieżek edytorskich na kierunku studiów informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*. W: *LaTeX: z badań nad wykorzystaniem technologii informacyjnych w bibliologii i informatologii*. Red. G. Gmiterek, M. Ochmański, M. Roszkowski. Warszawa 2015, s. 204.

Źródło: opracowanie własne.

W połowie lat 90. uczelnie prowadziły jednolite studia magisterskie bibliotekoznawcze pięcioletnie (dzienne, zaoczne) oraz inne formy studiów: zawodowe i podyplomowe. Prócz tego bibliotekoznawstwo nadal pozostawało specjalnością przy filologii polskiej.

Warto dodać, iż pierwsze studia licencjackie na bibliotekoznawstwie zostały uruchomione w Uniwersytecie w Toruniu. Jak opisał J. Tondel, w pierwszej połowie lat 90.,

gdy pojawiła się szansa utworzenia trzyletnich studiów licencjackich, zarówno stacjonarnych, jak i zaocznych została ona przez nas wykorzystana. Zarządzeniem [...] Rektora UMK z dnia 21 czerwca 1994 r. powołano Wyższe Zawodowe Studia Bibliotekoznawstwa i Informatyki¹⁶⁴ [zob. też s. 30].

Pod koniec lat 90. studia bibliotekoznawcze w niektórych uczelniach były już realizowane w formule studiów dwustopniowych.

Określone działania w dziedzinie szkolnictwa wyższego, które nastąpiły później, mają związek z realizacją międzyrządowego procesu bolońskiego oraz innych programów modernizacji procesu edukacyjnego przygotowanych w ramach Unii Europejskiej. Przy tej okazji przywołuje się dokument pt. *Deklaracja bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie. Wspólna Deklaracja Europejskich Ministrów Edukacji, zebranych w Bolonii w dniu 19 czerwca 1999*, w którym jest mowa o Europie Wiedzy.

„Europa Wiedzy” jest teraz powszechnie uznawana za niezastąpiony czynnik rozwoju społecznego i ludzkiego oraz za niezbędny element wzmocnienia i wzbogacania tożsamości europejskiej, dającej obywatelom Europy umiejętności niezbędne do stawienia czoła wyzwaniom nowego tysiąclecia wraz ze świadomością wspólnych wartości oraz przynależności do wspólnej przestrzeni społeczno-kulturalnej.

W dokumencie wymieniono następujące cele:

[1] Przyjęcie systemu czytelnych i porównywalnych tytułów zawodowych/stopni, również poprzez wdrożenie Suplementu do Dyplomu, w celu promowania zatrudnialności obywateli europejskich i międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego.

[2] Przyjęcie systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych cyklach kształcenia: studiach I stopnia (licencjackich/inżynierskich) i studiach II stopnia (magisterskich). Dostęp do studiów II stopnia będzie wymagać pomyślnego ukończenia studiów I stopnia, trwających co najmniej trzy lata. Tytuł zawodowy/stopień przyznany po studiach I stopnia będzie również uznawany na europejskim rynku pracy jako odpowiedni poziom kwalifikacji. Studia II stopnia powinny prowadzić do tytułu zawodowego magistra i/lub stopnia naukowego doktora – jak w wielu krajach europejskich.

¹⁶⁴ J. Tondel: *Trzydzieści lat studiów bibliotekoznawczych...*, s. 17.

[3] Ustanowienie systemu punktów zaliczeniowych, takiego jak ECTS – jako odpowiedniego środka promowania jak największej mobilności studentów. Punkty będzie można również uzyskiwać poza szkolnictwem wyższym, pod warunkiem, że będą one uznawane przez przyjmujące studentów uczelnie.

[4] Promowanie mobilności poprzez likwidowanie przeszkód utrudniających faktyczną swobodę przemieszczania się [...].

[5] Promowanie współpracy europejskiej w zakresie zapewniania jakości, w celu opracowania porównywalnych kryteriów i metodologii.

[6] Promowanie niezbędnego wymiaru europejskiego w szkolnictwie wyższym, szczególnie w pracach nad tworzeniem programów nauczania, współpracy międzyuczelnianej, programach wymiany, zintegrowanych programach studiów oraz szkoleniach i badaniach¹⁶⁵.

Proces boloński oznacza zbiór działań rozciągniętych w czasie, których celem jest gruntowna modernizacja europejskiego szkolnictwa wyższego i utworzenie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego¹⁶⁶.

Kierunek, w którym powinny zmierzać nowoczesne systemy szkolnictwa akademickiego w krajach objętych procesem bolońskim, jest dyskutowany podczas spotkań ministrów szkolnictwa wyższego. W komunikacie z pierwszej takiej konferencji (Komunikat praski, 2001) poparto wdrożenie dwustopniowego systemu studiów oraz wprowadzenie systemu punktów zaliczeniowych ECTS¹⁶⁷.

Europejski System Transferu Punktów (*European Transfer System*, ECTS) został opracowany w ramach programu współpracy szkół wyższych krajów członkowskich UE i EFTA pod nazwą ERASMUS (1987–1994). Wyznacza on „procedury międzynarodowej wymiany studentów oraz zasady uznawania studiów odbywanych poza macierzystą uczelnią”¹⁶⁸. W roku akademickim 1998/1999 system punktów kredytowych ECTS wprowadzono na studiach bibliotekoznawczych w Toruniu¹⁶⁹. W pierwszych latach XXI w. wdrożyło go kilka innych ośrodków kształcących w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa¹⁷⁰.

¹⁶⁵ Deklaracja bolońska. *Szkolnictwo wyższe w Europie*, http://ekspercibolonscy.org.pl/sites/ekspercibolonscy.org.pl/files/1999_PL_Bologna_Declaration.pdf [dostęp 26 października 2015].

¹⁶⁶ S. Waltoś: *Korzenie współczesnego szkolnictwa...*, s. 13.

¹⁶⁷ Obszerne informacje, z których korzystam, podaje K. Cyran: *Realizacja procesu bolońskiego*. W: *Szkolnictwo wyższe w Polsce...*, s. 71–104.

¹⁶⁸ M. Drzewiecki [et al.]: *Transformacja systemu kształcenia...*, s. 354.

¹⁶⁹ J. Tondel: *Trzydzieści lat studiów bibliotekoznawczych...*, s. 24.

¹⁷⁰ Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski. M. Drzewiecki [et al.]: *Transformacja systemu kształcenia...*, s. 363.

W 1997 r. utworzono w Polsce Uniwersytecką Komisję Akredytacyjną (UKA) przy Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich, a w 2001 r. Państwową Komisję Akredytacyjną¹⁷¹. Zajmuje się ona

ewaluacją jakości procesu kształcenia, a także akredytacją nowych kierunków i programów studiów oraz instytucji szkolnictwa wyższego. Polska włączyła się także jako kraj członkowski do stowarzyszenia Europejski Rejestr Komisji Akredytacyjnych¹⁷².

Na przełomie 1999/2000 kilka uczelni zgłosiło do procesu akredytacji kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Jak pisała Maria Kocójowa,

przygotowania do akredytacji spowodowały zmodernizowanie programów i obsady, wprowadzenie systemu kredytowego ECTS, umożliwiającego międzynarodową kompatybilność studiów, badanie opinii studentów i pracowników, analizę minimum programowego, dorobku naukowego, specyfiki ofert uczelni etc. oraz wnioski z wizyt zespołów oceniających¹⁷³.

W 2007 r. została przeprowadzona powtórna procedura akredytacyjna przez UKA, a w latach 2006–2007 dziewięć uczelni publicznych prowadzących studia na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo zostało poddane procedurze akredytacyjnej Państwowej Komisji Akredytacyjnej¹⁷⁴.

Obecny model kształcenia na poziomie wyższym zatwierdziła uchwalona w 2005 r. ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym*¹⁷⁵, w której czytamy:

studia pierwszego stopnia – form[a] kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończąc[a] się uzyskaniem kwalifikacji pierwszego stopnia;

¹⁷¹ Na ten temat M. Kocójowa: *Akredytacja studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej: dylematy etyczne*. W: *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Żmigrodzkiemu*. Red. K. Heskakwaśniewicz przy współpracy D. Pietruch-Reizes. Katowice 2004, s. 174–181.

¹⁷² K. Cyran: *Realizacja procesu bolońskiego...*, s. 97

¹⁷³ M. Kocójowa: *Edukacja liderów...* Autorka podała, że w czerwcu 2002 r. została zatwierdzona – przez Konferencję Rektorów Uniwersytetów Polskich – akredytacja kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo w kilku uczelniach (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Akredytowane zostały też studia prowadzone przez Katedrę Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ jako specjalizacja w zakresie bibliotekoznawstwa i komunikacji społecznej na kierunku filologia polska).

¹⁷⁴ M. Próchnicka: *Standardy kształcenia i akredytacja kierunku „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”*. W: *Przyszłość bibliotek w Polsce. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Warszawa, 12–13.10.2007 r.* Warszawa 2008, s. 120.

¹⁷⁵ Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 27 lipca 2005 r. [art. 2.1], Tekst ujednolicony [ze zmianami], www.isip.sejm.gov.pl [dostęp 5 listopada 2015].

studia drugiego stopnia – form[a] kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający co najmniej kwalifikacje pierwszego stopnia, kończąc[a] się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia;

studia trzeciego stopnia – studia doktoranckie, prowadzone przez uprawnioną jednostkę organizacyjną uczelni, instytut naukowy Polskiej Akademii Nauk, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej utworzony na podstawie odrębnych przepisów, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia, kończące się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia.

Ustawa sankcjonuje punktowe rozliczenie osiągnięć studentów. Istnieje opinia, że obecnie system ECTS to „narzędzie (kodeks zasad) uznawalności okresów studiów oraz akumulacji[i] osiągnięć studenta, co [...] ułatwia tworzenie indywidualnych ścieżek kształcenia i elastyczności programów studiów”¹⁷⁶.

Wynikającym z programu kształcenia zajęciom zaliczonym przez studenta przypisuje się punkty ECTS. W celu uzyskania dyplomu ukończenia studiów pierwszego stopnia student jest obowiązany uzyskać co najmniej 180 punktów ECTS, studiów drugiego stopnia – co najmniej 90 punktów ECTS, jednolitych studiów magisterskich – co najmniej 300 punktów ECTS w systemie studiów pięcioletnich oraz 360 punktów ECTS w systemie studiów sześcioletnich¹⁷⁷.

Program nauczania w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa był określany w ostatnim dwudziestopięcioleciu w dokumentach oficjalnych. W 1999 r. zostały wydane przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego minimalne wymagania programowe¹⁷⁸. Jak czytamy:

Ustalanie tzw. minimalnych wymagań programowych dla poszczególnych kierunków studiów to jeden z ustawowych obowiązków Rady Głównej [art. 42 ust. 1 pkt 1 ustawy o szkolnictwie wyższym]. [...] Minimalne wymagania programowe nie są więc minimalnym programem studiów, a jedynie częścią wspólną, która powinny zawierać programy realizowane przez wszystkie uczelnie prowadzące określony kierunek¹⁷⁹.

¹⁷⁶ K. Cyran: *Realizacja procesu bolońskiego...*, s. 88.

¹⁷⁷ Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym...*, art. 164a.

¹⁷⁸ Uchwała nr 407/99 Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 marca 1999 r. w sprawie określenia minimalnych wymagań programowych dla studiów magisterskich na kierunkach: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Dz.Urz.M.E.N. nr 2 poz. 19.

¹⁷⁹ M. Baster-Grząślewicz: *Porozmawiajmy o minimach programowych*. „Forum Akademickie” 1999 nr 5, www.forumakademickie.pl [dostęp 23 sierpnia 2015].

W 2002 r. standardy kształcenia zapisane zostały w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu¹⁸⁰, następnie zawarto je w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2007 r.¹⁸¹ Wymienione powyżej i inne podobne dokumenty zostaną przeanalizowane w rozdziale II tej pracy.

Aktualne ustalenia w zakresie tworzenia programu edukacji akademickiej znajdują się w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego z 2011 r.¹⁸² Podstawę tych ustaleń stanowi ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 2005. W aktualnej wersji tego prawa w art. 4.1. czytamy: „Uczelnia jest autonomiczna we wszystkich obszarach swojego działania”¹⁸³. W szczególności ma prawo do:

prowadzenia kształcenia na studiach pierwszego stopnia, studiach drugiego stopnia, jednolitych studiach magisterskich i studiach doktoranckich zgodnie z przysługującymi jej uprawnieniami, w tym:

- a) ustalania warunków przyjęcia na studia, w tym liczby miejsc na kierunkach i formach studiów, z wyjątkiem studiów na kierunkach lekarskim i lekarsko-dentystycznym,
- b) ustalania programów kształcenia uwzględniających efekty kształcenia zgodnie z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego [...], dla obszarów kształcenia określonych w przepisach.

Wprowadzenie zmian w systemie prawnym szkolnictwa wyższego¹⁸⁴ umożliwiło uczelniom otwieranie nowych różnorodnych kierunków studiów w zakresie nauk humanistycznych, społecznych, ścisłych, przyrodniczych, technicznych, medycznych, rolniczych oraz sztuki.

¹⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia. Dz.U. 2002 poz. 1004.

¹⁸¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Dz.U. nr 164 poz. 1186.

¹⁸² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Dz.U. 2011 nr 253 poz. 1520, <http://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp 30 kwietnia 2015].

¹⁸³ Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 27 lipca 2005 r., art. 6.1, ust. 4. Tekst ujednolicony [ze zmianami], www.isip.sejm.gov.pl [dostęp 5 listopada 2015].

¹⁸⁴ Przebieg prac nad przygotowaniem Krajowych Ram Kwalifikacji oraz skutki ich wprowadzenia dla szkolnictwa wyższego w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa omówiła M. Próchnicka: *Studia z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w Polsce wobec Europejskich i Krajowych Ram Kwalifikacji*. W: *Nauka o informacji w okresie zmian*. Red. B. Sosińska-Kalata i E. Chuchro, przy współpracy G. Luterka. Warszawa 2013, s. 229–246.

W tym czasie można zauważyć pewne działania wprowadzające zmianę na mapie ośrodków bibliotekoznawczych, zaistniałe jeszcze przed narzuconą reformą Krajowych Ram Kwalifikacji. Droga, jaką poszedł kielecki ośrodek bibliotekoznawstwa, zasługuje na przypomnienie w kilku zdaniach, albowiem jest to jeden z wcześniejszych przykładów, charakterystyczny dla zmian gospodarczych, społecznych i demograficznych.

Jak pisała Izabela Krasieńska, do początku lat 90. w ówczesnym Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowo-Technicznej

dominowały specjalizacje bibliotekarskie, na przykład: biblioteki publiczne i oświatowe, biblioteki szkolne, informacja naukowa. W roku akademickim 1994/1995 wprowadzono dwie nowe specjalizacje: księgarsko-antykwaryczną oraz prasoznawczą. Na bazie tej ostatniej, która z roku na rok cieszyła się coraz większym zainteresowaniem studentów, doszło do zmiany nazwy Instytutu¹⁸⁵.

Po zmianie nazwy (1998), „w dniu 16 X 2009 r. Rada Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach podjęła decyzję w sprawie powołania kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna”¹⁸⁶. Ówczesny dyrektor Instytutu, prof. Tomasz Mielczarek, argumentując w tej sprawie, zauważył:

Uruchomienie nowego kierunku rozwiązuje też pewne problemy natury kadrowej. Wobec malejącego zainteresowania kierunkiem Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo zachodziła poważna obawa o możliwości pełnego wykorzystania kadrowego potencjału Instytutu¹⁸⁷.

Od roku akademickiego 2010/2011 studenci Instytutu kształcą się na dwóch kierunkach: Dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (specjalności: biblioteki szkolne i publiczne, biblioteki i nowe media w społeczności lokalnej)¹⁸⁸.

Lata 90. i pierwsza dekada obecnego stulecia w działalności łódzkiej Katedry Bibliotekoznawstwa to kolejny (szósty) etap w historii bibliotekoznawstwa na UŁ, po okresie dość stabilnego rozwoju trwającym od roku 1975 (zob. s. 29, 31). Jak opisały autorki artykułu zamieszczonego w „Acta Universitatis Lodziensis”:

W 2004 r. wobec niespełnienia obowiązkowego minimum kadrowego, Ministerstwo Edukacji Narodowej odebrało Katedrze prawo do prowadzenia studiów magisterskich oraz prawo do nadawania stopni naukowych¹⁸⁹.

¹⁸⁵ I. Krasieńska: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa...*, s. 74.

¹⁸⁶ *Ibidem*, s. 80.

¹⁸⁷ Cyt. za: *ibidem*, s. 81.

¹⁸⁸ *Ibidem*, s. 86.

¹⁸⁹ U. Kowalewska, L. Mikołajuk: *Programy kształcenia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–2001*. „Acta Universitatis Lodziensis” 2013 Folia Librorum 17, s. 210.

Początek drugiego dziesięciolecia XXI w. można uznać za etap siódmy w dziejach Katedry Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Łódzkim¹⁹⁰, ponieważ Uchwałą nr 110 Senatu Uniwersytetu Łódzkiego (w dniu 26 czerwca 2006 r.) postanowiono „o uruchomieniu od roku akademickiego 2007/2008 na Wydziale Filologicznym UŁ kierunku studiów informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, studia I stopnia stacjonarne i niestacjonarne (zaoczne)”¹⁹¹, natomiast Uchwałą z 10 maja 2010 r. Senat Uniwersytetu Łódzkiego postanowił „wyrazić zgodę na uruchomienie od roku akademickiego 2010/2011 [...] studiów stacjonarnych i niestacjonarnych drugiego stopnia – kierunek Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”¹⁹².

W drugiej dekadzie XXI w., tak jak na to pozwoliły istniejące przepisy, powstały na uczelniach w obszarach kształcenia związanych z dyscypliną bibliologia i informatologia nowe kierunki. Na przykład w Uniwersytecie w Toruniu, jak czytamy, „Od roku akademickiego 2012/2013 realizowany jest unikalny kierunek studiów: zarządzanie informacją i bibliologia”¹⁹³.

Niektóre uczelnie zdecydowały się na uruchomienie innych kierunków studiów niebibliotekoznawczych. W roku akademickim 2013/2014 oraz 2014/2015 studenci otrzymali możliwość studiowania kilku nowych kierunków, takich jak:

- architektura informacji (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa)¹⁹⁴,
- informacja w e-społeczeństwie (UMC-S w Lublinie, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej)¹⁹⁵,

¹⁹⁰ Inne formy dydaktyczne pierwszej dekady XXI w. realizowane w Łodzi to również studia uzupełniające dla absolwentów CEBID. Ta forma kształcenia miała na celu uzyskanie przez studentów dyplomu licencjata. W latach 2006/2007–2007/2008 oraz 2011/2012–2012/2013 były prowadzone trysemestralne studia podyplomowe dla nauczycieli w zakresie drugiego przedmiotu – informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz posługiwania się nowymi technologiami ICT i językiem obcym (finansowane z funduszy europejskich). Por. J. Konieczna: *Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego – historia i współczesność*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 167.

¹⁹¹ Uchwała nr 110 Senatu Uniwersytetu Łódzkiego została podjęta na 10. roboczym posiedzeniu w kadencji 2005–2008 w dniu 26 czerwca 2006 r. [niepubl., archiwum Katedry].

¹⁹² Uchwała Senatu Uniwersytetu Łódzkiego nr 198 podjęta została na 17. roboczym posiedzeniu w kadencji 2008–2012 z dnia 10 maja 2010 [niepubl., archiwum Katedry].

¹⁹³ M. Kowalska, W. Ciszewska: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii...*, s. 65.

¹⁹⁴ H. Grzywacz, A. Ruta: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa...*, s. 127.

¹⁹⁵ A. Has-Tokarz, R. Malesa: *Instytut Bibliotekoznawstwa...*, s. 151.

- informacja w instytucjach e-społeczeństwa (Uniwersytet Śląski, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej)¹⁹⁶,
- informatologia stosowana (UMC-S w Lublinie, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej)¹⁹⁷,
- publikowanie cyfrowe i sieciowe (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa)¹⁹⁸.
- zarządzanie informacją (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa)¹⁹⁹.

W roku akademickim 2015/2016 zainaugurowane zostały studia na kierunku informacja w środowisku cyfrowym w Uniwersytecie Łódzkim (Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej)²⁰⁰. (Na temat studiów niebibliotekoznawczych związanych z bibliologią i informatologią zob. s. 117–119).

Jak można zauważyć, w połowie drugiej dekady XXI w. na mapie ośrodków, które kształciły w nowych specjalnościach, znalazły się jednostki znane ze swojej wieloletniej działalności edukacyjnej w zakresie bibliotekoznawstwa (por. tabela 2). Jednocześnie w niektórych ośrodkach zdecydowano się na dalszy nabór i prowadzenie studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (zob. s. 70, 97–108).

Na przykład w Olsztynie, na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim (powstałym w 1999 r.), „podczas reorganizacji struktury Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych” w 2009 r. powołany został Zakład Archiwistyki, Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej²⁰¹. „W kwietniu 2012 r. został zatwierdzony przez Senat UWM kierunek informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (nabór w 2013 r.)”²⁰².

¹⁹⁶ M. Janiak: *Akademickie kształcenie bibliologów i informatologów*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1 s. 19.

¹⁹⁷ „W miejsce wygaszanego kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo Instytut planuje wprowadzić nowe studia I i II stopnia – informatologia stosowana. [...] Uruchomienie nowego kierunku planowane jest od roku akademickiego 2014/2015”. Por. A. Has-Tokarz, R. Malesa: *Instytut Bibliotekoznawstwa...*, s. 156.

¹⁹⁸ M. Jaremków: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego – umiejętne (po)łączenie tradycji i nowoczesności*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2 s. 182.

¹⁹⁹ R. Sapa: *Przemiany i perspektywy...*, s. 45.

²⁰⁰ Na mocy Zarządzenia nr 107 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 11.07.2016 r. w sprawie: zmiany struktury organizacyjnej na Wydziale Filologicznym UŁ [niepubl.] Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej otrzymała nazwę Katedra Informatologii i Bibliologii.

²⁰¹ *Informacje na temat Zakładu Archiwistyki, Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*, <http://www.uwm.edu.pl/historia/index.php/instytut/zaklady/zakladarchiwistyki-bibliotekoznawstwaainfor...> [dostęp 30 lipca 2016].

²⁰² *Historia Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych*. <http://www.uwm.edu.pl/historia/index.php/instytut/historia> [dostęp 30 lipca 2016].

W roku 2014/2015 studia na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo proponowały uczelnie w Kielcach i Kaliszu²⁰³.

Jeszcze inaczej w nauczaniu w zakresie problematyki bibliologii i informatologii uczestniczył Uniwersytet Gdański. Na stronie Instytutu Filologii Polskiej tej uczelni można było przeczytać:

Studia na kierunku filologia polska prowadzone są w systemie bolońskim, są to więc: trzyletnie studia licencjackie I stopnia, dwuletnie magisterskie II stopnia oraz doktoranckie studia III stopnia. Kształcenie odbywa się zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym. Specjalności: A. Filologia polska studia stacjonarne I stopień [...] zarządzanie informacją i bibliologia [...]²⁰⁴.

Pewne prace na rzecz kształcenia specjalistów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa prowadzono w Uniwersytecie Zielonogórskim w Pracowni Bibliologii i Badań nad Literaturą Popularną²⁰⁵.

²⁰³ Ośrodki te wymienia M. Janiak w: *Akademickie kształcenie...*, s. 18–19, 28. Na stronie Instytutu Dziennikarstwa i Informacji, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, <http://idi.ujk.edu.pl/informacja-w-przestrzeni-publicznej-opis-kierunku> [dostęp 4 marca 2016], w wiadomości pt. *Informacja dla kandydatów czytamy*: „Instytut Dziennikarstwa i Informacji prowadzi studia I i II stopnia na kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz studia I stopnia na kierunku Informacja w przestrzeni publicznej. Kierunek ten wywodzi się z informacji naukowej i bibliotekoznawstwa”. W opisie kierunku (tekst datowany „28 grudnia 2015”) nie udało się odnaleźć spisu/opisu przedmiotów kształcenia lub rozkładu zajęć na kierunku. Na stronie Zakładu Informacji Naukowej, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, <http://wpa.amu.edu.pl/strona-glowna/wp-a/zaklady/zaklad-informacji-naukowej> [dostęp 17 marca 2016], można przeczytać: „W Zakładzie Informacji Naukowej prowadzone są studia podyplomowe Zarządzanie komunikacją i informacją medialną oraz Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”.

²⁰⁴ Uniwersytet Gdański. Instytut Filologii. http://fil.ug.edu.pl/wydzial/instituty_i_katedry/institut_filologii_polskiej/kierunki_studiow/filologia_polska [dostęp 28 października 2015].

²⁰⁵ Na stronie Pracowni Bibliologii i Badań nad Literaturą Popularną, <http://www.ifp.uz.zgora.pl/index.php/studia-i-studenci/programy-studiow-ects-stud-pod/19-informacja-naukowa-i-bibliotekoznawstwo> [dostęp 28 października 2015], podano: „Pracownia Bibliologii i Badań nad Literaturą Popularną (dawniej: Pracownia Nauk Pomocniczych i Literatury Popularnej) powstała w roku 2006 z inicjatywy prof. UZ dra hab. Franciszka Pilarczyka oraz dra Tomasza Ratajczaka. Od 1 października 2013 roku formalnie przynależy do Zakładu Literatury Dawnej i Nauk Pomocniczych Filologii (dawniej: Zakładu Literatury Dawnej, Bibliotekoznawstwa i Edytorstwa) [...] Pracownia wespół z Pracownią Edytorstwa i Literatury Dawnej opracowała koncepcję kształcenia na nowym kierunku studiów pierwszego stopnia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w czterech specjalnościach: 1) bibliotekarstwo edukacyjne, 2) broker informacji, 3) edytorstwo informatyczne oraz 4) kognitywistyka informacyjna; poza tym

Kończąc charakterystykę, trzeba jeszcze zauważyć informację o zawieszeniu naboru (w roku akademickim 2014/2015)²⁰⁶ na studia informacji naukowej i bibliotekoznawstwa I stopnia w uczelni białostockiej²⁰⁷ (tabela 2).

Obraz kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji w połowie drugiej dekady XXI w. w porównaniu ze stanem z końca lat 90. (tabela 2) uległ zmianie. W czasie od 2012/2013 do 2015/2016 w instytutach i katedrach zaliczanych do ośrodków bibliotekoznawczych uruchomionych zostało osiem nowych kierunków studiów oraz nadal prowadzona była rekrutacja na kierunek studiów informacja naukowa i bibliotekoznawstwo.

Dopełnieniem charakterystyki oferty edukacyjnej z zakresu bibliologii i informatologii będzie krótka informacja na temat studiów podyplomowych w świetle piśmiennictwa z lat 2013–2014. W warunkach rynkowych ośrodki przygotowały zróżnicowane studia dla osób zainteresowanych uzupełnieniem lub uaktualnieniem posiadanych kwalifikacji²⁰⁸. Przegląd danych, przypuszczal-

przygotowała koncepcję kształcenia na studiach podyplomowych w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa”. W tekście podano też informacje o rekrutacji: „Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, specjalność: broker informacji/bibliotekarstwo praktyczne. Termin zakończenia rekrutacji (edycja VI): 26 lutego 2016 r.”

²⁰⁶ M. Janiak: *Akademickie kształcenie...*, s. 18.

²⁰⁷ Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa – Uniwersytet w Białymstoku. <http://inib.uwb.edu.pl/?p=studia> [dostęp 17 marca 2016].

²⁰⁸ Informacje zebrano na podstawie artykułów (tu alfabetycznie według miast, zapis jak w tekście).

Kielce: „trzysemestralne studia podyplomowe w zakresie Informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, prowadzone przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. [...] Jeszcze do niedawna studenci mieli możliwość uzupełniać i podnosić kwalifikacje na dwusemestralnych studiach podyplomowych Broker informacji. [...] należy żywić nadzieję, że w niedalekiej przyszłości podyplomowe studia infobrokerskie zostaną wznowione, gdyż w roku akademickim 2013/2014 zostały czasowo zawieszane, z uwagi na zbyt małą liczbę osób, chcących podjąć edukację. W Instytucie planuje się również zorganizowanie studiów podyplomowych z zakresu medioznawstwa, dziennikarstwa oraz czytelnictwa z elementami biblioterapii”. Por. I. Krasieńska: *Instytut Bibliotekoznawstwa...*, s. 87–88.

Kraków (Uniwersytet Jagielloński): „Studia Podyplomowe Bibliotekoznawstwa: Bibliotekarz dziedzinowy”; „Studia Informacji Naukowej: Broker informacji”; „Infobrokering i wywiad rynkowy”. Por. R. Sapa: *Przemiany i perspektywy...*, s. 49.

Kraków (Uniwersytet Pedagogiczny): „w latach 2007/2008 i 2009/2010 pojawiły się obok studiów podyplomowych bibliotekoznawczych atrakcyjne oferty studiów podyplomowych z zakresu architektury informacji, czy edytorstwa, księgarstwa i antykwarstwa, zarządzania informacją w strukturach lokalnych”. Por. H. Grzywacz, A. Ruta: *Instytut Informacji Naukowej...*, s. 126.

Lublin: „3-semesterne studia podyplomowe z informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. [...] W roku akademickim 2013/2014 w ofercie studiów podyplomowych

nie niepełnych i zmiennych, pokazuje ofertę środowiska akademickiego (nie licząc oferty kursów), na którą jest zapotrzebowanie. Zarysowały się domeny kształcenia zogniskowane wokół problematyki:

- książki (np. podyplomowe studia księgarstwa i antykwarstwa; polityki wydawniczej i księgarstwa (w tym edytorstwa); edytorstwa; edytorstwa komputerowego czy nowych technologii w edytorstwie),
- czytelnictwa (np. podyplomowe studia z zakresu czytelnictwa z elementami biblioterapii czy z zakresu literatury i książki dla dzieci i młodzieży),
- bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa (np. podyplomowe studia bibliotekoznawstwa, bibliotekoznawstwa: bibliotekarz dziedzinowy),
- informacji naukowej oraz informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (np. podyplomowe studia informacji naukowej i bibliotekoznawstwa; informacji naukowej),
- zarządzania informacją (np. podyplomowe studia broker informacji; studia infobrokerstwa i zarządzania informacją; zarządzania informacją i technologii informacyjnej; zarządzania informacją w strukturach lokalnych),
- zastosowań technologii (np. podyplomowe studia architektury informacji; tworzenie kolekcji cyfrowych; nowe technologie dla kultury i administracji; nowe technologie w warsztacie nauczyciela).

1.8. Uwagi końcowe

Przed laty, gdy Jan Muszkowski swoimi działaniami inicjował w 1945 r. studia bibliotekoznawcze na uniwersytecie, ówczesny stan dyscypliny Helena Więckowska charakteryzowała następująco.

realizowanych przez Instytut pojawiły się trzy nowe propozycje: Nowe technologie dla kultury i administracji, Nowe technologie w warsztacie nauczyciela, Tworzenie kolekcji cyfrowych. Są to dwusemestralne studia doskonalące”. Por. A. Has-Tokarz, R. Malesa: *Instytut Bibliotekoznawstwa...*, s. 152–153.

Toruń: „Studia Podyplomowe w Zakresie Edytorstwa Komputerowego [...] Studia Podyplomowe w Zakresie Infobrokerstwa i Zarządzania Informacją”. Por. M. Kowalska, W. Ciszewska: *Instytut Informacji...*, s. 68.

Warszawa: „Podyplomowe Studia Bibliotekoznawstwa; Podyplomowe Studia Informacji Naukowej; Podyplomowe Studia Polityki Wydawniczej i Księgarstwa; Podyplomowe Studia Zarządzania Informacją i Technologii Informacyjnej; Literatura i książka dla dzieci i młodzieży wobec wyzwań nowoczesności”. Por. J. Jasiewicz: *Między tradycją a nowoczesnością Instytut Informacji Naukowej i Studiów bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 86.

Wrocław: „Interesująco przedstawia się [...] oferta studiów podyplomowych w IINiB, przeznaczonych dla pracowników instytucji książki, którzy w dalszym ciągu chcą poszerzać swoje umiejętności i wiedzę. Dużym zainteresowaniem i równocześnie uznaniem absolwentów różnych kierunków humanistycznych i społecznych cieszą się studia Kwalifikacyjne dla bibliotekarzy oraz Nowe Technologie w edytorstwie”. Por. M. Jaremków: *Instytut Informacji Naukowej...*, s. 183.

Do studiów akademickich bibliotekoznawstwo wstępu nie miało [...]. Nauka o książce była dyscypliną bardzo młodą, nie skryształowaną jeszcze pod względem zakresu i metod badawczych. Terminologia i podstawowe pojęcia podlegały dopiero dyskusji. Wybitni biblioteko- i księgoznawcy, w których obfitowało dwudziestolecie międzywojenne, poczynali dopiero precyzować w swych [...] dziełach, poświęconych różnym aspektom książki, podstawy księgoznawstwa jako dyscypliny humanistycznej, samodzielnej, choć integrującej różne pola naukowo-badawcze²⁰⁹.

Przez okres kilkudziesięciu lat po II wojnie światowej nastąpił rozwój dyscypliny, co znalazło wyraz w licznych publikacjach i innych formach życia naukowego, a sama nauka usytuowana w obszarze humanistyki, Uchwałą Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z 2010 r., otrzymała dzisiejszą nazwę „bibliologia i informatologia”²¹⁰.

Studia poświęcone problematyce książki, biblioteki i informacji zdobyły określoną rangę wśród dyscyplin uniwersyteckich. Janusz Tondel, przedstawiciel ośrodka bibliotekoznawczego w Toruniu, wyraził to następująco: „Przez te długie lata ranga naszego kierunku poszła w górę. Na tle kilkudziesięciu nowych kierunków, które powołano na naszej Uczelni w ostatnich latach spatynował i wydestynował”²¹¹.

Studia skrótowo nazywane bibliotekoznawczymi przygotowały swoich absolwentów do pracy w różnych dziedzinach i zakresach działania, w tym w domenie usług informacji naukowej koniecznej dla edukacji, prowadzenia badań i rozwoju nauki, w dziedzinie poprawy jakości życia obywateli przez działanie za pośrednictwem bibliotek na rzecz nieodpłatnego uczestnictwa osób w szeroko rozumianej kulturze, w innych dziedzinach wymagających specjalistycznych kompetencji i umiejętności związanych z dokumentami i piśmiennictwem rozumianym jako dziedzictwo i dobro nauki i kultury.

Do profesjonalnego wykonywania pracy zawodowej nadal potrzebni są rzetelnie przygotowani bibliotekarze i specjaliści informacji, zdolni realizować cele definiowane na gruncie dyscypliny macierzystej oraz polityki naukowej, edukacyjnej i kulturalnej Państwa. Szerokie otwarcie dostępu do tej profesji napawa obawą o jej przyszłość.

Nie należy zapominać, że w historii zawodu znane i opisane są przypadki osiągnięć w dziedzinie bibliotekarstwa uzyskane przez absolwentów innych dyscyplin.

Dodajmy, że biblioteki, a zwłaszcza biblioteki naukowe, są otwarte na absolwentów różnych kierunków studiów od lat. Decydowanie się na miejsce pracy

²⁰⁹ H. Więckowska: *Pierwsza w Polsce...*, s. 114.

²¹⁰ Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 23 kwietnia 2010 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. M.P. 2010 nr 46 poz. 636.

²¹¹ J. Tondel: *Trzydzieści lat studiów...*, s. 26.

w bibliotece po uzyskaniu kwalifikacji w innym zawodzie oznaczało nieodzowność przekwalifikowania się, poświadczonego dokumentem uczelni. Tak oto dziedzina wcześniej nieuwzględniona w planie osobistego sukcesu stawała się drugim zawodem. Był to też problem edukacji akademickiej, albowiem dla tej grupy studentów uczelnie organizowały studia podyplomowe.

Wiadomo, że sytuacja studiów związanych z dyscypliną bibliologia i informatologia ściśle łączy się z realizacją procesu bolońskiego, który wzbudza kontrowersje wśród ogółu społeczności akademickiej, oraz ze zmianami dokonującymi się w otoczeniu, w jakim funkcjonują uczelnie. Do kluczowych w tej grupie zalicza się obecnie zmiany demograficzne, tj. starzenie się społeczeństw, oraz w populacji kandydatów na studia. Inne uwarunkowania wynikają z globalizacji społeczeństw i łączącej się z tym procesem globalizacji edukacji (której elementem stała się konkurencyjność europejskiego szkolnictwa wyższego)²¹².

W tych okolicznościach środowisko akademickie bibliologów i informatologów stawia czoła kolejnym wyzwaniom, czerpiąc z doświadczenia w kształceniu akademickim bibliotekarzy i specjalistów informacji. Istniejący stan wiedzy o zawodach bibliotekarskich i informacyjnych²¹³ w dobie społeczeństwa wiedzy pokazuje, jak ważne są w tych dziedzinach gruntowne podstawy. Na takiej podbudowie dajemy profesji większe szanse na jej rozwój, odpowiadający duchowi czasu i poziomowi refleksji bibliologiczno-informatologicznej.

²¹² Ten temat obszernie rozważa K. Cyran w tekście *Realizacja procesu bolońskiego...*, s. 71–104. Zob. też S. Kurek-Kokocińska: *Kierunki rozwoju informacji i sytuacja informacyjna użytkownika książki* („Zagadnienia Informacji Naukowej” 2014 nr 1, s. 119–131), która analizuje kierunki rozwoju informacji i ich wpływ na rozwój społeczeństw zdiagnozowane przez ekspertów IFLA.

²¹³ S. Kurek-Kokocińska: *Dwa podejścia do zawodów w dziedzinie informacji: regulacje polskie i referencje europejskie*. Referat wygłoszony podczas II Konferencji Międzynarodowej *Nauka o informacji (informacja naukowa w okresie zmian)* w maju 2015 r.

ROZDZIAŁ II

MODELOWANIE SPECJALISTYCZNYCH KWALIFIKACJI

2.1. Temat i źródła

Podstawą wypowiedzi na temat modelowania akademickich kwalifikacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej są dokumenty oficjalne, które odegrały w tym zakresie rolę w szkołach wyższych, oraz dokumenty-programy nauczania opracowane lokalnie, przedstawione w publikacjach jako projekty lub programy realizowane w uczelniach.

Nie należy zapominać, że plany i programy studiów w poszczególnych ośrodkach akademickich nie były takie same. Świadczą o tym choćby opisane już w tej pracy przykłady z Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Warszawskiego we wczesnej fazie istnienia studiów bibliotekoznawczych czy z Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego z drugiej połowy lat 60. Przypomnijmy też, że w artykule Stanisława Kubiaka opublikowanym w 1976 r. można przeczytać:

Studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej – jako jedne z nielicznych – nie posiadają jednolitego planu studiów, a co ważniejsze, nie mają jeszcze szczegółowych programów nauczania¹.

W pierwszej połowie lat 70. w poszczególnych ośrodkach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej kształcono studentów według własnych programów studiów. Na przykład cytowany S. Kubiak napisał:

W czerwcu 1972 r. Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki zatwierdziło plan czteroletnich studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej [...] dla studentów Instytutu Uniwersytetu im. A. Mickiewicza².

¹ S. Kubiak: *Kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej na poziomie wyższym*. „Przegląd Biblioteczny” 1976 z. 4, s. 409.

² *Ibidem*, s. 410.

Z kolei w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, gdzie w roku akademickim 1973/1974 uruchomiono jednolite 4-letnie magisterskie zaoczne studia bibliotekoznawcze, czytamy, że:

przygotowano wiele programów nauczania i materiałów metodycznych niezbędnych w procesie kształcenia. [...] program resortu szkolnictwa wyższego i profil absolwenta były bardzo podobne do wypracowanych ustaleń krakowskiego bibliotekoznawstwa³.

W Uniwersytecie Jagiellońskim natomiast:

Pierwszy rocznik kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa rozpoczął studia w roku akademickim 1974/1975. Studia [...] były prowadzone w oparciu o często zresztą modyfikowany i uzupełniany w trakcie studiów program opracowany przez Jana Baumgarta, ówczesnego dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej, i Stanisława Grzeszczuka [pierwszego dyrektora ośrodka – SKK]⁴.

Jak już była mowa, w połowie lat 70. przyjęty został do realizacji centralny program kształcenia bibliotekoznawców. W ramach istniejących rozwiązań, w poszczególnych ośrodkach starano się go modyfikować, aktualizować, dostosowywać do indywidualnych warunków. Te szczegółowe wątki z zakresu historii instytutów i katedr bibliotekoznawstwa zostaną pominięte. W pewnym sensie zagadnienie, o którym mowa, pointuje następujący passus z wypowiedzi Krzysztofa Migonia podczas *Forum dyskusyjnego „Przeglądu Bibliotecznego”* w 1983 r.:

Uczelnie nie zawsze korzystają z tej szansy, a najchętniej wzorują swoje programy na programach innych uczelni. Przyjeżdżają specjaliści wysłannicy różnych uczelni i pytają: „Co robicie? To my też tak zrobimy”. Po czym okazuje się, że w jednej uczelni zupełnie niemożliwa jest realizacja zajęć historii nauki w takim zakresie, jak w innej, bo nie ma kto tego robić⁵.

Należy zauważyć, iż w poszczególnych okresach aktywność środowisk naukowo-dydaktycznych w zakresie modernizacji programów nauczania na kierunku nie przebiegała jednakowo. Na przykład Maria Kocójowa pisała o Instytucie krakowskim:

³ M. Grzywacz, A. Ruta: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 122.

⁴ R. Sapa: *Przemiany i perspektywy. Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 38.

⁵ [K. Migoń]: *Wypowiedź*. W: *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”*. „Przegląd Biblioteczny” 1983 z. 2/3, s. 147.

Rok 1980 przyniósł możliwość indywidualizacji programu studiów, co zostało wykorzystane do jego odpolitycznienia i unowocześnienia w oparciu o osiągnięcia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w krajach zachodnich, a także do jego rozszerzenia, choćby o zagadnienia drugiego obiegu⁶.

W następnych latach (1995–1997):

Zredukowano treści o charakterze historycznym i ogólnohumanistycznym na rzecz tych związanych z współczesnymi warunkami wykonywania zawodu bibliotekarza i pracownika informacji, nie rezygnując jednak z humanistycznego profilu studiów i stopniowo poszerzając możliwość wyboru treści kształcenia przez samych studentów⁷.

Barbara Sosińska-Kalata napisała o Instytucie warszawskim następująco:

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych programy nauczania realizowane w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego [...] poddane zostały szeroko zakrojonej modernizacji. Objęła ona zarówno ich strukturę organizacyjną, jak i treści programowe⁸.

Znaczne możliwości indywidualizacji programów nauczania stworzyły standardy Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2007 r., określając wprowadzony limit swobody następująco:

Plan studiów i program nauczania, przy zagwarantowaniu pełnej realizacji treści kształcenia określonych w standardzie dla danego kierunku studiów i poziomu kształcenia, powinien umożliwiać studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć, z zakresów i na zasadach ustalonych przez jednostkę prowadzącą kształcenie. Przepis ten nie dotyczy kierunków studiów, po ukończeniu których uznawalność kwalifikacji zawodowych uzależniona jest od wymiaru godzin kształcenia zawodowego [art. 4.3].

Zagadnienie dydaktyki na studiach bibliotekoznawczych, programów i treści nauczania to temat ważny, obrósł literaturą, która treściowo jest związana z poszczególnymi ośrodkami akademickimi⁹.

⁶ M. Kocójowa: *Perspektywa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. W: *Światowa strategia w edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1998, s. 167.

⁷ *Ibidem*, s. 170.

⁸ Obszerną charakterystykę zawiera artykuł B. Sosińskiej-Kalaty: *Programy kształcenia bibliotekoznawczego i informacyjnego w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Oprac. zespół pod przewodnictwem E.B. Zybert. Warszawa 2002, s. 43–59.

⁹ Istnieje piśmiennictwo, które dokumentuje i opisuje kształcenie w poszczególnych uczelniach oraz w zakresie różnych przedmiotów. Przykładowo opracowanie

Warto wspomnieć o konferencjach poświęconych sprawom nauczania studentów. Pierwszą z nich było spotkanie w sprawie uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy w krajach demokracji ludowej w Pradze w dniach 25–27 marca 1958 r., na której wystąpił jako referent prof. Aleksander Birkenmajer. Konferencje te, jak podaje B. Bienkowska, odbywały się regularnie w cyklu 2-letnim, ostatnie miało miejsce w 1981 r. w Warszawie¹⁰. Cykliczne sympozja, których tematyka łączyła się z kwestią edukacji specjalistów bibliotekarstwa i informacji, odbywały się corocznie od 1995 r. z inicjatywy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego¹¹. Swój udział w organizowaniu spotkań konferencyjnych i dyskusyjnych skupionych wokół kwestii kształcenia na studiach bibliotekoznawczych mają również inne jednostki.

Próba opisu w niniejszym rozdziale ma na celu zobrazowanie ewolucji kluczowych treści kształcenia obecnych na studiach bibliotekoznawczych od początku istnienia tego kierunku. Bazę źródłową podjętej analizy stanowią dostępne materiały: publikacje (artykuły czasopiśmiennicze), źródła archiwalne i dokumenty prawne oraz dokumenty programy studiów opublikowane na stronach WWW ośrodków.

Zestawienie uwzględnionych źródeł (chronologicznie) przedstawia się następująco (fragmenty niektórych źródeł zostały poniżej przytoczone).

pt. *Plany studiów w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 1956–2006* (opracowane przez Małgorzatę Góralską i Bogumiłę Staniów. Wrocław 2006). Zob. też artykuły w dziale pt. *Kształcenie jako plan I Forum SBP*, które towarzyszyło Konferencji pt. *Komputery w bibliotekach – Polska'94 (Komputery w bibliotekach – Polska'94. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Chorzów 10–12.06.1994.* Red. J. Nowicki. Warszawa 1994). Należy też zauważyć udział Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy, organizatora (i współorganizatora) konferencji poświęconych nauczaniu specjalistów informacji naukowej, jak np. *Informacja naukowa a dydaktyka. Międzynarodowa Konferencja w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej, Gdańsk 10–12 czerwca 1999 r.* Red. merytoryczna M. Drzewiecki, J. Puchalski. Warszawa 1999 czy *Wiedza o książce w nauce i dydaktyce, konferencja, Warszawa 16–17 listopada 1999 r.* Red. merytoryczny M. Kisilowska, J. Puchalski, D. Kuźmina, Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy [i in.]. Warszawa 2000.

¹⁰ B. Bienkowska: *Czterdzieści lat Katedry prof. Aleksandra Birkenmajera*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991 R. 36 nr 3, s. 73.

¹¹ W 1995 r. odbyła się konferencja pt. *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce: status i przyszłość* (druk: Kraków 1996). Jedną z ostatnich w cyklu była konferencja w 2010 r. pt. *Biblioteki, informacja, książka: interdyscyplinarne badania i praktyka w XXI wieku*. http://www-old.inib.uj.edu.pl/konfer/2010/program_konferencji_2010.pdf [dostęp 29 października 2016].

1946

Projekt programu studiów [dalej oznaczony datą: 1946], o którym Jan Muszkowski napisał¹²:

W maju 1946 r. sprecyzowano ostatecznie projekt programu dostosowany do obowiązujących jeszcze naówczas przepisów dotyczących magisterium na wydziałach humanistycznych. Przepisy przewidywały trzy grupy przedmiotów.

Pierwsza grupa: przedmioty obowiązkowe zakończone egzaminem.

Druga grupa: przedmioty (i egzaminy z tych przedmiotów) wybierane przez studenta z określonej dziedziny nauki (łącznie uwzględnione w dziedzinie), jako treści uzupełniające w zakresie kierunku studiów.

Trzecia grupa: języki obce (wymagana gruntowna znajomość w mowie i piśmie przynajmniej jednego).

Dla studiów bibliotekoznawczych przedmioty w poszczególnych grupach przedstawiały się następująco:

GRUPA I

– zasady księgoznawstwa ogólnego (zagadnienia wytwarzania, obiegu i użytkowania książki),

– technika biblioteczna,

– zasady katalogowania,

– historia i teoria bibliografii,

– teoria i praktyka czytelnictwa,

– główne zasady nauk filozoficznych.

GRUPA II

NAUKI HISTORYCZNO-LITERACKIE:

– historia piśmiennictwa polskiego,

– historia piśmiennictwa powszechnego ze szczególnym uwzględnieniem piśmiennictwa w jednym z języków obcych znanych studentowi.

NAUKI SPOŁECZNE:

– socjologia,

– ekonomia polityczna.

NAUKI HISTORYCZNE:

– historia Polski,

– wybrana epoka lub wybrane zagadnienie z historii powszechnej.

NAUKI FILOZOFICZNE:

– psychologia ogólna lub eksperymentalna albo jeden dział filozofii systematycznej,

– historia filozofii.

Projekt przewidywał odbycie rocznej praktyki (w bibliotece, instytucie naukowo-badawczym księgoznawstwa, w przedsiębiorstwie wydawniczo-księgarskim), jako warunek dopuszczenia do egzaminu ostatecznego z zasad księgoznawstwa.

¹² J. Muszkowski: *Pierwszy etap wyższych studiów bibliotekarskich Uniwersytetu Łódzkiego (1945/46–1951/52)*. „Bibliotekarz” 1953 nr 3, s. 10–13.

1955/1956

Opis [...] konkretnego programu dydaktycznego, jaki w obecnej chwili jest realizowany przez Katedrę Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego, gdy chodzi o pięcioletnie studia stacjonarne [dalej oznaczony datą 1955/1956]¹³.

Autor opisu wymienia:

przedmioty podstawowe (bibliotekoznawcze i bibliograficzne):

- historia książki i bibliotek,
- bibliotekarstwo i zarys bibliotekoznawstwa,
- wybrane zagadnienia czytelnictwa,
- działy specjalne w bibliotece,
- zagadnienia edytorskie,
- bibliografia,
- ćwiczenia praktyczne („ściśle powiązane z odnośnymi wykładami”, ćwiczenia proseminaryjne, seminaria, praktyki wakacyjne w bibliotekach odbywane po I, II, III i IV roku¹⁴),
- wykłady monograficzne.

PRZEDMIOTY POMOCNICZE I POBOCZNE:

- historia i organizacja nauki,
- przedmioty wybierane przez studenta („pogłębiające ogólne wykształcenie studentów i uwzględniające ich indywidualne zainteresowania”),
- języki obce.

[INNE PRZEDMIOTY]:

- historia filozofii razem z marksizmem-leninizmem,
- pomocnicze nauki ogólnokształcące (historia Polski, logika).

1967

Instytuty Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wrocławskiego realizowały do niedawna plan studiów bibliotekoznawstwa zatwierdzony przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w czerwcu 1967 r. [dalej oznaczony datą 1967].

[...] w obu uczelniach były wykładane następujące przedmioty:

- logika,
- ekonomia polityczna,
- główne zagadnienia marksistowskiej filozofii i teorii rozwoju społecznego,

¹³ A. Birkenmajer: *Rozwój i stan obecny wyższych studiów bibliotekoznawczych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. 1957*. Do druku przygotowała B. Bieńkowska. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia...*, s. 23–29.

¹⁴ Praktyki jako element składowy kształcenia weszły na stałe do programu nauczania bibliotekoznawczego. Ten wątek nie będzie dalej ilustrowany.

- historia Polski na tle historii powszechnej,
- wstęp do nauki o książce i bibliotece,
- historia książki i bibliotek,
- bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo,
- bibliografia,
- główne kierunki nauki,
- historia literatury pięknej powszechnej,
- literatura piękna współczesna,
- wybrane zagadnienia kultury współczesnej,
- zagadnienia czytelnictwa,
- problematyka, metodologia i organizacja badań bibliologicznych,
- zarys zagadnień informacji i dokumentacji.

Obowiązywały lektoraty z dwóch języków obcych. Nadto na Uniwersytecie Warszawskim wykładano przedmiot: zagadnienia informacji i dokumentacji, a na Uniwersytecie Wrocławskim – zagadnienia zbiorów specjalnych¹⁵.

1974

Zespół Dydaktyczno-Wychowawczy w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej przy [...] Ministerstwie [Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki] pracował nad nowym planem studiów dla studentów stacjonarnych. Opracowano dwie wersje planu studiów – jedną o profilu humanistycznym, drugą – matematycznym.

Plan zajęć o profilu matematycznym [dalej oznaczony datą 1974M]:

Oprócz kilku przedmiotów ideologicznych i dwóch języków obcych mają być realizowane następujące przedmioty:

- historia kultury (w tym nauki, literatury, książki i biblioteki),
- zagadnienia kultury współczesnej,
- zagadnienia naukoznawstwa,
- wybrane zagadnienia matematyki,
- wybrane zagadnienia naukoznawstwa,
- wybrane zagadnienia statystyki,
- podstawy nauki o zarządzaniu,
- podstawy bibliotekoznawstwa i nauki o informacji,
- źródła informacyjne,
- zbiory dokumentów i informacji,
- najnowsze kierunki w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej¹⁶.

¹⁵ Studenci mogli też wybrać specjalności: zagadnienia organizacji bibliotek, zagadnienia zbiorów specjalnych (na Uniwersytecie Wrocławskim) oraz zagadnienia wydawnicze i księgarskie, zagadnienia informacji i dokumentacji (na Uniwersytecie Warszawskim), por. S. Kubiak: *Kształcenie bibliotekarzy...*, s. 409–410.

¹⁶ *Ibidem*, s. 410.

Plan studiów o profilu humanistycznym [dalej oznaczony datą 1974H]:

[...] oprócz bloku przedmiotów ideologicznych i trzech języków obcych (w tym łaciny) [...] obejmować ma przedmioty:

- wstęp do bibliotekoznawstwa,
- nauki pomocnicze bibliotekoznawstwa,
- historię książki i jej funkcji społecznej,
- zagadnienia wydawnicze i księgarskie,
- bibliotekarstwo,
- klasyfikację piśmiennictwa,
- bibliografię – metodykę i organizację czytelnictwa,
- informację naukową,
- kierunki rozwoju nauki,
- wybrane zagadnienia literatury powszechnej,
- wiedzę o kulturze literackiej w Polsce,
- teorię kultury,
- zagadnienia współczesnej kultury w PRL,
- elementy pedagogiki społecznej,
- kierunki i metodologię badań nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej¹⁷.

1987

Dokument: *Uniwersytety, Wyższe Szkoły Pedagogiczne. Studia magisterskie, stacjonarne*. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, luty 1987 [powiel.] [dalej oznaczony datą 1987].

„Wykaz podstawowych przedmiotów kierunkowych. Kierunek studiów: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa” uwzględniał przedmioty następujące:

- podstawy nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej,
- nauki pomocnicze bibliotekoznawstwa (profil humanistyczny),
- problemy i metody bibliotekoznawstwa i informacji naukowej,
- historia książki, bibliotek i informacji naukowej,
- zagadnienia wydawnicze i księgarskie,
- bibliotekarstwo (profil humanistyczny),
- zbiory dokumentów i informacji (profil matematyczny),
- bibliografia i inne źródła informacji,
- informacja naukowa,
- czytelnictwo,
- historia nauki i naukoznawstwo,
- historia literatury polskiej (profil humanistyczny),
- historia literatury powszechnej (profil humanistyczny),
- historia Polski (profil humanistyczny),
- matematyczne podstawy informacji naukowej (profil matematyczny),
- historia i teoria kultury.

¹⁷ *Ibidem*, s. 411.

1999

Dokument: Uchwała nr 407/99 Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 marca 1999 r. w sprawie określenia minimalnych wymagań programowych dla studiów magisterskich [...] Dz.Urz.M.E.N. nr 2 poz. 19 [dalej oznaczony datą: 1999].

Załącznik nr 1: Minimalne wymagania programowe dla studiów magisterskich
Kierunek: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa.
Uchwała stosuje podział na przedmioty kształcenia ogólnego (A) oraz przedmioty podstawowe i kierunkowe (B).

2002

Dokument: „Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia”. Dz.U. 2002 nr 116 poz. 1004 zał. nr 5 [dalej oznaczony datą: 2002].

Art. 1.5: bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna.
Rozporządzenie stosuje podział na „przedmioty kształcenia ogólnego” (A), „przedmioty podstawowe i kierunkowe” (B i C).

2007

Dokument: „Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki”. Dz.U. 2007 nr 164 poz. 1186 [dalej oznaczony datą: 2007].

Art. 1.1.; zał. nr 44: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo.
Rozporządzenie stosuje podział na „grupa treści podstawowych” (A), „grupa treści kierunkowych” (B).

Uwzględnione źródła z okresu po wejściu w życie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego pochodzą ze stron internetowych ośrodków realizujących studia informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (alfabetycznie) (zob. też strony WWW instytutów, katedr, pracowni w uniwersytetach):

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. <http://www.uwm.edu.pl/historia/pliki/article/937/Informacja%20naukowa%20i%20bibliotekoznawstwo,%201%20stopnia,%202014-2015.pdf> [dostęp 29 lipca 2016].

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo – program studiów licencjackich od roku akad. 2013/2014. http://www.ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2015/06/INiB_program_lic_od-2013.pdf [dostęp 8 marca 2016].

Kierunek informacja naukowa i bibliotekoznawstwo Studia drugiego stopnia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015. http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/SS_mag.pdf [dostęp 6 marca 2016].

Kierunek Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo Studia pierwszego stopnia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015. http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/SS_lic.pdf [dostęp 6 marca 2016].

Plan studiów I stopnia – od roku 2013/2014. http://www.lis.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/06/Program_studiow_st_I_stopnia_2013-2014.pdf [dostęp 3 marca 2016].

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo studia stacjonarne I stopnia.. Studia stacjonarne na kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* [dostęp 15 marca 2016].

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo studia stacjonarne II stopnia. Studia stacjonarne II stopnia na kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* od roku 2013/14 [dostęp 15 marca 2016].

Plan studiów w układzie semestralnym studia I stopnia stacjonarne. http://iinib.up.krakow.pl/media/uploads/plany_programy/2014_2015/plan-bib-lic-ss-2014_2015.pdf [dostęp 4 marca 2016].

Program – II stopnia + specjalizacje. http://www.ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2014/12/Program_II-stopnia-stacjonarne-specjalizacje_od-2013-14.pdf [dostęp 8 marca 2016].

Program studiów II stopnia. http://www.lis.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/06/Program_studiow_II_stopnia_2014-2015.pdf [dostęp 4 marca].

Sylabusy przedmiotów na I roku studiów http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16180 [dostęp 8 marca 2016].

Sylabusy przedmiotów na II roku studiów. http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16179 [dostęp 8 marca 2016].

Sylabusy przedmiotów na III roku studiów. http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16178 [dostęp 8 marca 2016].

2.2. Metoda

Poszczególne publikacje i dokumenty wybrane do analizy nie mają tej samej rangi, co oczywiście różni je między sobą i co wpłynęło m.in. na zasięg ich obowiązywania. Nie przeszkadza to podjętej próbie wykazania procesu modelowania kwalifikacji bibliotekarzy i specjalistów informacji w Polsce, albowiem materiał ten dostatecznie obrazuje modyfikacje i określone zmiany obowiązkowych przedmiotów i grup treści nauczania na studiach bibliotekoznawczych.

Projekt z 1946 r. jako efekt uzgodnień, o których pisał Jan Muszkowski, otwiera rozdział zawierający treści uniwersyteckiej edukacji w zakresie problematyki książki i bibliotek. Dwa kolejne programy (1956/1957 i 1967) ilustrują proces kształcenia w uczelniach, które jako następne po Uniwersytecie Łódzkim zorganizowały studia bibliotekoznawcze (jednolite magisterskie). Dokumenty późniejsze (1974, 1987, 1999) zatwierdzone zostały do realizacji na studiach

magisterskich bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Kolejne z uwzględnionych (2002, 2007) miały status standardów nauczania dla opisywanego kierunku studiów (bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna; informacja naukowa i bibliotekoznawstwo).

Plany i programy studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa po wejściu w życie ustawy o Krajowych Ramach Kwalifikacji są w większości datowane na rok akademicki 2012/2013–2014/2015. Wszystkie przytoczone dokumenty były dostępne w sieci na stronach instytutów i katedr wiosną i latem 2016 r.

Przygotowany zestaw źródeł do analizy potwierdza, iż w przeciągu kilkudziesięcioletniego okresu objętego analizą w tej pracy w programie nauczania akademickiego bibliotekarzy i pracowników informacji nastąpiły oczywiste zmiany. Mogą one być rozpatrywane pod różnym kątem.

Prezentowana charakterystyka składa się z części do 2012 i po 2012 r. W analizie programów sprzed 2012 r. należy zwrócić szczególną uwagę na przedmioty bez ich przymiotnikowego określenia (praktyka starsza), „podstawowe przedmioty kierunkowe”¹⁸, wyszczególnione „przedmioty kształcenia ogólnego” oraz „przedmioty podstawowe i kierunkowe” (1999, 2002), a także na wyszczególnione „grupy treści” podstawowych i kierunkowych (2007). Nazwy grup treści kształcenia nie są równoważne z przedmiotami. Zasadniczo pominięte zostaną przedmioty opcjonalne indywidualnie wybierane przez studentów z grupy przedmiotów ogólnokształcących oraz specjalistycznych (proponowane np. w formie „ścieżki”: bibliologicznej, prasoznawczej, innych). Trzeba też było pominąć przedmioty uniwersyteckiego przygotowania pedagogicznego, realizowane dodatkowo przez studentów zainteresowanych uzyskaniem uprawnień pedagogicznych, jak również przedmioty obowiązkowe uzupełniające (języki obce, zajęcia z wychowania fizycznego), inne obowiązkowe przedmioty, jak np. ekonomia polityczna.

W analizie programów opublikowanych na stronach instytutów i katedr po 2012 r. trzeba zwrócić uwagę na „przedmioty podstawowe”, „przedmioty kierunkowe”, „przedmioty obligatoryjne”, „przedmioty wspólne dla wszystkich specjalizacji” oraz przedmioty z adnotacją „oferta” instytutu, „do wyboru”, „profil wyboru”. Nie uwzględniono języków obcych, wychowania fizycznego, bhp, zajęć terenowych oraz przedmiotów fakultatywnych dowolnego wyboru („z puli ogólnouniwersyteckiej”) i przedmiotów specjalizacyjnych.

Aby pokazać ewolucję kształcenia akademickiego oraz przemiany w modelowaniu sylwetki zawodowej bibliotekarza i specjalisty informacji, trzeba było pominąć również – w całym okresie – indywidualny rys, który studiom nadały

¹⁸ Określenie obecne w dokumencie pt. *Uniwersytety. Wyższe Szkoły pedagogiczne. Studia magisterskie, stacjonarne*. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. 1987 [powiel., dostępny w Archiwum KBIN UŁ].

m.in. wykłady monograficzne oraz programy opracowane i realizowane przez profesorów prowadzących seminaria (licencjackie i magisterskie). Poza zainteresowaniem pozostał aspekt dydaktyczny (w tym forma zajęć, ich usytuowanie w planach dla poszczególnych lat studiów, warianty planów kształcenia dla grup uczestników zajęć: stacjonarne, niestacjonarne, z przygotowaniem bibliotekarskim, bez przygotowania, liczba godzin, liczba punktów) i powiązanie studiów z praktyką (praktyki zawodowe).

W dążeniu do klarownego przedstawienia wyników przeprowadzonej analizy i porównań w części prezentującej przedmioty i zagadnienia nauczania w okresie do 2012 r. posłużono się techniką wizualizacji w formie tabel. Przedmioty (i grupy treści) nauczania wyszczególnione w badanych źródłach zostały pogrupowane w tych tabelach według reguły „pokrewieństwa”. W niektórych przypadkach trzeba było wymienić je kilkakrotnie. W przypadku kilku analizowanych dokumentów (1987, 1999, 2002, 2007), tam, gdzie było to uwiarygodnione i niezbędne do wnioskowania, przytoczone zostały główne elementy składowe opisujące przedmioty lub grupy treści. Grupy treści wymienione w standardach z 2007 r. są podawane w cudzysłowie celem odróżnienia ich od nazw przedmiotów.

W części poświęconej charakterystyce planów i programów kształcenia po 2012 r. zrezygnowano z tabel, nazwy przedmiotów/modułów, które ilustrują sprostowania, umieszczono w tekście.

2.3. Ewolucja w realizowaniu przedmiotów i zagadnień nauczania na studiach bibliotekoznawczych w świetle programów kształcenia

Na wstępie trzeba stwierdzić, że profil kształcenia bibliotekarzy realizowany na Uniwersytecie Łódzkim pod kierunkiem prof. Jana Muszkowskiego jest określany w piśmiennictwie jako orientacja bibliologiczna. W odróżnieniu wskazuje się na koncepcję kształcenia zainicjowaną w 1951 r. przez prof. Aleksandra Birkenmajera w Katedrze Bibliotekoznawstwa na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego.

Realizując własną wizję studiów bibliotekoznawczych, odszedł on od przyjętego w Łodzi modelu studiów bibliologicznych – na rzecz kształcenia szczególnie w zakresie współczesnego bibliotekarstwa naukowego¹⁹ (zob. s. 17).

¹⁹ J. Wojakowski: *Organizacja kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce po zakończeniu drugiej wojny światowej*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Red. E. Zybert. Warszawa 1995, s. 25.

Potrzeba wypracowania programu studiów wyższych oraz akademicka pozycja nowej dyscypliny spowodowała wymianę poglądów wielu osób na temat samej dyscypliny nauki oraz podstawy i treści kształcenia bibliotekarzy w uczelniach²⁰. Pod koniec lat 70. Józef Czerni wyjaśniał studentom, iż

za naukowe zaplecze studiów bibliotekoznawczych o kierunku humanistycznym uznaje się za równorzędnie naukę o książce (bibliologia, księgoznawstwo), naukę o bibliotece (bibliotekoznawstwo) oraz naukę o informacji (informacja naukowa)²¹.

W kilku późniejszych publikacjach wybitnych bibliotekoznawców wyłożone zostały poglądy na temat profilowania studiów z zakresu bibliotekoznawstwa (informacji naukowej i bibliotekoznawstwa) w obrębie wspomnianych dwóch orientacji: bibliologicznej i bibliotekarsko-informacyjnej²². W skrócie należy przedstawić niezbędne uwagi odnośnie do tych dwóch koncepcji.

Konieczność odpowiedniej podbudowy naukowej studiów bibliotekoznawczych przyniosła liczne wypowiedzi na rzecz bibliologicznych podstaw dydaktyki uniwersyteckiej. Jak uzasadniał Krzysztof Migoń w jednej ze swoich publikacji poruszających ten temat:

Od wiedzy bibliograficznej (bibliologicznej) wychodzili w programach swych wykładów pionierzy akademickiego kształcenia pracowników książki [...] Właściwym miejscem dla wyłożenia podstawowych zasad rozumowania bibliologicznego jest przedmiot [...] wprowadzający do studiów (w różnych wersjach programowych nosi on różne nazwy, np. Wstęp do nauki o książce i bibliotece, Podstawy bibliotekoznawstwa i informacji naukowej [...]). Na

²⁰ W dyskusji, która toczyła się w latach 60. i 70., wypowiedzieli się m.in. K. Głombowski (*Bibliotekoznawstwo jako dyscyplina uniwersytecka*. „Roczniki Biblioteczne” 1962, s. 1–9), W. Piasecki (*Bibliotekoznawstwo w cudzysłowie czy bez cudzysłowu*. „Przegląd Biblioteczny” 1963 z. 3/4, s. 151–155), T. Margul (*Książka, biblioteka czy może czytelnik? Głos w dyskusji nad podstawami bibliotekoznawstwa*. *Ibidem* 1969 z. 2/3, s. 213–220), J. Ratajewski (*Jeszcze raz o bibliotekoznawstwie*. *Ibidem* 1970 z. 1, s. 24–30).

²¹ J. Czerni: *Wstęp do bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej*. Przewodnik metodyczny dla słuchaczy I roku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Kraków 1979, s. 1–2. Po latach tę kwestię poruszyła A. Żbikowska-Migoń w artykule pt. *Teoria, historia i praktyka kształcenia pracowników książki i informacji naukowej* („Konspekt” 2004 nr 19), pisząc m.in. „Akademickie kształcenie na studiach bibliotekoznawczych w Polsce od początku opierało się na równoważnym traktowaniu – przynajmniej w deklaracjach i strukturze programów – bibliologii, bibliotekoznawstwa i nauki o informacji jako naukowej podstawy dla kierunku studiów. Zamiast jednej, wyraźnie określonej co do przedmiotu, zakresu i granic dyscypliny naukowej, [...] mieliśmy i mamy do dyspozycji trzy osobne acz zahaczające o siebie nauki”.

²² Por. artykuły w: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie...; Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość*. Red. J. Wojakowski. Warszawa 1989.

wyższym szczeblu teoretycznym [...] przedmiot kończący cykl nauczania, oparty już na wiedzy wyniesionej z całych studiów, uogólniający, typu: Kierunki i metodologia badań bibliologicznych.

W modelu, o którym pisał Krzysztof Migoń, mieszczą się „przedmioty historyczne i partie historyczne przedmiotów »współczesnych«. Zatem nie tylko: Historia książki/i bibliotek, ale: Bibliotekarstwo, Bibliografia, Czytelnictwo”, historia bibliologii jako dziedziny badań i studiów oraz zagadnienia, jak teoria książki, typologia książki, osobliwości książki jako środka przekazu współlistniejącego z innymi sposobami komunikowania się²³.

Model uniwersyteckiego bibliotekoznawstwa współczesnego, ze szczególnym uwzględnieniem informacji naukowej, miał związek, jak pisała Barbara Bieńkowska, z przekonaniem, że „współczesność i przyszłość bibliotekarstwa nierozzerwalnie wiążą się z opanowaniem nowoczesnych metod przekazywania informacji zarówno środkami konwencjonalnymi, jak zautomatyzowanymi”²⁴.

W wypowiedzi Wandy Pindlowej znalazła się argumentacja skoncentrowana na treściach z zakresu informacji naukowej. Jak czytamy:

[...] kształceni absolwenci powinni mieć ogólne pojęcie o całokształcie pracy informacyjnej i to w różnych jej odmianach w zależności od placówki, w której przyjdzie im pracować [...]. Muszą zatem umieć zorganizować pracę zarówno w całej placówce, jak i orientować się we wszystkich elementach procesu informacyjnego. Wiadomości te powinni łączyć z dobrą znajomością ogólnych podstaw zasad organizacji i ekonomiki pracy. Winni kończyć studia ze świadomością zmieniającej się rzeczywistości informacyjnej, a zwłaszcza istnienia naporu nowych technologii²⁵.

Jej zdaniem, co było dostępne drukiem w 1989 r., „[...] dla przygotowania menedżera informacji naukowej należałoby zmodyfikować nieco programy, wzbogacając je o treści prawne, ekonomiczne i informatyczne, a także psychologiczno-socjologiczno-pedagogiczne”²⁶.

Jak potwierdzają w swoich wypowiedziach cytowani wyżej naukowcy trzon treści kształcenia na studiach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej łączy w sobie problematykę książki, biblioteki i informacji funkcjonujących w przestrzeni społecznej, która ulega zmianom i jest warunkowana szeregiem czynników zewnętrznych.

²³ K. Migoń: *O potrzebie bibliologii na studiach bibliotekoznawczych*. W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa...*, s. 21–33.

²⁴ B. Bieńkowska: *Miejsce i rola Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w kształceniu pracowników książki oraz w badaniach bibliologicznych*. W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa...*, s. 9–20.

²⁵ W. Pindłowa: *Kształcenie w zakresie informacji naukowej*. W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa...*, s. 71–77.

²⁶ *Ibidem*.

2.3.1. Początki modelowania specjalistycznych kwalifikacji bibliotekarzy

Analiza dwóch wczesnych tekstów, tj. projektu opisanego przez Jana Muszkowskiego (1946) i programu studiów bibliotekoznawczych, który scharakteryzował Aleksander Birkenmajer (1955/1956), pozwala dostrzec zaistniałe między nimi podobieństwa i różnice. Można wskazać elementy, które dotyczą podstawy kształcenia (książka/biblioteka), podbudowy teoretycznej i historycznej oraz kontekstu ogólnohumanistycznego. Zestawienie przedmiotów obecnych w obu tych opisach, mieszczących w sobie treści teoretyczne, przedstawia się następująco:

1946: zasady księgoznawstwa ogólnego (zagadnienia wytwarzania, obiegu i użytkowania książki),

teoria i praktyka czytelnictwa,

historia i teoria bibliografii,

główne zasady nauk filozoficznych;

1955/1956: [...] zarys bibliotekoznawstwa,

historia książki i bibliotek

wybrane zagadnienia czytelnictwa²⁷.

Zestawienie przedmiotów bibliotekarskich przedstawia się, jak następuje:

1946: technika biblioteczna,

zasady katalogowania;

1955/1956: bibliotekarstwo [...],

działy specjalne w bibliotece,

bibliografia²⁸.

W programie z 1955/1956 r. obecny był również przedmiot zagadnienia edytorskie, „przeznaczony dla studentów, których zainteresowania idą raczej w kierunku bibliotekoznawstwa współczesnego, jako uzupełnienie wiedzy o książce współczesnej”²⁹.

Porównując te dwa programy, należy również zwrócić uwagę na przedmioty dodatkowe, formujące intelektualne kompetencje studentów. W świetle projektu

²⁷ „Wykład obejmuje dwa cykle zagadnień: a) z metodologii prac badawczych w dziedzinie bibliotekoznawstwa i czytelnictwa współczesnego, b) z metodyki pracy z czytelnikiem w oparciu o założenia współczesnej psychologii, pedagogiki, dydaktyki i techniki pracy umysłowej”. A. Birkenmajer: *Rozwój i stan...*, s. 25.

²⁸ „W pierwszym roku wykład wraz z ćwiczeniami ma dać studentom wstępne wiadomości (podstawowe pojęcia, terminologia) oraz przegląd najważniejszych bibliografii i nauczyć korzystania z nich w toku prac bibliotekarskich. Na drugim roku przedmiotem wykładu jest metodyka sporządzania spisów bibliograficznych, równoległe zaś ćwiczenia uczą praktycznie stosowania norm i przepisów w opisie i w układzie bibliografii, jak również samodzielnego komponowania całości”. *Ibidem*, s. 25.

²⁹ *Ibidem*.

programu z 1946 r. obserwujemy przedmioty do wyboru zebrane w cztery grupy nauk: historyczno-literackie, ze wskazaniem na przedmioty omawiające historię piśmiennictwa polskiego lub powszechnego, nauki społeczne ze wskazaniem socjologii oraz ekonomii politycznej, nauki historyczne ze wskazaniem na historię Polski lub elementy historii powszechnej oraz nauki filozoficzne (niezależnie od włączonego do obowiązkowego zestawu przedmiotu „główne zasady nauk filozoficznych”) ze wskazaniem na historię filozofii, psychologię lub inną część z zakresu dziedziny.

„Przedmioty pomocnicze i poboczne” obecne w programie z roku 1955/1956 objęły następujące pozycje: logika, historia filozofii³⁰, historia Polski, historia i organizacja nauki.

Jak pisał prof. Birkenmajer,

Intencją [...] reformy studiów z r. 1956 było m.in. pozostawienie studentom możliwie dużego marginesu czasu bądź na lekturę literatury naukowej, bądź na uzupełnienie studiów podstawowych swobodnie wybieranymi wykładami z innych kierunków³¹.

Z opisu realizowanego kształcenia dowiadujemy się o preferencjach studentów:

W bieżącym roku akademickim poszczególni studenci wybrali następujące przedmioty poboczne: historia literatury powszechnej, filologia polska, anglistyka, archeologia, historia sztuki, muzykologia (wybrane wykłady), prawo, pedagogika, socjologia, geografia regionalna, zoologia, a nawet zdarzają się sporadyczne wypadki ubiegania się o zgodę na studiowanie przedmiotu pobocznego w innej uczelni (historia medycyny na Akademii Medycznej i wybrane wykłady na Wyższej Szkole Filmowej)³².

Jak widać, w programie jednolitych studiów bibliotekoznawstwa akcent został położony na treści bibliotekarskie zarówno w podejściu historycznym (historia książki i bibliotek), jak i w podstawie teoretycznej (bibliotekarstwo i zarys zagadnień bibliotekoznawstwa) oraz praktycznej (działy specjalne w bibliotece, bibliografia), nie licząc innych zagadnień prezentowanych we współczesnym kontekście (wybrane zagadnienia czytelnictwa, zagadnienia edytorskie).

Można sądzić, że treści księgoznawcze, bibliotekarskie oraz inne z zakresu szeroko rozumianej humanistyki, które wystąpiły w poszczególnych przedmiotach nauczania u samych początków studiów bibliotekoznawczych, zarówno obowiązkowe, jak i dodatkowe (wskazane jako właściwe i niezbędne, ale

³⁰ Pełna nazwa przedmiotu: historia filozofii razem z marksizmem-leninizmem, *ibidem*, s. 23.

³¹ *Ibidem*, s. 23–24.

³² *Ibidem*, s. 28.

i zaaprobowane przez studentów w ich wyborach), były obecne w różnym stopniu w kolejnych programach kształcenia. Poniżej spróbujemy prześledzić wątek przemian w trzech głównych dziedzinach nauczania skupionych wokół książki, biblioteki oraz informacji.

2.3.2. Przedmioty i zagadnienia nauczania w świetle wybranych programów i standardów kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji do 2012 r.

Podstawę w nauczaniu bibliotekarzy i specjalistów informacji stanowiły wykłady i inne zajęcia (konwersatoria, ćwiczenia) z przedmiotów obejmujących swoją zawartością zagadnienia bibliologii i informatologii. Ich zestawienie podaje tabela 3 (nie licząc niektórych przedmiotów teoretycznych wymienionych w tabeli 4, 6, 8). Dobór i szczegółowość treści tych przedmiotów na przestrzeni lat nie są tu rozważane.

Tabela 3. Grupy treści nauczania w zakresie problematyki teoretycznej bibliologii i informatologii

Rok	Przedmiot/grupa treści
1	2
1946	ZASADY KSIĘGOZNAWSTWA OGÓLNEGO HISTORIA I TEORIA BIBLIOGRAFII TEORIA I PRAKTYKA CZYTELNICZWA
1955/1956	BIBLIOTEKARSTWO I ZARYS BIBLIOTEKOZNAWSTWA
1967	WSTĘP DO NAUKI O KSIĄŻCE I BIBLIOTECE BIBLIOTEKOZNAWSTWO I BIBLIOTEKARSTWO PROBLEMATYKA, METODOLOGIA I ORGANIZACJA BADAŃ BIBLIOLOGICZNYCH
1974H	WSTĘP DO BIBLIOTEKOZNAWSTWA NAUKI POMOCNICZE BIBLIOTEKOZNAWSTWA KIERUNKI I METODOLOGIA BADAŃ NAUKI O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI NAUKOWEJ
1974M	PODSTAWY BIBLIOTEKOZNAWSTWA I NAUKI O INFORMACJI NAJNOWSZE KIERUNKI W BIBLIOTEKOZNAWSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ
1987	PODSTAWY NAUKI O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI NAUKOWEJ NAUKI POMOCNICZE BIBLIOTEKOZNAWSTWA PROBLEMY I METODY BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>teoretyczne podstawy organizacji i działania bibliotek, główne kierunki badań współczesnego bibliotekoznawstwa</i>

Tabela 3 (cd.)

1	2
1999	TEORIA I METODOLOGIA NAUKI O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI
2002	TEORIA I METODOLOGIA NAUKI O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI BIBLIOTEKARSTWO, tu: <i>kierunki rozwoju współczesnego bibliotekarstwa.</i>
2007	„NAUKA O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI” (podstawowe 1 stopień) „KIERUNKI BADAWCZE W INFORMACJI NAUKOWEJ, BIBLIOTEKOZNAWSTWIE I BIBLIOLOGII” (podstawowe 2 stopień) <i>terminologia specjalistyczna z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (podstawowe 2 stopień)</i>

Zawartość tabeli 3 ukazuje nieustanną, od 1946 r. obecność przedmiotów teoretycznych. Ich nazewnictwo na przestrzeni lat ulegało zmianie. Ewolucji podlegało m.in. rozłożenie akcentów w poszczególnych przedmiotach kompleksu dyscyplin badających książkę, bibliotekę i informację:

- „księgoznawstwo” (1946),
- „bibliotekoznawstwo” (1955/1956),
- „nauka o książce i bibliotece” (1967),
- „nauka o książce bibliotece i informacji naukowej” (1987),
- „nauka o książce, bibliotece i informacji” (1999),
- „informacja naukowa, bibliotekoznawstwo i bibliologia” (2007).

Problematyka dotycząca książki, poczynając od najwcześniejszych tu analizowanych dokumentów, zaprogramowana była w ujęciu historyczno-współczesnym. Zbiorcze zestawienie przedmiotów i grup treści nauczania w zakresie problematyki książki zawiera tabela 4.

Tabela 4. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki książki

Rok	Przedmiot/grupa treści
1946	ZASADY KSIĘGOZNAWSTWA OGÓLNEGO (ZAGADNIENIA WYTWARZANIA, OBIEGU I UŻYTKOWANIA KSIĄŻKI) TEORIA I PRAKTYKA CZYTELNICTWA
1955/56	HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK WYBRANE ZAGADNIENIA CZYTELNICTWA ZAGADNIENIA EDYTORSKIE
1967	WSTĘP DO NAUKI O KSIĄŻCE I BIBLIOTECE HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK ZAGADNIENIA CZYTELNICTWA ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE [UW]

1974H	HISTORIA KSIĄŻKI I JEJ FUNKCJI SPOŁECZNEJ METODYKA I ORGANIZACJA CZYTELNICTWA ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE
1974M	HISTORIA KULTURY (W TYM NAUKI, LITERATURY, KSIĄŻKI I BIBLIOTEK)
1987	PODSTAWY NAUKI O KSIĄŻCE, BIBLIOTECE I INFORMACJI NAUKOWEJ HISTORIA KSIĄŻKI, BIBLIOTEK I INFORMACJI NAUKOWEJ ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE CZYTELNICTWO
1999	HISTORIA KSIĄŻKI ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE CZYTELNICTWO
2002	HISTORIA KSIĄŻKI ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE CZYTELNICTWO
2007	„CZYTELNICTWO” (podstawowe 1 stopień) „HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK” (kierunkowe 1 stopień) „ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE” (kierunkowe 1 stopień) „SPOŁECZNE KONTEKSTY DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTECZNO-INFORMACYJ- NEJ I PROBLEMATYKI UŻYTKOWNIKÓW INFORMACJI”, tu m.in. <i>książka</i> (kierunkowe 1 stopień)

Aspekt dziejów książki był raczej stałym elementem treści nauczania. Nie obserwujemy jednak wystąpienia przedmiotu historia książki w cytowanym projekcie z 1946 r. Warto więc dodać, że „program Studium” opisany przez Jana Muszkowskiego w przywołanym już wcześniej artykule z 1945 r. obejmował przedmiot historia księgarstwa, który przypuszczalnie mieścił w sobie tematy również z historii książki, introligatorstwa czy drukarstwa.

Poznanie przez studentów problematyki książki na przestrzeni wieków bywało łączone z dziejami bibliotek (historia książki i bibliotek), rzadziej z historią informacji naukowej (historia książki, bibliotek i informacji naukowej) lub historią kultury (historia kultury, w tym nauki, literatury, książki i bibliotek).

Z opisów przedmiotu obecnych w analizowanych dokumentach wynika, że program dydaktyczny uwzględniał zakres treści ukształtowany historycznie. Stopniowo był on powiększany i wzbogacany o problematykę funkcji społecznej (historia książki i jej funkcji społecznej), relacji książki wobec innych środków masowego przekazu, a także przemiany formy książki determinowane postępowaniem technologicznym.

Tematyka czytelnictwa, wprowadzona do nauczania uniwersyteckiego u progu zaistnienia omawianego kierunku studiów, zajęła swoje miejsce w kolejnych programach kształcenia (teoria i praktyka czytelnictwa, wybrane zagadnienia czytelnictwa, zagadnienia czytelnictwa, metodyka i organizacja czytelnictwa,

czytelnictwo). Zagadnienia czytelnictwa jako przedmiot nauczania pominięto w programie o profilu matematycznym (1974M). Na przestrzeni lat można obserwować ewolucję polegającą na przejściu od podejścia problemowego w obrębie dziedziny (teoria i praktyka czytelnictwa i inne przedmioty) do samej dziedziny (czytelnictwo).

Szczegółowy przedmiot wprowadzony do dydaktyki akademickiej jako zagadnienia edytorskie (od połowy lat 50. XX w.) okazał się względnie trwały. Pod inną nazwą jako zagadnienia wydawnicze i księgarskie wystąpił w kolejnych programach kształcenia. Z opisów wynika, że wniósł do problematyki książki poznawanej na studiach bibliotekoznawczych m.in. treści z zakresu sztuki i rynku książki wraz ze swoistą tematyką każdej z tych domen. Zakres wiedzy przedmiotowej uwzględnił m.in. aspekt promocyjno-marketingowy, a następnie prawny (zob. tabelę 7 i 11).

Pewne wątki wiążące się z tematyką książki włączone zostały w ostatnim dziesięcioleciu do bloku treściowego pod nazwą społeczne konteksty działalności biblioteczno-informacyjnej (2007). Treści poświęcone książce znalazły się również w ramach przedmiotów teoretycznych (zob. tabela 3).

Problematyka bibliotek wypełniła program kształcenia bibliotekarzy w kilku przedmiotach, pod ich różnymi nazwami. Dlatego też, aby unaocznic obserwowaną ewolucję nauczania o bibliotece, wskazane będzie podejście przedmiotowo-problemowe.

W składzie całości problematyki bibliotekarstwa wyodrębniają się tematy historyczne, organizacyjno-warsztatowe, prawne i etyczne.

Tabela 5. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki historii bibliotek

Rok	PRZEDMIOT/GRUPA TREŚCI
1946	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1955/1956	HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK
1967	HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK
1974M	HISTORIA KULTURY (w tym <i>nauki, literatury, książki i bibliotek</i>)
1987	HISTORIA KSIĄŻKI, BIBLIOTEK I INFORMACJI NAUKOWEJ
1999	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
2002	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
2007	„HISTORIA KSIĄŻKI I BIBLIOTEK” (kierunkowe I stopień)

Treści z zakresu historii bibliotek to stosunkowo trwały składnik nauczania na studiach bibliotekoznawczych. Jak była mowa, problematykę dziejów bibliotek na ogół łączono z zagadnieniami z zakresu dziejów książki. Przymuszczalnie z tego powodu osobny przedmiot nie wystąpił w kilku spośród analizowanych dokumentów.

Stale w zakresie kształcenia okazały się treści dotyczące organizacji i funkcjonowania bibliotek oraz ogółu metod i środków stosowanych w pracy zawodowej bibliotekarza. Były one wykładane i studiowane jako osobne przedmioty (np. bibliotekarstwo) lub jako poszczególne zagadnienia pod ich różnymi nazwami.

Tabela 6. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki zawodowej bibliotekarstwa

Rok	Przedmiot/grupa treści
1	2
1946	TECHNIKA BIBLIOTECZNA ZASADY KATALOGOWANIA
1955/1956	BIBLIOTEKARSTWO I ZARYS BIBLIOTEKOZNAWSTWA DZIAŁY SPECJALNE W BIBLIOTECE
1967	BIBLIOTEKOZNAWSTWO I BIBLIOTEKARSTWO ZAGADNIENIA ZBIORÓW SPECJALNYCH [UWr.] ZAGADNIENIA ORGANIZACJI BIBLIOTEK [UWr.]
1974H	BIBLIOTEKARSTWO KLASYFIKACJA PIŚMIENICTWA
1974M	ZBIORY DOKUMENTÓW I INFORMACJI
1987	BIBLIOTEKARSTWO [profil humanistyczny], tu m.in. (2) gromadzenie i uzupełnianie zbiorów bibliotecznych, (3) opracowanie formalne zbiorów, (4) opracowanie rzeczowe, (5) przechowywanie i konserwacja, (6) użytkowanie (udostępnianie, pedagogika biblioteczna, biblioteczna służba informacyjna), (7) kierowanie i administrowanie biblioteką, (8) budownictwo i wyposażenie bibliotek, (9) czynniki wpływające na rozwój współczesnych bibliotek, (10) nowe zadania bibliotek i sposoby dostosowywania do nich działalności bibliotecznej (przemiany organizacyjne wewnątrz bibliotek, krajowe i międzynarodowe systemy biblioteczno-informacyjne, inne formy współpracy bibliotek), (13) zawód bibliotekarza w świetle obecnych potrzeb), (11) teoretyczne podstawy organizacji i działania bibliotek, (12) główne kierunki badań współczesnego bibliotekoznawstwa ZBIORY DOKUMENTÓW I INFORMACJI [profil matematyczny], tu: (I) zbiory dokumentów, m.in. (1) typizacja zbiorów dokumentów w bibliotece oraz innych instytucjach książki, (2) gromadzenie (zadania i cele gromadzenia, źródła wpływu materiałów bibliotecznych, polityka gromadzenia zbiorów, współpraca bibliotek w zakresie gromadzenia), (3) przechowywanie (rozmieszczenie zbioru dokumentów, konserwacja), (4) udostępnianie; (II) zbiory informacji, m.in. (2) praktyka sporządzania spisów bibliograficznych, (3) katalogi biblioteczne, (4) kartoteki, (5) zbiory informacji faktograficznej, (6) nowe typy wydawnictw informacyjnych

Tabela 6 (cd.)

1	2
1987	(III) <i>nowoczesne zbiornice dokumentów i informacji</i> , m.in. (1) <i>projektowanie zbiorów informacji w systemach zmechanizowanych i zautomatyzowanych</i> , (2) <i>automatyzacja procesów bibliotecznych</i> , (3) <i>automatyzacja zbiorów informacji</i>
1999	BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>prawo biblioteczne, zawód bibliotekarza, teoria i praktyka klasyfikacji piśmiennictwa, przechowywanie i konserwacja zbiorów, biblioteczna służba informacyjna, kierunki rozwoju współczesnego bibliotekarstwa</i>
2002	BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>praktyka klasyfikacji piśmiennictwa, konserwacja i przechowywanie zbiorów, biblioteczna służba informacyjna, prawo, zawód</i>
2007	„BIBLIOTEKARSTWO”, tu m.in.: <i>podstawowe procesy biblioteczne, warsztat informacyjny, współpraca, zawód, budownictwo i wyposażenie bibliotek (kierunkowe 1 stopień)</i> „ANALIZY I OPRACOWANIE DOKUMENTÓW”, tu m.in.: <i>języki informacyjno-wyszukiwawcze, indeksowanie (kierunkowe 1 stopień)</i>

Na podstawie tabeli 6 można wnioskować, że dbano o umieszczenie w programie studiów wiedzy specjalistycznej, obowiązkowej w przygotowaniu zawodowym bibliotekarza. Daje się przy tym zaobserwować, jak zakres wiedzy obligatoryjnej różnicował się i powiększał.

Poczynając od absolutnie bazowych przedmiotów/tematów, takich jak technika biblioteczna i zasady katalogowania (1946), z czasem treści bibliotekarskie stały się bardziej zauważalne. Już w połowie lat 50. włączone zostały do programu jako bibliotekarstwo i zarys bibliotekoznawstwa i jednocześnie jako zagadnienie z zakresu bibliotekarstwa pod nazwą działy specjalne w bibliotece. Kolejny z analizowanych programów (1967) pokazał obecność przedmiotu głównego (bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo) oraz jednocześnie przedmiotów rozwijających wybrane aspekty wiedzy bibliotekarza – odmiennie w różnych uczelniach, np. zagadnienia zbiorów specjalnych oraz zagadnienia organizacji bibliotek (w Uniwersytecie Wrocławskim).

W tym miejscu warto napisać o programie nauczania realizowanym w Łodzi, w uruchomionym w 1969 r. Międzywydziałowym Studium Bibliotekoznawstwa³³. Oto bowiem, pomijając przedmioty wstępne, jak wprowadzenie w prob-

³³ Dokument pt. *Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Łódzkim*. Podpis: [pieczęć] Dziekan Wydziału Filologicznego, brak nazwiska, brak daty [dostęp BUŁ, DZS, zbiór w pudle, indywidualna sygn. XVII 5.10.69; dostęp 20.01.2015; dalej oznaczony datą: 1969].

lematykę współczesnego bibliotekoznawstwa oraz przedmioty prezentujące wiedzę historyczną jak dzieje książki, drukarstwa i księgarstwa oraz dzieje bibliotek, spostrzegamy obecne w programie nauczania treści zawodowe wąsko specjalistyczne w przedmiotach katalogowanie i klasyfikowanie piśmiennictwa oraz funkcja i organizacja współczesnej biblioteki.

Szczególnie należy zauważyć, iż w programie kształcenia bibliotekarzy o profilu humanistycznym (1974) wystąpiły przedmioty bibliotekarstwo oraz klasyfikacja piśmiennictwa. Do przedmiotów profilu matematycznego zawierających w sobie treści bibliotekarskie można zaliczyć zbiory dokumentów i informacji.

Uszczegółowiony zakres treści bibliotekarskich na jednolitych studiach stacjonarnych znajduje się w programie z 1987 r., w którym zawarto zestaw zagadnień kształcenia dla profilu humanistycznego (przedmiot: bibliotekarstwo) oraz profilu matematycznego (przedmiot: zbiory dokumentów i informacji). Pomijając zagadnienia podobne, w tym układzie treści w obrębie bibliotekarstwa pozostały – jako swoiste – m.in. teoretyczne podstawy organizacji i działania bibliotek oraz kierunki badań współczesnego bibliotekoznawstwa), a także zagadnienia użytkowania zbiorów (udostępnianie, pedagogika biblioteczna), działalności informacyjnej (biblioteczna służba informacyjna), zarządzania (kierowanie i administrowanie biblioteką), budownictwa i wyposażenia bibliotek, problemy zawodu.

Przedmiot zbiorów dokumentów i informacji rozwinął z kolei zagadnienia związane z tworzeniem zbiorów, gdzie zastosowano mechanizację i automatyzację, m.in. nowoczesne zbiornice dokumentów i informacji, automatyzacja procesów bibliotecznych.

Analizując zawartość programu z 1987 r., warto zauważyć, że niektóre z zagadnień w gruncie rzeczy już były obecne w przedmiotach znajdujących się we wcześniejszych planach studiów. Na przykład kwestie zarządzania (1987: zagadnienie: kierowanie i administrowanie biblioteką) prawdopodobnie uwzględnił jako przedmiot zagadnienia organizacji bibliotek” (1967) czy funkcja i organizacja współczesnej biblioteki (1969, program Międzywydziałowego Studium w UŁ), który, jak wolno sądzić, wprowadzono z myślą o przygotowaniu potencjalnych kadr menedżerów bibliotek. Osobny przedmiot pod nazwą podstawy

Tekst (incipit): „Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 kwietnia 1969 r. zostało utworzone w UŁ Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa, którego zadaniem jest kształcenie studentów Uniwersytetu w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej”.

Tekst: „Program obejmuje przedmioty: wprowadzenie w problematykę współczesnego bibliotekoznawstwa; funkcja i organizacja współczesnej biblioteki; dzieje książki, drukarstwa i księgarstwa; dzieje bibliotek; katalogowanie i klasyfikowanie piśmiennictwa; bibliografia; dokumentacja i informacja naukowa; wykłady monograficzne (wybrane zagadnienia)”.

nauki o zarządzaniu wystąpił w zestawie przedmiotów kształcenia bibliotekarzy o profilu matematycznym (1974).

Kierunek działania polegający na uszczegółowianiu treści dydaktycznych w obrębie stałych obszarów objętych dydaktyką zobrazuje przykład z początku lat 90. opisany w zbiorze raportów sporządzonych przez poszczególne ośrodki akademickie na konferencję poświęconą sprawom edukacji bibliotekoznawców zorganizowaną w 1995 r.³⁴ We fragmencie wystąpienia przedstawiciela Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ znalazła się następująca informacja.

W 1992 r. program studiów został dostosowany do wymogów i ustaleń Komisji Ekspertów MEN. W związku z tym [...] dokonano podziału ogólnie nazwanego przedmiotu „Bibliotekarstwo” na kilka szczegółowych, wyodrębniając w ten sposób zajęcia pod nazwą: „Biblioteka w systemie społecznym i prawnym”, „Opis bibliograficzny dokumentów”, „Organizacja zbiorów bibliotecznych”, „Opracowanie rzeczowe zbiorów”, „Organizacja i zarządzanie biblioteką”.

W kolejnych analizowanych dokumentach (1999, 2002, 2007) zagadnienia składające się na warsztat zawodowy bibliotekarza ujęte zostały w ramy przedmiotu/grupy treściowej bibliotekarstwo z wyszczególnieniem zbioru tematów. W tej nieomal „serii” dokumentów państwowych, powstałych w przeciągu jednego dziesięciolecia i przekazanych ośrodkom kształcącym bibliotekoznawców i specjalistów informacji do realizacji, nie obserwujemy zróżnicowania profili kształcenia, jakie zostały usankcjonowane wcześniej.

Należy zwrócić uwagę na to, jakie jeszcze inne zagadnienia zostały wpisane w ramy przedmiotu/bloku bibliotekarstwo oraz jak niektóre z uwzględnionych zagadnień spletały się z treściami innych przedmiotów.

Stosunkowo wcześniej, tj. wyprzedzając proces rewolucji technologicznej i konkretne wdrożenia systemów komputerowych w Polsce, w modelu (profilu) humanistycznym programu kształcenia bibliotekarzy (1987) znalazły się tematy mechanizacji i automatyzacji bibliotek wymienione w obszerniejszej grupie zagadnień pod nazwą „nowe zadania bibliotek i sposoby dostosowywania do nich działalności bibliotecznej (przemiany organizacyjne wewnątrz bibliotek), krajowe i międzynarodowe systemy biblioteczno-informacyjne, inne formy współpracy bibliotek”. Wprowadzały one do świadomości studentów nowy sposób podejścia do działań bibliotekarskich, które należało widzieć w kontekście odchodzenia od czynności rutynowych, ręcznych i przewidywanego zastępowania ich działaniami z wykorzystaniem urządzeń automatycznego przetwarzania danych.

³⁴ *Raport Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. W: Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość.* Red. M. Kocójowa. Kraków 1995, s. 95.

Rozszerzające ten wątek, tematy normalizacji, standaryzacji oraz budowy i działania zintegrowanych systemów do obsługi procesów bibliotecznych włączane mogły być do dydaktyki akademickiej bibliotekarzy sukcesywnie (2002, 2007) w miarę dokonującego się postępu i opanowania tej nowej problematyki także przez samą kadrę kształcąca (tabele 9, 10). Można twierdzić, iż proces modernizacji programu studiów bibliotekoznawczych w XXI w. stał się bardziej intensywny. W obszernym dokumencie z 2007 r. same tylko podstawowe procesy biblioteczne zostały rozwinięte jako zagadnienia, takie jak: zarządzanie zbiorami, ochrona i digitalizacja oraz automatyzacja bibliotek.

Tematy dotyczące bibliotecznej służby informacyjnej wystąpiły w dokumentach ministerialnych z 1987, 1999 i 2002 r. jako grupa problemowa w ramach *bibliotekarstwa*. W następnych latach (2007) kwestie te wystąpiły również w obrębie *bibliotekarstwa* (zagadnienie: warsztat informacyjny), zostały też poszerzone i uzupełnione o pewne wątki, o czym świadczy obecność osobnych grup treści pod nazwą (1) społeczne konteksty działalności biblioteczno-informacyjnej i problematyka użytkowników informacji (tu zagadnienie: typologia i organizacja usług informacyjnych bibliotek) oraz (2) projektowanie i ocena systemów i usług informacyjnych i bibliotecznych (zob. tabela 8).

Te nowe grupy problemowe stworzyły zarazem możliwość przedstawienia tematu usług informacyjnych wykonywanych w bibliotekach i przez bibliotekarzy na szerszym tle społecznym i technologicznym, wiążąc je ściślej z problematyką użytkowników z jednej strony, a z drugiej – z implementacją i intensywnym używaniem w pracy zawodowej technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Zagadnienie użytkowania zbiorów należy do tematów obowiązkowych na studiach bibliotekoznawczych. Tak też kwestię tę dostrzegł Jan Muszkowski i umieścił ją w programie kształcenia bibliotekarzy w początkach formowania programu nauczania (zasady księgoznawstwa ogólnego, zagadnienia [...] użytkowania książki).

Z czasem problematykę użytkowania i użytkowników uczyniono widoczną w zawartości takich przedmiotów i grup zagadnień, jak bibliotekarstwo (1987, profil humanistyczny, zagadnienie: użytkowanie (udostępnianie, pedagogika biblioteczna, biblioteczna służba informacyjna), informacja naukowa (1987 zagadnienie: proces informacyjny i jego uczestnicy, w tym typizacja, badanie potrzeb i szkolenie użytkowników; zob. tabela 8), nauka o informacji (1999, zagadnienie: użytkownicy informacji i ich potrzeby, zob. tabela 8) czy w grupie treściowej pod nazwą społeczne konteksty działalności biblioteczno-informacyjnej, problematyka użytkowników informacji (2007: zagadnienia kategoryzacja użytkowników, potrzeby informacyjne, zachowania informacyjne, kształcenie użytkowników, usługa informacyjna dla dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych, zob. tabela 8).

Sprawom zawodowym pracowników książki, a zwłaszcza bibliotekarzy, poświęcano czas i miejsce przypuszczalnie w kontekście wielu kwestii omawianych i dyskutowanych ze studentami. W programach kształcenia, którym przyglądamy się tu

uważniej, temat zawodu jednoznacznie uwzględnił blok (1987) bibliotekarstwo (1987, profil humanistyczny). W dalszych latach omawianie tej problematyki weszło na stałe do treści nauczania przyszłych bibliotekarzy i specjalistów informacji.

Na podstawie tabeli 6. można zaobserwować, iż aspekt dotyczący zawodu bibliotekarza, uwytatniony w programie nauczania w drugiej połowie lat 80., a następnie w 1999 i 2002 r., objął swoim zakresem również kwestie etyczne. Po wydaniu w 2005 r. Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji³⁵, w 2007 doszło do usamodzielnienia tej problematyki na studiach bibliotekoznawczych i jako taka zaistniała ona w standardach z 2007 r.

Tabela 7. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki prawnej i etycznej bibliotekarstwa

Rok	Przedmiot/grupa treści
1946	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1955/1956	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1967	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1974 H	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1974 M	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1987	BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>analiza odpowiednich aktów prawnych</i>
1999	BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>prawo biblioteczne</i>
2002	BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in.: <i>prawo</i>
2007	„BIBLIOTEKARSTWO”, tu m.in. <i>podstawy prawne działalności bibliotek</i> (kierunkowe 1 stopień) „BIBLIOTEKARSTWO”, tu: m.in. <i>prawo, etyka zawodu</i> (kierunkowe 1 stopień) „ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE”, tu m.in. <i>prawo autorskie i wydawnicze</i> (kierunkowe 1 stopień) „ETYKA W DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ I BIBLIOTECZNEJ” (kierunkowe 2 stopień)

Aspekt prawny (prawo biblioteczne, inne prawo) stał się wyraźnie obecny w programie edukacyjnym w latach 90.³⁶, w następnych planach nauczania i standardach jest już dość trwały, zwiększając obowiązkowy obszar wiedzy, ale też świadomość prawną studentów i przyszłych absolwentów w zakresie uprawnień i ogra-

³⁵ *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. „Bibliotekarz” 2005 nr 6, s. 3–6.

³⁶ Por. przyp. 34; przedmiot *Biblioteka w systemie społecznym i prawnym* wymieniony w cytowanym *Raporcie* z 1995 r.

niczeń funkcjonowania bibliotek w świetle stosunkowo często zmieniającego się prawa bibliotecznego i tzw. okołobibliotecznego.

W świetle analizowanych dokumentów treści z zakresu informacji zostały wprowadzone do dydaktyki na studiach bibliotekoznawczych w 1967 r. jako jeden osobny przedmiot (zarys zagadnień informacji i dokumentacji) oraz przedmiot nauczany w jednej z uczelni dodatkowo (zagadnienia informacji i dokumentacji). Przedmiot dokumentacja i informacja naukowa wymieniony został również w cytowanym zestawie przedmiotów Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa UŁ z 1969 r. (zob. s. 90–91).

Nie od rzeczy będzie zatem dodać, że Jan Muszkowski jest autorem jednej z pierwszych prac z zakresu dokumentologii³⁷, jednak w opracowanym przez siebie programie nauczania bibliotekarzy pominął zagadnienia nowej kształtującej się dyscypliny.

Stopniowo zbiór tematów naświetlających pojmowanie informacji i wykonywanie zadań informacyjnych w kontekście zasobów tekstowych piśmiennictwa powiększał się i różnicował. Ta zwiększona dawka treści znalazła swoje miejsce w zakresie kształcenia w postaci nowych przedmiotów (nowe nazewnictwo), ale też nowych zagadnień, w tym obejmujących tematy związane z działalnością informacyjną biblioteki.

Tabela 8. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki Informacji

Rok	Przedmiot/grupa treści
1	2
1946	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1955/1956	BRAK WYODRĘBNIONEGO PRZEDMIOTU/ZAGADNIENIA
1967	ZARYS ZAGADNIEŃ INFORMACJI I DOKUMENTACJI [przedmiot niezależny od specjalności] ZAGADNIENIA INFORMACJI I DOKUMENTACJI [dodatkowo specjalność UW]
1974H	INFORMACJA NAUKOWA
1974M	ŹRÓDŁA INFORMACJI NAJNOWSZE KIERUNKI W BIBLIOTEKOZNAWSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ
1987	INFORMACJA NAUKOWA, tu m.in. <i>proces informacyjny i jego uczestnicy; źródła i narzędzia informacji; (w tym reprografia); systemy informacyjno-wyszukiawcze.</i> INFORMACJA NAUKOWA (ALTERNATYWNY), tu m.in. <i>budowa i zasady działania (mikro)komputerów; użytkowanie komputerów</i>
1999	NAUKA O INFORMACJI
2002	NAUKA O INFORMACJI

³⁷ J. Muszkowski: *Dokumentacja i dokumentologia*. „Życie Nauki” 1946 t. 2 nr 9/10.

Tabela 8 (cd.)

1	2
2007	„ŹRÓDŁA I WYSZUKIWANIE INFORMACJI” (kierunkowe 1 stopień) „SPOŁECZNE KONTEKSTY DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNEJ I PROBLEMATYKI UŻYTKOWNIKÓW” (kierunkowe 1 stopień) „PROJEKTOWANIE I OCENY SYSTEMÓW I USŁUG INFORMACYJNYCH I BIBLIOTECZNYCH”, tu: <i>architektura informacji, metodyka projektowania siw (baz danych, serwisów WWW), ocena jakości</i> (kierunkowe 1 stopień)

Obserwujemy obecność przedmiotów „informacyjnych” w programie z 1974 r. w obu wariantach, humanistycznym i matematycznym. Z kolei w programie kształcenia z 1987 r. informacja naukowa jest reprezentowana w dwóch wersjach. Jedna z nich (bez dodatkowego określenia) zawierała zagadnienia zaznajamiające studentów z problemami ogólnymi oraz procesami organizacji informacji naukowej, takimi jak: rola i znaczenie informacji we współczesnym świecie, samodzielność dyscypliny i jej właściwości, uczestnicy procesu informacji, źródła i narzędzia informacji, działalność informacyjna w Polsce, mechanizacja i automatyzacja procesów informacji, systemy informacyjno-wyszukiwawcze, współpraca międzynarodowa. Wersja druga programu informacji naukowej nazywana mianem alternatywnej, jak napisano w dokumencie programowym,

obejmuje zagadnienia należące faktycznie do „Wstępu do informatyki” [...] (informatyka jako dziedzina wiedzy, budowa i zasady działania mikrokomputerów, użytkowanie komputerów).

Temat technologii w nauczaniu na studiach bibliotekoznawczych chwilowo trzeba zostawić i powrócić do niego w dalszej części tego rozdziału.

Analizowana zawartość programów kształcenia na studiach bibliotekoznawczych pokazuje obecność od 1946 r. problematyki bibliograficznej. Treści z tego zakresu wypełniły – oprócz przedmiotu głównego – również następujące inne przedmioty i bloki treści.

Tabela 9. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki źródeł informacji

Rok	Przedmiot/grupa treści
1946	HISTORIA I TEORIA BIBLIOGRAFII
1955/1956	DZIAŁY SPECJALNE W BIBLIOTECE BIBLIOGRAFIA
1967	BIBLIOGRAFIA

1969	BIBLIOGRAFIA
1974H	BIBLIOGRAFIA
1974M	ŹRÓDŁA INFORMACYJNE ZBIORY DOKUMENTÓW I INFORMACJI
1987	BIBLIOGRAFIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI. ZBIORY DOKUMENTÓW I INFORMACJI [profil matematyczny], m.in. katalogi biblioteczne, kartoteki, zbiory informacji faktograficznej; nowoczesne zbiornice dokumentów i informacji (m.in. typologia kartotek, tworzenie zbioru informacji na kartach obrzeźnie perforowanych), podstawowe tendencje w organizowaniu i wdrażaniu automatyzacji systemów bibliotecznych (koncepcja baz danych, systemy jedno- i wielofunkcyjne), typologia zbiorów na nośnikach maszynowych (bibliograficzne, faktograficzne, tekstowe); mikroformy w systemach zautomatyzowanych, dostęp do zautomatyzowanych zbiorów informacji w Polsce)
1999	BIBLIOGRAFIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI
2002	BIBLIOGRAFIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI
2007	„ŹRÓDŁA I WYSZUKIWANIE INFORMACJI”, tu m.in. <i>metodyka bibliograficzna</i> (kierunkowe 1 stopień) „ANALIZY I OPRACOWANIA DOKUMENTÓW”, tu m.in.: <i>normalizacja w zakresie opracowania dokumentów, informacji i wymiany danych na nośnikach elektronicznych; formaty, metadane</i> (kierunkowe 1 stopień)

Prócz „bibliografii” (najwcześniej jako historia i teoria bibliografii) przez pewien czas od 1987 r. w parze występowały „źródła informacji” (bibliografia i inne źródła informacji).

Przedmiot źródła informacyjne, a nie „bibliografia”, wystąpił w programie o nachyleniu matematycznym w 1974 r., obok innego przedmiotu z nowej wówczas grupy pod nazwą zbiory dokumentów i informacji (zob. też tabela 6). *Nota bene* w programie tym (1974M) obecny był również przedmiot wybrane zagadnienia matematyki.

Zbiory dokumentów i informacji, przedmiot utrzymany w profilowanym (matematycznym) programie w 1987 r. skupił w sobie szereg kwestii związanych z tworzeniem i organizacją informacji przy użyciu nowoczesnych narzędzi technologii.

W ostatnich opublikowanych standardach (2007) znalazł się łączny blok pod nazwą źródła i wyszukiwanie informacji, co poniekąd zakładało niezbędność kształcenia również w zakresie technik wyszukiwawczych.

Analiza programów kształcenia pozwala zauważyć, iż tematy z zakresu mechanizacji i automatyzacji warsztatu informacyjnego weszły do programu

w 1987 r. w ramach informacji naukowej (alternatywna) oraz w ramach innych przedmiotów „informacyjnych”, a także jako elementy składowe w ramach bibliotekarstwa. Obserwacje te prezentowane są w tabeli 10.

Tabela 10. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki użytkowania technologii cyfrowych

Rok	Przedmioty/grupa treści
1987	<p>INFORMACJA NAUKOWA (ALTERNATYWNY), tu m.in. <i>budowa i zasady działania (mikro)komputerów; użytkowanie komputerów</i></p> <p>ZBIORY DOKUMENTÓW I INFORMACJI [profil matematyczny], tu: m.in. <i>nowoczesne zbiornice dokumentów i informacji (m.in. projektowanie zbiorów informacji w systemach zmechanizowanych i zautomatyzowanych, automatyzacja zbiorów informacji)</i></p> <p>BIBLIOGRAFIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI, tu m.in. <i>metody i narzędzia współczesnej bibliografii; mechanizacja i automatyzacja procesów bibliograficznych; nowe formy opracowań bibliograficznych</i></p> <p>BIBLIOTEKARSTWO, tu m.in. <i>krajowe i międzynarodowe systemy biblioteczno-informacyjne; problemy mechanizacji i automatyzacji bibliotek</i></p>
1999	TECHNOLOGIA INFORMACYJNA
2002	<p>BIBLIOGRAFIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI, tu m.in. <i>zasady i techniki sporządzania spisów, formatowanie opisu bibliograficznego, analiza formatu MARC, heurystyka bibliograficzna</i></p> <p>TECHNOLOGIA INFORMACYJNA, tu: <i>ogólna charakterystyka technologii informacyjnej wykorzystywanej w bibliotekach i centrach informacyjnych; rodzaje, budowa i zasady działania komputerów, oprogramowanie</i></p>
2007	<p>„ŹRÓDŁA I WYSZUKIWANIE INFORMACJI”, tu: m.in. <i>charakterystyka form zapisu informacji; Internet jako środowisko informacyjne; metody i techniki wyszukiwania w źródłach tradycyjnych oraz elektronicznych (kierunkowe 1 stopień)</i></p> <p>„ANALIZY I OPRACOWANIA DOKUMENTÓW”, tu m.in. <i>formaty danych w systemach informacyjno-wyszukiwawczych, metadane, normalizacja w zakresie wymiany danych na nośnikach elektronicznych (kierunkowe 1 stopień)</i></p> <p>„SPOŁECZNE KONTEKSTY DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNEJ I PROBLEMATYKI UŻYTKOWNIKÓW INFORMACJI”, tu m.in. <i>wykorzystanie Internetu w świadczeniu usług informacyjnych; information literacy; interakcja człowiek – komputer i interfejsy użytkownika (kierunkowe 1 stopień)</i></p> <p>„PROJEKTOWANIE I OCENY SYSTEMÓW I USŁUG INFORMACYJNYCH I BIBLIOTECZNYCH”, tu m.in. <i>podstawowe komponenty i typologia serwisów WWW; metodyka projektowania siw – projektowanie i tworzenie baz danych oraz serwisów WWW; ocena jakości baz danych i serwisów WWW (kierunkowe 1 stopień)</i></p>

2007	<p>„BIBLIOTEKARSTWO”, tu m.in. <i>digitalizacja zbiorów, automatyzacja bibliotek</i> (kierunkowe 1 stopień)</p> <p>„CZYTELNICTWO”, tu m.in. <i>Internet; przysposobienie elektroniczne</i> (podstawowe 1 stopień)</p> <p>„ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE”, tu m.in. <i>księgarnie internetowe</i> (kierunkowe 1 stopień)</p> <p>„PROBLEMATYKA PRAWNA W DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ I BIBLIOTECZNEJ”, tu m.in. <i>prawo Internetu, prawo komputerowe</i> (kierunkowe 2 stopień)</p> <p>„ETYKA W DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ I BIBLIOTECZNEJ”, tu m.in. <i>problemy etyczne w aspekcie zastosowań technologii informatycznych, dostępu do informacji elektronicznej i Internetu (netykieta)</i> (kierunkowe 2 stopień)</p>
------	--

Technologia informacyjna jako odrębny przedmiot nauczania wystąpiła w programach kształcenia z lat 90.³⁸ Skrótowy opis z końca wieku (1999) zawierał w sobie wskazania do uwzględnienia w nauczaniu bibliotekarzy kwestii, takich jak ogólna charakterystyka technologii informacyjnej wykorzystywanej w bibliotekach i centrach informacyjnych oraz rodzaje, budowa i zasady działania komputerów, oprogramowanie. W standardach z 2002 r. utrzymano przedmiot technologia informacyjna, a dodatkowo kontekst technologiczny wprowadzony został do nauczania bibliografii i innych źródeł informacji.

W dokumencie ministerialnym z 2007 r. nie wymieniono technologii informacyjnej jako osobnej grupy nauczanych treści. Autorzy standardów zdecydowali się wprowadzić szereg zagadnień z dziedziny technologii do wielu wyodrębnionych grup treści. W tym nowym ujęciu mogły one być pomocne w edukacji nowoczesnych specjalistów, sprawnych „komputerowo”, a zarazem rozumiejących procesy organizacji i zarządzania treściami cyfrowymi, znających specyfikę działania instytucji książki i informacji w środowisku globalnej informacji.

Można zauważyć, iż w miarę upływu lat w kształceniu akademickim bibliotekarzy i pracowników informacji następowało ściślejsze łączenie zagadnień teoretycznych i praktycznych bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa, informatologii i działalności informacyjnej, bibliologii i kultury książki. Świadczyłyby o tym

³⁸ Przedmiot technologia informacyjna wymienia cytowany *Raport Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego* (W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa...*, s. 95). W *Raporcie Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego* (*ibidem*, s. 127–128) czytamy: „Od r. akad. 1991/92 realizowany jest nowy program [...] opracowany w Instytucie, a uwzględniający ogólnopolskie zalecenia co do tzw. minimów programowych”. M.in. wymienia przedmiot automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych.

umieszczenie w standardach z 2007 r. (stopień 1–2) kilku grup treści akcentujących wspólną płaszczyznę poznania i działania, takich jak:

- społeczne konteksty działalności biblioteczno-informacyjnej, problematyka użytkowników informacji (1 stopień),
- projektowanie i ocena systemów i usług informacyjnych i bibliotecznych (1 stopień),
- problematyka prawna w działalności informacyjnej i bibliotecznej (2 stopień),
- etyka w działalności informacyjnej i bibliotecznej (2 stopień),
- zarządzanie i marketing w bibliotekarstwie i praktyce informacyjnej (2 stopień).

W analizie ewolucji zjawiska modelowania kwalifikacji bibliotekarsko-informacyjnych uwidacznia się obecność problematyki zarządzania biblioteką oraz marketingu w bibliotekarstwie, marketingu i promocji książki itp., nie licząc kwestii pod nazwą teoretyczne podstawy organizacji i działania bibliotek, która wystąpiła w profilu humanistycznym bloku bibliotekarstwo w 1987 r. (por. s. 89).

W tabeli 11 zaprezentowano przedmioty i grupy treści uwzględniające wątek promocji i marketingu od roku 1974, tak jak pozwalają na to badane źródła. Najprawdopodobniej pewne elementy „rynkowe” w zastosowaniu do książki pojawiały się wcześniej, czy to w ramach zagadnień edytorskich (1955/1956), czy później zagadnień wydawniczych i księgarskich (1967), np. w grupie problemowej rynek księgarski.

Tabela 11. Grupy treści nauczania w zakresie problematyki promocji i marketingu

Rok	Zagadnienia
1974M	PODSTAWY NAUKI O ZARZĄDZANIU
1987	ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE, tu m.in. <i>badania rynku księgarskiego</i>
1999	ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE, tu m.in. <i>dystrybucja i reklama, badania rynku.</i>
2002	ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE, tu m.in. <i>badania rynku, dystrybucja i reklama.</i>
2007	„CZYTELNICTWO”, tu m.in. <i>promocja książki i czytelnictwa</i> (podstawowe 1 stopień) „SPOŁECZNE KONTEKSTY DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNEJ”, tu m.in. <i>promocja bibliotek, informacji i czytelnictwa; public relations w bibliotekach i działalności informacyjnej</i> (kierunkowe 1 stopień)

2007	„ZAGADNIENIA WYDAWNICZE I KSIĘGARSKIE”, tu m.in. <i>marketing, targi książki jako impreza promocyjna; księgarnie internetowe – promocja w Internecie</i> (kierunkowe 1 stopień). „ZARZĄDZANIE I MARKETING W BIBLIOTEKARSTWIE I PRAKTYCE INFORMACYJNEJ” (kierunkowe 2 stopień) METODY ZARZĄDZANIA (podstawowe 1 stopień)
------	---

Wymaga szczególnego zaznaczenia, iż niezbędne przygotowanie bibliotekoznawców w zakresie zarządzania niejako urzeczywistniło się już w połowie lat 70., choć tylko w programie w wersji M, tj. niehumanistycznej. W standardach z 2007 r. wystąpiła grupa tematyczna pod nazwą metody zarządzania.

W kilku programach kolejno od 1987 do 2007 r. znalazły się kwestie związane z badaniem funkcjonowania rynku książki, działalnością promocyjną, m.in. w odniesieniu do biblioteki, czytelnictwa itp.

Specjalną uwagę zwracamy na przedmioty, których studiowanie mogło dać przyszłym bibliotekarzom szerszą wiedzę humanistyczną, wyposażyć ich w wiadomości i zdolność rozumienia spraw życia naukowego, kulturalnego i społecznego, z którymi najściślej łączy się świat książki, biblioteki i informacji. Zestawienie takich przedmiotów zawiera tabela 12.

Tabela 12. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki nauki, kultury i komunikacji społecznej

Rok	Przedmiot/grupa treści
1	2
1946	GŁÓWNE ZASADY NAUK FILOZOFICZNYCH
1955/1956	BRAK WYSZCZEGÓLNIENIA
1967 ^a	GŁÓWNE KIERUNKI NAUKI HISTORIA POLSKI NA TLE HISTORII POWSZECHNEJ HISTORIA LITERATURY PIĘKNEJ. POWSZECHNEJ LITERATURA PIĘKNA WSPÓŁCZESNA WYBRANE ZAGADNIENIA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ
1974M	ZAGADNIENIA NAUKOZNAWSTWA HISTORIA KULTURY (w tym <i>nauki, literatury, książki i biblioteki</i>) ZAGADNIENIA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ
1974H	KIERUNKI ROZWOJU NAUKI HISTORIA I TEORIA KULTURY WIEDZA O KULTURZE LITERACKIEJ W POLSCE ZAGADNIENIA WSPÓŁCZESNEJ KULTURY W PRL WYBRANE ZAGADNIENIA LITERATURY POWSZECHNEJ

Tabela 12 (cd.)

1	2
1987	HISTORIA NAUKI I NAUKOZNAWSTWO HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ [profil humanistyczny] HISTORIA LITERATURY POWSZECHNEJ [profil humanistyczny] HISTORIA POLSKI [profil humanistyczny] HISTORIA I TEORIA KULTURY MATEMATYCZNE PODSTAWY INFORMACJI [profil matematyczny]
1999	LITERATURA POLSKA I POWSZECHNA NAUKOZNAWSTWO KOMUNIKACJA SPOŁECZNA
2002	LITERATURA POLSKA I POWSZECHNA NAUKOZNAWSTWO KOMUNIKACJA SPOŁECZNA
2007	„HISTORIA KULTURY” (podstawowe 1 stopień) „SYSTEMY KOMUNIKOWANIA W NAUCE” (podstawowe 1 stopień) „KOMUNIKACJA SPOŁECZNA I MEDIALNA” (podstawowe 1 stopień) „SPOŁECZEŃSTWO INFORMACJI I WIEDZY” (podstawowe 2 stopień)

“Stanisław Kubiak, z którego opracowania korzystam, wymienia przedmioty kształcenia, nie informując o ich statusie (obowiązkowy, dodatkowy). Z tego powodu trudno jednoznacznie wskazać, czy podane w tabeli przedmioty należały do koniecznych.

Jak można zauważyć, osobno nauczane przedmioty obecne w programie studiów bibliotekoznawczych zawierały w sobie wiedzę historyczną i wybrane treści z zakresu kultury i jej wytworów w postaci dzieł naukowych i twórczości piśmienniczej (naukoznawstwo, literatura, zagadnienia kultury), a także problematykę społecznych uwarunkowań funkcjonowania wiedzy i jej źródeł w relacji do procesów komunikacji i porozumiewania się ludzi.

W początkach studiów uniwersyteckich, także bibliotekoznawczych, do fundamentów kształcenia przyszłej inteligencji zaliczały się główne zasady nauk filozoficznych³⁹. W kolejnych dokumentach, wymieniających przedmioty nauczania na studiach bibliotekoznawczych, treści filozoficzne również znalazły swoje miejsce (historia filozofii razem z marksizmem-leninizmem: 1955/1956; logika oraz główne zagadnienia marksistowskiej filozofii i teorii rozwoju społecznego: 1967; historia filozofii wymieniana wśród przedmiotów kształcenia ogólnego: 1999, 2002).

³⁹ W pierwszym spośród analizowanych programów dydaktycznych (por. s. 73) odwołano się również do nauki filozofii, ustalając przedmioty wybierane przez studenta, takie jak historia filozofii lub psychologia czy też dowolny dział filozofii systematycznej.

Tło teoretyczno-metodologiczne i historyczne dla treści kierunkowych budowały wybrane tematy wywodzące się z innych nauk, w tym z naukoznawstwa (1967: kierunki nauki; 1974M: zagadnienia naukoznawstwa; 1987: historia nauki i naukoznawstwo; 1999–2002: naukoznawstwo).

Poczynając od ostatniej dekady ubiegłego wieku, sięgano do znacznie młodszych dziedzin humanistyki i nauk społecznych, wprowadzając jako obowiązkowe przedmioty i treści wcześniej nie łączone ze studiami nad książką, biblioteką i informacją takie, jak: komunikacja społeczna (1999–2002), komunikacja społeczna i medialna (2007, 1. stopień), systemy komunikowania w nauce (2007, 1 stopień), społeczeństwo informacji i wiedzy (2007, 2 stopień).

Potrzeba znalezienia płaszczyzny intelektualnej niezbędnej do rozumienia złożoności społecznego funkcjonowania biblioteki i artefaktów kultury piśmiennej przypuszczalnie była uzasadnieniem do wprowadzenia w programach kształcenia bibliotekoznawców przedmiotów z dziedziny socjologii, takich, jak wybrane zagadnienia kultury współczesnej (1967), historia kultury (1974M), zagadnienia współczesnej kultury (1974H), historia i teoria kultury (1974H, 1987, 1999 i 2002: wśród przedmiotów kształcenia ogólnego), historia kultury (2007: w grupie treści podstawowych, 1 stopień).

Uniwersytecki kurs z zakresu historii Polski, jako wiedza ważna do zrozumienia przeobrażeń dziejowych, których integralnym elementem jest słowo pisane, wystąpił w programach starszych spośród tu rozpatrywanych.

Znajomość kultury literackiej, jako obszaru wiedzy i kompetencji niezbędnych bibliotekarzom w pracy i kontakcie na co dzień z użytkownikami, zapewnił studentom bibliotekoznawstwa cykl wykładów z zakresu literatury (1967–2002)⁴⁰. Standardy z 2007 r. nie uwzględniły zagadnień literackich w grupie treści podstawowych i treści kierunkowych.

Należy jeszcze odnotować przedmiot elementy pedagogiki społecznej, który wystąpił w programie kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji kilkadziesiąt lat temu (1974H).

W obrębie starszych programów, z lat 70. i 80. obserwuje się ich charakterystyczną odmienność w porównaniu z późniejszymi programami studiów bibliotekoznawczych. Różnica ta wyrażała się w doborze przedmiotów kształcenia zarówno kierunkowych, jak i podstawowych. W programach tych, prócz przewidzianej konieczności studiowania przedmiotów humanistycznych, plan kształcenia przyszłych bibliotekarzy i specjalistów informacji uwzględniał edukację w zakresie problematyki nauk ścisłych, o czym najwyraźniej świadczy obecność przedmiotów, takich jak: wybrane zagadnienia matematyki i wybrane

⁴⁰ „Wykaz podstawowych przedmiotów kierunkowych” z 1987 r. uwzględnił historię literatury polskiej i historię literatury powszechnej w profilu humanistycznym kształcenia bibliotekoznawców. Profil matematyczny zatwierdził matematyczne podstawy informacji.

zagadnienia statystyki (1974M) oraz matematyczne podstawy informacji naukowej (1987, profil matematyczny).

Z syntetycznego przekrojowego ujęcia tematu modelowania akademickich kwalifikacji na studiach bibliotekoznawczych wynika, że w doborze treści kształcenia obecna była troska o łączenie wiedzy teoretycznej i praktycznej z dziedziny bibliologii z domeną kultury, literatury i nauki w odniesieniu do rozumienia i znajomości problemów człowieka i jego dorobku w postaci dzieł piśmienniczych. Pogłębienie tej wiedzy niosły ze sobą przedmioty humanistyczne również z dziedziny medioznawstwa czy kulturoznawstwa.

Odrębnej uwagi wymaga to, jak istotne zmiany do organizacji programu studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa wniosły standardy z 2007 r., wprowadzające podział na grupy treści podstawowych i kierunkowych.

Treści podstawowe przekazywane w toku kształcenia na pierwszym stopniu zostały zaczerpnięte z dyscyplin humanistycznych, m.in. analizujących problemy kultury (historia kultury), komunikacji (komunikacja społeczna i medialna), komunikowania naukowego (systemy komunikowania w nauce), zarządzania (metody zarządzania) oraz dyscypliny pierwszej (nauka o książce, biblioteki i informacji; czytelnictwo).

Na stopniu drugim treści podstawowe skoncentrowano na kluczowych problemach społeczeństwa informacji i wiedzy oraz teoretycznej treści bibliologii i informatologii (kierunki badawcze w informacji naukowej, bibliotekoznawstwie i bibliologii; terminologia specjalistyczna z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa).

Wyodrębnione grupy treści kierunkowych na pierwszym stopniu skupiły w osobnych blokach zagadnienia specjalistyczne skoncentrowane na problematyce dokumentów (analizy i opracowania dokumentów), źródeł (źródła i wyszukiwanie informacji), bibliotek (bibliotekarstwo), usług (projektowanie i oceny systemów i usług informacyjnych), użytkowników (społeczne konteksty działalności biblioteczno-informacyjnej i problematyka użytkowników informacji) oraz problematyce książki (historia książki i bibliotek; zagadnienia wydawnicze i księgarskie).

Do gruntownego poznania na drugim stopniu przesunięto treści kierunkowe poświęcone zarządzaniu bibliotekami (zarządzanie i marketing w bibliotekach i praktyce informacyjnej), prawu (problematyka prawna w działalności bibliotecznej i informacyjnej) oraz etyce zawodu (etyka w działalności bibliotecznej i informacyjnej).

2.3.3. Przedmioty i zagadnienia nauczania w świetle wybranych programów kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji po 2012 r.

Próba charakterystyki przedmiotów i zagadnień nauczania na studiach informacji naukowej i bibliotekoznawstwa po 2012 r. sprawiła trudności. Ogólnie mówiąc, w omawianym okresie (do 2015 r.) kierunek był realizowany w uczelniach

jako studia 1 stopnia (licencjackie), studia 2 stopnia (magisterskie), w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym, często niejednakowo w poszczególnych latach. (Ośrodki prowadziły również kształcenie podyplomowe, zob. s. 65–66 oraz studia 3 stopnia). Studiów, które uruchomiono w poszczególnych uczelniach i latach, towarzyszyły ich programy. Udostępnione publicznie na stronach WWW ośrodków dokumenty cechowała też pewna indywidualność formy. Uwzględniając wskazane okoliczności, podejmujemy się wstępnego uogólnienia z pewną obawą. Jest ono jednak w tej pracy niezbędne celem sportretowania studiów bibliotekoznawczych w okresie 70. lat, co z perspektywy kolebki bibliotekoznawstwa w Łodzi ma znaczenie szczególne, a jednocześnie niejako zamyka 3-letni pierwszy okres organizacji i prowadzenia studiów wyższych w okresie obowiązywania rozporządzenia o Krajowych Ramach Kwalifikacji.

Po analizie pierwsza uwaga dotyczy podstawowych treści „z zakresu dziedzin nauki i dyscyplin naukowych właściwych dla studiowanego kierunku studiów”⁴¹.

Na studiach informacji naukowej i bibliotekoznawstwa 1 stopnia problematyka teoretyczna bibliologii i informatologii była wykładana w katedrach i instytutach wyższych uczelni w ramach następujących przedmiotów:

- nauka o bibliotece,
- nauka o informacji,
- nauka o książce i bibliotece,
- podstawy bibliologii,
- podstawy nauki o informacji,
- podstawy nauki o książce, bibliotece i informacji,
- podstawy nauki o książce,
- podstawy teorii i metodologii bibliologii i informatologii,
- podstawy wiedzy o bibliotece,
- wstęp do informacji naukowej,
- wstęp do nauki o książce.

Obecne były również przedmioty podstawy bibliotekarstwa oraz wstęp do bibliotekarstwa. Oprócz wymienionych przedmiotów obowiązkowych należy zauważyć przedmioty obowiązkowe alternatywnego wyboru, tj. informatologia jako nauka interdyscyplinarna lub informatologiczne koncepcje ekologii informacji.

Na pierwszym stopniu wystąpiły przedmioty poświęcone zaznajomieniu studentów z terminologią dyscypliny, potrzebną na specjalistycznych studiach, w tym z terminologią w językach obcych. Były to przedmioty pod różnymi nazwami:

⁴¹ Sformułowanie użyte w Opisie efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk humanistycznych. Profil ogólnoakademicki. Wiedza H1A_W03 [w:] Załącznik do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Dz.U. nr 253 poz. 1520.

- konwersatorium terminologiczne,
- naukowa i profesjonalna terminologia specjalistyczna w języku angielskim,
- podstawy terminologii fachowej w języku niemieckim/rosyjskim,
- terminologia bibliologii i informatologii w języku angielskim,
- terminologia informacji naukowej,
- terminologia informatologiczna w języku angielskim.

Problematyka książki w przeszłości znalazła swoje miejsce w planach i programach kształcenia w połączeniu z treściami z zakresu historii bibliotek, tj. w ramach przedmiotów/modułów pod nazwą:

- antropologia książki i bibliotek (przedmiot „do wyboru”),
- historia książki,
- historia książki i bibliotek,
- historia kultury książki.

Omawianiu tematyki historycznej książki, bibliotek, a zarazem i czytelnictwa poświęcono też inne przedmioty, m.in. przedmioty alternatywnego wyboru: historia bibliotek/zabytkowe kolekcje w bibliotekach, historia kultury książki: historia książki/historia bibliotek i czytelnictwa.

W planach i programach studiów wystąpił specjalistyczny przedmiot oprowznowstwo (obowiązkowy) oraz przedmioty o szerokim zakresie, jak:

- instytucje dziedzictwa kultury (przedmiot „do wyboru”),
- wielkie biblioteki i ich historia („do wyboru”),
- zachowanie dziedzictwa kulturowego: książka, biblioteka, archiwum.

Problematykę książki współczesnej osoby studiujące na 1 stopniu mogły poznać od strony wydawniczej i księgarskiej. Wystąpiły przedmioty następujące:

- wprowadzenie do zagadnień wydawniczych/wprowadzenie do zagadnień księgarskich, (przedmiot alternatywnego wyboru),
- współczesny rynek wydawniczy i księgarski,
- zagadnienia wydawnicze i księgarskie.

Poza tym studiowanie zagadnień książki prezentowanych w różnych ujęciach i kontekstach współczesności umożliwiły zajęcia z innych przedmiotów, czy to obowiązkowych, czy „do wyboru”:

- DTP i współczesna poligrafia (przedmiot „do wyboru”),
- książka – design, produkcja, rynek,
- marketing na rynku książki (przedmiot „do wyboru”),
- podstawy edytorstwa (przedmiot obligatoryjny; przedmiot „do wyboru”),
- rynek książki antykwarycznej (przedmiot „do wyboru”),
- rynek wtórny książki (przedmiot „do wyboru”),
- typografia i grafika książki,
- współczesny rynek mediów.

W analizowanych programach znalazły się przedmioty poświęcone w sposób szczególny tekstom kultury dla młodego odbiorcy:

- książka dla dzieci i młodzieży (przedmiot obligatoryjny; przedmiot „do wyboru”),

- media dla dzieci i młodzieży (przedmiot „do wyboru”).

Moduł kształcenia w zakresie czytelnictwa uwzględnił przedmiot pod ogólną nazwą czytelnictwo oraz przedmioty o węższym zakresie, to znaczy skoncentrowane na metodyce pracy z czytelnikiem oraz inne specjalistyczne. Nadto zagadnienia czytelnictwa można było studiować w kontekście historycznym, o czym była mowa, lub w kontekście współczesnej kultury, w tym kultury cyfrowej. Należy wymienić przedmioty:

- architektura informacji sieciowej: biblioteki/architektura informacji sieciowej: czytelnicy (przedmiot alternatywnego wyboru),

- czytelnictwo i odbiór Internetu,

- historia kultury książki: historia książki/historia bibliotek i czytelnictwa (przedmiot alternatywnego wyboru),

- metodyka pracy z czytelnikiem (przedmiot obligatoryjny, przedmiot „do wyboru”),

- metodyka pracy z czytelnikiem dziecięcym,

- uczestnictwo w systemie kultury.

Specjalistyczny przedmiot, o którym trzeba wspomnieć, to biblioterapia.

Studia 1 stopnia kształciły swoich adeptów również w zakresie pracy z dokumentem i tekstem. Faktem jest, że „Z programów studiów nie można tej problematyki wykluczyć”⁴². Przedmioty z tego zakresu znalazły się we wszystkich analizowanych programach studiów licencjackich:

- analiza i opracowanie dokumentów,

- analiza i opracowanie formalne dokumentów,

- formalne opracowanie dokumentów, formaty danych,

- opis bibliograficzny,

- opracowanie formalne dokumentów.

Tematyka poświęcona rozumieniu i umiejętności pracy z zawartością treściową dokumentów została uwzględniona w następujących przedmiotach nauczania:

- analiza i opracowanie rzeczowe dokumentów,

- metody analizy tekstu: słowa kluczowe, indeksowanie, abstrakty,

- opracowanie przedmiotowe,

- opracowanie rzeczowe dokumentów: analizy i streszczenia dokumentacyjne,

- opracowanie rzeczowe dokumentów: język haseł przedmiotowych,

- opracowanie rzeczowe dokumentów: języki deskryptorowe,

⁴² M. Kocójowa: *Propozycje dla dydaktyki kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. W: *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Red. M. Kocójowa. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Prace Historycznoliterackie z. 74, s. 165.

- opracowanie rzeczowe dokumentów: UKD,
- rzeczowe opracowanie dokumentów.

W kilku uczelniach pojawił się teoretyczny przedmiot poświęcony językom informacyjno-wyszukiwawczym:

- języki informacyjno-wyszukiwawcze,
- języki informacyjno-wyszukiwawcze i indeksowanie,
- wstęp do klasyfikacji piśmiennictwa i JIW.

W analizowanych programach i planach kształcenia istniała grupa przedmiotów poświęconych innym specyficznym zagadnieniom bibliotekarstwa. Uwzględniły one procesy biblioteczne oraz określone aspekty funkcjonowania i działalności bibliotecznej (zbiory, działalność informacyjna, praca z użytkownikiem biblioteki i in.). Świadczą o tym następujące przedmioty:

- kolekcje i materiały specjalne w bibliotece,
- metodyka pracy w bibliotece szkolnej i pedagogicznej (przedmiot „do wyboru”),
- obsługa użytkowników w bibliotece,
- ocena i selekcja dokumentów,
- pedagogika biblioteczna,
- procesy biblioteczne,
- techniki komunikacyjne w bibliotece,
- zbiory specjalne (przedmiot „do wyboru”).

W niektórych uczelniach część przedmiotów bibliotekarskich z grupy obowiązkowych objęto możliwością wyboru jednej z dwóch proponowanych pozycji (przedmioty alternatywnego wyboru):

- działalność informacyjna bibliotek publicznych/ działalność informacyjna bibliotek naukowych;
- kształtowanie zasobów bibliotecznych/udostępnianie i ochrona zbiorów;
- ochrona zbiorów bibliotecznych/podstawy mikrobiologii dla bibliotekarzy;
- prawo w bibliotece/aspekty prawne BHP w bibliotece;
- statystyka w działalności bibliotek/podstawy badań statystycznych.

Przewidziane zostały przedmioty poświęcone komputeryzacji bibliotek, takie jak:

- automatyzacja bibliotek,
- systemy biblioteczne,
- zintegrowane systemy biblioteczne.

Nadto wystąpiły przedmioty kształcące studentów pod kątem wiedzy i umiejętności zarządzania instytucją biblioteki:

- marketing w bibliotekarstwie,
- organizacja i zarządzanie bibliotekami,
- organizacja i zarządzanie biblioteką,
- organizacja i zarządzanie biblioteką/biblioteka w lokalnej sieci instytucji. (przedmioty alternatywnego wyboru),

- zarządzanie biblioteką naukową (przedmiot „do wyboru”),
- zarządzanie zbiorami bibliotecznymi (gromadzenie, udostępnianie).

W grupie treści bibliotekoznawczych należy jeszcze odnotować przedmioty następujące:

- biblioteka i książka w procesie komunikacji społecznej,
- biblioteka i użytkownicy w otoczeniu społecznym,
- biblioteka jako instytucja kultury i informacji,
- mała biblioteka publiczna w społeczności lokalnej (przedmiot „do wyboru”).

Poza tym wystąpiły przedmioty (do wyboru) opisowe, jak biblioteki kościelne oraz biblioteki specjalne, a także przedmioty poświęcone sprawom bibliotekarskim określonego regionu Polski, np. książka i biblioteka regionu kujawsko-pomorskiego czy wrocławskie środowisko biblioteczne.

Źródła informacji to swoista grupa tematyczna występująca w programach studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na 1 stopniu. Zaliczają się tu przedmioty:

- źródła informacji,
- źródła informacji (ogólne),
- źródła informacji (specjalistyczne).

W tej grupie należy wymienić jeszcze różne inne przedmioty:

- bazy danych,
- bazy danych w Internecie,
- bibliografia i inne źródła informacji,
- czasopisma elektroniczne,
- digitalizacja i biblioteki cyfrowe,
- metodyka bibliograficzna,
- repozytoria cyfrowe,
- systemy informacyjne/bazy danych w Internecie (przedmioty alternatywnego wyboru, zob. też przyp. 62),
- teoria i organizacja bibliografii,
- wstęp do archiwizacji i cyfryzacji,
- zarządzanie bazą danych/zarządzanie danymi bibliograficznymi (przedmioty alternatywnego wyboru).

Kilka kolejnych przedmiotów, rozmaicie w poszczególnych uczelniach, uwzględniło różnorakie tematy związane z naukowym poznaniem Internetu jako środowiska informacyjnego:

- architektura informacji sieciowej: biblioteki/architektura informacji sieciowej: czytelnicy (przedmiot alternatywnego wyboru, zob. przyp. 45),
- bibliometria i webometria (przedmiot „do wyboru”),
- humanistyczne wartości Internetu (przedmiot „do wyboru”),
- Internet jako środowisko informacyjne,
- liternet,
- media społecznościowe (przedmiot „do wyboru”),

- ocena jakości portali internetowych,
- tworzenie stron WWW.

Osobne przedmioty kształcenia objęły zagadnienie systemów informacyjnych, ich projektowanie oraz ocenę:

- projektowanie i ocena systemów informacji,
- projektowanie systemów informacyjnych,
- projektowanie i ocena systemów i usług informacyjnych,
- systemy informacyjne,
- systemy informacyjno-wyszukiwawcze,
- wstęp do projektowania baz danych i repozytoriów cyfrowych.

W niektórych uczelniach do programu włączono przedmioty poświęcone informacji wybranych dziedzin, tj.:

- informacja biznesowa (przedmiot „do wyboru”),
- informacja edukacyjna (przedmiot „do wyboru”),
- informacja europejska.

Poznanie i opanowanie przez studentów wyszukiwania informacji przewidziane zostało w ramach kształcenia z przedmiotów:

- heurystyka informacyjna – humanistyczny zakres baz danych/heurystyka informacyjna – ścisły zakres baz danych (przedmioty alternatywnego wyboru),
- wyszukiwanie informacji online,
- wyszukiwanie informacji w Internecie.

Problematykę zarządzania informacją, niezależnie od kwestii zarządzania biblioteką i zbiorami bibliotek, uwzględniły następujące przedmioty kształcenia:

- metody zarządzania,
- organizacja i metody działalności informacyjnej,
- organizacja i zarządzanie informacją,
- organizacja informacji i wiedzy,
- organizacja przedsięwzięć naukowych lub profesjonalnych (przedmiot „do wyboru”),
- podstawy zarządzania,
- zarządzanie informacją,
- zarządzanie obiegiem dokumentów (przedmiot „do wyboru”).

Temat użytkowników, użytkowania informacji oraz usług informacyjnych i biblioteczno-informacyjnych uwzględniły przedmioty nauczania:

- emocje w zachowaniach informacyjnych (przedmiot „do wyboru”),
- *information literacy* (przedmiot „do wyboru”),
- ocena usług informacyjnych,
- usługi biblioteczno-informacyjne,
- użytkownicy informacji,
- użytkownik informacji i usługi informacyjne.

Poza tym wśród przedmiotów na 1 stopniu znalazły się:

– dydaktyka informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (przedmiot „do wyboru”),

– technologia informacyjna,

– wprowadzenie do metod i narzędzi nauczania na odległość,

– wybrane problemy społeczeństwa informacyjnego.

Kształcenie ogólnohumanistyczne zapewniły przedmioty z różnych dziedzin poświęconych nauce i kulturze, filozofii, psychologii, historii, wiedzy o literaturze i o języku i innych.

Ośrodki naukowo-dydaktyczne uwzględniły w swoich programach treści naukoznawcze w przedmiotach:

– historia nauki/naukoznawstwo i klasyfikacja wiedzy (przedmioty alternatywnego wyboru),

– klasyfikacja i organizacja wiedzy,

– metodologia nauk (przedmiot „do wyboru”),

– metody badawcze nauk humanistycznych/metody badawcze nauk społecznych (przedmioty alternatywnego wyboru),

– naukoznawstwo.

Treści nauk filozoficznych (m.in.) studenci mieli sposobność poznać w ramach zajęć z przedmiotów:

– elementy filozofii współczesnej,

– historia filozofii/historia Polski i historia powszechna (przedmiot alternatywnego wyboru),

– historia filozofii,

– logika,

– podstawy logiki dla humanistów.

Treści z zakresu historii i teorii kultury zaplanowane zostały w ramach przedmiotów:

– historia i teoria kultury,

– historia kultury,

– teoria i historia kultury,

– teoria i historia kultury/antropologia kultury społeczności lokalnej (przedmiot alternatywnego wyboru),

– wiedza o kulturze.

Należy zauważyć przedmioty poświęcone naukom o komunikowaniu:

– ewolucja komunikacji naukowej/organizacja nauki współczesnej (przedmioty alternatywnego wyboru),

– komunikacja naukowa,

– komunikacja społeczna/społeczne aspekty komunikacji bibliotecznej (przedmioty alternatywnego wyboru),

– komunikacja społeczna i media,

– komunikacja społeczna i medialna,

- komunikacja społeczna,
 - systemy komunikowania w nauce.
- Zaznaczyła się wyraźnie obecność przedmiotów zawierających treści literackie:
- analiza i krytyka dzieła literackiego (przedmiot „do wyboru”),
 - dramat i teatr współczesny (przedmiot „do wyboru”),
 - krytyka literacka/publiczność literacka (przedmioty alternatywnego wyboru),
 - literatura (przedmiot „do wyboru”),
 - literatura dla dzieci i młodzieży,
 - literatura polska/literatura powszechna (przedmioty alternatywnego wyboru),
 - literatura polska do 1918 r./polska literatura współczesna (przedmioty alternatywnego wyboru),
 - literatura popularna/piśmiennictwo regionalne (przedmioty alternatywnego wyboru),
 - literatura powszechna/literatura europejska (przedmioty alternatywnego wyboru),
 - przemiany w powieści współczesnej literatury powszechnej (przedmiot „do wyboru”).

Trzeba powiedzieć jeszcze o powtarzających się w programach poszczególnych uczelni przedmiotach z zakresu ochrony własności intelektualnej (ochrona własności intelektualnej). Indywidualnie wystąpiły przedmioty („do wyboru”), takie jak: estetyka a informacja czy podstawy wystawiennictwa.

Kształcenie na drugim stopniu studiów stacjonarnych na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo objęło w części obowiązującej wszystkich studentów, treści dyscypliny podstawowej, w tym jej teorię, metodologię i terminologię. Zestawienie przedmiotów kształcenia przedstawia się następująco:

- bibliologia współczesna,
- kierunki badań w nauce o bibliotece i informacji naukowej,
- kierunki badawcze w bibliologii,
- kierunki badawcze w bibliologii i informatologii,
- kierunki badawcze w bibliotekoznawstwie,
- kierunki badawcze w informatologii,
- teoria i metodologia bibliologii i informatologii,
- terminologia bibliologii i informatologii,
- współczesne problemy i kierunki badań w bibliologii i informatologii.

O swoistości studiów bibliotekoznawczych 2 stopnia w uczelniach stanowiło skupienie uwagi na zagadnieniach poświęconych wybranym aspektom z problematyki książki, bibliotekarstwa, informacji i zarządzania. W planach i programach wystąpiło kilka przedmiotów poświęconych tematyce książki, życia literackiego i zagadnieniom kultury:

– elektroniczne publikowanie i księgarstwo – podstawy (przedmioty „do wyboru”),

- kultura książki,
- multimedia w systemie kultury i komunikacji społecznej,
- obserwatorium kultury,
- problemy kultury literackiej.

W planach i programach znalazły się również przedmioty tematycznie związane z problematyką bibliotekarstwa:

- biblioteki w środowisku lokalnym i regionalnym,
- dziedzictwo kulturowe w archiwach, bibliotekach i muzeach,
- formalne opracowanie dokumentów, formaty danych,
- metadane dokumentów,
- projektowanie i aranżacja przestrzeni bibliotecznej,
- rzeczowe opracowanie dokumentów,
- typologia dokumentów.

Ekspozowana okazała się tematyka marketingu i zarządzania, którą uwzględniły następujące przedmioty kształcenia:

– PR w działalności bibliotecznej, informacyjnej, wydawniczo-księgarskiej i archiwalnej,

- zarządzanie i marketing w bibliotekarstwie i praktyce informacyjnej,
- zarządzanie w bibliotekarstwie i praktyce informacyjnej,
- zarządzanie zbiorami bibliotecznymi (gromadzenie, udostępnianie),
- zarządzanie i marketing,
- zarządzanie informacją i wiedzą,
- zarządzanie informacją w sektorze nauki,
- zarządzanie projektami.

Oprócz wymienionych przedmiotów, w programach kształcenia uwzględniono aspekty odnoszące się do wybranych domen informacji oraz zawodowego użytkowania informacji. Świadczyłyby o tym przedmioty, jak:

- broker informacji – podstawy (przedmiot „do wyboru”),
- informacja publiczna,
- rynek informacji elektronicznej,
- zasoby cyfrowe – podstawy (przedmiot „do wyboru”).

Instytuty i katedry w swoich planach studiów magisterskich informacji naukowej i bibliotekoznawstwa uwzględniły zagadnienia prawne w przedmiotach:

– podstawy prawne działalności bibliotecznej, informacyjnej, wydawniczo-księgarskiej i archiwalnej,

- prawo autorskie,
- prawo w działalności bibliotecznej i informacyjnej,
- problematyka prawna w działalności informacyjnej i bibliotecznej,
- zagadnienia prawne w działalności bibliotecznej i informacyjnej.

Powtarzającą się częścią wspólną programu kształcenia pozostawały kwestie etyki z uwzględnieniem obszaru działania zawodowego:

- etyka badań i zawodów informacyjnych,
- etyka w działalności bibliotecznej i informacyjnej,
- etyka w działalności informacyjnej i bibliotecznej,
- etyka zawodowa.

W programach nauczania na 2 stopniu wystąpiły przedmioty opisujące współczesne społeczeństwo jako społeczeństwo informacyjne lub społeczeństwo informacji i wiedzy albo społeczeństwo wiedzy i informacji.

Należy jeszcze zwrócić uwagę na przedmioty przygotowujące przyszłych magistrów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w zakresie wybranych zagadnień teraźniejszości. W analizowanych planach i programach jednostkowo wystąpiły przedmioty:

- e-learning czy wprowadzenie do metod i narzędzi nauczania na odległość (przedmiot „do wyboru”),
- absolwent studiów INIB w środowisku zawodowym,
- ekonomiczne aspekty działalności bibliotecznej i informacyjnej.

Bardzo ważną częścią kształcenia magistrów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej jest program specjalizacyjny, na który składa się zestaw odpowiednio dobranych przedmiotów. W tym opracowaniu trzeba poprzestać na zestawieniu specjalizacji zaoferowanych studentom. W świetle analizowanych dokumentów były one następujące (alfabetycznie):

- architektura informacji i wiedzy,
- biblioteka w społeczności lokalnej,
- biblioteki cyfrowe,
- biblioteki publiczne i szkolne,
- biblioteki w społeczeństwie wiedzy,
- broker informacji,
- dziedzictwo kulturowe,
- edytorstwo,
- elektroniczne publikowanie,
- informacja i komunikacja w europejskich instytucjach kultury,
- informacja w biznesie,
- Internet,
- kultura i edytorstwo książki,
- młody czytelnik w świecie książki i mediów,
- nowoczesna biblioteka,
- ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych,
- organizacja i zarządzanie bibliotekami,
- prasa w systemie komunikacji społecznej,
- zarządzanie informacją i wiedzą,
- zarządzanie informacją.

Ośrodki prowadzące kierunek informacji naukowej i bibliotekoznawstwa po 2012 r. oferowały kształcenie według planów i programów opracowanych indywidualnie.

Sądząc na podstawie nazw przedmiotów/modułów obecnych w analizowanych dokumentach, w programach nauczania uwzględniono wieloaspektową problematykę książki, bibliotek i informacji, dla której fundament stanowi teoria bibliologii i informatologii, a tło i uzupełnienie wiedza z innych dziedzin humanistyki, nauk społecznych i informatycznych.

Charakterystyczną cechą analizowanych programów stała się obecność na 1 stopniu różnych przedmiotów teoretycznych poświęconych osobno:

- książki (podstawy nauki o książce; podstawy bibliologii; wstęp do nauki o książce),
- biblioteki (nauka o bibliotece; podstawy bibliotekarstwa; podstawy wiedzy o bibliotece; wstęp do bibliotekarstwa),
- informacji (informatologia jako nauka interdyscyplinarna; nauka o informacji; podstawy nauki o informacji; wstęp do informacji naukowej).

Poza tym obecność przedmiotów ujmujących części łącznie, tj. nauka o książce i biblioteki oraz podstawy nauki o książce, biblioteki i informacji, a także podstawy teorii i metodologii bibliologii i informatologii.

Na 2 stopniu bazowymi przedmiotami kształcenia okazały się bibliologia (bibliologia współczesna; kierunki badawcze w bibliologii), informatologia (kierunki badawcze w informatologii), obie nauki ujęte łącznie (kierunki badawcze w bibliologii i informatologii), nauka o bibliotece i informacji naukowej (kierunki badań w nauce o bibliotece i informacji naukowej), a także bibliotekoznawstwo (kierunki badawcze w bibliotekoznawstwie).

Obserwacja przedmiotów obecnych w analizowanych programach nauczania opracowanych po 2012 r. przywodzi na pamięć cytowane opinie Krzysztofa Migonia, Barbary Bieńkowskiej i Wandy Pindlowej odnośnie do potrzeby nasycenia realizowanych przedmiotów partiami treści współczesnych, obowiązkowego włączenia do dydaktyki zagadnień technologii czy konieczności uwzględnienia w kształceniu bibliotekoznawców i specjalistów informacji wiedzy o zarządzaniu i zachowaniach użytkowników (zob. s. 81–82). Należałoby tu przywołać również Jerzego Włodarczyka, którego zasługą był projekt wprowadzenia do dydaktyki na studiach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej przedmiotu, jakim jest prawo biblioteczne⁴³, oraz Zbigniewa Żmigrodzkiego, który orędowniał za upowszechnieniem w środowisku bibliotek i innych instytucji informacji wiedzy o etyce⁴⁴.

⁴³ J. Włodarczyk: *Prawo biblioteczne na studiach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. „Przegląd Biblioteczny” 1986 z. 3/4, s. 311.

⁴⁴ Opublikował na ten temat wiele prac, w tym już w 1971 r. artykuł pt. *O etykę zawodu bibliotekarskiego*. „Roczniki Biblioteczne” z. 3/4, s. 77–84.

Studiowanie problematyki współczesnej książki zaplanowane na studiach 1 stopnia objęło wątek wydawniczy (podstawy edytorstwa, typografia i grafika książki, zagadnienia poligrafii, zagadnienia wydawnicze) oraz rynkowy (rynek wydawniczy, księgarski, wtórny, antykwaryczny, zagadnienia księgarstwa). Łączą się z tą perspektywą szczegółowy przedmiot marketing na rynku książki, a także przedmiot ogólny rynek mediów. Na 2 stopniu wystąpił przedmiot kultura książki oraz multimedia w systemie kultury i komunikacji społecznej; jako fakultatywne z kolei – zajęcia pod nazwą elektroniczne publikowanie i księgarstwo – podstawy.

Przedmioty uwzględniające aspekt dziejów książki i biblioteki (oraz czytelnictwa) zlokalizowano na 1 stopniu. Można dostrzec odmiennosc ich zakresów, czego ilustracją jest oprawoznawstwo oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego: książka, archiwum, biblioteka. Na 2 stopniu partie historyczne uwidocznili przedmiot dziedzictwo kulturowe w archiwach, bibliotekach, muzeach.

Poznanie problematyki książki oraz jej użytkowanie zaplanowane zostało na stopniu 1 w różnych ujęciach współczesnych, ogólnym (czytelnictwo), metodycznym (metodyka pracy z czytelnikiem; metodyka pracy z czytelnikiem dziecięcym ...) oraz w świetle uwarunkowań kultury cyfrowej (czytelnictwo i odbiór Internetu; architektura informacji sieciowej: czytelnicy). Na studiach magisterskich znalazł się przedmiot obserwatorium kultury.

Kwestie związane z warsztatem zawodowym bibliotekarza uwzględniło szereg przedmiotów, obecnych w różnej liczbie na studiach licencjackich i magisterskich, których nazwy odzwierciedlały różne aspekty niezbędnego aktualnego przygotowania specjalisty: od podstawowych czynności opartych na dokumencie po zarządzanie i zgłębienie sztuki bibliotekarskiego *public relations* oraz uwarunkowań funkcjonowania biblioteki w otoczeniu społecznym.

Złożoną problematykę informacji, która jest nerwem społeczeństw w dobie cywilizacji cyfrowej, studenci informacji naukowej i bibliotekoznawstwa mogli poznawać na różnych przedmiotach, zwłaszcza na stopniu 1, w odniesieniu do digitalizowanych tekstów (książka, czasopismo) i cyfrowych obiektów kultury, wyspecjalizowanych instytucji, źródeł i zasobów informacji (bibliografie, bazy, zasoby cyfrowe nowego typu) oraz mediów (Internet).

Studenci mogli też zdobyć wiedzę i sprawności w zakresie działań związanych z informacją i skoncentrowanych na informacji, zwłaszcza takich, jak jej przygotowywanie (analiza, opracowanie), ocena, przetwarzanie, organizacja, zabezpieczanie, przechowywanie, ochrona i konserwacja, projektowanie systemów i usług.

Określone kompetencje studentów zostały skierowane na problematykę użytkowania przez społeczeństwo i indywidualne osoby informacji oraz tekstów kultury, systemów instytucjonalnych, systemów informacyjno-wyszukiwawczych a także na kwestie usług, w tym wyszukiwanie i udostępnianie informacji. Przy czym przedmioty z zakresu prawa oraz etyki znalazły się w większej liczbie na 2 stopniu kierunku informacji naukowej i bibliotekoznawstwa.

Swoiste uogólnienie problematyki informacji – oraz biblioteki i książki – poznawanej na studiach na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo mogły stanowić zajęcia z przedmiotów wybrane problemy społeczeństwa informacyjnego (1 stopień) oraz społeczeństwo informacji i wiedzy (2 stopień).

Jak była mowa, w istniejących ramach prawa o szkolnictwie wyższym uczenie uruchomiły również inne kierunki studiów związane z dyscypliną bibliologia i informatologia, które prowadziły na 1 stopniu oraz 2.

Sięgamy do tekstu pt. *Ogólna charakterystyka studiów Zarządzanie informacją i bibliologia – studia pierwszego stopnia, tryb stacjonarny* i czytamy w nim m.in.:

treści kształcenia są efektem m.in. opinii studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz środowiska zawodowego bibliotekarzy, infobrokerów i innych osób branży informacyjnej, a także ogólnych oczekiwań pracodawców wobec absolwentów studiów wyższych⁴⁵.

Jak wynika z cytowanego tekstu, studia w obrębie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa prawdopodobnie nie realizowały części współczesnych oczekiwań, choć nie sposób tego zweryfikować.

Orientację w zakresie nowych kierunków studiów dały plany i programy opublikowane na stronach WWW ośrodków⁴⁶. Należy zauważyć, iż studia niebiblioteko-

⁴⁵ *Program studiów: Zarządzanie informacją i bibliologią – studia pierwszego stopnia, tryb stacjonarny*. Zał. nr 2 do wytycznych dla rad wydziałów w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać programy kształcenia, programy i plany studiów wyższych. http://www.inibi.umk.pl/studia/lic_nowy_stac.pdf [dostęp 5 sierpnia 2016].

⁴⁶ *Architektura informacji 3-letnie studia licencjackie Plan studiów w układzie semestralnym*. http://iinib.up.krakow.pl/media/uploads/plany_programy/2014_2015/plan-ai-ss-2014_2015.pdf [dostęp 3 marca 2016]; *Informacja w e-społeczeństwie, I stopień Kierunki »Informacja w e-społeczeństwie, I stopień [6 sem], stacjonarny, ogólnoakademicki, rozpoczęty w: 2015» Wybierz semestr; Przeglądanie sylabusów*. <http://syjon.umcs.lublin.pl/metacortex/browse/syllabus/select/1034> [dostęp 6 marca 2016]; *Informatologia stosowana, II stopień Kierunki »Informatologia stosowana, II stopień [4 sem], stacjonarny, ogólnoakademicki, rozpoczęty w: 2015 [dostęp 5 marca 2016]; Przeglądanie sylabusów*. <http://syjon.umcs.lublin.pl/metacortex/browse/syllabus/select/1035> [dostęp 5 marca 2016]; *Kierunek Informacja w instytucjach e-społeczeństwa Studia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015*. <http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/iee.pdf> [dostęp 6 marca 2016]; *Opis kierunku IŚC [informacja w środowisku cyfrowym]*. <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/dydaktyka/studia-licencjackie/opis-kierunku-ic> [dostęp 17 marca 2016]; *Plan studiów na kierunku studiów wyższych: zarządzanie informacją studia stacjonarne I stopnia* [online] [dostęp 15.03.2016]; dostęp w WWW: *Plan studiów I stopnia na kierunku Zarządzanie informacją – studia rozpoczęte w roku 14/15; Plan studiów na kierunku studiów wyższych: zarządzanie informacją studia stacjonarne II stopnia* *Plan studiów II stopnia na kierunku Zarządzanie informacją – studia rozpoczęte w roku 14/15* [dostęp 15 marca 2016]; *Publikowanie cyfrowe i sieciowe* [on-

znawcze, licencjackie i magisterskie kształcą fachowców nowych specjalności. I tak np. absolwent studiów 1 stopnia pod nazwą „zarządzanie informacją i bibliologia” uzyskuje tytuł zawodowy licencjat zarządzania informacją i bibliologii⁴⁷, absolwent studiów 2 stopnia na kierunku zarządzanie informacją i bibliologia uzyskuje tytuł zawodowy magister zarządzania informacją i bibliologii⁴⁸.

Każdy z programów kierunków niebibliotekoznawczych jest oryginalny, w myśl priorytetów obecnej formuły szkolnictwa wyższego, które

nakazują postępować według wytycznych [...] Po pierwsze, podstawą dla tworzenia programu studiów (lub nowego kierunku studiów) nie są treści programowe, czyli to, czego dydaktycy uczą czy mają uczyć w przyszłości. Podstawę taką stanowią efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych niezbędne do uzyskania przez absolwenta kwalifikacji zdefiniowanej⁴⁹.

Ponizej zwrócimy uwagę jedynie na dwie kwestie. Pierwszą z nich jest kształcenie studentów w zakresie dyscypliny podstawowej. W programach studiów na różnych kierunkach niebibliotekoznawczych 1 stopnia wystąpiły przedmioty (zwykle jeden lub więcej o różnie określonych zakresach), w których nazwie wyeksponowano:

- bibliologię (podstawy bibliologii, wprowadzenie do bibliologii),
- bibliotekarstwo (podstawy bibliotekarstwa),
- naukę o informacji (podstawy nauki o informacji, nauka o informacji; rozwój idei informacji, wstęp do informatologii, metodologia badań informatologicznych, informatologia jako nauka interdyscyplinarna/informatologiczne koncepcje ekologii informacji),
- dyscypliny wymienione łącznie (wstęp do bibliologii i informatologii, podstawy teorii i metodologii bibliologii i informatologii).

Na 2 stopniu kierunków niebibliotekoznawczych wystąpiły przedmioty następujące:

- kierunki badawcze bibliologii i informatologii,
- kierunki badawcze w informatologii i bibliologii,

line] [dostęp 8 marca 2016] Dostępny na http://www.ibi.uni.wroc.pl/?page_id=2626; Zarządzanie informacją i bibliologia – studia drugiego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/program_stacjonarne_2st_2014.pdf [dostęp 5 marca 2016]; Zarządzanie informacją i bibliologia – studia pierwszego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/program_stacjonarne_1st_2014.pdf [dostęp 5 marca 2016].

⁴⁷ Program studiów Zarządzanie informacją i bibliologia – studia pierwszego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/lic_nowy_stac.pdf [dostęp 5 sierpnia 2016].

⁴⁸ Program studiów Zarządzanie informacją i bibliologia – studia drugiego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/program2015_mgr_stac.pdf [dostęp 5 sierpnia 2016].

⁴⁹ M. Kwiatkowska: *Jakość kształcenia w świetle przemian w polskim szkolnictwie wyższym*. „Acta Universitatis Lodziensis” 2014 Folia Librorum 2, s. 98.

- teoria i metodologia bibliologii i informatologii.
- współczesne problemy i kierunki badań w bibliologii i informatologii.

Drugą kwestią wartą odnotowania jest to, iż na kierunkach niebibliotekoznawczych, podobnie jak i na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo dużą wagę przykładają się do kształcenia w zakresie zarządzania. Świadczą o tym przedmioty licznie obecne w analizowanych programach. Jedynie na 1 stopniu w poszczególnych programach studiów – nie licząc kierunków *explicite* zarządzanie informacją oraz zarządzanie informacją i bibliologia – na kierunkach niebibliotekoznawczych wystąpiło wiele przedmiotów, których już sama nazwa wskazuje na ten zakres treści:

- marketing i PR w zarządzaniu firmą,
- organizacja i zarządzanie informacją,
- podstawy zarządzania organizacjami,
- podstawy zarządzania zasobami ludzkimi,
- systemy zarządzania jakością,
- systemy zarządzania treścią,
- zarządzanie czasem i praca w zespole,
- zarządzanie kolekcjami e-dokumentów,
- zarządzanie w kulturze i mediach,
- zarządzanie wizerunkiem w Internecie,
- zarządzanie zespołem.

Obserwacje przedmiotów, które są obecne w programach na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo i na kierunkach niebibliotekoznawczych, pokazują, że dla studentów w instytutach i katedrach prowadzących badania naukowe bibliologiczne i informatologiczne przygotowano plany edukacji przygotowujące specjalistów zdolnych podjąć i wykonywać specjalistyczną pracę zawodową.

2.4. Uwagi końcowe

Kształcenie akademickie na studiach bibliotekoznawczych koncentrowało się od początku na problematyce książki (księgoznawstwo, czytelnictwo), bibliotekarstwa (technika biblioteczna, katalogowanie) i źródłach informacji (bibliografia) w aspektach historycznym i współczesnym. Strategię formowania programu nauczania, opartą niejako na trzech filarach (obszarach), można obserwować w kolejnych latach rozwoju studiów przygotowujących zarówno do wykonywania zawodu bibliotekarza, pracownika książki i specjalisty informacji, jak i do przyszłej pracy naukowej.

Przez lata programy akademickiej edukacji były rozbudowywane w kierunku przedmiotów i zagadnień, które naświetlały, tłumaczyły i przygotowywały do rozumienia współczesnego funkcjonowania komunikacji piśmienniczej zarówno naukowej, literackiej, jak i w innych dziedzinach życia społecznego.

W świetle sporządzonych analiz można obserwować, jak rozwój technologii wpływał na program nauczania bibliotekarzy i specjalistów informacji.

Problematyka zastosowania technologii komputerowej w obszarze bibliotekarstwa i działalności instytucji informacji przewija się w programach dydaktyki na poziomie wyższym od ok. 40 lat. W ostatnich latach zaczęła być przeważająca w tym sensie, że nieomal wszystkie aspekty funkcjonowania książki, biblioteki i usług informacyjnych świadczonych w społeczeństwie wiedzy rozpatrywane są w relacji do środowiska cyfrowego.

Przez pryzmat zmiany podejścia i doboru zagadnień kształcenia uwidocznia się to, jak studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej nadążają za rozwojem dyscypliny na świecie i w Polsce, potrzebami społecznymi i przeobrażeniami cywilizacyjnymi.

Przed laty, dostępna użytkownikom przestrzeń informacyjna była utożsamiana z bibliotekami, później też z ośrodkami informacji, które wspomagały rozwój indywidualny osób i badania w nauce, postęp przemysłu czy prace badawczo-rozwojowe. Rewolucja technologiczna i zmiany kulturowe, które dokonały się w Polsce i na świecie, oddziaływały na istniejące środowisko informacyjne. Wywołały w nim szereg ważnych zmian, jednocześnie sytuując człowieka, potencjalnego odbiorcę usług bibliotek i placówek pokrewnych, wobec globalizacji przekazu informacji i wiedzy.

W literaturze czytamy o załamanych paradygmatach społecznej misji biblioteki. W krótkich słowach, za Jurandem Czermińskim⁵⁰, w grę wchodzi masowość: (1) masowość produkcji książki i związanej z nią redukcji kosztów tej produkcji, (2) demokratyzacja życia publicznego i postępujące za nią upowszechnienie oświaty⁵¹ oraz (3) masowość informacji⁵². Zaistniała konieczność zmiany zawodowego paradygmatu.

Nowe okoliczności, a zwłaszcza konsekwencje rewolucji technologicznej w połączeniu z gospodarką wolnorynkową, oddziaływały na model kształcenia studentów dwójako: przez dążenie do sprostania nowym potrzebom i oczekiwaniom osób studiujących oraz przez dostosowywanie oferty dydaktycznej do obserwowanych trendów w dziedzinie nauki, kultury i oświaty.

Uczeni związani z bibliotekarstwem zwrócili uwagę na niebywałą zmianę struktury zasobów, które „z głównie piśmienniczych – stały się mieszane, książkowo-digitalne”, co zmieniło „jeden z głównych procesów bibliotecznych,

⁵⁰ J. Czermiński: *Środowisko cyfrowe współczesnej biblioteki*. Uniwersytet Gdański 2002. <http://panda.bg.univ.gda.pl/~jurand/cyfrowesrodowisko/> [dostęp 31 października 2015].

⁵¹ „Znowu czynnik o charakterze masowym »tu: masowy, choć lokalny czytelnik« pozbawił marzycieli wszelkich złudzeń co do tego, kto tu rządzi”. *Ibidem*.

⁵² „Przełom XX i XXI wieku obdarował świat nowościami w skali, która nie miała sobie równych w przeszłości. Starsze, mniej ruchliwe pokolenie, wpadło w szpony telewizji. Młodszym, pełnym dynamiki, podzielił się Internet z telefonią komórkową. Bibliotekom trudno obecnie oderwać istotę z gatunku homo sapiens od nowych zabawek. Rozpoczął się bój o istnienie”. *Ibidem*.

mianowicie katalogowanie”⁵³. Pisali więc też o koniecznej zmianie „z nastawienia na zasoby, na nastawienie na użytkowników” oraz o konieczności „stałej innowacyjności [...] w działaniu, aby pozostawać w zgodzie z tym, co dzieje się poza oknami i drzwiami bibliotek”⁵⁴. Bez zmian pozostał podstawowy paradygmat bibliotekarstwa: działanie dla publicznego pożytku⁵⁵.

Wypada dodać, że ostatni okres do 2015 r. obfituje w zmiany wynikające z realizacji działań wspólnotowych (w bibliotekarstwie: projekty międzynarodowe) oraz modernizacji infrastruktury. Jedną z zauważalnych w szczególności okazały się nowoczesne inwestycje biblioteczne (nowe przestrzenne budownictwo, aranżacje wnętrz), projektowane pod kątem wykonywania nowoczesnych usług biblioteczno-informacyjnych na rzecz środowiska⁵⁶.

Z początkiem drugiej dekady XXI w. w szkolnictwie wyższym w Polsce dokonana się przygotowywana w ostatnich latach istotna zmiana. Jej widowym efektem jest kształcenie na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo oraz różnych innych kierunkach związanych z dyscypliną bibliologia i informatologia.

⁵³ G. Bobinski: *Libraries and librarianship. Sixty years of challenge 1945–2005*. Lanham: 2007, za: J. Wojciechowski: *O bibliotekach po mojemu*. Warszawa 2012, s. 158.

⁵⁴ J. Wojciechowski: *O bibliotekach...*, s. 102.

⁵⁵ M. Gorman: *Our own selves. More mediations for libraries*. Chicago 2005, za: J. Wojciechowski: *O bibliotekach...*, s. 156.

⁵⁶ „W Polsce budownictwo biblioteczne zaczęło rozwijać się dynamicznie pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku, a przede wszystkim w pierwszym dziesięcioleciu XXI ieku”. Por. D. Konieczna: *Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich*. W: *Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia bibliotekarzy Polskich Konstancin–Jeziorna, 29–30 maja 2009 r.* Warszawa 2009, s. 23. Przykłady zrealizowanych inwestycji to m.in. nowa siedziba Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (w grudniu 1999 r. „Biblioteka została otwarta dla czytelników w nowej siedzibie na Powiślu”, czytamy na stronie <http://buw.uw.edu.pl>), nowy budynek w Katowicach otrzymało Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej CINIbA („etap budowlany” formalnie zakończył się w lipcu 2011 r., podano na stronie <http://projekt.ciniba.edu.pl>). Oprócz nich w latach 2012–2014 w nowych gmachach lub modernizowanych urządzały się m.in. Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Biblioteka Główna Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Biblioteka Główna Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie; Biblioteka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach; Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, od 2007 r. gospodarzem nowego gmachu jest Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu. Na ten temat zob. artykuły zamieszczone w „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 164–191; 223–245; 269–285; 286–311; 326–341; 360–372; 2013 nr 1, s. 212–224; 2013 nr 2, s. 28–341. W 2006 r. nową siedzibę otrzymała Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi. Na ten temat oraz o innych bibliotekach w ich nowych siedzibach zob. *Biblioteka jako „trzecie miejsce”. Międzynarodowa konferencja biblioteki Uniwersytetu łódzkiego. Materiały konferencyjne*. Red. M. Wroclawska, J. Jerzyk-Wojtecka. Łódź 2011.

Jeśli przyjmujemy za początek studiów bibliotekoznawczych rok 1945 (zob. s. 13), to za moment szczególny (symboliczny) w rozwoju tych studiów można przyjąć rok 2015. Oto bowiem na Uniwersytecie w Łodzi, w którym rozpoczęto akademickie kształcenie studentów w nowej dziedzinie, zapoczątkowano też możliwości uzyskiwania przez badaczy stopni naukowych i prowadzenia dalszych badań w zakresie książki i biblioteki, w miejsce studiów bibliotekoznawczych uruchomione zostały studia pod nazwą „informacja w środowisku cyfrowym”.

Przeanalizowana sytuacja w drugiej dekadzie XXI w. uwypukla generalne pytanie o model studiów związanych z dyscypliną bibliologia i informatologia. Nowe kierunki, jakkolwiek już stosunkowo liczne, znajdują się w fazie formowania. Uzasadnieniem dla tych działań są zwykle potrzeby rynku pracy i wybór strategii

odejść[cia] od modelu zdominowanego przez kształcenie na użytek jednego, konkretnego zawodu, na rzecz kształcenia szerszego zestawu kompetencji, które mogą być wykorzystane w różnych profesjach⁵⁷.

Kierunek informacja naukowa i bibliotekoznawstwo ma długą tradycję, a jego program dydaktyczny w ostatnich kilku latach ośrodki kształtują indywidualnie, choć nie stronią przy tym od wcześniejszych ustaleń i praktyk, można więc mówić o kontynuacji. Nowe strategie i autorskie (uczelniane) programy kształcenia są propozycją oferty akademickiej dla osób o określonych zainteresowaniach i oczekiwaniach.

Należy założyć, iż jednym z ważniejszych oczekiwań jest przygotowanie do funkcjonowania na dzisiejszym rynku pracy. Wśród potencjalnych miejsc pracy, które polecane są absolwentom studiów licencjackich informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz magistrom tego kierunku wymienia się: biblioteki, archiwa, szeroko rozumiane instytucje kultury i edukacji, firmy prowadzące działalność biznesową⁵⁸. W artykule Zdzisława Kropidłowskiego napotykamy swoiste podsumowanie osiągnięć charakteryzowanego ośrodka, które dostarcza również wyobrażenie potencjalnych możliwości wykształconych absolwentów na rynku pracy:

Absolwenci bibliotekoznawstwa oprócz zatrudnienia we wszystkich typach bibliotek i ośrodkach informacji podejmowali prace w księgarniach, instytucjach wydawniczych, archiwach oraz mediach: w redakcjach gazet lokalnych, telewizji, radio i placówkach kultury oraz samorządach. Większy nacisk w procesie kształcenia na szeroko pojęte zagadnienia technologii informacyjnej i zarządzania informacją sprawia, że coraz bardziej poszerza się zakres możliwych miejsc pracy dla absolwentów⁵⁹.

⁵⁷ R. Sapa: *Przemiany i perspektywy...*, s. 35–54, 45–46.

⁵⁸ J. Jasiewicz: *Między tradycją a nowoczesnością Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 85.

⁵⁹ Z. Kropidłowski: *Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 42.

ROZDZIAŁ III

TEMATYKA PRAC DYPLOMOWYCH REALIZOWANYCH NA STUDIACH BIBLIOTEKOWNAWCZYCH

3.1. Temat i metoda

Charakterystykę studiów bibliotekoznawczych, ich rozwoju, organizacji oraz programów kształcenia dopełni spojrzenie na wykonane przez studentów prace dyplomowe. W przyjętym modelu studiów wyższych praca dyplomowa (licencjacka, magisterska) jest samodzielnym opracowaniem tematu wykonanym przez studenta pod opieką promotora. Jako taka stanowi zwieńczenie procesu naukowo-dydaktycznego. Praca dyplomowa, licencjacka lub magisterska, to rozprawa, w której student omawia zagadnienia wiążące się z kierunkiem końcowych studiów.

Temat pracy w założeniu wywodzi się i ma swoje źródło w zainteresowaniach studenta. Jak pisał Umberto Eco: „Niekiedy student wybiera temat kierując się własnymi zainteresowaniami. Kiedy indziej jednak idzie za radą profesora, u którego chce pisać pracę”¹. W praktyce dobór tematów jest uwarunkowany szeregiem czynników, jak np. zakres seminarium czy preferowanie kierunków badawczych przez prowadzących te zajęcia profesorów, ale chyba na plan pierwszy wysuwa się ambicja i pragnienie twórczych osiągnięć oraz inne cechy osobiste studenta. Choć to zagadnienie samo w sobie wydaje się interesujące, to wykracza poza główny cel niniejszej publikacji.

Typ źródła, o którym mowa, był już eksplorowany, stając się przedmiotem publikacji o różnym zasięgu czasowym i o różnym charakterze². Wycinko-

¹ U. Eco: *Jak napisać pracę dyplomową. Poradnik dla humanistów*. Warszawa 2007, s. 70.

² Por. np. M. Kocójowa: *Z metodyki prac magisterskich kierunku Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*. W: *Z historycznych i metodologicznych problemów badań księgoznawczych i bibliotekoznawczych*. Kraków 1985, s. 109–137; A. Sitarska, R. Szymula, *Uniwersyteckie prace dyplomowe bibliotekarzy potrzebne... nie tylko dyplomantom*. „Bibliotekarz Podlaski” 2000 nr 1, s. 98–104; J. Konieczna, B. Karkowski:

wo publikowano artykuły poświęcone sylwetkom niektórych uczonych jako promotorów³. Nie jest mi znana natomiast praca, która by objęła uwagę dorobek dyplomowy bibliotekoznawstwa w polskiej uczelni w dłuższym okresie i pod kątem przemian tematyki składającej się na treści studiowanej dyscypliny.

Warto zatem przeanalizować tematy prac magisterskich i licencjackich zrealizowane w okresie kilkudziesięciu lat, poczynając od pierwszych prac magisterskich wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w 1950 r. Z jednej strony pozwoli to pokazać rozpiętość zagadnień objętych uwagą (i opisanych w indywidualnej pracy dyskutowanej w toku seminariów i konsultacji) oraz ich powtarzalność i oryginalność, z drugiej da sposobność przyjrzenia się przemianom studiów bibliotekoznawczych i informacyjnych, które wynikały z ewolucji problematyki dyscypliny macierzystej. Jej zakres i interdyscyplinarny charakter⁴ inspirował do wydzielenia z całości problematyki licznych tematów szczegółowych.

Jednocześnie zadaniem tej części pracy jest pokazanie odbiorcom mniej zorientowanym, np. kandydatom na studia uniwersyteckie, ale też i innym czytelnikom, specyfiki naukowego podejścia bibliologii i informatologii do problematyki książki, biblioteki i informacji oraz kwestii pokrewnych i pogranicznych (prasa, wybrane zagadnienia z zakresu nauk humanistycznych).

Do urzeczywistnienia zarysowanych celów posłużą rejestry prac wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim (za okres 1950–2015)⁵. W pewnym stopniu zaważy to

Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego. „Acta Universitatis Lodziensis” 2001 Folia Librorum 10, s. 169–181.

³ Por. np. D. Wojtasik: *Bolesław Świdorski jako pedagog*, „Acta Universitatis Lodziensis” 1999 Folia Librorum 9, s. 9–14; Z. Gruszka: *Bolesław Świdorski, promotor prac magisterskich i dysertacji doktorskich powstałych w latach 1977–1997*. W: *Bibliotekarstwo według Bolesława Świdorskiego – myśl, praktyka, dydaktyka. Księga pamiątkowa*. Red. S. Kurek-Kokocińska. Łódź 2009, s. 63–69; H. Grzywacz, D. Wilk: *Bibliografia prac magisterskich i doktorskich za lata 1969–1995 napisanych pod kierunkiem profesora dra hab. Jerzego Jarowieckiego w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*. Kraków 1996.

⁴ Należy dodać, że seminaria w Katedrze Bibliotekoznawstwa UŁ prowadzili, oprócz bibliologów, również znawcy innych szeroko rozumianych nauk humanistycznych.

⁵ Por. *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1950–1980*. Oprac. H. Tadeusiewicz. Łódź 1983 [powiel.]; *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1981–1986*. Oprac. H. Tadeusiewicz. „Acta Universitatis Lodziensis” Folia Librorum 3, s. 143–173; *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1986–1990*. Oprac. H. Tadeusiewicz. *Ibidem* 1993 Folia Librorum 5, s. 115–146; *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1991–1995*.

na wnioskach z analizy, jednakże metoda *case study* na materiale pochodzącym z okresu ponad 60 lat liczącym ponad 1900 pozycji wydaje się być uzasadniona. Oczywiście, inne ośrodki również prowadzą dokumentację rejestracyjną swoich prac, która jest dostępna drukiem, na łamach periodyków, i cyfrowo, m.in. na stronach ośrodków.

Należy sądzić, że czynnikiem dodatkowym, uzasadniającym słuszność przyjętej w tej pracy metody, jest przynależność dziedzinowa łódzkiego środowiska akademickiego oraz jego udział w życiu dyscypliny poprzez kontakt z literaturą przedmiotu oraz innymi formami działalności naukowej i organizacyjnej.

Zainteresowaniem objęte zostaną tematy prac, bez zatrzymywania uwagi na ich ocenach. W swoim czasie były one objęte procedurą opiniowania przez promotorów i recenzowania przez pracowników nauki i przeszły ten etap pozytywnie.

Osią analizy w rozdziale będą zasadnicze obszary treści składające się na program nauczania bibliotekoznawców, wyodrębnione w rozdziale II. (podstawy teoretyczne; książka; biblioteka; informacja). Na pierwszy plan charakterystyki wysunięto zagadnienia historyczne oraz ogólne bibliologii i informatologii. Następnie w blokach tematycznych zostanie przedstawiona problematyka książki, bibliotekarstwa, bibliografii oraz problematyka informacji. Po ich omówieniu w dalszej kolejności zostanie scharakteryzowana tematyka prasoznawcza, biograficzna oraz *varia* (tj. tematyka z pogranicza bibliologii i innych dyscyplin i dziedzin). Spostrzeżenia i wnioski zostaną zilustrowane przykładami.

Przykłady zaprezentowano w tabelach sporządzonych dla poszczególnych zagadnień/grup zagadnień. W ich obrębie zestawienia tytułów prac dyplomowych podane są w porządku alfabetycznym według tytułów. (Dodatkowo podano rok wykonania pracy oraz informację o typie pracy, tj. L: licencjacka,

Oprac. H. Tadeusiewicz. *Ibidem* 1998 Folia Librorum 8, s. 31–50; *Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1996–2000*. Oprac. H. Tadeusiewicz. *Ibidem* 2002 Folia Librorum 11, s. 209–227; *Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2001–2005*. Oprac. H. Tadeusiewicz, A. Walczak-Niewiadomska. *Ibidem* 2007 Folia Librorum 14, s. 95–117; *Spis prac licencjackich, magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa powstałych w Katedrze Bibliotekoznawstwa UE w latach 2006–2010*. Oprac. A. Walczak-Niewiadomska. *Ibidem* 2010 Folia Librorum 16, s. 375–410; *Spis prac licencjackich, magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2011–2015*. Oprac. A. Walczak-Niewiadomska. *Ibidem* 2016 Folia Librorum 22/23, s. 133–137.

M: magisterska). Liczba przykładów w poszczególnych tabelach jest zmienna. Starano się uwzględnić opracowania prezentujące zróżnicowane podejście w zakresie i metodologii przeprowadzonych badań.

3.2. Przegląd tematyki z zakresu bibliologii, informatologii i dyscyplin pokrewnych w świetle prac dyplomowych

Na wstępie należy omówić tematykę z zakresu bibliologii, jej rozwoju oraz pojmowania istoty społecznej funkcji książki. Historyczna ewolucja problematyki bibliologicznej opisana została na podstawie badania zawartości treściowej wybranych kompendiów wiedzy oraz eksplorowania zawartości naukowych periodyków z przeszłości, jak np. „Biblioteka Warszawska” (zob. tabela 86). Były też prace poświęcone zagadnieniom nauk pomocniczych bibliologii oraz źródłom w tej dyscyplinie.

Z zagadnień teoretycznych informatologii należy odnotować tematy poświęcone informacji naukowej jako dyscyplinie nauki, jej miejscu w systemie nauk oraz kierunkom rozwoju.

Tabela 13. Przykładowe prace dyplomowe z zakresu bibliologii i informatologii (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliologia w Polsce (1918–1939)</i>	1987	M
<i>Elementy współczesnego systemu książki w świetle „Encyklopedii Powszechnej” S. Orgelbranda (1859–1868)</i>	1998	M
<i>Informacja naukowa jako dziedzina praktyczna i dyscyplina naukowa</i>	1984	M
<i>Nauki pomocnicze bibliologii w polskiej myśli księgoznawczej</i>	1985	M
<i>Pojęcie społecznej funkcji książki w księgoznawstwie polskim (1916–1966)</i>	1988	M
<i>Powiązania informacji naukowej z niektórymi dyscyplinami naukowymi</i>	1987	M
<i>Tendencje rozwoju informacji naukowej w świetle dostępnej literatury</i>	1984	M
<i>Zagadnienia bibliologiczne na łamach „Encyklopedii powszechnej” Samuela Orgelbranda</i>	1981	M
<i>Źródła w nauce o książce i informacji naukowej. Pojęcie. Rodzaje. Charakterystyka</i>	1980	M

Przedmiotem prac magisterskich był stan wiedzy naukowej o książce, bibliotece i informacji naukowej po II wojnie światowej. Podstawą badania stało się

piśmiennictwo obcojęzyczne, które zostało opublikowane w kilku krajach europejskich (Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Rosja (d. ZSRR) i przedstawione polskiemu czytelnikowi m.in. w formie recenzji i tłumaczeń.

Tabela 14. Przykładowe prace dyplomowe z zakresu bibliologii i informatologii (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Piśmiennictwo angielskie z zakresu bibliotekoznawstwa, księgoznawstwa i informacji naukowej, analizowane, recenzowane i tłumaczone w Polsce w latach 1945–1975</i>	1981	M
<i>Piśmiennictwo radzieckie z zakresu nauki o książce i bibliotece w publikacjach polskich z lat 1945–1960</i>	1987	M
<i>Recepcja piśmiennictwa bibliologicznego Republiki Federalnej Niemiec w Polsce w latach 1945–1977</i>	1982	M
<i>Recepcja piśmiennictwa radzieckiego z zakresu nauki o książce i bibliotece w publikacjach polskich z lat 1961–1970</i>	1983	M
<i>Recepcja piśmiennictwa z zakresu nauki o książce i bibliotece oraz informacji naukowej Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Polsce (1945–1971)</i>	1979	M
<i>Znajomość francuskiego piśmiennictwa z zakresu nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej w Polsce w latach 1945–1975</i>	1980	M

Problematyka książki jest obecna w tematach poświęconych dawnej książce, książce „tradycyjnej” oraz nowym formom książki. Opisano zdobnictwo książki średniowiecznej, przedstawiono polską książkę XVI i XVII w. w pracach poświęconych pisowni tekstów oraz znakom własnościowym książki. Na przestrzeni wieków scharakteryzowano historię oprawy książki.

Pozostałe tematy dyplomowe z zakresu książki dawnej zaprezentowane zostały w kontekście jej produkcji, rozpowszechnia oraz odbioru i z tego względu będzie o nich mowa w dalszych partiach niniejszej analizy.

Tabela 15. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Dzieje oprawy artystycznej w Polsce</i>	1990	M
<i>Pisownia druków polskich XVI wieku</i>	1952	M
<i>Rozwój ekslibrisu w Polsce XVI i XVII wieku</i>	1954	M
<i>Sztuka zdobienia ksiąg średniowiecznych w Polsce</i>	2015	M

Kolejna grupa tematyczna zawiera uwzględnione w pracach magisterskich i licencjackich zagadnienia książki współczesnej, jej estetyki (cechy wydawnicze,

formy edytorskie) oraz wybrane formy realizacyjne (książka „typowa”, książka miniaturowa). Charakteryzowano książkę literacką, książkę dla dzieci oraz książkę specjalną, np. dla osób zainteresowanych grammi fabularnymi.

Tabela 16. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Cechy wydawnicze książki polskiej w latach 1949–1955</i>	1993	M
<i>Gry fabularne. Próba analizy strukturalno-typograficznej publikacji</i>	1997	M
<i>Kryzys polskiej książki w 1 połowie lat 80-tych</i>	2005	M
<i>Książka miniaturowa w Polsce</i>	2001	M
<i>Nowe formy edytorskie książki dziecięcej</i>	2007	M
<i>Nowe formy realizacji wydawniczej tekstu literackiego</i>	2009	M
<i>Odnowa książki polskiej w pierwszej połowie XX wieku (do 1939 roku)</i>	2009	L
<i>Zmiany formy książki w II połowie XX wieku</i>	1997	M

Dokonujące się zmiany formy książki wyłoniły grupę zagadnień, które od początku XXI w. są przedstawiane w pracach wykonanych przez studentów bibliotekoznawstwa. Tematyka szczegółowa objęła kilka aspektów, takich jak publikacje multimedialne (zob. też tabela 22), nowe formy obecności (publikacji) tekstu literackiego i inne, książkę cyfrową (książkę elektroniczną), książkę w Internecie.

Tabela 17. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (3)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblia w polskim Internecie</i>	2005	M
<i>Drukowane i multimedialne edycje wybranych baśni</i>	2005	M
<i>Dzieło i jego przestrzeń informacyjna w Internecie: na przykładzie „Eddy poetyckiej”</i>	2009	M
<i>Encyklopedie multimedialne w opinii uczniów i nauczycieli</i>	2001	M
<i>Książka elektroniczna, szansa czy zagrożenie dla tradycyjnej formy książki</i>	2007	M
<i>Tekst oraz informacje o utworze „Przed sklepem jubilera” w Internecie</i>	2009	M
<i>Zjawisko książki elektronicznej w Polsce na przełomie XX I XXI wieku. Zarys problematyki</i>	2011	L

Grupę tematyczną prac dyplomowych studentów bibliotekoznawstwa stanowi książka ilustrowana. Pierwsze realizacje tematów poświęconych ilustracji książek miały miejsce w roku 1952 (*Jan Marcin Szancer jako ilustrator książki dla dzieci na tle współczesnego wychowania estetycznego; Edmund Bartłomiejczyk jako grafik i artysta książki*). W następnych dziesięcioleciach studiów bibliotekoznawczych wykonywane były tematy dyplomowe podobne.

Późniejszą odmianą tematów z zakresu ilustracji książki są charakterystyki wybranych tytułów i ich edycji. Inny punkt widzenia do badań nad książką współczesną wniosło omówienie obecności i funkcji ilustracji fotograficznych. Funkcje i rolę ilustracji jako elementu zawartości treściowej uwzględniły przede wszystkim tematy opisujące i analizujące ilustracje w książce dla młodego odbiorcy. Warto też odnotować temat porządkujący wiedzę na temat źródeł przydatnych do badań nad zagadnieniem ilustracji książek.

Tabela 18. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (4)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność Stanisława Wyspiańskiego w dziedzinie zdobnictwa książki na tle prądów epoki</i>	1954	M
<i>Ferdynand Ruszczyc jako ilustrator książki wileńskiej</i>	1991	M
<i>Ilustracja – fotografia w książce autobiograficznej, w zbiorze listów i w literaturze faktu</i>	2013	M
<i>Ilustracja książkowa – wybrane zagadnienia teorii i praktyki</i>	2003	M
<i>Ilustracja w książkach dla dzieci jako czynnik odbioru literatury i kształtowania zainteresowań czytelnicznych</i>	2008	M
<i>Ilustrowane polskie edycje „Trylogii” Henryka Sienkiewiczza lat 1884–1990</i>	2000	M
<i>Janusz Grabiański (1929–1976) – ilustrator</i>	1995	M
<i>Opracowania ilustratorskie edycji książkowych Jana Brzechwy</i>	2003	M
<i>Percepcja ilustracji książkowych przez dziecko i młodzież w wieku szkolnym</i>	1987	M
<i>Problematyka ilustracji w książkach dla dzieci w latach dziewięćdziesiątych XX wieku w świetle wybranych publikacji</i>	2010	L
<i>Warsztat biblioteczny i bibliograficzny badacza polskiej ilustracji książkowej</i>	1995	M

Problematyka książki, prezentowana w zakresie jej produkcji i rozpowszechniania, występuje w pracach magisterskich od wczesnych lat 50. Można wyróżnić typy instytucji i rodzaje działalności, którym poświęcone zostały poszczególne

prace: papiernie, drukarstwo, firmy drukarsko-wydawnicze, firmy drukarsko-księgarsko-wydawnicze, firmy księgarsko-wydawnicze, współczesna działalność wydawnicza, księgarstwo i antykwaryczna sprzedaż książek oraz działalność bibliotek. Tematyka z omawianego obszaru, wyłączając chwilowo blok poświęcony bibliotekom, otrzymała ujęcie historyczne oraz współczesne, często skoncentrowane na przykładach wybranych instytucji.

Papiernictwo zaciekawiło przyszłych bibliotekoznawców w aspekcie dziejów znanej wytwórni papieru oraz stanu badań.

Tematy z zakresu drukarstwa dotyczyły m.in. dziejów sztuki druku, rozwoju drukarstwa na wybranych terenach Polski oraz sytuacji prawnej rzemiosła drukarskiego. Perspektywa historyczna okazała się właściwa do omówienia zagadnienia zaangażowania środowiska drukarskiego w walkę narodowowyzwoleńczą.

Warto zauważyć zróżnicowanie w grupie tematów omawiających firmy drukarskie, księgarskie i wydawnicze, nie licząc różnych miejsc i czasu ich działania. Przykładowo były to charakterystyki jednostkowe czy też analizy jednostkowych firm sporządzone na tle historycznym. Wykonano też opisanie grupowe, np. firm funkcjonujących w jednym mieście.

Tabela 19. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (5)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Drukarnia Józefa Czyżewskiego w Gdańsku i jej działalność wydawnicza 1894–1897 na tle drukarstwa gdańskiego i prasy pomorskiej</i>	1961	M
<i>Drukarnia radomska pierwszej połowy XIX wieku</i>	2000	M
<i>Historia papierni w Jeziornie do 1939 r.</i>	1958	M
<i>Jubileusz 500-lecia drukarstwa w Polsce</i>	1995	M
<i>Łódzkie księgarstwo i drukarstwo w dwudziestoleciu międzywojennym</i>	2013	
<i>Oficyna drukarska Wł. L. Anczyca w Krakowie</i>	1954	M
<i>Polskie drukarstwo i poligrafia w XIX wieku w świetle piśmiennictwa z lat 1945–1990</i>	2009	M
<i>Przywileje drukarskie i wydawnicze XV–XVII wieku jako ochrona praw autora i nakładcy</i>	1954	M
<i>Stan badań nad dziejami papierni w Polsce od roku 1923</i>	2006	M
<i>Tło społeczno-gospodarcze początków sztuki drukarskiej</i>	1952	M
<i>Udział drukarzy i litografów Królestwa Polskiego w Powstaniu Styczniowym 1863/1864</i>	1964	M

Działalność wydawnicza przed 1945 r. została przedstawiona przez pryzmat analizy funkcjonowania i wybrany dorobek instytucji (Komisja Edukacji Narodowej), firm prywatnych (Ludwika Chomińskiego, Ludwika Fiszera, Jakuba Mortkowicza) i środowisk polskich na emigracji.

Tabela 20. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (6)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Dorobek wydawniczy Polskiej Drukarni Nakładowej LUX Ludwika Chomińskiego</i>	1999	M
<i>Działalność wydawnicza Jakuba Mortkowicza</i>	1961	M
<i>Firma Ludwika Fiszera w Łodzi jako wydawca książek dla dzieci i młodzieży</i>	1997	M
<i>Podręczniki szkolne wydane przez Komisję Edukacji Narodowej</i>	1974	M
<i>Polski emigracyjny ruch wydawniczo-księgarski w Niemczech w latach 1830–1918</i>	2005	M

Charakterystyki wydawnictw działających po 1945 r. zostały sporządzone w formie opisów ich aktualnego stanu (Wydawnictwo „Czytelnik”), czy też analizy wybranych aspektów funkcjonowania (Wydawnictwo Łódzkie, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Wydawnictwo „Aušra”) albo też monografie (Wydawnictwo „Literatura”). Jeszcze inną grupę tematów z dziedziny działalności wydawniczej stanowią analizy działalności wydawniczej grup i środowisk (Świadkowie Jehowy).

Tabela 21. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (7)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność wydawnicza Świadków Jehowy. Wybrane problemy</i>	2011	M
<i>Polskie Wydawnictwo Muzyczne. Próba podsumowania dorobku wydawniczego</i>	2006	M
<i>Program Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” u progu XXI wieku</i>	2006	M
<i>Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa „Czytelnik” w latach 1944–1949</i>	1952	M
<i>Wydawnictwo „Aušra” w latach 1993–2006 i jego kulturotwórcza rola w życiu społeczności litewskiej w Polsce</i>	2006	M
<i>Wydawnictwo „Literatura” – próba monografii</i>	2008	M
<i>Wydawnictwo Łódzkie – rys historyczny (1957–1996)</i>	1997	M

Zagadnienie rynku wydawniczego oraz podejście marketingowe do książki znalazło swój wyraz w tematach poświęconych ogólnym zagadnieniom rynku książki oraz charakterystyce tego rynku na wybranych przykładach. Dobór materiału źródłowego objętego analizą układa się w następujące grupy: publikacje autorów i grupy autorów, publikacje adresowane do grup czytelników, publikacje o określonej tematyce, publikacje zaliczane do określonego gatunku literatury, inne publikacje.

W spojrzeniu na rynek wydawniczy dodatkowy kontekst wniosła perspektywa życia literackiego (*Problematyka bestselleru w Polsce*, 1995, M).

Tabela 22. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (8)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biografie Fryderyka Chopina w repertuarze polskich wydawców (1945–2010)</i>	2012	M
<i>Celebryci na polskim rynku wydawniczym</i>	2013	L
<i>Książka teatralna w PRL (1956–1968). Charakter repertuaru wydawniczego</i>	2009	M
<i>Książki i czasopisma edukacyjne dla najmłodszych w ofercie wydawniczej w latach 1989–1999</i>	2001	M
<i>Książki kucharskie na polskim rynku wydawniczym</i>	2012	M
<i>Literatura sensacyjna w repertuarze Wydawnictwa W.A.B</i>	2009	L
<i>Norman Davis. Cudzoziemski historyk Polski na polskim rynku wydawniczym</i>	2013	L
<i>O rynku książek do nauki języków orientalnych</i>	2009	L
<i>Przemiany rynku wydawniczego i księgarskiego w latach 1989–1992</i>	2006	M
<i>Rynek książki dla dzieci i młodzieży w latach 1991–2010</i>	2012	M
<i>Rynek wydawnictw multimedialnych w Polsce</i>	2009	M
<i>Rynek wydawniczy publikacji dotyczących muzyki rockowej na przełomie XX/XXI wieku</i>	2013	M

Aktualne i modne zjawisko promocji książki jest obecne w pracach magisterskich jako problem teoretyczny oraz prezentacja rozmaitych działań. Charakterystyki zostały sporządzone na wielu przykładach. Dziedziną egzemplifikacji okazały się działania instytucji wydawniczych, działania promocyjne skoncentrowane na wybranych tytułach książek, obserwowane w Internecie oraz na łamach prasy drukowanej i cyfrowej (zob. też tabela 85).

Kolejną kwestią jest badanie i opis zainteresowania twórczością oraz poszczególnymi dziełami od strony dziejów wydawniczych. W świetle analizowanych przeze mnie prac magisterskich i licencjackich temat poświęcony dziełu i jego edycjom zaistniał w 1974 r. na historycznych materiałach literackich (*Mickiewicz w wydaniach „dla ludu” na przełomie XIX i XX w. (1890–1905)*; *Historia o Magelonie w wydaniach XX-wiecznych*; *Powieść ludowa o Meluzynie w wydaniach XIX i XX-wiecznych*). Ten typ podejścia do problematyki książki, jak można przypuszczać, odpowiadał studentom. Świadczą o tym realizacje z następnych lat, obrazujące dzieje wydawnicze utworów różnego typu: baśni, literatury dziecięcej, literatury młodzieżowej, innej literatury.

Tabela 23. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (9)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Formy promocji książki dziecięcej stosowane przez wydawców literatury dla młodego odbiorcy</i>	2008	M
<i>Promocja książki na przykładzie wybranych tytułów prasy codziennej i stron internetowych</i>	2013	L
<i>Reklama książki jako reklama społeczna</i>	2007	M
<i>„Świat książki” jako instytucja propagandy i promocji książki</i>	2003	M
<i>Wybrane formy promocji polskiej książki w portalu Instytutu Adama Mickiewicza culture.pl</i>	2008	M
<i>Zjawisko promocji książki dziecięcej na przykładzie cyklu Joanne K. Rowling „Harry Potter”</i>	2003	M

Tabela 24. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (10)

Tytuł	Rok	Typ
<i>Dzieje wydawnicze „Pinokio” Carlo Collodiego w Polsce</i>	2009	M
<i>Dzieje wydawnicze „Robinsona Cruzoa” Daniela Defoe w Polsce w latach 1918–2005</i>	2007	M
<i>Dzieje wydawnicze twórczości Edmunda Niziurskiego</i>	2012	M
<i>„Tysiąc jeden nocy”. Z dziejów edycji polskich</i>	1989	M
<i>Z dziejów wydawniczych „Quo vadis” Henryka Sienkiewicza</i>	1993	M

Charakterystykę serii wydawniczych zawierają w sobie prace magisterskie poczynając od 1964 r. (*Biblioteka Pisarzy Polskich. Seria I i II*). Również inne serie były przedmiotem opisu w później wykonanych pracach, zarówno serie dawniejszych, jak i projektów z ostatnich lat. Niekiedy charakterystyki połączone zostały z oceną wartości zrealizowanego zamierzenia.

W badaniach nad książką na potrzeby prac magisterskich i licencjackich brano ponadto pod uwagę typy publikacji, w tym ich właściwości, rozwój, stan refleksji naukowej itp. Powinno się zauważyć tematy poświęcone poradnikom i przewodnikom, publikacjom z zakresu szeroko rozumianej kultury estetycznej i artystycznej, książce religijnej i innym publikacjom.

Tabela 25. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (11)

Tytuł pracy	Rok	Tytuł
<i>„Biblioteka Klasyków Filozofii” i jej znaczenie w powojennym dorobku wydawniczym Polski</i>	1997	M
<i>Seria laureatów Listy Honorowej im. H. Ch. Andersena 1977–1989</i>	2005	M
<i>Serie wydawnicze dla dzieci i młodzieży firmy księgarsko-wydawniczej Arctów</i>	1988	M
<i>Serie wydawnicze Wydawnictwa Polskiego Rudolfa Wegnera (w Poznaniu)</i>	2000	M
<i>Wydawnictwa seryjne Towarzystwa Wydawniczego „Rój” w Warszawie (1924–1939)</i>	1984	M

Tabela 26. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (12)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Historia rozwoju polskiego przewodnika turystycznego po Tatrach</i>	1989	M
<i>Historia żurnali mód w Polsce w latach 1914–1944</i>	1989	M
<i>Kalendarze polskie przełomu XIX/XX w.</i>	1997	M
<i>Poradniki życia intymnego autorstwa polskich seksuologów</i>	2012	M
<i>Słowniki pseudonimów pisarzy polskich</i>	1999	M
<i>Ulotne wydawnictwa pieśniarskie. Próba typologii i dokumentacji</i>	1991	M
<i>Wstęp do badań nad modlitewnikiem polskim XIX w.</i>	1995	M

Dziedzinie księgarstwa poświęcone zostały prace na temat stanu badań, modelu działania księgarni w określonych warunkach historycznych lub sposobu prezentacji oferty księgarskiej (m.in. w XIX w.). Jako temat prac wybierane były też instytucje dystrybucji książki działające po II wojnie światowej, w tym placówki antykwaryczne. Obserwacja zmian dokonujących się w dziedzinie księgarstwa wymagała wprowadzenia do tematów prac dyplomowych zagadnienia księgarni internetowej. Kolejny wątek obecny w pracach magisterskich dotyczy zawodu księgarza w okresie do pierwszej połowy XX stulecia.

Tabela 27. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (13)

Tytuł pracy	Rok	Tytuł
<i>Artykuł Estreichera o księgarstwie w świetle dzisiejszego stanu badań nad księgarstwem polskim</i>	1954	M
<i>Aukcje Bydgoskiego Antykwariatu Naukowego na tle ruchu aukcyjnego w Polsce (do końca roku)</i>	1988	M
<i>Historia i działalność Państwowego Przedsiębiorstwa „Dom Książki” w Łodzi w latach 1950–1979</i>	1980	M
<i>Księgarstwo w Polsce 1918–1939. Zarys dziejów. Bibliografia</i>	1986	M
<i>Model księgarni polskiej w drugiej połowie XIX wieku w Królestwie Polskim</i>	1993	M
<i>Polskie katalogi księgarskie II-jej połowy XIX wieku</i>	1959	M
<i>Struktura organizacyjna oraz profil klienta księgarni internetowej sklepu EMPIK</i>	2013	L
<i>Szkolenie zawodowe księgarzy w Polsce w latach 1918–1952</i>	1952	M
<i>Związki Zawodowe Pracowników Księgarskich w latach 1918–1939</i>	1985	M

W zakresie kultury książki mieści się m.in. kwestia znawstwa dzieł, w tym dzieł literackich, a także dziedzin twórczości, wiedzy o szczególnych funkcjach społecznych dzieł oraz ich miejscu w świecie publikacji.

Tę szeroko rozumianą problematykę reprezentuje grupa prac podejmujących tematy związane z twórczością literacką poszczególnych autorów, popularnością tej twórczości oraz jej recepcją.

Tematy dotyczące autorów i ich twórczości różnicują się następująco: charakterystyki życia i twórczości, charakterystyki sylwetki autora i jego twórczości jako reprezentanta gatunku literackiego, omówienia sylwetki autora i jego pozycji w świecie literackim, omówienia sylwetki autora i jego roli w procesie dydaktycznym i wychowawczym, charakterystyki miejsca autora i jego dzieła w kulturze literackiej i czytelniczej.

Pierwsza praca magisterska omawiająca zagadnienie odbioru dzieła powstała w 1952 r. (*Zainteresowanie twórczością J.I. Kraszewskiego po wojnie (czytelnictwo i krytyka literacka) 1945–1951*). W spisie prac dyplomowych znajduje się wiele podobnych realizacji.

Studenci w swoich pracach magisterskich i licencjackich badali popularność osoby autora oraz recepcję twórczości. Prócz opisanie recepcji twórczości poszczególnych autorów analizowany był również odbiór poszczególnych dzieł, w połączeniu z ich charakterystyką wydawniczą czy grup dzieł. Ta kwestia była podnoszona również w odniesieniu do cyklu publikacji wybranych autorów oraz publikacji o określonej tematyce.

Tabela 28. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (14)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Andrzej Sapkowski jako przedstawiciel literatury fantasty w Polsce. Zasięg społecznego oddziaływania twórczości</i>	2001	M
<i>Laureaci Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego: recepcja nagrodzonych prac i ich autorów</i>	2007	M
<i>Marian Walentynowicz – prekursor komiksu w Polsce</i>	2005	M
<i>„Opowieści z Narnii” – dzieje wydawnicze cyklu i recepcja czytelnicza</i>	2005	M
<i>Osoba i twórczość Jana Brzechwy w procesie dydaktyczno-wychowawczym</i>	2008	M
<i>Polskie przekłady utworów Mario Vargasa Llosy, ich recenzje i komentarze 1971–2010. Analiza bibliograficzna</i>	2013	M
<i>Popularność osoby i twórczości Stanisława Jachowicza w latach 1945–2004</i>	2005	M
<i>Recepcja „Wiernej rzeki” Stefana Żeromskiego</i>	1989	M
<i>Recepcja cyklu przygód Tomka Wilmowskiego Alfreda Szklarskiego w latach 1957–2001</i>	2001	M
<i>Recepcja literatury rosyjskiej w Polsce w latach 1945–1990</i>	1999	M
<i>Recepcja twórczości T. S. Eliota w Polsce w latach 1925–1990</i>	1995	M
<i>Życie i twórczość Doroty Terakowskiej</i>	2006	M

Utwory, zespoły utworów oraz wykreowane postaci świata przedstawionego rozpatrywane były też w kontekście ich znaczenia (pozycji) w kulturze literackiej. Jak daje się zauważyć, prace magisterskie i licencjackie z zakresu kultury książki sięgały do różnych gatunków twórczości. Dodatkowo można odnotować rodzaj prac, które charakteryzowały wybrane typy literatury na reprezentatywnych przykładach. Szczególnie dotyczy to literatury dla dzieci, literatury sensacyjnej, powieści kobiecej, komiksu.

Wybrane utwory literackie, które zaistniały w przestrzeni społecznej w szczególności zauważalny sposób, otrzymały odpowiednie analizy pod kątem rezonansu społecznego, jaki wywołały.

Kontekst realizacji pozatekstowych utworów literackich dał impuls do podjęcia przez studentów tematów ogólnych teoretycznych poświęconych związkom książki i filmu. Badano też zagadnienie popularności i recepcji treści na przykładach książki i filmu. Związki między książką a innymi dziedzinami twórczości były analizowane również w pracach na temat adaptacji i realizacji utworów literackich. W tym punkcie można wyróżnić tematy dotyczące adaptacji filmowych literatury dla młodego czytelnika, adaptacji lektur szkolnych, adaptacji filmowych innej literatury oraz realizacji i inscenizacji teatralnych.

Tabela 29. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (15)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Fenomen „Harry Pottera”</i>	2003	M
<i>Harry Potter i fenomen czytelniczego uwielbienia. Zarys problematyki</i>	2011	L
<i>Harry Potter” – głosy Kościoła, szkoły i krytyki literackiej</i>	2009	M
<i>Komiks w polskiej kulturze literackiej na przykładzie serii H.J. Chmielewskiego „Tytus, Romek i A’Tomek”</i>	2003	M
<i>Miejsce Marii Kownackiej i „Plastusiowego pamiętnika” w dziecięcej kulturze literackiej</i>	2001	M
<i>Miejsce serii „Harlequin” w kulturze polskiej</i>	1993	M
<i>Miś w dziecięcej kulturze literackiej. Na przykładzie wybranych utworów i serii literackich</i>	2012	M
<i>Powieści o „Alicji” L. Carolla w polskiej kulturze literackiej</i>	2005	M
<i>„Przygody Trzech Detektywów” jako przykład literatury sensacyjnej dla młodzieży</i>	2010	L

Tabela 30. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (16)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Adaptacje filmowe lektur szkolnych i ich odbiór społeczny na przykładzie „W pustyni i w puszczy” Henryka Sienkiewicza</i>	2007	M
<i>Adaptacje filmowe literatury dla dzieci i młodzieży w łódzkim Se-Ma-Forze w latach 1947–2010</i>	2010	L
<i>„Biblioteka” Andrzeja Wajdy. Literatura w adaptacjach filmowych</i>	2001	M
<i>Bohater literacki i filmowy – ewolucja, rola i znaczenie w życiu dziecka</i>	2002	M
<i>Nie-„Przemięło z wiatrem”. Fenomen popularności książki i filmu</i>	2012	M
<i>O związkach książki i filmu</i>	1995	M
<i>Realizacje teatralne utworów Jana Brzechwy na scenach polskich</i>	2003	M
<i>„Władca pierścieni” J.R.Tolkiena w Polsce. Z dziejów recepcji książki i filmu</i>	2002	M

Niektóre dzieła, stając się tematem prac magisterskich, zostały przedstawione w szerszym kontekście historycznym w wybranym aspekcie. Inne były analizowane z perspektywy oceny ich oddziaływania społecznego. Warto przywołać w szczególności temat poświęcony *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera.

Zależnie od cech treściowych dzieła, przedmiotem opisu stawała się jego funkcja społeczna, patriotyczna, wychowania obywatelskiego, funkcja wychowawcza

realizowana wobec warstw społecznych, edukacyjna i wychowawcza wobec młodego pokolenia. Odmianą prac dyplomowych młodych bibliotekoznawców są charakterystyki ogólne wybranych dzieł bibliograficznych (zob. tabela 64).

Tabela 31. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (17)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblie na tle drukarstwa polskiego w okresie Odrodzenia i Reformacji</i>	1997	M
<i>„Bibliografia polska” Karola Estreichera w oczach potomności</i>	1991	M
<i>„Encyclopedia Britannica” na tle oświatowego ruchu encyklopedycznego</i>	1995	M
<i>„Elementarz” Mariana Falskiego – podręcznik wielu pokoleń. Dzieje wydawnicze, funkcja edukacyjna, oceny krytyczne</i>	2001	M
<i>Funkcja społeczna „Dziejów Polski w zarysie” M. Bobrzyńskiego</i>	1990	M
<i>„Pielgrzym w Dobromilu” Izabeli Czartoryskiej – podręcznikiem wychowania obywatelskiego chłopów</i>	1990	M
<i>Podręczniki historii Polski podręcznikami wychowania obywatelskiego. Na podstawie książki Joachima Lelewela pt. „Dzieje Polski synowcom przez stryja potocznym sposobem opowiedziane”</i>	1988	M
<i>Rola polskich kronik średniowiecznych w kształtowaniu się pojęcia ojczyzny i patriotyzmu na przykładzie Kroniki Galla Anonima. Przyczynek do funkcji społecznej książki</i>	1986	M

Kolejny typ prac magisterskich studentów bibliotekoznawstwa to analizy zawartości dzieła w poszukiwaniu określonych wątków. Tego rodzaju realizacje są obecne począwszy od 1967 r. (*Motyw Sybilli w literaturze drugiego rynku księgarskiego; Motywy zbójeckie w literaturze drugiego rynku księgarskiego*). Od początku lat 90. powstało więcej tego rodzaju prac, wśród których wyodrębniają się opracowania opisujące „świat książki” na podstawie literatury osobistej, tj. korespondencji i dzienników osób, oraz inna literatura (felietony).

W ostatnich latach motywu książki oraz biblioteki i bibliotekarza poszukiwano w beletrystyce.

W grupie tematów skoncentrowanych na książce należy zauważyć jeszcze pracę młodych badaczy, polegającą na analizie zawartości treściowej utworów pod kątem ich interpretacji, a także poszukiwania uzasadnień dla skomentowania pewnych koncepcji.

Grupa tematów interpretowała społeczną rolę książki. Układają się one w zespoły, wśród których wyróżnić można następujące aspekty: rola książki w wychowaniu i rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym, rola książki w życiu młodszych dzieci, rola książki w życiu dzieci wiejskich, rola książki w życiu duchowym i kulturalnym młodzieży, rola książki (czytelnictwa) w formowaniu postaw patriotycznych, rola książki w środowisku emerytów i rencistów.

Tabela 32. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (18)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Problematyka książki w „Jeźycjadzie” Małgorzaty Musierowicz</i>	2004	M
<i>Przestrzeń informacyjna w wybranych apokryfach Stanisława Lema zawartych w zbiorze pt. „Doskonała próżnia”</i>	2013	M
<i>Świat książki w korespondencji Elizy Orzeszkowej</i>	1999	M
<i>Świat książki Józefa Maksymiliana Ossolińskiego w świetle jego korespondencji</i>	1991	M
<i>Świat książki w „Kronikach” Bolesława Prusa</i>	1999	M
<i>Świat książki w „Dziennikach” Zofii Nałkowskiej</i>	2002	M
<i>Świat książki w listach Zygmunta Krasińskiego do Delfiny Potockiej</i>	1999	M
<i>Świat wartości w trylogii J.R.R. Tolkiena</i>	2007	M
<i>Wizerunek biblioteki i bibliotekarza we współczesnej beletrystyce</i>	2012	M
<i>Wzorec idealnego władcy w polskich kronikach średniowiecznych na przykładzie Galla Anonima</i>	1988	M

Prócz tego rozpatrywano sytuację i rolę książki w kulturze wybranego miasta oraz w życiu miasta w szczególnej sytuacji dziejowej kraju.

Tabela 33. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (19)

Tytuł	Rok	Typ
<i>Książka i inne formy życia kulturalnego w getcie łódzkim w latach 1940–1944</i>	2007	M
<i>Życie książki w Kaliszu w XIX i XX wieku</i>	1993	M
<i>Czytelnictwo w szkole podstawowej jako środek kształcenia patriotycznego</i>	1952	M
<i>Książka w życiu dziecka wiejskiego</i>	2000	M
<i>Książka w życiu emerytów i rencistów</i>	2003	M
<i>Rola książki w wychowaniu przedszkolnym</i>	1976	M
<i>Wpływ czytelnictwa na pogłębianie wiedzy przyrodniczo-geograficznej u dzieci klas młodszych</i>	1978	M
<i>Wpływ zainteresowań czytelniczych młodzieży licealnej na proces internalizacji norm moralnych</i>	1987	M
<i>Wpływ książki na rozwój moralny i emocjonalny oraz twórczość plastyczną dziecka przedszkolnego</i>	2003	M

Kończąc charakterystykę tematów prac z zakresu szeroko rozumianej kultury książki, należy jeszcze wskazać na omówienia księgozbiorów domowych, księgozbiorów osób oraz księgozbiorów rodzinnych.

Tabela 34. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (20)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteczka domowa uczniów klas I–III</i>	1987	M
<i>Księgozbiór ks. Stanisława Nawrockiego</i>	1999	M
<i>Księgozbiór Marii Dąbrowskiej</i>	1980	M
<i>Księgozbiór rodzinny hrabiów Ostrowskich z Ujazdu</i>	1979	M
<i>Zagadnienie księgozbiorów domowych</i>	1952	M

Problemy kultury czytelniczej składają się na kolejny stały blok tematyczny prac powstałych w ramach seminariów dyplomowych na studiach bibliotekoznawczych. Podjęte zagadnienia objęły kwestie teoretyczne i ogólne, takie jak czytelnictwo jako problem badawczy, czytelnictwo jako rodzaj aktywności, metody i techniki badawcze czytelnictwa, uwarunkowania czytelnictwa w rodzinie, uwarunkowania czytelnictwa związane z praktyką szkolną i biblioteczną.

Tabela 35. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (21)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Badania psychologiczne nad czytelnictwem w Polsce po 1945</i>	1986	M
<i>Czytelnictwo jako forma zajęć wolnoczasowych</i>	1990	M
<i>Początki czytelnictwa dzieci, a zainteresowania czytelnicze rodziców</i>	1987	M
<i>Problematyka metod i technik badawczych z zakresu czytelnictwa w piśmiennictwie polskim z lat 1945–1975</i>	1981	M
<i>Uwarunkowania rozwoju kultury czytelniczej i medialnej dzieci i młodzieży na przełomie wieków. Na przykładzie młodzieży gimnazjów łódzkich</i>	2002	M
<i>Wypożyczalnia dla dzieci jako teren badania czytelnictwa</i>	1950	M

Źródłem do zgłębienia problemu wartości czytania i znaczenia kontaktu z książką stawała się m.in. lektura twórczości lub publikacji wspomnieniowych znanych autorów. Pozwoliło to młodym badaczom przedstawić swego rodzaju portrety czytelnicze osób.

Relacje między książką i czytelnikami rozpoznawane są przeważnie w sondażach czytelniczych przeprowadzonych w grupach społecznych. Studenci semestrów dyplomowych ankietowali i poznawali na podstawie literatury przedmiotu

aktywność oraz problemy kultury czytelniczej różnych grup społecznych: dzieci, uczniów (z uwzględnieniem zróżnicowania pod względem wieku, poziomu edukacji, typów szkół), użytkowników bibliotek, środowisk pracowniczych (z uwzględnieniem zróżnicowania pod względem płci, zawodu, miejsca zatrudnienia), seniorów, osób objętych opieką, osób bezrobotnych, osób pozbawionych wolności.

Studenci eksplorowali temat czytelnictwa również pod kątem typu literatury, miejsca zamieszkania osób, środowisk odrębnych kulturowo. W takich przypadkach (społeczność romska) charakterystyka objęła również inne wątki.

Tabela 36. Przykładowe prace dyplomowe:problematyka książki (22)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Charakterystyka społeczna uczestników Powszechnej Ankiety Czytelniczej oraz ich upodobania i potrzeby czytelnicze w odniesieniu do wybranych pozycji z literatury pięknej</i>	1951	M
<i>Czytelnictwo dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim na podstawie literatury przedmiotu i badań własnych</i>	1996	M
<i>Czytelnictwo łódzkich bezrobotnych</i>	2012	L
<i>Czytelnictwo osób w wieku emerytalnym</i>	2012	M
<i>Czytelnictwo pensjonariuszy III Domu Dziennego Pobytu Zespołu Opieki Zdrowotnej Łódź-Śródmieście</i>	1988	M
<i>Czytelnictwo robotników, członków Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mysłowicach</i>	1973	M
<i>Czytelnictwo w środowisku pracownic żłobków (na podstawie ankiety)</i>	1952	M
<i>Czytelnictwo wielkomiejskich środowisk pracowniczych na przykładzie bibliotek zakładów Łodzi</i>	1990	M
<i>Czytelnictwo więźniów</i>	1991	M
<i>Kultura czytelnicza bibliotekarzy w Konstantynowie Łódzkim</i>	2012	L
<i>Kultura czytelnicza uczniów starszych klas szkoły podstawowej</i>	1994	M
<i>Rola i miejsce książki w życiu młodego człowieka w II połowie XIX i I połowie XX wieku w świecie publikacji wspomnieniowych znanych pisarzy epoki</i>	2008	M
<i>Miejsce Romów w polskiej kulturze i systemie edukacji. Literatura i czytelnictwo Romów</i>	2009	M
<i>Wybory czytelnicze Ryszarda Kapuścińskiego w świetle jego twórczości</i>	2009	M

Prócz oceny stanu czytelnictwa, zainteresowań i potrzeb czytelniczych, przedmiotem uwagi i specjalnego zainteresowania studentów w ich pracach dyplomowych stało się zagadnienie organizacji i popularyzacji czytelnictwa. Temat popularyzacji czytania i promowania kontaktu z książką zrealizowany został w świetle działań z ostatnich lat (portale internetowe, działalność Instytutu Książki).

Tabela 37. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (23)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Czytelnictwo i biblioteki: analiza portali internetowych wybranych bibliotek pod kątem popularyzacji czytelnictwa</i>	2011	M
<i>Dyskusyjne Kluby Książki jako forum wymiany myśli o lekturach. Na przykładzie bibliotek publicznych w Łodzi i województwie łódzkim do roku 2011</i>	2012	M
<i>Działalność Dyskusyjnych Klubów Książki na przełomie XX i XXI wieku na przykładzie Dyskusyjnego Klubu Książki działającego przy Miejskiej i Gminnej Bibliotece Publicznej w Szadku</i>	2009	L
<i>Organizacja czytelnictwa studenckiego w Polsce</i>	1960	M

Uwagi wymaga grupa prac poświęconych książce i sytuacji czytelniczej osób znajdujących się w szczególnej sytuacji pod względem społecznym (wychowankowie w domu dziecka, dorosłe dzieci alkoholików) i zdrowotnym (dysleksja, depresja, niepełnosprawność).

Tabela 38. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (24)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Człowiek w depresji a książka i czytelnictwo</i>	2002	M
<i>Książka dla ucznia dyslektyka</i>	2000	M
<i>Książka i czytelnictwo w środowisku dorosłych dzieci alkoholików</i>	2002	M
<i>Książka w życiu dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim</i>	1998	M
<i>Osoby z niepełnosprawnością wzroku jako czytelnicy</i>	2000	M
<i>Praca z książką wśród młodszych wychowanków domu dziecka</i>	2004	M
<i>Wychowawcza rola książki jako alternatywna forma profilaktyki nieprzystosowania społecznego</i>	1997	M

Następny blok treściowy traktuje książkę z punktu widzenia jej użytkowania w celach terapeutycznych. W analizowanym dorobku dyplomowym występuje od połowy lat 80. ubiegłego wieku. W pierwszej kolejności należy wskazać tematy

ogólne, teoretyczne i badawcze: rozumienie biblioterapii, rozwój i stan badań w zakresie biblioterapii, wpływ myśli biblioterapeutycznej na praktykę i inne.

Problematyka biblioterapii rozwijana jest w grupie tematów szczegółowych poświęconych bajkoterapii oraz innym zastosowaniom biblioterapii (biblioterapia stosowana). Swoją uwagę studenci bibliotekoznawstwa objęli następujące grupy: osoby uzależnione i funkcjonujące wśród uzależnionych, osoby chore i przewlekle chore, osoby niewidome i niedowidzące.

Tabela 39. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (25)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bajki terapeutyczne. Od teorii do funkcjonalnego wykorzystania</i>	2004	M
<i>Biblioterapia osób niewidomych i niedowidzących</i>	2005	M
<i>Biblioterapia uzależnień</i>	2009	M
<i>Biblioterapia w psychiatrii: między teorią a praktyką na przykładzie województwa łódzkiego</i>	2009	M
<i>Biblioterapia wśród dzieci przewlekle chorych. Zagadnienia teoretyczne i praktyczne</i>	2011	L
<i>Biblioterapia</i>	1984	M
<i>Kształtowanie i rozwój biblioterapii. Wybrane problemy</i>	2007	M
<i>Pisarstwo osób z AA jako forma autoterapii. Propozycje dla biblioterapeutów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w województwie łódzkim po 2000 roku</i>	2013	M
<i>Problem biblioterapii w piśmiennictwie za lata 1945–2000</i>	2000	M
<i>Teoria biblioterapii a jej praktyka w Polsce. Próba konfrontacji</i>	1990	M

Tematyka prac dyplomowych zawiera szeroki wachlarz zagadnień bibliotekoznawczych i bibliotekarskich. O niektórych była już mowa wcześniej. Wykonane prace magisterskie przedstawiły stan badań nad historią bibliotek polskich w świetle piśmiennictwa za okres do 1980 r.

Podjęmowane były również inne tematy poświęcone historii bibliotekarstwa polskiego. Na obraz historii bibliotek w Polsce składają się prace o charakterze syntetycznym (charakterystyki bibliotek drugiej połowy XVIII w.; charakterystyki bibliotek w PRL) oraz opisy dziejów poszczególnych bibliotek istniejących w miastach i miejscowościach naszego kraju. Opisanie te, w zależności od indywidualnych losów bibliotek, sięgają różnych okresów historii Polski. Aby scharakteryzować pokrótce i ująć w tabeli egzemplifikacje tej licznej grupy prac, można wyodrębnić następujące grupy tematów: biblioteki w okresie do początków XIX w., biblioteki funkcjonujące w okresie od XIX w. do 1918 r., następnie biblioteki istniejące w latach 1918–1939 oraz rozwijające swoją działalność w okresie

po 1945 r. Często charakterystyki bibliotek wykraczały poza tak określone ramy czasowe. W części prac zasięg chronologiczny nie został określony.

Tabela 40. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliotekarstwo powszechne w Polsce. Zarys dziejów i stan badań 1945–1970</i>	1985	M
<i>Historia bibliotek polskich w piśmiennictwie z lat 1945–1960</i>	1981	M
<i>Historia bibliotek polskich w piśmiennictwie z lat 1967–1970</i>	1987	M
<i>Historia bibliotek w polskim piśmiennictwie z lat 1971–1980</i>	1992	M
<i>Stan badań nad historią bibliotek polskich w latach 1918–1939</i>	1960	M
<i>Stan badań w zakresie dziejów bibliotek w Polsce do roku 1918</i>	1960	M

Tabela 41. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (2)

Zasięg charakterystyki	Tytuł pracy	Rok	Typ
Historia bibliotek w okresie:			
Do pocz. XIX w.	<i>Biblioteki polskie w drugiej połowie XVIII wieku</i>	1988	M
XIX w.–1918	<i>Biblioteka Publiczna przy Królewskim Uniwersytecie Warszawskim od 1 XII 1821 do 21 XI 1831</i>	1952	M
XIX w.–1918/ 1918–1939	<i>Biblioteka Gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu 1803–1929</i>	1962	M
XIX w.–1918 / 1945–	<i>Biblioteka Archiwum Państwowego w Łodzi 1926–1996</i>	1996	M
	<i>Biblioteka Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego (1874–1950)</i>	1959	M
	<i>Biblioteki publiczne m. Łowicza w latach 1892–1956</i>	1962	M
	<i>Dzieje biblioteki zakładowej w Żyrardowie w latach 1906–1983</i>	1987	M
1918–1939	<i>Dzieje Miejskiej Biblioteki Publicznej w Piotrkowie Trybunalskim w latach 1923–1939</i>	1986	M

1918–1939 / 1945–	<i>Biblioteka Narodowa w Warszawie w latach 1928–1950</i>	1952	M
	<i>Biblioteka Szkoły Podstawowej w Czarnocienie (1926–1993)</i>	1994	M
	<i>Biblioteki muzeów łódzkich 1930–1980</i>	1982	M
1945–	<i>Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej w latach 1945–1983. Historia i współczesność</i>	1984	M
	<i>Biblioteka Instytutu Medycyny pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera w Łodzi w latach 1952–2000</i>	2001	M
	<i>Biblioteki teatrów łódzkich (rok 1985)</i>	1987	M
	<i>Historia i działalność Filii w Niesułkowie Gminnej Biblioteki Publicznej w Strykowie w latach 1970–2010</i>	2012	M
	<i>Sekcja kartografii Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego 1951–1996</i>	1997	M
Bez określenia zasięgu chronologicznego	<i>Biblioteka Dominikanów w Sieradzu</i>	1960	M
	<i>Biblioteka Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Rzymie</i>	1996	M
	<i>Biblioteki przyzakładowe Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego na terenie Łodzi</i>	1952	M
	<i>Dzieje, organizacja i działalność Biblioteki Kórnickiej PAN</i>	2012	M
	<i>Historia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łodzi</i>	1951	M

Dotychczasowy przegląd dowodzi, że tematem prac dyplomowych stawały się, już od początku lat 50., poszczególne typy i grupy bibliotek, a także wybrane agendy biblioteki, które były opisywane pod różnym względem i w różnym stopniu szczegółowości. Prócz bibliotek publicznych, uczelnianych i innych bibliotek naukowych studenci poznawali dokładniej i opisywali jeszcze inne, np. biblioteki zakładowe, związków zawodowych, zgromadzeń i inne biblioteki specjalne.

Problematyka bibliotek szpitalnych wymaga osobnego zauważenia w niniejszym przeglądzie, albowiem wyodrębnia się wyraźnie wśród prac magisterskich o profilu bibliotekarskim. Studenci semestrów dyplomowych poświęcali tej grupie oraz jej użytkownikom swoje opracowania od 1980 r. Na współczesnych jednostkowych przykładach oraz na przykładzie bibliotek szpitalnych miasta Łodzi i innych ośrodków w Polsce analizowano rolę bibliotek szpitalnych, ich organizację, funkcjonowanie, odbiór wśród pacjentów.

Tabela 42. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (3)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteki szpitalne dla chorych na terenie miasta Łodzi</i>	1980	M
<i>Biblioteki szpitalne w PRL na przykładzie Biblioteki Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego w Ciechanowie</i>	1986	M
<i>Działalność biblioteki szpitalnej przy Szpitalu Klinicznym nr 1 im. N. Barlickiego w Łodzi (1975–2009)</i>	2010	L
<i>Książka i biblioteka w służbie chorych. Biblioteki szpitalne dla dzieci</i>	2000	M
<i>Książka, biblioteka, czytelnik w szpitalu psychiatrycznym</i>	2000	M
<i>Organizacja i funkcjonowanie łódzkich bibliotek szpitalnych</i>	2001	M
<i>Rola biblioteki szpitalnej w opinii pacjentów na przykładzie Biblioteki przy Szpitalu im. M. Curie-Skłodowskiej w Zgierzu</i>	1986	M

Tematy poświęcone bibliotekom szkolnym i pedagogicznym oraz zagadnieniom z zakresu bibliotekarstwa tej grupy zostaną omówione w dalszej części. Należy uzupełnić, iż problematykę bibliotekarską w ujęciu historycznym zawierają też tematy poświęcone zasłużonym instytucjom (m.in. *Komisja Edukacji Narodowej*, *Polska Macierz Szkolna* i inne) oraz ludziom (*Joachim Lelewel*, zob. też tabela 61).

Tabela 43. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (4)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność biblioteczna Towarzystwa Szkoły Ludowej 1841–1914</i>	1961	M
<i>Działalność Polskiej Macierzy Szkolnej na odcinku bibliotek</i>	1961	M
<i>Joachima Lelewela „Bibliograficznych ksiąg dwoje”</i>	1952	M
<i>Problematyka bibliotek w planach i działaniu Komisji Edukacji Narodowej</i>	1987	M

Spojrzenie historyczne daje się zaobserwować również w grupie tematów z dziedziny prawa bibliotecznego. Opisany został m.in. przedwojenny projekt (z 1934 r.), dekret (z 1946 r.) oraz ustawa z okresu PRL (z 1968 r.).

Grupa tematów opracowywanych od kilkudziesięciu lat dotyczy księgozbiorów. Ta problematyka w pracach dyplomowych studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej rozdziela się na kilka zbiorów zagadnień uwzględniających różne aspekty.

W pierwszej kolejności wymaga zauważenia grupa tematów poświęconych zbiorom historycznym. Charakteryzowane były zbiory bibliotek Polskiej Akademii Nauk, bibliotek wyższych uczelni, towarzystw naukowych, muzeów, bibliotek kościelnych.

Tabela 44. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (5)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi z dnia 17 IV 1946 roku</i>	1988	M
<i>Dyskusja nad projektem ustawy o bibliotekach powszechnych w Polsce w 1934 r.</i>	1983	M
Polskie prawo biblioteczne. Historia. Mechanizmy tworzenia współczesnego ustawodawstwa bibliotecznego	2004	M
<i>Ustawa o bibliotekach z 1968 roku. Główne postanowienia. Przepisy wykonawcze. Opinie bibliotekarzy</i>	1984	M

W grupie tematów omawiających wartościowe księgozbiory bibliotek znajdują się prace poświęcone katalogom starych druków, katalogom innych cennych druków, innym katalogom.

Tabela 45. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (6)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Inkunabuły Towarzystwa Naukowego Płockiego</i>	1959	M
<i>Katalog drukowanych zarządzeń pruskich z lat 1766–1809 przechowywanych w Bibliotece Kapitulnej w Łowiczu</i>	1983	M
<i>Katalog starych druków Biblioteki Muzeum w Nieborowie</i>	1980	M
<i>Kodeks rękopiśmienny z drugiej połowy XIX w. z księgozbioru Muzeum Sieradzkiego</i>	1960	M
<i>Księgozbiór starych druków Biblioteki Instytutu Badań Literackich PAN</i>	1981	M
<i>Polskie katalogi antykwarskie w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi (do 1939 r.)</i>	1984	M
<i>Polskie książki podróżnicze z okresu XVII i XVIII wieku w zbiorach starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi</i>	2008	M
<i>Stare druki i druki XIX-wieczne Biblioteki Księży Orionistów w Zduńskiej Woli</i>	1985	M

Jako przedmiot opisu w pracach magisterskich wybierano też księgozbiory o innym charakterze zgromadzone w różnych bibliotekach, np. w bibliotekach jednostek akademickich, w bibliotekach publicznych czy w zakładowych.

Zbiory biblioteczne charakteryzowano również pod wieloma innymi aspektami. Zajmujące dla studentów okazało się omówienie książek wybranego autora w zbiorach biblioteki, księgozbiorów osób (kolekcji) przechowywanych w bibliotece, zbiorów regionalnych czy zbiorów specjalnych.

Innym zagadnieniem odnoszącym się do zbiorów bibliotek jest ich ukierunkowanie na potrzeby użytkowników. Ta kwestia została potraktowana generalnie (biblioteka i jej księgozbiór jako warsztat pracy) oraz jednostkowo (księgozbiór określonej biblioteki jako warsztat pracy).

Odmianą tematów poświęconych księgozbiorom bibliotek są analizy cech specjalnych przechowywanych tam książek, np. dedykacji w kolekcji jednego autora przechowywanej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi.

Tabela 46. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (7)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteka jako warsztat pracy germanisty</i>	2000	M
<i>„Biblioteka Sybiraka” w zbiorach Działu Udostępniania Miejskiej Biblioteki Publicznej Łódź-Polesie (1996–2007)</i>	2008	M
<i>Dedykacje rękopiśmienne w księgozbiorze Mariana Piechala</i>	1991	M
<i>Dzieła J. Korczaka i o J. Korczaku w Rejonowych Bibliotekach Publicznych dla Dzieci i Młodzieży w Łodzi</i>	1986	M
<i>Księgozbiory bibliotek powszechnych województwa olsztyńskiego i ich użytkowanie</i>	1960	M
<i>Księgozbiory fachowe w bibliotekach niektórych zakładów pracy i ich wykorzystanie</i>	1985	M
<i>Księgozbiory Uniwersytetu Łódzkiego jako warsztat pracy germanisty</i>	1988	M
<i>Księgozbiór Biblioteki Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Łodzi w latach 1945–1991</i>	1992	M
<i>Księgozbiór Pawła Hulki-Laskowskiego w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żyrardowie</i>	1984	M
<i>Zbiory ikonograficzne Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego</i>	1990	M
<i>Zbiory regionalne w wojewódzkich bibliotekach publicznych na przykładzie Oddziału Informacji i Wiedzy o Regionie Wojewódzkiej Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Władysława Biegańskiego w Częstochowie</i>	1988	M

Blok bibliotekarski wypełniają również tematy dotyczące procesów bibliotecznych, organizacji i zarządzania oraz budownictwa bibliotecznego. Wątek budownictwa bibliotecznego reprezentuje temat dotyczący bibliotek akademickich. Podobnie też, na podstawie doświadczeń biblioteki wyższej uczelni, omówione zostały kwestie organizacji i zarządzania instytucją biblioteczną.

Z zagadnień gromadzenia zbiorów studenci seminariów dyplomowych analizowali kilka kwestii: zarządzanie procesem gromadzenia, przebieg tego

w odniesieniu do grupy materiałów bibliotecznych, otoczenie prawne warunkujące realizację procesu gromadzenia w odniesieniu do części zbioru, formy gromadzenia, z uwzględnieniem wymiany.

Tabela 47. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (8)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Gospodarka dubletami i drukami zbędnymi w bibliotekach wyższych uczelni. Akty prawne. Praktyka</i>	1988	M
<i>Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie literatury firmowej</i>	1985	M
<i>Nowe kierunki w organizacji i funkcjonowaniu Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej</i>	2001	M
<i>Polityka gromadzenia księgozbioru w bibliotece specjalnej – parlamentarnej w odróżnieniu od biblioteki uniwersalnej i bibliotek specjalnych innego typu</i>	1960	M
<i>Prohibita i selekcja w bibliotekach</i>	2007	M
<i>Współczesne budownictwo bibliotek akademickich. Organizacja przestrzeni bibliotecznych</i>	2007	M
<i>Wymiana wydawnictw prowadzona przez Bibliotekę Instytutu Biologii Doświadczalnej im. H. Nenckiego w Warszawie w latach 1918–1983</i>	1985	M

Egzemplarz obowiązkowy, regulowany przepisami prawa, stał się osobnym zagadnieniem rozważanym w pracach magisterskich już w latach 50. Temat obecny w dyskusji środowiska bibliotekarzy i wydawców w ostatniej dekadzie uczyniono przedmiotem innego opracowania magisterskiego.

Tabela 48. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (9)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteki a wydawcy – spór o egzemplarz obowiązkowy</i>	2008	M
<i>Egzemplarz obowiązkowy w Polsce</i>	1954	M
<i>Egzemplarz obowiązkowy. Stan obecny. Problematyka</i>	1959	M

Kolejną grupę tematów stanowią omówienia kwestii specjalistycznych, takich jak inwentaryzacja i magazynowanie, problemy konserwacji zbiorów, opracowanie rzeczowe zbiorów. Do tematów z zakresu opracowania treściowego dokumentów zaliczają się prace o katalogach rzeczowych i o katalogach systematycznych. Do tematów nowych należą analizy opracowania rzeczowego książek dla młodych czytelników w bibliotekach polskich oraz w zagranicznych (zob. też tabela 62).

Tabela 49. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (10)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Katalogi systematyczne w polskich naukowych bibliotekach ogólnych</i>	1960	M
<i>Metody ochrony i konserwacji zbiorów bibliotecznych. Wybrane zagadnienia</i>	2012	L
<i>O katalogach rzeczowych</i>	1952	M
<i>Opracowanie rzeczowe książek o Alicji L. Carrolla w katalogach bibliotek polskich i światowych</i>	2006	M
<i>Opracowanie rzeczowe literatury dla dzieci i młodzieży w bibliotekach samorządowych miasta Łodzi</i>	2003	M
<i>Potrzeby w zakresie przechowywania zbiorów na podłożu papierowym i ich konserwacja na przykładzie bibliotek Łodzi</i>	2007	M
<i>Zagadnienia inwentaryzacji i magazynowania zasobów książkowych w naukowych bibliotekach łódzkich</i>	1952	M

Działalność informacyjna bibliotek naukowych to temat obecny już w pierwszych pracach dyplomowych w 1950 r. W dalszych latach omawiano działalność informacyjną bibliotek uczelnianych, fachowych oraz publicznych. Opisy dotyczyły m.in. realizacji działalności informacyjnej w wybranych bibliotekach. Charakterystyki warsztatu informacyjnego oparte zostały na przykładach bibliotek naukowych oraz publicznych.

Tabela 50. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (11)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność informacyjna krajowych bibliotek fachowych</i>	1983	M
<i>Działalność informacyjna Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Stefana Żeromskiego w Kutnie</i>	2009	M
<i>Działalność informacyjna Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu</i>	1992	M
<i>Działalność służby informacyjnej w bibliotekach publicznych</i>	1987	M
<i>Organizacja działalności informacyjnej w bibliotekach szkół wyższych w Łodzi</i>	1979	M
<i>Służba informacyjna bibliotek naukowych w Warszawie</i>	1950	M
<i>Warsztat informacyjny Biblioteki Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej</i>	2008	L
<i>Warsztat informacyjny Działu Opracowania i Gromadzenia Zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrze</i>	2010	L

Analiza jednostkowych przypadków posłużyła ponadto do opisanie kwestii współpracy z instytucjami i organizacjami. Charakteryzowano współpracę bibliotek publicznych, w tym bibliotek publicznych dla dzieci i młodzieży, z placówkami oświatowymi i organizacjami samorządowymi. Zauważalny jest wątek regionalizmu.

Działalność oświatowa i kulturalno-oświatowa prowadzona przez biblioteki publiczne stała się tematem kolejnej grupy prac magisterskich i licencjackich. Charakterystyką objęte zostały placówki dla młodych użytkowników, placówki funkcjonujące w mniejszych miastach, działające w dzielnicach dużych miast (w Łodzi). Oprócz charakterystyk ogólnych przedstawione zostały też wybrane aspekty z zakresu działalności kulturalnej, skoncentrowane na tematach literackich (np. Czwartki Lubuskie w Zielonej Górze).

Działalność wydawnicza bibliotek, w świetle analizowanych tematów prac dyplomowych, opisana została na przykładach wybranych instytucji.

Tabela 51. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (12)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Czwartki Lubuskie w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze</i>	2009	L
<i>Działalność kulturalno-oświatowa Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Uniejowie w latach 2001–2007</i>	2008	L
<i>Działalność kulturalno-oświatowa Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Miejskiej Biblioteki Publicznej w Żaganiu</i>	2009	L
<i>Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie w latach 2000–2010. Działalność kulturalna</i>	2012	M
<i>Działalność wydawnicza Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Próchnika w Piotrkowie Trybunalskim (1999–2009)</i>	2009	L
<i>Regionalizm pracy bibliotek dziecięcych. Na przykładzie bibliotek publicznych dla dzieci i młodzieży w dzielnicy Mokotów w Warszawie</i>	2000	L
<i>Współpraca bibliotek publicznych dla dzieci ze środowiskiem (na przykładzie bibliotek Dzielnicy Łódź-Górna)</i>	1999	M
<i>Współpraca Biblioteki Publicznej Miasta Rydułtowy z organizacjami samorządowymi i placówkami oświatowymi w latach 2001–2006</i>	2008	L

Zagadnienie relacji między biblioteką i jej użytkownikami oraz otoczeniem społecznym ilustrują również inne tematy, jak np. analiza bibliotecznej książki skarg i wniosków.

Problem marketingu oraz działań z zakresu *public relation* w bibliotekach omawiają prace dyplomowe sporządzone na podstawie przeglądu literatury przedmiotu oraz analizy doświadczeń wybranych bibliotek.

Tabela 52. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (13)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Książki skarg i wniosków w bibliotekach</i>	2002	M
<i>Marketing w działalności łódzkich bibliotek naukowych</i>	2007	M
<i>Public relations w bibliotekach: analiza wybranego piśmiennictwa i serwisów WWW</i>	2008	L
<i>Public relations w działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Ponoronie</i>	2008	L

Tematy bloku związanego z wdrożeniem i stosowaniem w bibliotece nowoczesnych technologii objęły następujące kwestie: przygotowanie do procesu automatyzacji, przebieg procesu automatyzacji, środki technologii w pracy bibliotek. W tej ostatniej grupie można wyróżnić kolejne szczegółowe zagadnienia: programy do automatyzacji bibliotek, narzędzia do zapisu i przetwarzania informacji, wykorzystanie Internetu w pracy biblioteki, serwisy internetowe bibliotek (zob. też tabela 69).

Należy jeszcze wskazać tematy bibliotek cyfrowych oraz cyfrowej komunikacji środowiska bibliotekarskiego (zob. tabela 61).

Tabela 53. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (14)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Automatyzacja Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. Polskich Noblistów w Bogatyni (lata 1991–2009)</i>	2010	L
<i>Droga Biblioteki Narodowej do biblioteki cyfrowej na podstawie „Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Narodowej” z lat 1958–2006</i>	2009	M
<i>Format rekordu bibliograficznego jako podstawa przetwarzania informacji w katalogach komputerowych: analiza formatów wydawnictwa zwarteo: MARC BN- MARC21</i>	2008	L
<i>Internet w naukowej bibliotece specjalnej na przykładzie Centralnej Biblioteki Rolniczej</i>	2003	M
<i>Koncepcja automatyzacji katalogu bibliotecznego w Bibliotece Sztabu Generalnego Wojska Polskiego</i>	1987	M
<i>Polskie biblioteki cyfrowe</i>	2007	M

<i>Problemy automatyzacji bibliotek publicznych na przykładzie bibliotek łódzkich. Stan obecny i perspektywy na przyszłość</i>	1997	M
<i>Programy komputerowe w bibliotekach łódzkich w 1. dekadzie XXI wieku</i>	2010	L
<i>Przebieg procesów automatyzacji w Bibliotece Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu łódzkiego w latach 1994–2009</i>	2010	L
<i>Serwis WWW Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku jako źródło informacji o jej patronie</i>	2008	L
<i>Wybrane zintegrowane programy komputerowej obsługi bibliotek – analiza porównawcza</i>	1998	M

Pewną grupę tworzą tematy teoretyczne analizujące zapatrywania na rozwój bibliotek oraz model biblioteki, m.in. biblioteki wyższej uczelni oraz wybranych bibliotek innych typów.

Tabela 54. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (15)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteka muzyczna jako typ placówki bibliotecznej (na przykładzie bibliotek łódzkich)</i>	2003	M
<i>Biblioteka parafialna jako typ instytucji bibliotecznej</i>	2001	M
<i>Biblioteka Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego jako biblioteka zakładowa</i>	1988	M
<i>„Biblioteki przyszłości” – wizja J.C.R. Licklidera po czterdziestu latach</i>	2006	M
<i>Kształtowanie się modelu biblioteki szkoły dziesięcioletniej</i>	1995	M

Specyfika bibliotekarstwa szkolnego i pedagogicznego znalazła rozwinięcie w pracach wykonywanych od wczesnych lat 50. Prezentowały one poszczególne biblioteki (historia, stan współczesny, zarys działalności) oraz podejmowały pewne problemy. W poniższym omówieniu pominiemy ilustrowanie pierwszego z wymienionych rodzajów prac.

Wątki teoretyczne bibliotekarstwa szkolnego wystąpiły w tematach opisujących funkcje oraz główne zasady tworzenia biblioteki szkolnej. Część prac interpretowała rolę biblioteki szkolnej oraz jej wkład w realizację różnorodnych zadań i działań. Studenci analizowali problemy dostępu do książki i biblioteki w szkole, działania edukacyjne biblioteki szkolnej, w tym w zakresie edukacji przedmiotowej i samokształceniu, działania wychowawcze, w tym w zakresie wychowania

patriotycznego (zob. tabela 33) oraz polskich tradycji, a także działania w zakresie popularyzacji czytelnictwa (zob. tabela 37).

Tabela 55. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (16)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bariery dostępu do książki i biblioteki w szkole</i>	1992	M
<i>Biblioteka gimnazjalna jako nowy rodzaj biblioteki szkolnej. Teoria a praktyka</i>	2004	M
<i>Biblioteka szkoły podstawowej jako pomoc przy realizacji programu i kształtowaniu naukowego poglądu na świat</i>	1952	M
<i>Biblioteka w szkole dla dzieci upośledzonych umysłowo jako element systemu edukacyjnego</i>	1995	M
<i>Funkcje biblioteki szkolnej na przykładzie wybranych bibliotek w Pabianicach po II wojnie światowej</i>	2006	M
<i>Podstawy samokształcenia w edukacji szkolnej. Rola biblioteki w przygotowaniu uczniów gimnazjów do samokształcenia poprzez wprowadzanie technik pracy umysłowej</i>	2001	M
<i>Rola biblioteki szkolnej w realizacji edukacji ekologicznej w szkole podstawowej</i>	2005	M
<i>Rola społeczno-wychowawcza biblioteki szkolnej</i>	1974	M
<i>Udział biblioteki szkolnej w obchodach świąt rodzinnych i kościelnych jako ważny element procesu dydaktyczno-wychowawczego</i>	2007	M
<i>Współdział biblioteki szkolnej w procesie recepcji lektur szkolnych</i>	1995	M
<i>Wychowanie patriotyczne dzieci i młodzieży w polskim systemie edukacyjnym. Udział biblioteki szkolnej w tym procesie</i>	2001	M
<i>Założenia metodyczne w procesie tworzenia biblioteki szkolnej. Próba ujęcia systemowego</i>	1992	M

Studenci przygotowujący swoje prace dyplomowe uwzględnili problematykę zmian w bibliotece szkolnej, wynikającą z komputeryzacji oraz przekształcenia biblioteki szkolnej w multimedialne centrum informacyjne. W części prac rozwinęto zagadnienie cyfrowego wsparcia nauczania.

Osobne potraktowanie w pracach dyplomowych znalazła kwestia kształcenia uczniów jako użytkowników informacji.

Istnieje rodzaj prac poświęconych pracy z czytelnikiem w bibliotece szkolnej oraz w publicznej. Prócz prac teoretycznych (techniki Celestyna Freineta) i prac przeglądowych, środkiem ciężkości takich tematów stanowiło rozpatrzenie form sprzyjających kształtowaniu aktywnej postawy młodych użytkowników biblioteki. Wybrane formy otrzymały indywidualne opisy (np. drama). Sporządzano też

opisy na podstawie działań zrealizowanych w konkretnych bibliotekach. Zagadnienie użytkowników biblioteki szkolnej zostało omówione w aspekcie zachowań i potrzeb grup uczniów (uczeń zdolny, uczeń trudny, uczeń dyslektyczny).

Tabela 56. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (17)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Komputeryzacja bibliotek szkolnych</i>	1995	M
<i>Multimedialne Centrum Informacyjne na przykładzie projektu dla biblioteki szkolnej w Regnowie</i>	2006	M
<i>Programy komputerowe oraz sieci internetowe jako źródło informacji dla ucznia</i>	2000	M
<i>Projekt pakietu multimedialnego dla ucznia i nauczyciela geografii</i>	1995	M

Tabela 57. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (18)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Edukacja czytelnicza i medialna w zreformowanej szkole podstawowej</i>	2001	M
<i>Information literacy w polskiej szkole podstawowej</i>	2013	L
<i>Kształcenie przyszłych użytkowników informacji naukowej w szkole podstawowej</i>	1986	M
<i>Przysposobienie czytelnicze i informacyjne uczniów szkół podstawowych</i>	1997	M

Tabela 58. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (19)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Drama jako metoda pracy z czytelnikiem</i>	2002	M
<i>Elementy pedagogiki zabawy w pracy z dziećmi najmłodszymi w bibliotece szkolnej i publicznej</i>	2002	M
<i>Formy pracy z małym dzieckiem w bibliotece publicznej. Porównanie form polskich i zagranicznych</i>	2007	M
<i>Praca z czytelnikiem dyslektycznym w bibliotece szkolnej</i>	2009	M
<i>Rola żywego słowa i małych form teatralnych w kształtowaniu aktywnej postawy młodych czytelników. Na przykładzie Filii Nr 2 Miejskiej Biblioteki Publicznej Łódź-Bałuty</i>	2009	L
<i>Techniki Celestyna Freineta w bibliotece szkolnej</i>	2000	M
<i>Uczeń trudny w bibliotece szkolnej</i>	1995	M
<i>Uczeń zdolny w bibliotece szkolnej</i>	1995	M

Biblioteki pedagogiczne były charakteryzowane, nie licząc wątków historycznych i organizacyjnych poszczególnych placówek, w dwóch aspektach, tj. pod kątem pełnionej przez nie roli oraz przez pryzmat służby środowisku nauczycielskiemu.

Tabela 59. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (20)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteka pedagogiczna w służbie nauczycieli na przykładzie bibliotek pedagogicznych województwa białskopodlaskiego</i>	1997	M
<i>Biblioteki pedagogiczne w Polsce</i>	1960	M
<i>Biblioteki pedagogiczne w służbie nauczycielom nauczania początkowego. Na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach</i>	1995	M
<i>Biblioteki pedagogiczne w służbie szkoły. Przeszłość i terażniejszość</i>	1998	M
<i>Rola bibliotek pedagogicznych w realizacji procesów samokształcenia i edukacji permanentnej na przykładzie Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Sieradzu</i>	1994	M

Zagadnienie roli biblioteki w kulturze i życiu społecznym autorzy prac magisterskich, a później i licencjackich, opisują i interpretują od lat. Prócz roli bibliotek pedagogicznych, studenci bibliotekoznawstwa charakteryzowali w swoich opracowaniach znaczenie bibliotek fundacyjnych, naukowych, publicznych i świetlicowych czy szpitalnych (por. tabela 42). Dopelnieniem tego wątku są tematy poruszające kwestię roli biblioteki publicznej w kształtowaniu wrażliwości poetyckiej i wychowania estetycznego młodych osób.

Tabela 60. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (21)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Biblioteki świetlicowe i ich znaczenie dla czytelnictwa załóg fabrycznych</i>	1952	M
<i>Czytelnia biblioteki naukowej: charakter, znaczenie i organizacja (na materiale bibliotek łódzkich)</i>	1952	M
<i>Gminna Biblioteka Publiczna w Kocierzewie Południowym jako centrum kultury gminy Kocierzew</i>	2010	L
<i>Kształtowanie naukowego poglądu na świat w działalności biblioteki powszechnej</i>	1952	M
<i>Rola polskich bibliotek fundacyjnych w kształtowaniu kultury książki w latach 1795–1918</i>	1996	M
<i>Wychowanie estetyczne w bibliotece publicznej dla dzieci</i>	1998	M

Sprawy zawodu są obecne w pracach dyplomowych studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w kilku aspektach. Wyróżnić można następujące grupy zagadnień: odrębność zawodu i rozumienie jego istoty, wzór bibliotekarza, wizerunek bibliotekarza w mediach, kształcenie bibliotekarzy (na różnych poziomach w okresie przed i po II wojnie światowej) i materiały edukacyjne. Nadto charakteryzowano sytuację prawną zawodu, grupy zawodowe oraz organizacje bibliotekarzy.

Tabela 61. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (22)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Aktualność idei Joachima Lelewela dotyczących zawodu bibliotekarza w czasach współczesnych</i>	1986	M
<i>Analiza wybranych podręczników do nauki przedmiotu „Bibliografia”</i>	1998	M
<i>Bibliotekarze dyplomowani – rola i znaczenie w bibliotekarstwie i bibliotekoznawstwie</i>	1987	M
<i>Bibliotekarze polskich bibliotek oświatowych w okresie międzywojennym</i>	1986	M
<i>Dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Łodzi 1919–2000</i>	2002	M
<i>Idealny bibliotekarz. Dyskusje o zawodzie bibliotekarskim w Polsce międzywojennej</i>	1983	M
<i>Ideał bibliotekarza a rzeczywistość w Polsce Ludowej</i>	1990	M
<i>Ideał bibliotekarza na podstawie nekrologów</i>	1990	M
<i>Organizacja systemu kształcenia i dokształcania nauczycieli bibliotekarzy w Polsce w latach 1945–1993</i>	1994	M
<i>Polscy bibliotekarze oświatowi w okresie zaborów w Królestwie Polskim</i>	1988	M
<i>Polskie podręczniki bibliotekarstwa</i>	2000	M
<i>Problematyka kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w PRL w latach 1945–1973 (do wydania Raportu o stanie bibliotek polskich)</i>	1984	M
<i>Przełamywanie stereotypu: obraz bibliotekarza na przykładzie filmu światowego z lat 1994–2008</i>	2013	M
<i>Spółeczności wirtualne bibliotekarzy w Polsce</i>	2009	M
<i>Stanowisko prawne zawodu bibliotekarza na tle sytuacji ogólnej w bibliotekarstwie polskim po II wojnie światowej</i>	1960	M
<i>Szkolenie bibliotekarzy w Polsce w okresie międzywojennym</i>	1979	M
<i>Tematyka zawodu bibliotekarskiego w polskim czasopiśmiennictwie bibliotekarskim okresu międzywojennego</i>	1979	M
<i>Zarys historii Związku Bibliotekarzy Polskich w latach 1915–1939</i>	1952	M

Kończąc prezentację bloków tematycznych z obszaru poświęconego bibliotekom i bibliotekarstwu, należy jeszcze zauważyć tematy związane z bibliotekarstwem zagranicznym. Były to tematy problemowe oraz charakterystyki bibliotek i bibliotekarstwa w poszczególnych krajach europejskich (m.in. Austria, Litwa, Wielka Brytania).

Tabela 62. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekarstwa (23)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliotekarstwo Wielkiej Brytanii w relacji Polaków</i>	1990	M
<i>Biblioteki młodzieżowe w Związku Radzieckim</i>	1952	M
<i>Biblioteki na Litwie w latach 1945–1980</i>	1989	M
<i>Biblioteki naukowe w Austrii</i>	1992	M
<i>Nowe tendencje w bibliotekarstwie światowym</i>	2012	M

W grupie prac poświęconych bibliografii w pierwszej kolejności należy wymienić tematy z historii bibliografii oraz teorii bibliografii.

Tabela 63. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia w Polsce do 1939 roku. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne. Zarys dziejów. Stan badań</i>	1986	M
<i>Bibliografia osobowa (próba systematyzacji)</i>	1952	M
<i>Studium metodologiczne: Bibliografia polska 1901–1939</i>	1989	M

Oprócz prac problemowych i przeglądowych oraz analitycznych studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej przygotowali charakterystyki poszczególnych opracowań, rozwoju bibliografii dziedzinowych oraz monografie bibliograficzne.

Tabela 64. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Aleksander Bohatkiewicz i jego „Rzecz o bibliografii powszechnej”</i>	1952	M
<i>Franciszek Dowmont Giedroyć i jego „Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce”</i>	1992	M
<i>Janina Zabielska i jej „Bibliography of Books”</i>	1989	M
<i>Próba monografii bibliograficznej serii „Poczytaj mi, Mamo”</i>	2000	M
<i>Rozwój polskiej bibliografii etnograficznej od roku 1910</i>	2012	M

Inny rodzaj prac stanowią zestawienia bibliograficzne różnego typu. Do bibliografii dziedzin zaliczają się spisy zaplanowane jako odcinki większego opracowania. Takim działaniem objęte zostało piśmiennictwo składające się na polską bibliografię literacką ogółem za lata 1910–1915 i 1917–1918 (prace magisterskie wykonane w latach 1985–1987) oraz polską bibliografię bibliologiczną ogółem za okres 1900–1913 oraz 1924–1927 i 1929 rok (prace magisterskie wykonane w latach 1986–1988). Pierwsze zestawienie jako praca magisterska pt. *Bibliografia nauki o książce w Polsce w 1947 r.* powstało w 1952 r.

Kilka osobno sporządzonych prac złożyło się na łódzką bibliografię regionalną okresu 1918–1937, z wyjątkami kilku lat – prace magisterskie wykonane w latach 1982–1985. (W tabeli 65 przytoczone zostały pierwsze realizacje z wymienionych grup prac dyplomowych).

Opracowania bibliograficzne o różnym zasięgu chronologicznym objęły publikacje z terenu ziemi kozielskiej, kutnowskiej, łowickiej, rawskiej i wieluńskiej.

Tabela 65. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (3)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia literacka za rok 1910</i>	1985	M
<i>Bibliografia nauki o książce w Polsce w 1947 r.</i>	1952	M
<i>Bibliografia ziemi Wieluńskiej 1964–1985</i>	1988	M
<i>Łódzka bibliografia regionalna za lata 1918–1921</i>	1982	M
<i>Wieluń i ziemia wieluńska w publikacjach za lata 1964–1991</i>	1992	M

Część bibliograficznych prac dyplomowych, zrealizowanych w formie spisu publikacji, dotyczy szczegółowych tematów wybieranych z różnych dziedzin wiedzy. Zainteresowanie tym typem prac dotyczyło: utworów literackich, życia literackiego, wybranych tematów występujących w literaturze i w innym piśmiennictwie, ale też zagadnień z dziedziny bibliologii i informatologii, zagadnień związanych ze zdrowiem, z innych dziedzin, dorobku określonych środowisk.

Na dorobek dyplomowy absolwentów składają się poza tym, spotykane w rejestrach od 1979 r., prace zrealizowane jako bibliografie osobowe twórczości piśmienniczej. Często były to spisy dorobku uczonych i innych osób, które pozostawiły po sobie rozmaite publikacje. Elementem składowym części tego rodzaju prac jest zwykle szkic biograficzny, a następnie wykaz sporządzony zgodnie z przyjętymi założeniami.

Odmianą prac bibliograficznych wykonanych jako opracowania licencjackie lub magisterskie są bibliografie osób z towarzyszącą kroniką życia i działalności lub kalendarium.

Tabela 66. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (4)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia dzieł o tematyce indiańskiej z lat 1945–1999. Dotyczy Indian Ameryki Północnej</i>	2000	M
<i>Bibliografia prac pomiarowo-badawczych Elektrowni Bełchatów za lata 1976–1997 dotyczących ochrony środowiska</i>	1999	M
<i>Bibliografia specjalna z dziedziny akupunktury za lata 1956–2007</i>	2008	M
<i>Budownictwo biblioteczne w piśmiennictwie polskim w latach 1967–1978</i>	1981	M
<i>Krakowski Kazimierz w literaturze naukowej w latach 1989–2009</i>	2010	L
<i>Literatura dla dzieci i młodzieży w twórczości pisarzy regionu łódzkiego 1945–1980, bibliografia</i>	1983	M
<i>Zarys rozwoju piśmiennictwa łąkarskiego oraz bibliografia polskich prac łąkarskich za lata 1945–1956</i>	1959	M
<i>Związek Literatów Polskich 1945–1980. Zarys dziejów. Bibliografia</i>	1983	M

Tabela 67. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (5)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia osobowa Antoniny Kłoskowskiej</i>	1979	M
<i>Kalendarium życia, działalności naukowej i dydaktycznej oraz bibliografia prac profesora Tadeusza Stanisława Grabowskiego</i>	2006	M
<i>Kronika życia i działalności i bibliografia prac Janusza Tazbira</i>	1986	M
<i>Ksiądz Michał Heller – życie i dorobek</i>	2010	L
<i>Życie i twórczość Bolesława Leśmiana – bibliografia</i>	2008	M

Problematyka prac dyplomowych łódzkiego bibliotekoznawstwa obejmuje swoim zakresem szerokie spektrum zagadnień informacji. W pracach odzwierciedlenie znalazły wybrane problemy informacji, jak np. informacja jako towar, związki informacji naukowej z prawem autorskim, starzenie się informacji czy bariery informacyjne.

Źródła informacji otrzymały charakterystyki pod kątem ich właściwości i często też pod względem możliwości czerpania wiedzy z określonych dziedzin i zakresów. Trzeba wymienić następujące rodzaje źródeł opisane i analizowane w pracach magisterskich: katalogi oraz bibliografie i bazy danych, a poza tym szereg innych, jak: książka naukowa i techniczna, encyklopedie, czasopismo, gazeta i wycinki prasowe, ogłoszenia reklamowe.

Tabela 68. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bariera ilości źródeł informacji i sposoby jej przełamania</i>	1980	M
<i>Informacja i wiedza: ewolucja systemów</i>	1994	M
<i>Informacja naukowa – towarem</i>	1980	M
<i>Kierunki badań bibliometrycznych w informacji naukowej</i>	1986	M
<i>Niektóre ekonomiczne aspekty działalności informacyjnej</i>	1985	M
<i>Prawo autorskie w zastosowaniu do bibliotekoznawstwa i informacji naukowej</i>	2007	M
<i>Starzenie się informacji naukowej</i>	1984	M
<i>Zagadnienia dokumentacji i informacji naukowej a prawo autorskie</i>	1988	M

Autorzy badali i opisywali literaturę normalizacyjną, patentową, szarą literaturę, charakteryzowali też specyfikę źródeł, jak tłumaczenia, streszczenia, sprawozdania z prac naukowo-badawczych.

Analizy dotyczyły poza tym form komunikacji, takich jak targi i konferencje oraz właściwości informacyjne materiałów konferencyjnych. Nadto charakteryzowane były dokumenty audialne i audiowizualne, film historyczny. Grupę tematyczną stanowi środowisko Internetu penetrowane i charakteryzowane z różnych punktów widzenia (zob. tabele 17, 23, 27, 52–53, 56, 61, 76).

Tabela 69. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia specjalna z dziedziny hipnozy za lata 1990–2005 jako źródło informacji</i>	2006	M
<i>Bibliograficzne bazy danych w polskich zasobach internetowych</i>	2004	M
<i>Dokumenty audialne i wizualne jako źródła informacji naukowej</i>	1983	M
<i>Fabularny film historyczny jako źródło informacji</i>	2007	M
<i>Encyklopedie internetowe jako współczesne źródło informacji: analiza porównawcza polskich encyklopedii ogólnych</i>	2006	M
<i>Gazeta jako źródło informacji o przemyśle papierniczym w Polsce</i>	1988	M
<i>Internet jako medium komunikacyjne w społeczeństwie informacyjnym</i>	2007	M
<i>Internet jako źródło informacji o medycynie alternatywnej</i>	2007	M
<i>Katalogi centralne jako źródło informacji</i>	2007	M
<i>Konferencje i zjazdy naukowe jako źródło informacji</i>	1988	M
<i>Książka naukowa i techniczna jako źródło informacji</i>	1992	M

Tabela 69 (cd.)

<i>Literatura patentowa jako źródło informacji naukowej</i>	2007	M
<i>Możliwości wykorzystania literatury firmowej w budownictwie rolniczym</i>	1985	M
<i>Polskie czasopisma naukowo-techniczne jako źródła informacji naukowej</i>	1985	M
<i>Rola i znaczenie opisu patentowego jako źródła informacji</i>	1990	M
<i>Rola ogłoszeń reklamowych w kapitalistycznych czasopismach technicznych</i>	1985	M
<i>Rola streszczeń w działalności informacyjnej</i>	1979	M
<i>Sprawozdania z prac naukowo-badawczych jako źródło informacji</i>	1986	M
<i>Targi jako źródło informacji na przykładzie Targów Poznańskich</i>	1986	M
<i>Wycinki prasowe źródłem informacji o przemyśle lekkim w Łodzi i województwie łódzkim</i>	1988	M
<i>Znaczenie materiałów z konferencji jako źródła informacji</i>	1980	M
<i>Znaczenie norm jako źródła informacji</i>	1967	M
<i>Znaczenie tłumaczeń literatury naukowo-technicznej w działalności informacyjnej</i>	1980	M

Poza tym przedmiotem prac dyplomowych stały się źródła (warsztat informacyjny) dobrane i przedstawione pod względem określonego profilu użytkownika. Tematy prezentujące warsztat informacyjny z różnych dziedzin wiedzy zestawiono w tabeli 70.

Tabela 70. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (3)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Warsztat informacyjny dla edukacji historycznej</i>	2003	M
<i>Warsztat informacyjno-bibliograficzny historyka literatury polskiej – badacza życia Władysława Stanisława Reymonta</i>	2001	M
<i>Warsztat informacyjny hobbysty kynologa</i>	2006	M
<i>Warsztat informacyjny komputerowego gracza</i>	2003	M

Do tematów poruszających problematykę opracowania informacji na potrzeby systemów informacyjno-wyszukiwawczych i środków językowych stosowanych w takich systemach zaliczyć należy prace poświęcone wybranym elementom opisu bibliograficznego oraz roli opisu dokumentów w obiegu informacji. Przy tej okazji przywołamy omówione przez studentów zagadnienie normalizacji działalności informacyjnej.

Tabela 71. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (4)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Autor i nazwa autora w działalności informacyjnej</i>	1986	M
<i>Działalność normalizacyjna w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa</i>	2007	M
<i>Funkcje opisu bibliograficznego w działalności informacyjnej</i>	1988	M
<i>Funkcje tytułu dokumentu w przepływie informacji</i>	1980	M
<i>Opis dokumentacyjny opisu patentowego</i>	1987	M
<i>Tytuł książki jako źródło informacji o niej</i>	1952	M

Na grupę tematyczną z zakresu odwzorowywania cech informacji w systemach składają się prace dotyczące m.in. klasyfikacji, języków deskryptorowych i tezaurusów, metod indeksowania dokumentów.

Tabela 72. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (5)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Funkcje tezaurusów</i>	1981	M
<i>Języki deskryptorowe (tezaurusy). Analiza porównawcza z innymi językami informacyjnymi.</i>	1974	M
<i>Języki informacyjne stosowane w faktograficznych systemach informacyjno-wyszukiwawczych</i>	1979	M
<i>Kombinowane języki informacyjno-wyszukiwawcze</i>	1988	M
<i>Metody indeksowania dokumentów</i>	1980	M
<i>Międzynarodowa Klasyfikacja Patentowa (MKP)</i>	1984	M
<i>Przesłanki powstania języków deskryptorowych</i>	1987	M
<i>Rola Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej w działalności informacyjnej w Polsce</i>	1981	M
<i>Tezaurusy w informacji naukowej</i>	1986	M
<i>Wykorzystanie języka polskiego w roli języka informacyjno-wyszukiwawczego</i>	1986	M

Blok treściowy dotyczący stosowania technologii w obiegu i przetwarzaniu informacji obejmuje charakterystyki nośników, urządzeń i oprogramowania.

Należy też wskazać prace poświęcone projektowaniu struktur danych oraz regułom wyszukiwania pod kontrolą programu.

Tabela 73. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (6)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Analiza i projektowanie struktur danych dla katalogów wystaw artystycznych</i>	1992	M
<i>Mikrokomputery i ich zastosowanie w bibliotekach i ośrodkach informacji naukowej</i>	1986	M
<i>Próba systematyzacji nośników informacji</i>	1986	M
<i>Systemy komputerowe „przyjazne” dla użytkownika na przykładzie ISIS-u i MAK-u</i>	1992	M
<i>Wykorzystanie reprografii w działalności informacyjnej</i>	1986	M
<i>Zasady automatycznego wyszukiwania informacji na podstawie tekstu, tytułu i analizy dokumentacyjnej</i>	1980	M

Kolejna grupa tematów poświęcona została systemom informacyjno-wyszukiwawczym, ich ewolucji, spójności oraz poszczególnym projektom. Przedmiotem analizy w pracach magisterskich były systemy występujące pod ich nazwami własnymi, jak koncepcyjny UNISIST czy SINTO, światowe systemy AGRIS, MEDLARS czy EURONET-DIANE oraz krajowe lokalne systemy biblioteczne i in.

Tabela 74. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (7)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Charakterystyka automatycznych systemów informacyjno-wyszukiwawczych na przykładzie „Medlars”</i>	1979	M
<i>Euronet Diane – zautomatyzowany system informacji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej</i>	1981	M
<i>Międzynarodowy System Rolniczej Informacji Naukowej i Technicznej – AGRIS</i>	1988	M
<i>Rozwój idei programu światowego systemu Informacji naukowej UNISIST</i>	1988	M
<i>Rozwój koncepcji budowy systemu informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej SINTO 1977–1986</i>	1988	M
<i>Spójność systemów informacyjno-wyszukiwawczych</i>	1980	M
<i>System informacji legislacyjnej na przykładzie biblioteki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego</i>	1992	M
<i>System selektywnej informacji z zakresu chemii w Politechnice Warszawskiej</i>	1984	M

Kwestie efektywności zostały dokładniej opisane w pracach dyplomowych na temat metod badań informacji naukowej. W innych pracach studenci analizowali metody oceny źródeł, w tym metody oceny czasopism, oraz metody badań użytkowników.

Tabela 75. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (8)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Badania efektywności działania systemów INTE</i>	1984	M
<i>Metody badania efektywności systemów informacyjno-wyszukiwawczych</i>	1980	M
<i>Metody badań potrzeb użytkowników informacji naukowej</i>	1981	M
<i>Metody badań starzenia się informacji naukowej</i>	1981	M
<i>Metody badań strumieni informacji naukowej i kierunki ich zastosowań</i>	1984	M
<i>Ocena dokumentów źródłowych i pochodnych przez użytkowników informacji naukowej przemysłu krajowego – w świetle dostępnych badań ankietowych</i>	1982	M
<i>Zastosowanie metody ankietowej w informacji naukowej</i>	1988	M

Własne próby badawcze w zakresie oceny źródeł bazowały na kilku metodach, takich jak analizy bibliometryczne oraz analizy porównawcze. Próby porównawcze objęły wybrane czasopisma dziedzinowe, wybrane wydawnictwa informacyjne, inne źródła (m.in. biobibliografie oraz serwis internetowy poświęcony osobie i twórczości autora).

Tabela 76. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (9)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Analiza bibliometryczna i naukometryczna „Bibliografii dorobku pracowników Uniwersytetu Łódzkiego” (w świetle potrzeb projektowania komputeryzacji przetwarzania danych)</i>	1989	M
<i>Analiza porównawcza wybranych czasopism z zakresu informacji naukowej</i>	1984	M
<i>Analiza porównawcza wydawnictw informacyjnych: „Bibliografia analityczna bibliotekoznawstwa i informacji naukowej” i „Referatywny Żurnal. Informatyka”</i>	2007	M
<i>Informacje o Jacku Dukaju i jego twórczości w www.dukaj.pl a biobibliografia. Próba porównania</i>	2010	M
<i>Zastosowanie prawa Bradforda do analizy czasopism z dziedziny amin biogennych</i>	1988	M

Kwestie organizacyjne informacji naukowej, charakteryzowane ogólnie i w różnych dziedzinach gospodarki i nauki, wystąpiły w pracach poświęconych praktykom polskim oraz zagranicznym (Czechosłowacja, Francja, Niemcy, USA).

Tabela 77. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (10)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność informacyjna Instytutu Chemii Papieru w Appleton w USA</i>	1988	M
<i>Informacja naukowa i techniczna w Niemieckiej Republice Demokratycznej</i>	1983	M
<i>Organizacja i działalność systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w CSRS</i>	1983	M
<i>Organizacja informacji naukowej we Francji po 1945 roku</i>	1988	M
<i>Ośrodki informacji naukowej w zakresie przemysłu papierniczego w wybranych krajach kapitalistycznych</i>	1983	M

W licznej grupie tematycznej wystąpiły charakterystyki ośrodków informacji ulokowanych w różnych instytucjach w Polsce reprezentujących poszczególne dziedziny, takie jak: ciepłownictwo, energetyka, kolejnictwo, łączność, mleczarstwo, włókiennictwo. Nadto omawiano działalność informacyjną stowarzyszeń naukowych, Ośrodka Informacji Naukowej PAN.

Tabela 78. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (11)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Działalność informacyjna niektórych polskich stowarzyszeń naukowo-technicznych w latach 1918–1939</i>	1988	M
<i>Działalność informacyjna Towarzystwa Naukowego Płockiego</i>	1992	M
<i>Działalność zakładowego ośrodka informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego im. Powstańców Wielkopolskich w Ostrowie Wielkopolskim</i>	1987	M
<i>Informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna w resorcie łączności</i>	1984	M
<i>Organizacja działalności informacyjnej i perspektywy rozwoju BO-INTE Instytutu Przemysłu Mleczarskiego</i>	1988	M
<i>Organizacja i działalność Branżowego Ośrodka INTE w Instytucie Techniki Ciepłej w Łodzi</i>	1984	M
<i>Organizacja i działalność sieci ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w przemyśle włókienniczym</i>	1979	M
<i>Współpraca Ośrodka Informacji Naukowej PAN z zagranicą</i>	1986	M
<i>Zakładowy Ośrodek Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Łódzkiego Zakładu Energetycznego SA w Łodzi</i>	2005	M

Problematykę użytkowników informacji reprezentują tematy ogólne (kategoryzacja użytkowników) oraz inne. Zainteresowaniem objęte zostały grupy użytkowników, profilowanie usług (zob. też tabela 70) oraz potrzeby informacyjne. Aspekt potrzeb autorzy prac dyplomowych rozpatrywali w odniesieniu do następujących grup społecznych: kadra kierownicza, grupy pracownicze, mieszkańcy wsi, użytkownicy bibliotek. Osobny wątek w omawianej grupie tematycznej dotyczy zachowań informacyjnych.

Tabela 79. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (12)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Analiza potrzeb użytkowników Zakładowego Ośrodka Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Kombinacie – Zjednoczone Zakłady Urządzeń Technicznych Przemysłu Lekkiego „Uniprot” (w Łodzi)</i>	1981	M
<i>Badania potrzeb informacyjnych użytkowników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łowiczu</i>	1988	M
<i>Bariery informacyjne studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego</i>	2012	L
<i>Informacja naukowa dla kadr kierowniczych</i>	1988	M
<i>Kategoryzacja użytkowników informacji i ich potrzeby</i>	1988	M
<i>Potrzeby informacyjne kadry kierowniczej Zakładów Obiciowych „Vera” i ich zaspokajanie przez bibliotekę fachową</i>	1992	M
<i>Potrzeby informacyjne mieszkańców wsi: na przykładzie gminy Lipie w województwie śląskim</i>	2008	M
<i>Prywatne zbiory informacyjne uczonych</i>	1990	M
<i>Użytkownicy zautomatyzowanych systemów informacyjnych</i>	1994	M

Tematyka związana z użytkowaniem informacji została przedstawiona również w aspekcie szkolenia użytkowników, w tym pod kątem kształtowania kultury informacyjnej uczniów i studentów (zob. też tabela 57).

Tabela 80. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (13)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Kształcenie użytkowników informacji naukowej w wybranych uczelniach technicznych w Polsce</i>	1988	M
<i>Kształtowanie się kultury informacyjnej ucznia szkoły średniej</i>	1989	M
<i>Szkolenie użytkowników informacji naukowej</i>	2007	M
<i>Szkolenie użytkowników informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w PRL</i>	1980	M

Należy jeszcze odnotować obecny w pracach dyplomowych temat zawodu dokumentalisty oraz brokera informacji.

Tabela 81. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (14)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Broker informacji – zawód z przyszłością</i>	2008	M
<i>Kierunki kształcenia dokumentalistów w niektórych krajach rozwiniętych gospodarczo</i>	1984	M
<i>Kreatywny i dynamiczny, czyli broker informacji zawodem na miarę XXI wieku</i>	2015	L
<i>Zawód dokumentalisty w Polsce w teorii i w praktyce</i>	1984	M

W grupie prac poświęconych prasie należy wyróżnić dwie główne perspektywy w sensie typowości podejmowanych tematów. Jedna bierze pod uwagę grupy czasopism lub poszczególne tytuły, a rezultatem przeprowadzonych prac są opisy monograficzne lub inne. Druga eksploruje prasę pod kątem określonego tematu, której wynikiem są charakterystyki wyselekcjonowanego materiału.

Tematami prac dyplomowych, poczynając od wczesnych lat 50., stawały się poszczególne czasopisma z dziedziny bibliologii i informatologii, w tym czasopisma obcojęzyczne. Warto zauważyć, że pierwsza praca magisterska poświęcona charakterystyce „Przeglądu Bibliotecznego” została wykonana w 1952 r.

Tabela 82. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>„Biblioteka w Szkole” jako poradnik metodyczny nauczyciela bibliotekarza</i>	2002	M
<i>„Bibliotekarz” jako źródło informacji o piśmiennictwie literackim, bibliologicznym oraz z innych dziedzin w latach 1919–1990</i>	2006	M
<i>Charakterystyka czasopisma „Nachrichten für Dokumentation”</i>	1991	M
<i>Elektroniczny „Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” – pierwsze polskie czasopismo elektroniczne poświęcone bibliotekarstwu</i>	2007	M
<i>Rola „Przeglądu Bibliotecznego” w teorii i praktyce bibliotekarstwa</i>	1952	M

Należy zauważyć również, trwające od pierwszych realizacji magisterskich, zainteresowanie innymi czasopismami. Na przestrzeni lat powstały prace dyplomowe poświęcone czasopismom i grupom czasopism ukazującym się w różnym czasie, reprezentującym różne dziedziny oraz profil. Na potrzeby niniejszego przeglądu można wyodrębnić prace opisujące: czasopisma dawne, współczesne, naukowe z zakresu humanistyki, z innych dziedzin, ogólnopolskie oraz adresowane do różnych grup odbiorców, prasę lokalną.

Tabela 83. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Czasopisma patronackie Biblioteki Narodowej</i>	2010	L
<i>„Czasopismo Naukowe Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” (1828–1869)</i>	1996	M
<i>„Dziennik Powszechny Krajowy” w okresie Powstania Listopadowego</i>	1965	M
<i>Pierwsze czasopismo dla dzieci i młodzieży w Wielkim Księstwie Poznańskim</i>	1955	M
<i>Prasa demokratyczna Wielkiego Księstwa Poznańskiego 1840–1850</i>	1950	M
<i>Przemiany tygodnika „Polityka” w latach 1990–1999</i>	2004	M
<i>Szkic monograficzny kwartalnika „Kultura i Społeczeństwo” (1957–1972)</i>	1974	M
<i>„Tu i teraz” – zarys monograficzny czasopisma połączony z omówieniem sposobu przedstawiania w tym tygodniku spraw środowiska literackiego</i>	1989	M

Jak wspomniano, powstały prace dyplomowe opisujące czasopisma adresowane do grup odbiorców. Należy jeszcze wymienić czasopisma skierowane do mniejszości narodowych i wyznaniowych, osób niepełnosprawnych, środowisk sportowych, hobbystycznych, środowisk zainteresowanych kulturą, literaturą oraz nowościami wydawniczymi z dziedzin nauki i wiedzy.

Tabela 84. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (3)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>„Bluszcz. Pismo miesięczne ilustrowane dla kobiet” w latach 2008–2010. Analiza formy i zawartości</i>	2012	M
<i>Czasopisma chrześcijańskich mniejszości wyznaniowych w Polsce</i>	1991	M
<i>Czasopismo hobbystyczne „Koń Polski” w latach 1966–2012. Charakterystyka ogólna</i>	2013	L
<i>„Integracja” 1994–2003. Próba monografii czasopisma dla osób niepełnosprawnych</i>	2004	M
<i>„Midrasz. Pismo żydowskie”. Studium pisma za lata 1997–2005</i>	2007	M
<i>Miesięcznik „Nowe Książki” na przełomie wieków XX i XXI. Analiza czasopisma z lat 1999–2002</i>	2004	M
<i>Próba monografii pisma „Piłka Nożna”</i>	2007	M
<i>Źródła informacji dla hobbystów: analiza porównawcza wybranych czasopism ogrodniczych (1999–2001)</i>	2009	L

W opisach czasopism motywem przewodnim była również ich reprezentatywność pod określonym względem, przydatność źródłowa do badań historycznych, użyteczność pod kątem promocji książki.

Tabela 85. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (4)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>„Gazeta Wyborcza” jako promotor książki i literatury współczesnej</i>	2003	M
<i>„Le Tour du Monde” jako pierwowzór polskiego czasopisma „Wędrowiec”</i>	1991	M
<i>„Mamo to ja” jako szczególny przykład czasopisma dla kobiet w latach 2010–2012</i>	2013	L
<i>Nowa forma „Przyjaciółki” jako wyraz procesu przekształceń w polskiej prasie kobiecej</i>	1997	M
<i>Promocja i reklama książki na łamach „Wiadomości Literackich” w latach 1924–1939</i>	2009	M
<i>Prasa konińska jako źródło do badań nad dziejami kultury Konina w latach 1975–1982</i>	1985	M
<i>„Przegląd Oświatowy” 1910–1918 jako źródło do badań dziejów bibliotek oświatowych w zaborze pruskim</i>	1985	M

Grupę tematów opartych na źródłach czasopiśmienniczych stanowi prezentacja obecności zagadnień książki (nie licząc tematu promocji i reklamy), bibliotek oraz bibliotekarstwa na łamach prasy. W tym celu studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej sięgali do wielu tytułów humanistycznych, pedagogicznych i innych w różnym przedziale czasowym.

Próbując uporządkować liczną grupę prac tego rodzaju, wolno wymienić następujące grupy badanych czasopism: XIX-wieczne, okresu międzywojennego, emigracyjne oraz powojenne.

Poszukiwaniem materiałów bibliologicznych szczególnie objęta została przez studentów prasa pedagogiczna okresu międzywojennego i powojenna, regionalna XIX–XX w., a także PRL-owska i współczesna prasa opiniotwórcza, magazyny i inne.

Tabela 86. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (5)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Czasopismo i książka na łamach „Kultury” paryskiej w latach 1947–1993</i>	1994	M
<i>Książka, biblioteka i czytelnictwo na łamach „Polityki” w latach 1957–1991</i>	1992	M

<i>Książka, biblioteka i czytelnictwo w kręgu zainteresowań redakcji „Przekroju”</i>	2003	M
<i>Książki, biblioteki i czytelnictwo na łamach „Oświaty i Wychowania” w latach 1970–1999</i>	2000	M
<i>Materiały bibliologiczne w „Bibliotece Warszawskiej” w latach 1881–1914</i>	1989	M
<i>Materiały bibliograficzne dotyczące bibliotek polskich w „Bibliotece Warszawskiej” 1841–1914</i>	1959	M
<i>Materiały księgoznawcze w wybranej prasie łódzkiej przełomu XIX i XX wieku</i>	1981	M
<i>Problematyka bibliologiczna na łamach tygodnika regionalnego „Gazeta Ziemi Piotrkowskiej” w latach 1958–1978</i>	2012	M
<i>Problematyka księgoznawcza na łamach „Kaliszanina” w latach 1870–1880</i>	1993	M
<i>Zagadnienia bibliologiczne w „Nauce Polskiej” w latach 1918–1939</i>	1992	M
<i>Wizerunek książki i jej funkcjonowanie na łamach „Świata Głuchych” i „Świata Ciszy”</i>	2000	M
<i>Zagadnienia bibliologii na łamach „Przeglądu Humanistycznego” w latach 1957–1990</i>	1992	M
<i>Zagadnienia bibliotekarstwa polskiego zawarte w polskich czasopismach pedagogicznych z lat 1918–1928</i>	1981	M

W bloku prasowym tematów dyplomowych można jeszcze wskazać zagadnienia następujące: recepcja prasy, jej rola edukacyjna i wychowawcza, wpływ treści prasowych na opinię społeczną itp., ilustracje w prasie.

Tabela 87. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (6)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>„Kroniki” Bolesława Prusa jako podręcznik wychowania obywatelskiego. Przyczynek do dziejów funkcji społecznej prasy</i>	1988	M
<i>Pornografia czy sztuka. Próba przedstawienia dyskusji nad zagadnieniem obscenum toczącej się w czasopiśmiennictwie polskim w latach 1900–1991</i>	1991	M
<i>Recepcja miesięcznika „Problemy” (na podstawie ankiety)</i>	1951	M
<i>Recepcja „Tygodnika Powszechnego” wśród katolików świeckich. Z badań nad funkcją społeczną czasopism</i>	1988	M
<i>Rola „Płomyczka” w kształtowaniu kultury czytelniczej i literackiej – lata 1955–1989</i>	1999	M

Tabela 87 (cd.)

<i>Warszawa w drzeworytach czasopism ilustrowanych drugiej połowy XIX wieku</i>	1952	M
<i>Wizerunek kobiety w reklamie na łamach czasopism „Cosmopolitan” (1997–2013) i „Zwierciadło” (1957–2013)</i>	2013	L
<i>Wychowawcza rola polskich katolickich czasopism dla młodzieży w latach 1995–2005</i>	2006	M

Jeszcze inne podejście do prasy w ramach uczestnictwa w seminarium dyplomowym łączy się z praktyką bibliograficzną. Studenci wykonali bibliografie prasy oraz bibliografie zawartości prasy.

Warto zauważyć również temat zasobów czasopiśmienniczych. Zagadnienie zbiorów w bibliotekach, o którym już była wcześniej mowa, zilustrują w tym miejscu przykłady prac traktujące o zasobach czasopism, w tym o dostępności czasopism w bibliotece.

Tabela 88. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (7)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Bibliografia prasy kaliskiej 1805–1985</i>	1988	M
<i>Bibliografia zawartości prasy Wielunia 1920–1978</i>	1987	M
<i>Czasopisma XIX wieku w Bibliotece Polskiej w Paryżu</i>	1996	M
<i>Dostępność czasopism dziecięco-młodzieżowych w łódzkich bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży (w latach 2010–2013)</i>	2013	L
<i>„Guliwer. Czasopismo o książce dla dziecka”. Bibliografia zawartości za lata 2003–2010</i>	2012	M
<i>Stan zachowania prasy łódzkiej mniejszości niemieckiej w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. L. Waryńskiego w Łodzi</i>	1989	M

Prace dyplomowe o charakterze biograficznym realizowane już od 1950 r., reprezentują zróżnicowany profil treściowy. Wiąże się on z dziedzina działanościami i dokonań osób na polu nauki i praktyki. W swoich opracowaniach studenci przedstawili sylwetki osób zasłużonych w zakresie dyscyplin bibliologicznych i informatologicznych.

Uczestnicy seminariów dyplomowych dokładniej poznawali i przedstawili w swoich pracach również dokonania osób uzyskane w innych naukach, a także w różnych dziedzinach aktywności (w praktyce drukarskiej, działalności redaktorskiej, działalności wydawniczej, w praktyce księgarskiej, bibliotekarskiej, na polu bibliofilstwa).

Tabela 89. Przykładowe prace dyplomowe: biografistyka (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Adam Klimowicz zapomniany polski księgoznawca</i>	2005	M
<i>Aleksander Birkenmajer – bibliotekarz i bibliotekoznawca</i>	1992	M
<i>Aniela Mikucka – badacz czytelnictwa</i>	2003	M
<i>Bibliotekarze naukowcy: Maria Dembowska: życie, działalność, prace na temat informacji naukowej</i>	2010	L
<i>Jan Daniel Hoffman jako historyk drukarstwa polskiego</i>	1952	M
<i>Stefan Vrtel Wierczyński jako bibliograf</i>	2000	M

Tabela 90. Przykładowe prace dyplomowe: biografistyka (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Adolf Dygasiński jako księgarz i wydawca</i>	1993	M
<i>Bibliofilstwo Zygmunta Wolskiego na tle zagadnień związanych z obiegiem książki</i>	1951	M
<i>Grzegorz Estkowski jako redaktor pierwszych czasopism pedagogicznych</i>	1950	M
<i>Izabela Nagórska – nestorka polskiego bibliotekarstwa</i>	2000	M
<i>Jakub Mortkowicz wydawca książek dla dzieci i młodzieży 1903–1939</i>	1995	M
<i>Maria Ilnicka jako redaktorka „Bluszczu”</i>	1993	M
<i>Tadeusz Eugeniusz Witkiewicz, Wielki Mistrz Rycerskiego Zakonu Bibliofilskiego</i>	1996	M
<i>Władysław Mróz – drukarz tarnowski (1888–1940)</i>	2000	M

Studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej analizowali też zagadnienia z pogranicza bibliologii oraz innych dyscyplin i dziedzin. Tematami z pogranicza są omówienia poświęcone twórczości literackiej (m.in. literatura obozów koncentracyjnych, literatura drugiego rynku księgarskiego), gatunkom twórczości (m.in. fantazy, kołysanka, pitaval, komiks, manga), a także nagrodom literackim.

Tabela 91. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dyscyplin (1)

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Fantazy jako gatunek literacki</i>	1997	M
<i>Kołysanka jako gatunek literacki. Próba analizy językowo-stylistycznej</i>	2006	M

Tabela 91 (cd.)

<i>Komiks – historia, recepcja, miejsce we współczesnej kulturze i dydaktyce</i>	1998	M
<i>Manga jako zjawisko kultury popularnej</i>	2005	M
<i>Młody komiks polski lat dziewięćdziesiątych</i>	2001	M
<i>Nagroda Literacka Nike, jej rola we współczesnym życiu literackim i kulturalnym</i>	2002	M
<i>Pitaval jako gatunek literatury</i>	1993	M
<i>Polska literatura obozów hitlerowskich II wojny światowej i jej powojenne echa</i>	1991	M
<i>Proza Edwarda Stachury</i>	2008	M
<i>Reportaż jako gatunek dziennikarski na łamach „National Geographic Polska” (2010–2012)</i>	2013	L
<i>Spór o prawo autorskie do dzieł Cypriana Norwida</i>	1951	M
<i>Wstęp do literatury drugiego rynku księgarskiego w Polsce</i>	1968	M

Tematami prac dyplomowych stawały się poza tym rozmaite kwestie z następujących obszarów humanistyki: historia, językoznawstwo, polonistyka, medioznawstwo, pedagogika, sztuki plastyczne i inne.

Tabela 92. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dyscyplin (2)

Tytuł pracy	Rok	Typ
2012 – rok Piotra Skargi	2013	L
<i>Dobrze i źle o cenzurze w polskich mediach</i>	2013	L
<i>Język propagandy w „Trybunie Ludu” w 1979 roku</i>	2008	M
<i>Łódzki „Rozwój” wobec cenzury carskiej w latach 1897–1914</i>	1977	M
<i>Nagroda Anty-Nobla: w związku z książką Marca Abrahamsa</i>	2009	M
<i>Plakat w twórczości Stasysa Eidrigeviciusa</i>	2004	M
<i>Rosyjska cenzura literacka w epoce Aleksandra I</i>	1990	M
<i>Słownictwo fizyki kwantowej w tekstach naukowych i popularnonaukowych</i>	2008	M
<i>Współczesne uwarunkowania nauczania religii. Rola podręcznika w szkole podstawowej</i>	2000	M
<i>Zmiany polonistycznych lektur obowiązkowych i uzupełniających w szkole podstawowej w latach 1945–1990</i>	2004	M

Prócz tego przedmiotem wykonanych prac była m.in. działalność instytucji, takich jak: archiwa, muzea, ośrodki kultury, towarzystwa naukowe, inne stowarzyszenia.

Tabela 93. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dziedzin

Tytuł pracy	Rok	Typ
<i>Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim</i>	2006	M
<i>Działalność Radomskiego Towarzystwa Naukowego (1963–1993)</i>	1998	M
<i>Działalność Stowarzyszenia Miłośników Czeladzi</i>	2008	L
<i>Działalność wydawnicza kulturalna i oświatowa Towarzystwa Przyjaciół Zgierza. Próba monografii</i>	2006	M
<i>Dzieje i organizacja Muzeum Zagłębia Staropolskiego w Sielpi</i>	2010	L
<i>Miejski Ośrodek Kultury w Konstantynowie Łódzkim</i>	2010	L
<i>Skansen Rzeki Pilicy w Tomaszowie Mazowieckim</i>	2010	L

Na zakończenie należy jeszcze odnotować tematy z zakresu pracy umysłowej (*Metoda przygotowywania prac naukowych: wybór tematu, źródła, ich użytkowanie, redakcja*, 1952 M), etyki osób kształcących się (*Ściągą – pomoc czy przeszkoda?*, 2000), rozumienia oddziaływania nowych technologii na życie społeczne (*Facebook. Technologia informacji i inwigilacji*, 2013).

3.3. Uwagi końcowe

Tematyka prac dyplomowych świadczy o preferencjach studentów, ale też o obszarach zainteresowań naukowych promotorów. Z tego powodu nie należy jej traktować jako pełnego obrazu problematyki bibliologiczno-informatologicznej.

Wykonane prace licencjackie i magisterskie, którym poświęcamy tu uwagę, pokazują ścisły związek z treściami studiowanej dyscypliny oraz dyscyplin pokrewnych. Oprócz tematów z zakresu podstaw teoretycznych nauki o książce, bibliotece i informacji na przestrzeni lat wystąpiły tematy z poszczególnych dziedzin, badających:

- książkę (dawną, regionalną oraz współczesną: jej estetykę, nową postać i formy realizacji, zagadnienia produkcji i rozpowszechniania, promocji, rynku, dzieje wydawnicze, kulturę książki i kulturę czytelnictwa oraz zagadnienia biblioterapii),

- bibliotekę (stan badań nad polskim bibliotekarstwem, historię bibliotek w Polsce, księgozbiory, procesy biblioteczne, działalność informacyjną i inne rodzaje działalności, stosowanie nowoczesnych technologii, sprawy zawodu),

- bibliografię (jej historię i teorię, metodykę, ale i umiejętność sporządzania spisów),

– informację (problemy, źródła, systemy, przetwarzanie i stosowanie technologii, organizację i efektywność działalności informacyjnej, użytkowanie i zawody informacyjne),

– prasę (bibliologiczną i informatologiczną, prasę innych dziedzin, materiały bibliologiczne na łamach prasy, zasoby czasopiśmiennicze).

Przeanalizowany materiał na przykładzie prac jednej uczelni ilustruje szczegółowość zagadnień w poszczególnych zakresach nauki o książce, bibliotece i informacji, pozwala obserwować, jak zwiększał się ich zasób oraz jak pojawiły się zagadnienia całkiem nowe. Dotyczy to zarówno systemu książki, bibliotekarstwa, jak i systemów informacji i wiedzy. W tematach prac magisterskich i licencjackich powstałych w okresie ponad 60. lat odzwierciedla się w pewnym stopniu sposób ujmowania zagadnień teoretycznych i praktycznych.

Nie ma wątpliwości, że postęp technologiczny i związane z tym faktem zmiany cywilizacyjne wywarły wpływ na rozwój problematyki badawczej bibliologiczno-informatologicznej. Oddziaływały one na przemiany studiów kształcących bibliotekarzy i specjalistów informacji bodaj najsilniej. Warto więc zauważyć, że pierwszy temat związany z zastosowaniem nowoczesnych technologii pt. *Charakterystyka automatycznych systemów informacyjno-wyszukiwawczych na przykładzie „Medlars”* został zrealizowany w Łodzi w 1979 r.

Stopniowo tematy związane z kształtującym się środowiskiem cyfrowym pojawiały się w obrębie zagadnień nie tylko z dziedziny informacji naukowej, ale i bibliotekarstwa (zapoczątkowane pracą z 1987 r. pt. *Koncepcja automatyzacji katalogu bibliotecznego w Bibliotece Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*) oraz książki i innych środków przekazu treści (poczynając od dwóch tematów z 1995 r.: *Projekt pakietu multimedialnego dla ucznia i nauczyciela geografii* oraz *Projekt pakietu multimedialnego dla ucznia i nauczyciela historii*).

Jeszcze inne spojrzenie, przez pryzmat tematów prac magisterskich i licencjackich, kieruje uwagę na przemiany studiów bibliotekoznawczych widziane w kontekście procesów kulturowych i społecznych w przestrzeni gospodarczej i ustrojowej państwa oraz grup państw. W tym duchu pewne cechy podsumowania niesie w sobie zestawienie kilku par tematów prac dyplomowych powstałych w większej odległości czasowej od siebie.

1952: *Zagadnienie księgozbiorów domowych*

2011: *Zjawisko książki elektronicznej w Polsce na przełomie XX i XXI wieku.*

Zarys problematyki

1954: *Drukarnia, księgarnia i wydawnictwa Samuela Orgelbranda*

2013: *Struktura organizacyjna i profil klienta księgarni internetowej EMPIK*

1985: *Rola ogłoszeń reklamowych w kapitalistycznych czasopismach technicznych*

2013: *Działalność koncernu wydawniczo-handlowego Weltbid w Polsce*

1952: *Biblioteki przyzakładowe Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego na terenie Łodzi*

2012: *Czytelnictwo łódzkich bezrobotnych*

1952: *Czytelnictwo w środowisku pracownic żłobków (na podstawie ankiety)*

2012: *Czytelnictwo osób w wieku emerytalnym*

1950: *Służba informacyjna bibliotek naukowych w Warszawie*

2012: *Nowe tendencje w bibliotekarstwie światowym*

1979: *Zastosowanie kart obrzeżnie dziurkowanych do gromadzenia i wyszukiwania informacji firmowej*

2008: *Format rekordu bibliograficznego jako podstawa przetwarzania informacji w katalogach komputerowych: analiza formatów wydawnictwa zwarteo: MARC BN- MARC21*

1980: *Bariera ilości źródeł informacji i sposoby jej przełamania*

2012: *Barierzy informacyjne studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego*

Spoglądając na powyższe zestawienie, nie sposób nie dostrzec odmienności realiów, o których traktują prace poświęcone poszczególnym tematom.

I tak, pojawiła się i zdobyła swoich zwolenników książka elektroniczna. Współcześnie sprzedaż książek prowadzą m.in. księgarnie internetowe.

Dostęp do czasopism i ich znaczenie w sensie źródła informacji rozpatruje się dziś w całkowicie innych kontekstach aniżeli w okresie PRL.

W środowisku potencjalnych czytelników pojawiły się osoby bezrobotne, których potrzeby czytelnicze i informacyjne, jako grupy społecznej, wymagają rozpoznania i działań odpowiednich do wyników diagnozy.

Działalność informacyjna bibliotek wysunęła się na czoło zadań wykonywanych na rzecz klientów biblioteki.

Gama dostępnych źródeł i narzędzi informacji rozrosła się do rozmiarów powodujących poczucie barier informacyjnych, które wymagają stosownych programów pomocy.

Prace magisterskie, ale i licencjackie, podejmowały tematy ponadczasowe oraz tematy aktualne w danym czasie. Zwłaszcza te drugie dowodzą, że znalazły w nich odbicie zmiany technologiczne i gospodarcze oraz zmieniający się społeczny kontekst funkcjonowania książki, biblioteki i informacji.

Przeprowadzona analiza prac magisterskich pokazuje również wcześniejsze zainteresowanie specjalistów i studentów problemami, które wysunęły się na czoło w społeczeństwie wiedzy. Do tych zagadnień zaliczyć należy kwestie z zakresu ochrony prawnej dzieła, narzędzi oceny dorobku naukowego oraz metod jego pomiaru. Już kilkadziesiąt lat temu znawcy tych zagadnień byli promotorami prac magisterskich wykonanych na UE poświęconych wymienionym tematom:

1954: *Przywileje drukarskie i wydawnicze XV–XVII wieku jako ochrona praw autora i nakładcy*⁶

⁶ Promotor pracy: prof. dr Helena Więckowska; w późniejszym czasie wykonane zostały pod kierunkiem dr. Józefa Robowskiego jeszcze inne prace poruszające problem prawa autorskiego, jak np. *Zagadnienia dokumentacji i informacji naukowej a prawo autorskie* (1988).

1985: *Wykorzystanie cytowań bibliograficznych w informacji naukowej*⁷

1986: *Kierunki badań bibliometrycznych w informacji naukowej*⁸.

Wybór tematu pracy magisterskiej i jej wykonanie (w Łodzi od 1950 r.), a także wybór tematu i realizacja pracy licencjackiej (w Łodzi od 2008 r.) należy do obowiązków każdego studenta pragnącego uzyskać dyplom wyższej uczelni.

Oparcie w promotorze i wspólna praca mogą przynosić bardzo dobre rezultaty, które czasem stawały się zaczątkiem kontynuowanej w przyszłości drogi naukowej, przyczyniając się do zwiększenia dorobku dyscypliny kierunkowej.

⁷ Promotor pracy: dr Józef Robowski.

⁸ Promotor pracy: dr Józef Robowski.

ZAKOŃCZENIE

Studia bibliotekoznawcze zostały zainicjowane w 1945 r. w Uniwersytecie Łódzkim, zapoczątkowując dalszy rozwój kształcenia akademickiego bibliotekarzy i specjalistów informacji.

Modelowanie kształcenia na wyższej uczelni odbywało się w istniejącym systemie ustrojowym kraju, w ramach określonych przez prawo w zakresie szkolnictwa wyższego. W istniejących warunkach tworzone programy nauczania, wypracowywano standardy i wzorce. Determinująco oddziaływały też uwarunkowania polityczne (państwo socjalistyczne, integracja i wspólnota europejska), gospodarcze i cywilizacyjne (uprzemysłowienie, cyfryzacja, internetyzacja, globalizacja).

W najnowszym okresie historii kraju rozwój studiów bibliotekoznawczych i informacyjnych wpisany jest w szerszy system działań w ramach procesu bolońskiego, którego Polska stała się sygnatariuszem. Z tego względu przemiany tych studiów od końca lat 90. XX w. uwzględniają elementy charakterystyczne dla dokonującego się ciągu reform europejskich. Mają one wpływ m.in. na sytuację rynku pracy, w tym w szczególności liczących się dla absolwentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej instytucjach nauki, oświaty i kultury.

Potrzeby praktyczno-zawodowe z jednej strony, a z drugiej uniwersytecka ranga studiów znajdująca oparcie w bibliologii, bibliotekoznawstwie i dokumentologii, których początki sięgają XVIII, XIX i pierwszych dziesięcioleci XX w., widzieć należy jako główne czynniki wywierające wpływ na kształcenie i model absolwenta studiów, mających za przedmiot książkę, bibliotekę i informację.

Treści kształcenia ujęte w ramy pierwszych programów łączy się z nazwiskami wybitnych bibliotekoznawców: profesora Jana Muszkowskiego (1946) i profesora Aleksandra Birkenmajera (1955/1956). Z biegiem lat na kształt programów edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji w uczelniach miały wpływ ustalenia centralne (programy, wykazy przedmiotów, standardy), w obrębie których ośrodki bibliotekoznawstwa indywidualizowały w miarę istniejących możliwości swoją merytoryczną ofertę dydaktyczną.

Kształcenie specjalistów bibliotekoznawstwa w jego początkach koncentrowało się na problematyce książki (księgoznawstwo, czytelnictwo), bibliotekarstwa (technika biblioteczna, katalogowanie) i źródłach informacji (bibliografia) w aspekcie historycznym i współczesnym.

Stopniowo dokonywano zmiany przedmiotów i obecnych w nich zagadnień tak, by nadążać za rozwojem dyscypliny na świecie i w kraju, za potrzebami społecznymi i przeobrażeniami cywilizacyjnymi.

Podjęcie „przedmiotowe” zmieniono na podstawie ministerialnej koncepcji programu kształcenia opartej na wskazaniu „grup treści” podstawowych i kierunkowych (2007). Rozporządzenie ministra nauki i szkolnictwa wyższego w sprawie standardów kształcenia (m.in.) dla kierunku informacji naukowa

i bibliotekoznawstwo było ostatnim z aktów prawnych minionego siedemdziesięciolecia zawierających w sobie ustalone grupy zagadnień (treści) do uwzględnienia ich przy opracowywaniu programów nauczania na studiach w instytutach i katedrach.

Generalna reforma szkolnictwa wyższego, a zwłaszcza wdrożenie przepisów o Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (z 2011 r.), otworzyła nowy etap w historii polskich uczelni, w tym też nowy rozdział w historii kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na poziomie wyższym. Uprawnienia do tworzenia koncepcji studiów i ich programu przekazane zostały środowiskom akademickim.

Praktyka ostatnich lat stanowi doniosłą zmianę. Okres tworzenia indywidualnych programów studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w ramach określonej części wspólnej (standardów) skończył się. Nastąpił czas powoływania kierunków studiów i ich programów kształtowanych pod kątem realizacji wymogów zdefiniowanych dla studiów humanistycznych. Główną troską stało się więc pytanie nie o to, jak umiejętnie dostosować ofertę dydaktyczną do istniejącego modelu (standardu absolwenta), ale jak kreować sylwetkę specjalisty i wyposażyć go w niezbędną wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Zarazem jest to pytanie o to, jakie treści z zasobu problematyki bibliologii i informatologii oraz innych dyscyplin wybrać i włączyć do programu dydaktycznego, mając przy tym na względzie misję strategii swoich uczelni oraz wydziałów, a także jak zintegrować te elementy z tematyką prowadzonych w ośrodku badań nad książką, biblioteką i informacją.

W dziedzinie kształcenia w zakresie nauk humanistycznych, do których należy bibliologia i informatologia, już zarysowała się różnorodność oferty nauczania. Ośrodki dokonują oceny zapotrzebowania rynku pracy i zainteresowań abiturientów szkół średnich. Studia informacji naukowej i bibliotekoznawstwa realizowane są indywidualnie przez ośrodki uniwersyteckie.

Przyjęty kierunek działania katedr i instytutów (bibliotekoznawstwa i informacji naukowej; informacji naukowej i bibliotekoznawstwa; informacji naukowej i bibliologii; informacji naukowej i studiów bibliologicznych; nauk o informacji, informatologii i bibliologii wskazuje na dalszy rozwój kształcenia specjalistów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz innych specjalistów. W okresie od 2012/2013 do 2015/2016 uruchomionych zostało osiem nowych kierunków studiów związanych z dyscypliną bibliologia i informatologia.

Potrzeba czasu, aby móc ocenić wkład nowych humanistycznych studiów informacyjnych w budowę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego oraz udział nowych grup absolwentów w budowaniu – na gruncie zawodowym – społeczeństwa wiedzy.

BIBLIOGRAFIA

Opracowania

- Baster-Grząślewicz M.: *Porozmawiajmy o minimach programowych*. „Forum Akademickie” 1999 nr 5. www.forumakademickie.pl [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Biblioteka i informacja w komunikowaniu. Jubileusz 25-lecia Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Red. M. Kocójowa. Kraków 2000
- Biblioteka jako „trzecie miejsce”*. Międzynarodowa konferencja biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Materiały konferencyjne. Red. M. Wrocławska, J. Jerzyk-Wojtecka. Łódź 2011
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Red. E.B. Zybert. Warszawa 1995
- Bieńkowska B.: *Bibliologia dyscypliną rozwojową*. W: *Bibliologia i informatologia*. Red. D. Kuźmina. Warszawa 2011, s. 13–22
- Bieńkowska B.: *Czterdzieści lat Katedry prof. Aleksandra Birkenmajera*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991 R. 36 nr 3, s. 65–94
- Bieńkowska B.: *Miejsce i rola Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w kształceniu pracowników książki oraz w badaniach bibliologicznych*. W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej: przeszłość, terażniejszość i przyszłość*. Red. J. Wojakowski. Warszawa 1989, s. 9–20
- [Bieńkowska B.]: *Wypowiedź*. W: *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”*. „Przegląd Biblioteczny” 1983 z. 2/3, s. 125
- Birkenmajer A.: *Rozwój i stan obecny wyższych studiów bibliotekoznawczych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. 1957 r.* W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Oprac. zespół pod przewodnictwem E.B. Zybert. Do druku przygotowała B. Bieńkowska. Warszawa 2002, s. 15–42
- Budyńska B., Jezierska M.: *Polityka biblioteczna i finansowanie bibliotek publicznych w Polsce*. „Biuletyn EBIB” 2011 nr 8 (126) http://www.ebib.pl/?page_id=63 [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Butkiewicz M.: *Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 1, s. 212–224
- Chalińska A.: *Biblioteka Główna Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni – droga do nowoczesności*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 164–191
- Chamera-Nowak A.: *Wpływ rozwoju cyfrowych technologii na projektowanie ścieżek edytorskich na kierunku studia informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*. W: *LaTeI: z badań nad wykorzystaniem technologii informacyjnych w bibliologii i informatologii*. Red. G. Gmiterek, M. Ochmański, M. Roszkowski. Warszawa 2015, s. 201–216
- Chlewicka A.: *Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w nowym gmachu*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 328–341
- Cybulski R.: *Komisja Egzaminacyjna do przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej*. W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1995, s. 23–28

- Cyran K.: *Realizacja procesu bolońskiego*. W: *Szkolnictwo wyższe w Polsce, ustrój – prawo – organizacja*, Red. S. Waltoś i A. Rozmus. Kraków–Rzeszów–Zamość 2012, s. 71–104
- Czermiński J.: *Środowisko cyfrowe współczesnej biblioteki*. Uniwersytet Gdański 2002. http://panda.bg.univ.gda.pl/~jurand/cyfrowe_srodowisko/ [dostęp 26 października 2015]
- Czerni J.: *Wstęp do bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej. Przewodnik metodyczny dla słuchaczy I roku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Kraków 1979
- Dobrzyńska-Lankosz E.: *Rozbudowa i modernizacja Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej – logistyczny majstersztyk*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 269–285
- Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*. Red. M. Skalska-Zlat i A. Żbikowska-Migoń. Wrocław 2008
- Drzewiecki M.: *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*. Warszawa 2001
- Drzewiecki M., Sosińska-Kalata B.: *Europejskie standardy a restrukturyzacja polskiego systemu edukacji bibliotekarzy i pracowników informacji (program TEMPUS-JEP-12165-97)*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1998 nr 2, s. 87–99
- Drzewiecki M., Sosińska-Kalata B., Puchalski J., Zajac M.: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2003 t. 35, s. 351–374
- Eco U.: *Jak napisać pracę dyplomową. Poradnik dla humanistów*. Warszawa 2007
- Edukacja bibliotekarzy 2001. Materiały z konferencji międzynarodowej*. Warszawa 6–7 października 1998. Red. J. Chruścińska, E. Kubisz, M. Majewska. Warszawa 1998
- Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1995
- Fluda-Krokos A.: *Problematyka kształcenia akademickiego pracowników bibliotek i informacji naukowej na łamach czasopism specjalistycznych (1945–2015)*. W: *Uniwersyteckie kształcenie bibliotekarzy w 70-lecie studiów bibliotekoznawczych i informacyjnych na Uniwersytecie Łódzkim*. Red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokosińska, Łódź 2016.
- Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”* [akademickie kształcenie bibliotekarzy w Polsce]. „Przegląd Biblioteczny” 1983, z. 2/3, s. 123–172
- Głombiowski K.: *Bibliotekoznawstwo jako dyscyplina uniwersytecka*. „Roczniki Biblioteczne” 1962 z. 1/2, s. 1–9
- Górska M., Staniów B.: *Plany studiów w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 1946–2006*. Wrocław 2006
- Grabowska D.: *Metody aktywizujące w pracy nauczyciela bibliotekarza*. W: *Bibliologia, biblioteki, bibliotekarze*. Red. D. Grygowski i E.B. Zybert. Warszawa 2005, s. 149–161
- Gruszka Z.: *Bolesław Świdorski, promotor prac magisterskich i dysertacji doktorskich powstałych w latach 1977–1997*. W: *Bibliotekarstwo według Bolesława Świdorskiego – myśl, praktyka, dydaktyka. Księga pamiątkowa*. Red. S. Kurek-Kokosińska. Łódź 2009, s. 63–69
- Grzelak-Rozenberg A.: *Droga Biblioteki Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie do własnego budynku*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 360–372
- Grzywacz H., Ruta A.: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 120–144

- Grzywacz H., Wilk D.: *Bibliografia prac magisterskich i doktorskich za lata 1969–1995 napisanych pod kierunkiem profesora dra hab. Jerzego Jarowieckiego w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*. Kraków 1996
- Gurzyńska-Bociek D.: *Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii*. W: *Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy 40 lat uczelni 1969–2009 WSN, AB, UKW*. Bydgoszcz 2010, s. 169–183
- Has-Tokarz A., Małesa R.: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – z perspektywy dziesięciu lat istnienia*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 145–159
- Informacja naukowa a dydaktyka. Międzynarodowa Konferencja w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej Gdańsk 10–12 czerwca 1999*. Red. M. Drzewiecki, J. Puchalski. Warszawa 1999
- Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Droga od genezy po rok bieżący (1974–2013)*. Oprac. zespół pod kierunkiem E. Gondek. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 47–65
- Janiak M.: *Akademickie kształcenie bibliologów i informatologów*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 17–29
- Jaremków M.: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego – umiejętność (po)łączenie tradycji i nowoczesności*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 178–187
- Jarowiecki J.: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w krakowskiej Akademii Pedagogicznej*. „Konspekt” 2004, nr 19, s. 24–26. <http://www.up.krakow.pl/konspekt/19/jarow.html> [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Jasiewicz J.: *Między tradycją a nowoczesnością Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. „Forum Bibliotek Medycznych 2014 nr 1, s. 83–86
- Jaskowska M.: *Kalendarium (1974–2000). The most important events in the history of the LIS Institute of JU (1974–2000)*. W: *Biblioteka i informacja w komunikowaniu Jubileusz 25-lecia studiów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Red. M. Kocójowa. Kraków 2000, s. 253–271
- Jaskowska M., Korycińska-Huras A., Próchnicka M.: *Wiedza i umiejętności zawodowe bibliotekarzy i pracowników informacji. Badanie oczekiwań pracodawców*. W: *Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedzjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Konstancin–Jeziorna, 29–30 maja 2009 r.* Warszawa 2009, s. 87–125
- Kalendarium życia i działalności Adama Łysakowskiego*. W: *Adam Łysakowski bibliotekarz, bibliograf, bibliolog. Materiały z sesji Jubileuszowej, Warszawa 10 września 2002*. Warszawa 2003, s. 22–24
- Kocójowa M.: *Akredytacja studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej: dylematy etyczne*. W: *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Żmigrodzkiemu*. Katowice 2004, s. 174–181
- Kocójowa M.: *Edukacja liderów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa: nadzieje, potrzeby i wybory organizatora procesu kształcenia*. „Biul. EBIB” 2002 nr 8(37) http://www.ebib.pl/?page_id=63 [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Kocójowa M.: *Perspektywa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. W: *Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1998, s. 165–176

- Kocójowa M.: *Propozycje dla dydaktyki kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. W: *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Red. M. Kocójowa. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historycznoliterackie” 1989, z. 74, s. 165–174
- Kocójowa M.: *Specjalizacje na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w Polsce (generalia)*. W: *Rynek pracy a studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Polsce*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1997, s. 90–101
- Kocójowa M.: *Z metodyki prac magisterskich kierunku Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*. W: *Z historycznych i metodologicznych problemów badań księgoznawczych i bibliotekoznawczych*. Red. Z. Jabłoński. Kraków 1985, s. 109–137
- Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. „Bibliotekarz” 2005 nr 6, s. 3–6
- Komputery w bibliotekach – Polska’94. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Stowarzyszenia bibliotekarzy Polskich Chorzów 10–12.06.1994*. Red. J. Nowicki. Warszawa 1994
- Konieczna D.: *Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich*. W: *Nowoczesna biblioteka materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Konstancin–Jeziorna, 29–30 maja 2009 r.* Red. M. Drzewiecki. Warszawa 2009, s. 21–33
- Konieczna J.: *Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego – historia i współczesność*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 160–177
- Konieczna J., Karkowski B.: *Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego*. „Acta Universitatis Lodzianensis” 2001 Folia Librorum 10, s. 169–181
- Kowalewska U., Mikołajuk L.: *Programy kształcenia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–2011*. „Acta Universitatis Lodzianensis” 2013 Folia Librorum 17, s. 203–215
- Kowalska M., Ciszewska W.: *Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – historia i współczesność*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 55–82
- Kraśnińska I.: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Historia i dzień dzisiejszy*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 66–119
- Krawczyk J.: *Pragmatyka zawodowa – czy wspólna dla wszystkich grup bibliotekarzy? W: Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Konstancin–Jeziorna, 29–30 maja 2009 r.* Red. M. Drzewiecki. Warszawa 2009, s. 126–132
- Kropidłowski Z.: *Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2013 nr 2, s. 29–46
- Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość*. Red. J. Wojakowski. Warszawa 1989
- Kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Jachranka k. Warszawy 22–24 października 1995* [Red. E.B. Zybert, M. Szyszko]. Warszawa 1996
- Kształcenie bibliotekarzy na poziomie pomaturalnym – szanse i zagrożenia. Materiały ze spotkania „okrągłego stołu”*. Warszawa 11–12 maja 1995 r. Warszawa 1995

- Kształcenie uniwersyteckie pracowników bibliotek szkolnych.* „Przegląd Biblioteczny” 1985 z. 2, s. 165–226
- Kształcenie ustawiczne bibliotekarzy.* „Biuletyn EBIB” 2002 nr 8(37) http://www.ebib.pl/?page_id=63 [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Kubiak S.: *Kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej na poziomie wyższym.* „Przegląd Biblioteczny” 1976 z. 4, s. 395–415
- Kurek-Kokocińska S.: *Kierunki rozwoju informacji i sytuacja informacyjna użytkownika książki.* „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2014 nr 1, s. 119–131
- Kustra K.: *Wczoraj i dziś Biblioteki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.* „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 223–245
- Kwiatkowska M.: *Jakość kształcenia w świetle przemian w polskim szkolnictwie wyższym.* „Acta Universitatis Lodziensis” 2014 Folia Librorum 2, s. 95–100
- Maj J.: *Biblioteki publiczne w liczbach 2000.* Warszawa 2001
- Malczewski Sz.: *Rozbudowa Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu.* „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 326–341
- Margul T.: *Książka, biblioteka czy może czytelnik? Głos w dyskusji nad podstawami bibliotekoznawstwa.* „Przegląd Biblioteczny” 1969 z. 2/3, s. 213–220
- Migoń K.: *Karola Głombiowskiego droga do bibliologii.* W: *W kręgu nauki i bibliotek.* Warszawa 1993, s. 20–27
- Migoń K.: *O potrzebie bibliologii na studiach bibliotekoznawczych.* W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.* Red. J. Wojakowski. Warszawa 1989, s. 21–33
- Migoń K.: *Pół wieku Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (1956–2006).* W: *Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim.* Red. M. Skalska-Zlat i A. Żbikowska-Migoń. Wrocław 2008, s. 169–178
- Migoń K.: *Wypowiedź.* W: *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”.* „Przegląd Biblioteczny” 1983, z. 2/3, s. 147
- Miszczuk R.: *Biblioteki szkolne. Przegląd wybranych aktów prawnych.* „Przegląd Biblioteczny” 1985 z. 2, s. 219–226
- Muszkowski J.: *Dokumentacja i dokumentologia.* „Życie Nauki” 1946 t. 2 nr 9/10
- Muszkowski J.: *Kształcenie bibliotekarzy.* „Bibliotekarz” 1945 nr 2–3, s. 1–6
- Muszkowski J.: *Pierwszy etap wyższych studiów bibliotekarskich UE (1945/46–1951/52).* „Bibliotekarz” 1953 nr 1, s. 10–13
- O Uniwersytecie.* <http://uni.lodz.pl/ouni/uni> [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Paś R.: *Cenne informacje.* „Forum Akademickie” 2002 nr 7–8. [www.forumakademickie](http://www.forumakademickie.pl) [dostęp 25 sierpnia 2015]
- Piasecki W.: *Bibliotekoznawstwo w cudzym świecie czy bez cudzoziemców.* „Przegląd Biblioteczny” 1963 z. 3/4, s. 151–155
- Pieńkowska K.: *Helena Więckowska zarys życia i działalności.* W: *Helena Więckowska 1897–1984,* Red. J. Andrzejewski. Łódź 1988, s. 5–17
- Pindlowa W.: *Kształcenie w zakresie informacji naukowej.* W: *Kształcenie akademickie w zakresie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.* Red. J. Wojakowski. Warszawa 1989, s. 71–77
- Piróg W.: *Zagadnienia informacji i dokumentacji naukowej.* Warszawa 1977

- Próchnicka M.: *Standardy kształcenia i akredytacja kierunku „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”*. W: *Przyszłość bibliotek w Polsce. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Warszawa, 12–13.10.2007 r.* Warszawa 2008, s. 110–121
- Próchnicka M.: *Studia z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w Polsce wobec Europejskich i Krajowych Ram Kwalifikacji*. W: *Nauka o informacji w okresie zmian*, Red. B. Sosińska-Kalata i E. Chuchro przy współpracy G. Luterka. Warszawa 2013, s. 299–246
- Radziejowska-Hilchen A.: *Historia Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Oprac. zespół pod przewodnictwem E.B. Zybert. Warszawa 2002, s. 81–97
- Radziejowska-Hilchen A.: *Kształcenie nauczycieli-bibliotekarzy w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Red. E.B. Zybert. Warszawa 1995, s. 52–58
- Raport Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego*. W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1995, s. 127–128
- Raport Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego*. W: *Edukacja z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na poziomie wyższym w Polsce. Status i przyszłość*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1995, s. 95
- Raport o stanie bibliotek polskich*. Warszawa 1974.
- Ratajewski J.: *Jeszcze raz o bibliotekoznawstwie*. „Przegląd Biblioteczny” 1970 z. 1, s. 24–30
- Rynek pracy a studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Polsce*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1997
- Sapa R.: *Przemiany i perspektywy. Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 35–54
- Sitarska A., Szymula R.: *Uniwersyteckie prace dyplomowe bibliotekarzy potrzebne... nie tylko dyplomantom*. „Bibliotekarz Podlaski” 2000 nr 1, s. 98–104
- Sosińska-Kalata B.: *Koncepcja nauczania bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce po II wojnie światowej*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Red. E.B. Zybert. Warszawa 1995, s. 30–50
- Sosińska-Kalata B.: *Programy kształcenia bibliotekoznawczego i informacyjnego w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Oprac. zespół pod przewodnictwem E.B. Zybert. Warszawa 2002, s. 43–59
- Sosińska-Kalata B.: *Zagadnienia informacji naukowej w programach pomaturalnych szkół bibliotekarskich i dwustopniowych studiów w IINSB*. W: *Informacja naukowa a dydaktyka. Międzynarodowa konferencja w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej, Gdańsk 10–12 czerwca 1999 r.* Warszawa 1999, s. 145–158
- [Sordylowa B.]: *Wypowiedź*. W: *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”*. „Przegląd Biblioteczny” 1983 z. 2/3, s. 130, 144
- Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Red. M. Kocójowa. Kraków 1998

- Świderski B.: *Historia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–1987*. „Acta Universitatis Lodziensis” 1998 Folia Librorum [8], s. 3–18
- Tadeusiewicz H.: *Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Łódzkiego (1987/1988–1994/1995)*. „Acta Universitatis Lodziensis” 1998 Folia Librorum [8], s. 19–29
- Tondel J.: *Trzydzieści lat studiów bibliotekoznawczych w Toruniu*. W: *Od książki dawnej do biblioteki wirtualnej*. Red. D. Degen i M. Fedorowicz. Toruń 2009, s. 13–27
- Uniwersytet Łódzki 1945–1980*. Łódź 1980
- Waltoś S.: *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego – ścieżki tradycji*. W: *Szkolnictwo wyższe w Polsce, ustrój – prawo – organizacja*. Red. S. Waltoś i A. Rozmus. Kraków–Rzeszów–Zamość 2012, s. 11–52
- Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951–2001)*. Oprac. zespół pod przewodnictwem E.B. Zybert. Warszawa 2002
- Wiedza o książce w nauce i dydaktyce, konferencja, Warszawa 16–17 listopada 1999 r.* Red. M. Kisilowska, J. Puchalski, D. Kuźmina. Warszawa 2000
- Więckowska H.: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy. Postulaty Raportu o stanie bibliotek i próby ich realizacji*. „Przegląd Biblioteczny” 1975 z. 3, s. 219–230
- Więckowska H.: *Pierwsza w Polsce Katedra Bibliotekoznawstwa*. „Przegląd Biblioteczny” 1969 z. 2–3, s. 113–134
- Więckowska H.: *System kształcenia bibliotekarzy na uniwersytetach polskich*. „Przegląd Biblioteczny” 1971 z. 1/4, s. 230–241
- Włodarczyk J.: *Prawo biblioteczne na studiach bibliotekoznawstwa i informatyki naukowej*. „Przegląd Biblioteczny” 1986 z. 3/4, s. 311–323
- Wojakowski J.: *Organizacja kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce po zakończeniu drugiej wojny światowej*. W: *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kształcenie w perspektywie nowego stulecia*. Red. E. Zybert. Warszawa 1995, s. 19–29
- Wojciechowski J.: *O bibliotekach po mojemu*. Warszawa 2012
- Wojtasik D.: *Bolesław Świderski jako pedagog*. „Acta Universitatis Lodziensis” 1999 Folia Librorum 9, s. 9–14
- Wołosz J.: *Meandry polskiego bibliotekarstwa 1991–2011*. Warszawa 2012
- Wróblewski J.: *Studia bibliotekoznawcze w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie*. „Przegląd Biblioteczny” 1975 z. 2, s. 171–177.
- [*Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Krakowie*]. „Przegląd Biblioteczny” 1950 z. 1, s. 55
- Zarzębski T.: *Polskie prawo biblioteczne 1773–1983. Katalog aktów normatywnych polskiego prawa bibliotecznego 1773–1983*. Warszawa 1985
- Zezula B.: *95-lecie Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2014 nr 1, s. 286–311
- Zimnoch K.: *Z historii studiów bibliotekarskich na Uniwersytecie w Białymstoku*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2004 nr 1, s. 30–34
- Żbikowska-Migoń A.: *Teoria, historia i praktyka kształcenia pracowników książki i informacji naukowej*. „Konspekt” 2014, nr 19. <http://www.up.krakow.pl/konspekt/19/zbigon.html> [dostęp 23 sierpnia 2015]
- Żmigrodzki Z.: *O etykę zawodu bibliotekarskiego*. „Roczniki Biblioteczne” 1971 z. 3/4, s. 77–84

Źródła

- Deklaracja bolońska*. http://ekspercibolonscy.org.pl/sites/ekspercibolonscy.org.pl/files/1999_PL_Bologna_Declaration.pdf [dostęp 26 października 2015]
- Dekret z dnia 1 listopada 1945 r. o zmianie przepisów dotyczących szkół akademickich i stosunku służbowego profesorów i pomocniczych sił naukowych tych szkół. Dz.U.R.P. 1945 nr 56 poz. 313
- Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach. Dz.U. 1946 nr 26 poz. 163
- Dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. Dz.U. R.P. 1947 nr 66 poz. 415
- Dokumentacja programowa. Pomaturalne Studium bibliotekarskie. Zawód: bibliotekarz (2501). Warszawa 1993
- Dokumentacja programowa. Pomaturalne Studium Bibliotekarstwa. Zawód bibliotekarz 414[01]. Warszawa 1999
- Komentarz do uchwały w sprawie określenia warunków, jakim powinna odpowiadać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów. Dz.Urz. Min.E.N. 1992 nr 1 poz. 7
- Obwieszczenie Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 lipca 1973 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 1973 nr 32 poz. 191
- Okólnik nr 7 Ministra Oświaty z dnia 19 stycznia 1946 r. w sprawie bibliotek szkolnych. Dz.Urz. M.Ośw. 1946 nr 1 poz. 20
- Okólnik nr 31 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 marca 1953 r. w sprawie zadań i organizacji doboru kandydatów na studia w szkołach wyższych. M.P. 1953 nr A-29 poz. 363
- Pismo Okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 29 kwietnia 1949 r. [TEIAOO-411] w sprawie bibliotek fachowych przy zakładach pracy i instytucjach [niepubl.]
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie warunków, jakim powinna odpowiadać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów, oraz nazw kierunków studiów. Dz.U. 2001 nr 71 poz. 736
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia. Dz.U. 2002 nr 116 poz. 1004
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 czerwca 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia. Dz.U. 2003 nr 144 poz. 1401
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz.U. 2012 poz. 1394
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 14 listopada 1985 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych, zasad i trybu stwierdzania kwalifikacji oraz dokonywania ocen kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w instytucjach i placówkach upowszechniania kultury. Dz.U. 1985 nr 56 poz. 291

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 26 czerwca 1998 w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Dz.U. 1998 nr 122 poz. 803
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Dz.U. 1999 nr 41 poz. 419
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów. Dz.U. 2006 nr 121 poz. 838
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Dz.U. 2007 nr 164 poz. 1186
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Dz.U. 2011 nr 253 poz. 1520
- Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 11 lutego 1946 r. w sprawie utworzenia katedr i zakładów naukowych w Uniwersytecie Łódzkim. Dz.Urz. M.Ośw.1946 nr 3 poz. 69
- Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 4 czerwca 1949 r. o trybie postępowania przy przyjmowaniu kandydatów na pierwszy rok studiów do państwowych szkół wyższych na rok szkolny 1949/50. Dz.U. 1949 nr 3 poz. 273
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Dz.U. 2014 poz. 1145
- Rozporządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 6 października 1951 r. w sprawie zmian organizacyjnych na Uniwersytecie Warszawskim. Dz.U. 1951 nr 52 poz. 370
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz.U. R.P. 1930 nr 36 poz. 294
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz.U. R.P. 1930 nr 36 poz. 295
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1956 r. w sprawie ustalenia stanowisk służbowych i uposażeń pracowników służby bibliotecznej zatrudnionych w bibliotekach szkół wyższych. Dz.U. 1956 nr 20 poz. 99
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 1966 r. w sprawie uposażenia pracowników służby bibliotecznej. Dz.U. 1966 nr 37 poz. 255
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i Filmoteki Polskiej. Dz.U. 1974 nr 30 poz. 176
- Rozporządzenie z dnia 24 sierpnia 1982 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudniać nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia. Dz.U. 1982 nr 29 poz. 206
- Tabularyczne zestawienie opinii / uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych oraz dodatkowych konsultacji do projektu Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów.* Ministerstwo Sprawiedliwości. <https://view.officeapps.live.com/>

- op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fms.gov.pl%2Fpl%2Fderegulacja-dostepu-do-zawodow%2Fi-transza%2Fdownload%2C1947%2C2.html [dostęp 30 kwietnia 2015]
- Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 23 kwietnia 2010 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. M.P. 2010 nr 46 poz. 636
- Uchwała nr 35 Rady Ministrów z 12 lutego 1971 r. w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. M.P. 1971 nr 14 poz. 104
- Uchwała nr 110 Senatu Uniwersytetu Łódzkiego podjęta na 10. roboczym posiedzeniu w kadencji 2005–2008 w dniu 26 czerwca 2006 [niepubl., archiwum Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej]
- Uchwała nr 407/99 Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 marca 1999 r. w sprawie określenia minimalnych wymagań programowych dla studiów magisterskich na kierunkach: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Dz.Urz. M.E.N. 1999 nr 2 poz. 19
- Uchwała Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 października 1992 r. zmieniająca uchwałę z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie nazw kierunków studiów. Dz.Urz. M.E.N. 1992 nr 8 poz. 40
- Uchwała Rady Głównej z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie nazw kierunków studiów. Dz.Urz. M.E.N. 1991 nr 8 poz. 40
- Uchwała Rady Głównej z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie określenia warunków, jakim powinna odpowiadać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów. Dz.Urz. M.E.N. 1991 nr 8 poz. 41
- Uchwała Senatu Uniwersytetu Łódzkiego nr 198 podjęta na 17 roboczym posiedzeniu w kadencji 2008–2012 z dnia 2010-05-10 [niepubl., archiwum Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej]
- Uniwersytety. Wyższe Szkoły pedagogiczne. Studia magisterskie, stacjonarne.* Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 1987 [powiel., dostępny w Archiwum KBIN UE]
- Ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki z dnia 15 grudnia 1951 r. Dz.U. 1951 nr 6 poz. 38
- Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 r. Dz.U. 1982 nr 14 poz. 113
- Ustawa o szkołach wyższych z dnia 5 listopada 1951. Dz.U. 1951 nr 68 poz. 336
- Ustawa o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 20 grudnia 1968 r. Dz.U. 1968 nr 46 poz. 334
- Ustawa o zmianie ustawy o szkołach wyższych z dnia 31 marca 1965 r. Dz.U. 1965 nr 14 poz. 98
- Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 27 lipca 2005 r. Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365. Tekst ujednolicony [ze zmianami] www.isap.sejm.gov.pl [dostęp 05 listopada 2014]
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 1973 nr 32 poz. 191
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. Dz.U. 1968 nr 12 poz. 63
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 1990 nr 65 poz. 385
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Dz.U. 1997, nr 85 poz. 539. <http://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp 27 stycznia 2015]
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Dz.U. 2013 poz. 829 <http://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp 30 kwietnia 2015]

- Zarządzenie nr 8 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 lutego 2008 r. w prawie likwidacji Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie. <http://www.infor.pl/akt-prawny/U26.2008.001.0000008,metryka,zarzadzenie-nr-8-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego-w-sprawie-likwidacji-centrum-edukacji-bibliotekarskiej-informacyjnej-i-dokumentacyjnej-im-heleny-radlinskiej-w-warszawie.html> [dostęp 7 lipca 2016]
- Zarządzenie nr 37 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18 września 1976 r. w sprawie Utworzenia Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. Dz.Urz. M.KiSz. 1976 nr 4 poz. 23
- Zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 grudnia 1986 r. w sprawie zasad i warunków przyjęć na I rok studiów dziennych w szkołach wyższych nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. M.P. 1986 nr 35 poz. 272
- Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 1 lutego 1949 r. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie filologii polskiej na stopień magistra filozofii. Dz.Urz. Min.Ośw. 1949 nr 5 poz. 77
- Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 1 lutego 1949 r. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie historii na stopień magistra filozofii. Dz.Urz. M.Ośw. 1949 nr 5 poz. 78
- Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 23 kwietnia 1949 r. w sprawie tymczasowego, częściowego statutu oraz programu i porządku studiów w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Krakowie. Dz.Urz. M.Ośw. 1949 nr 7 poz. 115
- Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 11 marca 1957 r. w sprawie kwalifikacji bibliotekarzy bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Dz.Urz. M.Ośw. 1957 nr 3 poz. 33
- Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 7 lipca 1959 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach. Dz.Urz. M.Ośw. 1959 nr 11 poz. 134
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 września 1967 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. 1967 nr A-10 poz. 58
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 czerwca 1968 r. w sprawie utworzenia Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. 1968 nr A-7 poz. 49
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 czerwca 1968 r. w sprawie organizacji wewnętrznej Uniwersytetu Warszawskiego. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. 1968 nr A-10 poz. 65
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 lipca 1968 r. w sprawie utworzenia Podyplomowego studium informacji naukowej na Uniwersytecie Warszawskim. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. nr A-7 1968 poz. 50
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 kwietnia 1969 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Łódzkim, Dz.U. M.Ośw.Sz.W. 1969 nr A-4 poz. 30.
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r. w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. 1969 nr A-4 poz. 35

- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r. w sprawie organizacji Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta we Wrocławiu. Dz.Urz. M.Ośw.Sz.W. 1969 nr A-4 poz. 34
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 listopada 1969 r. w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Dz.Urz. Min.Ośw. i Sz.W. 1969 nr A-15 poz. 136
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 stycznia 1972 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Uniwersytecie Łódzkim. Dz.U. Min.Ośw.Sz.W. 1972 nr A-2 poz. 11
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lutego 1953 r. w sprawie ustalenia specjalności tytułu magistra i inżyniera magistra w szkołach wyższych. M.P. nr A-24 1953 poz. 291
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 lutego 1955 r. w sprawie warunków składania egzaminów i uzyskiwania dyplomów ukończenia studiów II stopnia w charakterze eksternistów w wyższych szkołach technicznych, wyższych szkołach rolniczych i na uniwersytetach. M.P. 1955 nr 17 poz. 177
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 czerwca 1956 w sprawie trybu doboru kandydatów oraz warunków dopuszczenia na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1956 nr 49 poz. 566
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 marca 1956 r. w sprawie utworzenia studiów zaocznych w niektórych uniwersytetach. Dz.Urz. M.Sz.W. 1956 nr 4 poz. 14
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 1956 r. w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych uniwersytetach. Dz.Urz. M.Sz.W. 1956 nr 14 poz. 54
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 marca 1958 r. zmieniające zarządzenie z dnia 7 czerwca 1956 r. w sprawie trybu doboru kandydatów oraz warunków dopuszczenia na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1958 nr 25 poz. 147
- Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 1965 r. w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów uniwersyteckich. Dz.Urz. M.Sz.W. 1965 nr 4 poz. 30
- Zarządzenie Ministrów: Szkolnictwa Wyższego, Oświaty i Zdrowia z dnia 25 maja 1954 r. w sprawie egzaminów wstępnych i regulaminu uczelnianych komisji do spraw rekrutacji i wydziałowych komisji dla doboru kandydatów na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1954 nr A-55 poz. 755.
- Zarządzenie nr 27 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 20 lipca 1977 r. w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach, akademiach ekonomicznych i wyższych szkołach pedagogicznych oraz studiów ekonomicznych w politechnikach. Dz.Urz. M.N.Sz.WiT. 1977 nr 9 poz. 24
- Zarządzenie nr 88/Org/73 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 8 sierpnia 1973 r. w sprawie utworzenia w Uniwersytecie Gdańskim Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa. Dz.Urz. M.N.Sz.WiT. 1973 nr 14 poz. 147
- Zarządzenie nr 8 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 15 lutego 1977 r. w sprawie struktury organizacyjnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Dz.Urz. M.N. Sz.WiT. 1977 nr 3 poz. 9

- Zarządzenie nr 38 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 27 września 1980 r. w sprawie zmian organizacyjnych w szkołach wyższych, podległych Ministerstwu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki Dz.Urz. M.N.Sz.WiT. 1980 nr 10 poz. 39
- Zarządzenie nr 41 Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 4 sierpnia 1973 r. zmieniające zarządzenie w sprawie bliższego określenia tytułów magistra nadawanych absolwentom studiów w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Dz.Urz. M.N.Sz.WiT. 1973 nr 13 poz. 125
- Zarządzenie nr 42 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 23 września 1977 r. w sprawie zmian organizacyjnych w szkołach wyższych podległych Ministerstwu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Dz.Urz. M.N.Sz.WiT. 1977 nr 10 poz. 35
- Zarządzenie nr 8 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 28 października 1981 r. w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej [niepubl.]
- Zarządzenie nr 26 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 1 września 1970 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej Uniwersytetu Łódzkiego [niepubl.]
- Zarządzenie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 marca 1950 r. w sprawie utworzenia Głównego Instytutu Dokumentacji Naukowo-Technicznej. M.P. 1950 nr A-47 poz. 534
- Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 maja 1956 r. w sprawie doboru kandydatów na I rok studiów w szkołach wyższych. M.P. 1956 nr 42 poz. 521

Strony WWW instytutów, katedr, pracowni w uniwersytetach

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski. <http://www.ibin.us.edu.pl/index.html>

Kierunek Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo Studia pierwszego stopnia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015. http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/SS_lic.pdf [dostęp 6 marca 2016]

Kierunek informacja naukowa i bibliotekoznawstwo Studia drugiego stopnia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015. http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/SS_mag.pdf [dostęp 6 marca 2016]

Kierunek Informacja w instytucjach e-społeczeństwa Studia stacjonarne od roku akademickiego 2014/2015. <http://www.ibin.us.edu.pl/studia/siatki/iie.pdf> [dostęp 6 marca 2016]

Instytut Dziennikarstwa i Informacji, Uniwersytet im. Jana Kochanowskiego. <http://idi.ujk.edu.pl/>

Informacja w przestrzeni publicznej – opis kierunku. <http://idi.ujk.edu.pl/informacja-w-przestrzeni-publicznej-opis-kierunku> [dostęp 4 marca 2016]

Instytut Filologii, Uniwersytet Gdański. http://fil.ug.edu.pl/wydzial/instituty_i_katedry/institut_filologii_polskiej

Kierunki studiów. http://fil.ug.edu.pl/wydzial/instituty_i_katedry/institut_filologii_polskiej/kierunki_studiow/filologia_polska [dostęp 28 października 2015]

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii, Uniwersytet Mikołaja Kopernika. <http://www.inibi.umk.pl/>

Zarządzanie informacją i bibliologia – studia pierwszego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/program_stacjonarne_1st_2014.pdf [dostęp 5 marca 2016]

Zarządzanie informacją i bibliologia – studia drugiego stopnia, tryb stacjonarny. http://www.inibi.umk.pl/studia/program_stacjonarne_2st_2014.pdf [dostęp 5 marca 2016]

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński. <http://www.inib.uj.edu.pl/>

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo studia stacjonarne I stopnia.

Studia stacjonarne na kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* [dostęp 15.03.2016]

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo studia stacjonarne II stopnia. Studia stacjonarne II stopnia na kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* od roku 2013/14 [dostęp 15.03.2016]

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: zarządzanie informacją studia stacjonarne I stopnia. Plan studiów I stopnia na kierunku *Zarządzanie informacją – studia rozpoczęte w roku 14/15* [dostęp 15.03.2016]

Plan studiów na kierunku studiów wyższych: zarządzanie informacją studia stacjonarne II stopnia. Plan studiów II stopnia na kierunku *Zarządzanie informacją – studia rozpoczęte w roku 14/15* [dostęp 15.03.2016]

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. <http://www.umcs.pl/pl/inib.htm>

Informacja w e-społeczeństwie, I stopień. Kierunki » *Informacja w e-społeczeństwie, I stopień* [6 sem], stacjonarny, ogólnoakademicki, rozpoczęty w: 2015 »Wybierz semestr [dostęp 5 marca 2016]

Przeglądanie sylabusów. <http://syjon.umcs.lublin.pl/metacortex/browse/syllabus/select/1034> [dostęp 5 marca 2016]

Informatologia stosowana, II stopień. Kierunki » Informatologia stosowana, II stopień [4 sem], stacjonarny, ogólnoakademicki, rozpoczęty w: 2015 [dostęp 5 marca 2016]

Przeglądanie sylabusów. <http://syjon.umcs.lublin.pl/metacortex/browse/syllabus/select/1035> [dostęp 5 marca 2016]

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski.
<http://www.ibi.uni.wroc.pl/>

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo – program studiów licencjackich od roku akad. 2013/2014. http://www.ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2015/06/INiB_program_lic_od-2013.pdf [dostęp 8 marca 2016]

Program – II stopnia + specjalizacje[online] Dostępny http://www.ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2014/12/Program_II-stopnia-stacjonarne-specjalizacje_od-2013-14.pdf [dostęp 8 marca 2016]

Publikowanie cyfrowe i sieciowe[online] Dostępny. http://www.ibi.uni.wroc.pl/?page_id=2626 [dostęp 8 marca 2016]

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, Uniwersytet Warszawski. <http://www.lis.uw.edu.pl/>

Plan studiów I stopnia – od roku 2013/2014. http://www.lis.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/06/Program_studiow_st_I_stopnia_2013-2014.pdf [dostęp 3 marca 2016]

Program studiów II stopni. http://www.lis.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/06/Program_studiow_II_stopnia_2014-2015.pdf [dostęp 4 marca]

Instytut Nauk o Informacji Uniwersytet Pedagogiczny. <http://iinib.up.krakow.pl/>

Plan studiów w układzie semestralnym studia I stopnia stacjonarne. http://iinib.up.krakow.pl/media/uploads/plany_programy/2014_2015/plan-bib-lic-ss-2014_2015.pdf [dostęp 4 marca 2016]

Architektura informacji 3-letnie studia licencjackie Plan studiów w układzie semestralnym. http://iinib.up.krakow.pl/media/uploads/plany_programy/2014_2015/plan-ai-ss-2014_2015.pdf [dostęp 3 marca 2016]

Katedra Informacji Naukowej i Bibliologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.
http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej

Sylabusy przedmiotów na I roku studiów. http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16180 [dostęp 8 marca 2016]

Sylabusy przedmiotów na II roku studiów. http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16179 [dostęp 8 marca 2016]

Sylabusy przedmiotów na III roku studiów. http://www.kinib.ukw.edu.pl/jednostka/katedra_informacji_naukowej/program/16178 [dostęp 8 marca 2016]

Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Łódzki. <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/>

Opis kierunku IŚC [informacja w środowisku cyfrowym]. <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/dydaktyka/studia-licencjackie/opis-kierunku-ic> [dostęp 17 marca 2016]

Pracownia Bibliologii i Badań nad Literaturą Popularną, Uniwersytet Zielonogórski. <http://www.ifp.uz.zgora.pl/>

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo specjalność: broker informacji / bibliotekarstwo praktyczne [online] Dostępny: <http://www.ifp.uz.zgora.pl/index.php/studia-i-studenci/programy-studiow-ects-stud-pod/19-informacja-naukowa-i-bibliotekoznawstwo> [dostęp 17 marca 2016]

Zakład Archiwistyki, Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. <http://www.uwm.edu.pl/historia/index.php/institut/zaklady/zakladarchiwistykibibliotekoznawstwaiinfor>

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. <http://www.uwm.edu.pl/historia/pliki/article/937/Informacja%20naukowa%20i%20bibliotekoznawstwo,%20I%20stoptnia,%202014-2015.pdf> [dostęp 29 lipca 2016]

Zakład Informacji Naukowej, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. <http://wpa.amu.edu.pl/strona-glowna/wp-a/zaklady/zaklad-informacji-naukowej> [dostęp 17 marca 2016]

Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet w Białymstoku. <http://inib.uwb.edu.pl/?p=studia> [dostęp 17 marca 2016]

SPIS PRAC

- Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1950–1980.* Oprac. H. Tadeusiewicz. Łódź 1983 [powiel.]
- Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1981–1986.* Oprac. H. Tadeusiewicz. „Acta Universitatis Lodziensis” 1992 Folia Librorum 3, s. 143–173
- Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1986–1990.* Oprac. H. Tadeusiewicz. „Acta Universitatis Lodziensis” 1993 Folia Librorum 5, s. 115–146
- Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1991–1995.* Oprac. H. Tadeusiewicz. „Acta Universitatis Lodziensis” 1998 Folia Librorum 8, s. 31–50
- Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1996–2000.* Oprac. H. Tadeusiewicz. „Acta Universitatis Lodziensis” 2002 Folia Librorum 11, s. 209–227
- Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2001–2005.* Oprac. H. Tadeusiewicz, A. Walczak-Niewiadomska. „Acta Universitatis Lodziensis” 2007 Folia Librorum 14, s. 95–117
- Spis prac licencjackich, magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa powstałych w Katedrze Bibliotekoznawstwa UŁ w latach 2006–2010.* Oprac. A. Walczak-Niewiadomska. „Acta Universitatis Lodziensis” 2010 Folia Librorum 16, s. 375–410
- Spis prac licencjackich, magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2011–2015.* Oprac. A. Walczak-Niewiadomska. „Acta Universitatis Lodziensis” 2016. Folia Librorum 22/23, s. 133–157
- Uniwersytet Łódzki. Archiwum prac dyplomowych. apd.uni.lodz.pl

SPIS TABEL

Tabela 1. Informacje o ośrodkach, w których uruchomiono kształcenie w zakresie bibliotekoznawstwa w okresie do roku akademickiego 1975/1976.....	23
Tabela 2. Informacje o formach studiów realizowanych w ośrodkach bibliotekoznawczych w drugiej połowie lat 90.....	52
Tabela 3. Grupy treści nauczania w zakresie problematyki teoretycznej bibliologii i informatologii	85
Tabela 4. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki książki.....	86
Tabela 5. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki historii bibliotek	88
Tabela 6. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki zawodowej bibliotekarstwa.....	89
Tabela 7. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki prawnej i etycznej bibliotekarstwa	94
Tabela 8. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki informacji	95
Tabela 9. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki źródeł informacji	96
Tabela 10. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki użytkowania technologii cyfrowych.....	98
Tabela 11. Grupy treści nauczania w zakresie problematyki promocji i marketingu	100
Tabela 12. Przedmioty/grupy treści nauczania w zakresie problematyki nauki, kultury i komunikacji społecznej.....	101
Tabela 13. Przykładowe prace dyplomowe z zakresu bibliologii i informatologii (1)	126
Tabela 14. Przykładowe prace dyplomowe z zakresu bibliologii i informatologii (2)	127
Tabela 15. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (1).....	127
Tabela 16. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (2).....	128
Tabela 17. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (3).....	128
Tabela 18. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (4).....	129
Tabela 19. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (5).....	130
Tabela 20. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (6).....	131
Tabela 21. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (7).....	131
Tabela 22. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (8).....	132
Tabela 23. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (9).....	133

Tabela 24. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (10)....	133
Tabela 25. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (11)....	134
Tabela 26. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (12)....	134
Tabela 27. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (13)....	135
Tabela 28. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (14)....	136
Tabela 29. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (15)....	137
Tabela 30. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (16)....	137
Tabela 31. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (17)....	138
Tabela 32. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (18)....	139
Tabela 33. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (19)....	139
Tabela 34. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (20)....	140
Tabela 35. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (21)....	140
Tabela 36. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (22)....	141
Tabela 37. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (23)....	142
Tabela 38. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (24)....	142
Tabela 39. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka książki (25)....	143
Tabela 40. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (1)	144
Tabela 41. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (2)	144
Tabela 42. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (3)	146
Tabela 43. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (4)	146
Tabela 44. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (5)	147
Tabela 45. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (6)	147
Tabela 46. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (7)	148
Tabela 47. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (8)	149
Tabela 48. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (9)	149
Tabela 49. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (10)	150
Tabela 50. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (11)	150
Tabela 51. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (12)	151
Tabela 52. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (13)	152

Tabela 53. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (14)	152
Tabela 54. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (15)	153
Tabela 55. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (16)	154
Tabela 56. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (17)	155
Tabela 57. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (18)	155
Tabela 58. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (19)	155
Tabela 59. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (20)	156
Tabela 60. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (21)	156
Tabela 61. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (22)	157
Tabela 62. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliotekars- twa (23)	158
Tabela 63. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (1)	158
Tabela 64. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (2)	158
Tabela 65. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (3)	159
Tabela 66. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (4)	160
Tabela 67. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka bibliografii (5)	160
Tabela 68. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (1)	161
Tabela 69. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (2)	161
Tabela 70. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (3)	162
Tabela 71. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (4)	163
Tabela 72. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (5)	163
Tabela 73. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (6)	164
Tabela 74. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (7)	164
Tabela 75. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (8)	165
Tabela 76. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (9)	165
Tabela 77. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (10) ...	166
Tabela 78. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (11) ...	166
Tabela 79. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (12) ...	167
Tabela 80. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (13) ...	167
Tabela 81. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka informacji (14) ...	168
Tabela 82. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (1)	168
Tabela 83. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (2)	169
Tabela 84. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (3)	169

Tabela 85. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (4)	170
Tabela 86. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (5)	170
Tabela 87. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy(6).....	171
Tabela 88. Przykładowe prace dyplomowe: problematyka prasy (7)	172
Tabela 89. Przykładowe prace dyplomowe: biografistyka (1).....	173
Tabela 90. Przykładowe prace dyplomowe: biografistyka (2).....	173
Tabela 91. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dyscyplin (1)	173
Tabela 92. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dyscyplin (2)	174
Tabela 93. Przykładowe prace dyplomowe z pogranicza bibliologii i innych dziedzin	175